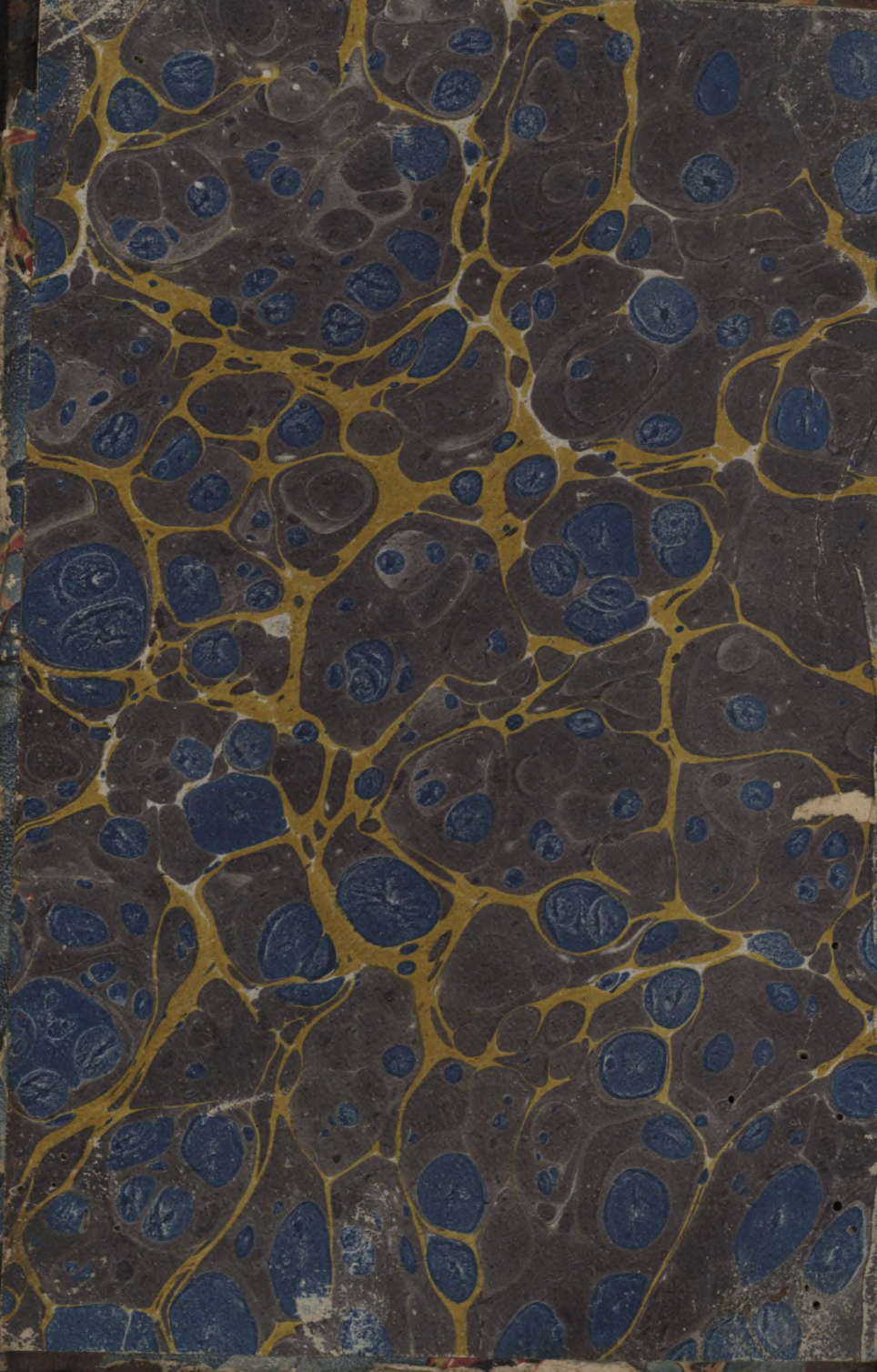
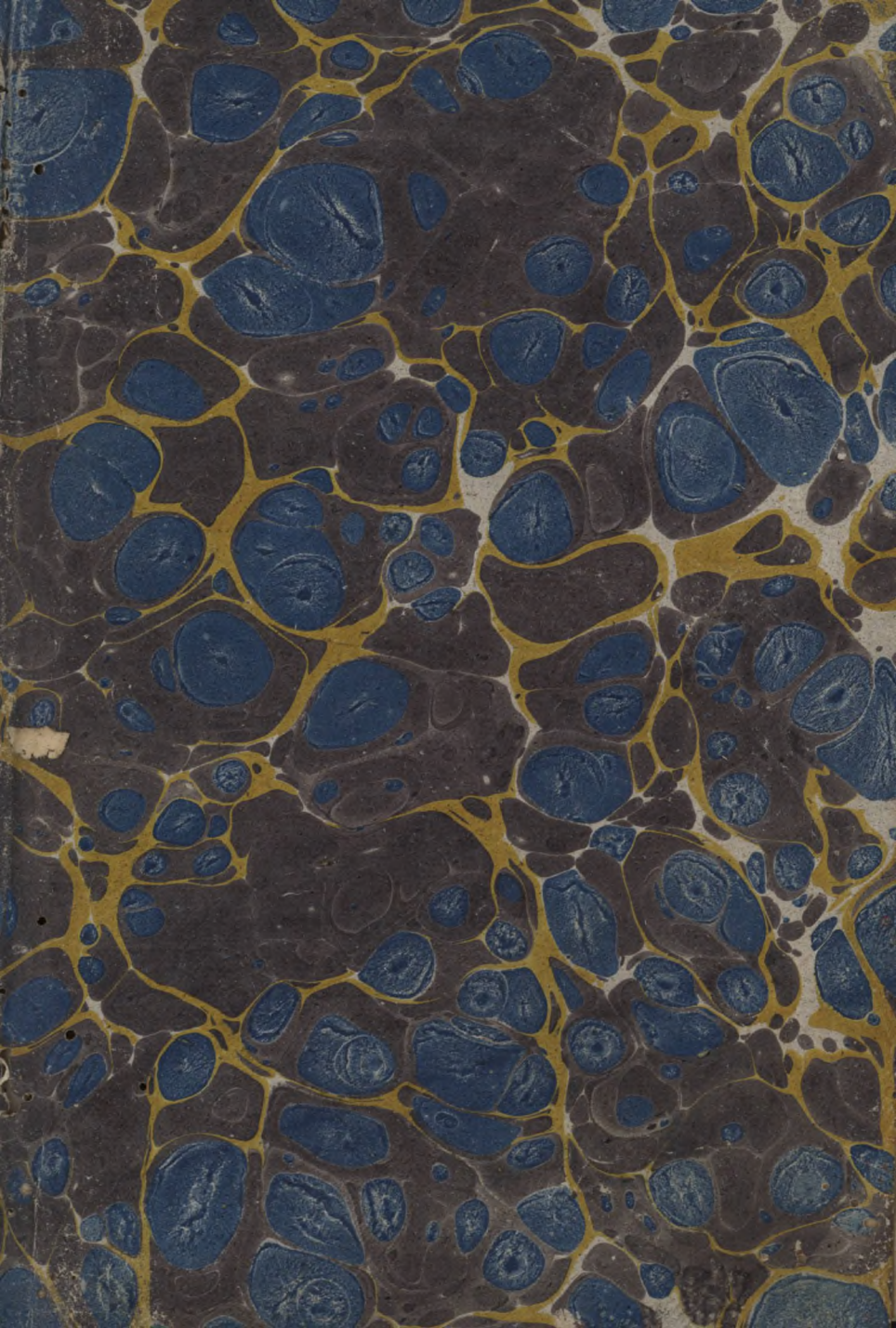

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Μ. ΠΑΝΤΑΤΣ

ΣΥΝΟΨΙΣ ΚΑΤΗΧΗΤΙΚΗ
ΤΗΣ
ΙΕΡΑΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΕΚ ΤΗΣ

ΠΑΛΑΙΑΣ ΚΑΙ ΝΕΑΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ.

Συντεθεῖσα μὲν

ΥΠΟ ΤΟΥ ΠΑΝΟΣΚΩΤΑΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ.

ΜΙΣΑΗΛ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ

ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΟΥ ΚΑΙ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΑΡΑ ΤΩ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΟΘΩΝΙΚΩ ΠΑΝΔΙΔΑΚΤΗΡΙΩ.

Ἐκδοθεῖσα δὲ

ΥΠΟ ΤΟΥ

ΒΑΣΙΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΥ

Πρὸς χρῆσιν τῶν ἐν Ἑλλάδι

ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ.

(Τιμᾶται δραχ. 1: 75)

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΕΚ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ.

1837.

Ἡ δόξα σου τῶν λόγων σου φωτίζει καὶ συνεστιεῖ νηπίους.

Ψαλμ. ριή. στίχ. 129.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.

ΚΑΝΕΝ ἄλλο ἔθνος, ἀφ' ὅσα ἠυδόκησεν ὁ Θεὸς νὰ φωτίσῃ διὰ τοῦ κηρύγματος τοῦ εὐαγγελίου, δὲν ἔδειξε τόσῃν σταθερότητα καὶ εἰλικρινῇ προσκόλλησιν εἰς τὴν θεοῦθεν ἀποκαλυφθεῖσαν ἡμῶν πίσιν, ὅσῃν ἔδειξαν ἀπὸ τῆς πρώτης ἀρχῆς μέχρι τοῦδε οἱ Ἕλληνες, ἢ τοῦλάχιστον κανενὸς ἄλλου χριστιανικοῦ λαοῦ ἢ πίστις δὲν ἐδοκιμάσθῃ οὕτω πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως, ὅσον τοῦ χριστιανικοῦ λαοῦ τῆς Ἑλλάδος! Τὰ εὐσεβῆ ταῦτα τῆς ἀνατολικῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τέκνα, καταδιωκόμενα πολλοὺς αἰῶνας κατὰ συνέχειαν διὰ τὴν ὀρθόδοξον αὐτῶν πίσιν ποτὲ μὲν ὑπὸ τῶν ἐθνικῶν καὶ ἀπίστων, ποτὲ δὲ ὑπὸ τῶν δυσεβδῶν αἰρετικῶν, δὲν ἔστερξαν ποτὲ νὰ ἀνταλλάξωσι τὴν πρόσκαιρον ἀσφάλειαν αὐτῶν μετὰ τὴν θυσίαν τῆς αἰωνίου σωτηρίας των, λογιζόμενοι ὡς μηδὲν, κατὰ τὸν Ἀπόστολον, τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσιν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς τοὺς πιστεύοντας.

Δὲν θέλω νὰ ἀναφέρω ἐνταῦθα τοὺς μανιώδεις τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν ἐθνικῶν αὐτοκρατόρων διωγμοὺς, τοὺς κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος τρεῖς ὁλοκλήρους αἰῶνας διαρκέσαντας, ἐν οἷς ἔρρευσεν ποταμὴδὸν τὸ χριστιανικὸν αἷμα ὑπὸ τὰ φρικτότατα βασανιστήρια, ἀλλ' οὐδὲ τοὺς τῶν μετὰ ταῦτα ἀναφυέντων αἰρετικῶν, οἵτινες, διὰ νὰ διαδώσωσι τὸ φάρμακον τῆς κακοδοξίας των δὲν ἀφῆκαν μέσον οὔτε ἀπάτης, οὔτε βίας, νὰ μὴ μεταχειρισθῶσι καὶ τὰ σοφίσματα τῆς διαλεκτικῆς καὶ ἡ φανερά καταδρομῇ, καὶ ἡ ἐπιβουλῇ, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα, ἐφαίνοντο εἰς αὐτοὺς ὅλα νόμιμα καὶ συγχωρημένα διὰ νὰ φθάσωσιν εἰς τὸν σκοπὸν των. Ἀλλὰ ταῦτα ἦσαν γενικὰ καθ' ὅλου τοῦ χριστιανικοῦ πληρώματος, καὶ τὴν δοκιμασίαν ταύτην δύνανται ἴσως νὰ ἀντιποιοῦνται ὅλα τὰ χριστιανικὰ ἔθνη. Πλὴν ἡ ἰδιαίτερα δοκιμασία τῆς σταθερότητος τῶν Ἑλλήνων, ἐν ᾗ ἐπυρώθησαν, ὡς πυροῦται τὸ ἀργύριον, κατὰ τὸν Προφητάνακτα, ἤρχισε μάλιστα ἀπὸ τοὺς δυστυχεῖς ἐκείνους χρόνους, καθ' οὓς παρακμάσασα ἡ

βυζαντινὴ αὐτοκρατορία ἤρχισε νὰ διαρπάζεται καὶ νὰ κατακτᾶται ὑπὸ τῶν ἀπίστων ὑπαδῶν τοῦ ψευδοπροφήτου τῆς Ἀραβίας. Κατὰ τὴν ἀξιοθρήνητον ἐκείνην ἐποχὴν ἐδοκιμάσθη πρῶτον μὲν, ἐν ᾧ, ἀφ' ἐνὸς μέρους ἐπήρχετο ὡς χειμαρρῶς ἀκάθεκτος ὁ τῆς Ἀσίας καὶ Ἀραβίας βάρβαρος λαὸς νὰ κατακλύσῃ τὸ χριστιανικὸν ἔδαφος τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Ἑλλάδος, ἀπ' ἄλλου δὲ ἔβλεπον τὴν δοξομανῇ ῥωμαϊκὴν αὐλὴν, τῆς ὁποίας τὴν βοήθειαν ἐνόμιζον ὅτι ἔχουν δίκαιον νὰ ἐπικαλεσθῶσι κατὰ τῶν ἀπίστων, ὅτι δὲν συγκατέβαινε νὰ χορηγήσῃ τὴν βοήθειαν ταύτην ἐπ' οὐδεμιᾷ ἄλλῃ συμφωνίᾳ, εἰμὴ ἐὰν μόνον ἤθελον νὰ δεχθῶσι τοὺς νεωτερισμοὺς καὶ τὰς αἱρέσεις αὐτῆς τῆς Ἐκκλησίας· καὶ τότε οἱ χριστιανοὶ οὗτοι ἐπροτίμησαν νὰ γένωσι θύματα τῶν βαρβάρων ἀπίστων, παρὰ νὰ μετασφαλίσωσι μίαν κεραίαν ἀπὸ τοῦ νόμου καὶ τοῦ δόγματος τῆς ἀγίας ἡμῶν πίστεως.

Δεύτερον δὲ ἐδοκιμάσθη τὴν μεγίστην δοκιμὴν καθ' ὅλον τὸ μακρὸν διάστημα τῆς αἰχμαλωσίας του, ὁπότε διὰ μόνην ταύτην τὴν πίστιν του ὑπέφερε τόσα δεινὰ, τοσαύτην ἐξουθένεισιν, τοσαύτας θλίψεις καὶ καταδυναστείας, μαστιγώσεις, δεσμὰ, θανάτους, δημεύσεις τῶν ὑπαρχόντων, ὅσα οὔτε νὰ περιγράψῃ τις, οὔτε νὰ διηγηθῇ εἶναι δυνατόν, καὶ μ' ὅλον ὅτι εἶχε πάντοτε ἐν μέσσοις εὐκολώτατον εἰς τὰς χεῖράς του, κατὰ πᾶσαν στιγμὴν πρόχειρον διὰ νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπ' ὅλα ταῦτα τὰ δεινὰ, ἤγουν τὸ νὰ ἀρνηθῇ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ· ἀλλ' ὅμως ἐπροτίμα νὰ πάσχῃ ὅλα ταῦτα, καὶ ἔτι πλείότερα, παρὰ νὰ προδώσῃ τὴν πίσιν τῶν πατέρων του, ἔχων πεποιθήσιν ἐνδόμυχον ὅτι δι' αὐτῆς μόνης δύναται νὰ σωθῇ, καὶ διὰ τοῦτο, ὥσθ' ἄλλοι καταδυναστεύετο, τοσοῦτω καὶ ἡ προσκόλλησις αὐτοῦ εἰς τὴν πίστιν ἠΐξαν καὶ ἐκραταιοῦτο καὶ διέμεινεν εἰς αὐτὴν ἀκλόνητον.

Διὰ τῆς ἀκραδάντου ταύτης ἐπιμονῆς ἀπέδειξαν ὅτι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ ἔστιν ἀληθῶς δύναμις Θεοῦ εἰς σωτηρίαν πᾶσι τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ· ἐπειδὴ ὅχι μόνον ἐδείκνυσεν τηλικαύτην καρτερίαν εἰς τὰ δεινὰ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν κατεργασίαν πάσης ἠθικῆς ἀρετῆς ἐφαίνοντο προθυμότεροι. Ἡ ἀγαθὴ

ὡς ἦτον ἡ κατήχησις, καθότι τὸ ἱερὸν σύμβολον εἶναι ἡ σύνοψις τῆς ὅλης χριστιανικῆς διδασκαλίας. Καὶ ἀπ' ἐκείνου τοῦ χρόνου, ὁ ἔστιν, ἀπὸ τοῦ ὀγδόου αἰῶνος ἤρχισαν νὰ μεταχειρίζονται τὴν μέθοδον ταύτην τοῦ κατηχεῖν καὶ εἰς αὐτὰ τὰ σχολεῖα, νομίζοντες, ὅτι ἀρκεῖ νὰ ἐννοῶσιν ὅπως οἱ χριστιανοὶ τὸ σύμβολον, καὶ δὲν ἦτο χρεία νὰ γνωρίζωσι τὰ πράγματα, τῶν ὁποίων τὴν ἀκριβῆ ἐκθεσὶν καὶ διήγησιν ἐπιμελοῦντο τοσοῦτον οἱ ἀρχαῖοι πατέρες. Πλὴν καὶ ἂν δὲν εἴχομεν τὸ κῦρος τῆς Γραφῆς καὶ τὰ παραδείγματα τοσοῦτων αἰώνων, πάλιν ἦτον εὐκολον νὰ ἴδῃ τις, ὅτι ἡ διήγησις καὶ ἡ ἀνακεφαλαίωσις τῶν θαυμασίων ἔργων τοῦ Θεοῦ, ἐν γένει εἶναι ὁ καλλίτερος τρόπος τοῦ νὰ διδάσκηται κατὰ πρῶτον ἡ θρησκεία, καὶ μετὰ τοῦτο νὰ ἀρχίζῃ καὶ ἡ δογματικὴ διδασκαλία.

Δύναται τις ἀληθῶς νὰ ἀποδείξῃ διὰ λόγων καταπειστικῶν, ὅτι εἶναι εἰς Θεὸς δημιουργὸς πάντων τῶν ὄντων, καὶ κυβερνήτης αὐτῶν διὰ τῆς πανσόφου προνοίας του, ὅτι διεφθάρη ἡ ἀνθρωπίνη φύσις, ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι ἀθάνατος, καὶ ὅτι δὲν δύναται νὰ εὔρῃ τὴν μακαριότητα εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν.

Οἱ πατέρες ἔκαμαν τοῦτο κᾶποτε, καὶ χρεωστοῦσι νὰ τὸ κάμνωσι κᾶποτε, ὅταν μέλλωσι νὰ κατηχήσωσιν ἀνθρώπους ἡλικιωμένους, καὶ συχνάκις αἰρετικούς ἢ φιλοσόφους. Τοιοῦτου εἶδους κατηχήσεως μᾶς ἀφῆκεν ὁ Γρηγόριος ὁ Νύσσης ἐν ἀξιολογώτατον παράδειγμα. Πλὴν τὰ παιδιά καὶ οἱ κοινοὶ ἄνθρωποι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲν εἶναι ἱκανοὶ νὰ ἐννοῶσι καὶ νὰ ἀκολουθῶσι τοὺς λόγους τούτους· ἐν ᾧ καὶ αὐτοὶ οἱ λογικώτεροι δὲν δύνανται νὰ κατανοήσωσι τὰ ὑπὲρ κατάληψιν, καθὼς τὸ τῆς Τριάδος μυστήριον, τὴν ἑνσαρκον οἰκονομίαν. καὶ ἐν ἐνὶ λόγῳ ὅλα τὰ μυστήρια, τῶν ὁποίων ὅμως ἡ γνῶσις εἶναι ἀναγκαιοτάτη· διὰ νὰ γνωρίσωμεν, τί χρεωστοῦμεν εἰς τὸν Θεόν. Διὰ τοῦτο ὁ Θεός, ὅστις μᾶς γνωρίζῃ ἐντελῶς, ἐθεμελίωσε τὴν διδασκαλίαν τῆς πίστεώς του εἰς ἀποδείξεις, ἱκανὰς διὰ πάντα ἄνθρωπον καὶ καταληπτὰς· δηλ. εἰς πράγματα, καὶ πράγματα φανερά, λαμπρά, αἰσθητὰ, καθὼς εἶναι ἡ δημιουργία τοῦ Κόσμου, ἡ ἁμαρτία τοῦ πρώτου ἀνθρώπου

ὁ κατακλυσμὸς, ἡ κλήσις τοῦ Ἀβραάμ, καὶ ἡ ἐξοδος τῶν Ἰσραη-
λιτῶν ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου.

Διὰ τὴν μὴν ἀμφιβάλλεται δὲ ἡ ἀλήθεια τούτων των πραγμά-
των ἀπὸ τοὺς μὴ ἰδόντας ταῦτα, ἀπέδωκεν ὁ Θεὸς κατὰ καιροὺς
μαρτυρίαν εἰς τοὺς διηγουμένους ταῦτα δι' ἄλλων θαυμασιῶν
ἔργων, δηλ. διὰ τῶν θαυμάτων, ὅποια ἦσαν τὰ τοῦ Μωϋσέως καὶ
τῶν ἄλλων προφητῶν, καὶ τελευταῖον τὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ
τῶν μαθητῶν του (1). Ἰστε διὰ τὴν πιστεῦν τις εἰς τοὺς παρὰ
Θεοῦ ἀπεσταλμένους, δὲν ἦτον χρεῖα νὰ κάμῃ ἄλλο παρὰ τὸν
ἀπλοῦν τοῦτον καὶ εὐκολον συλλογισμόν: πρέπει βέβαια νὰ ᾔναι
ὁ Θεός, ὅστις μᾶς ὁμιλεῖ διὰ τούτων τῶν ἀνθρώπων, ἐπειδὴ εἰς
τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀναστήνουν νεκροὺς, καὶ κάμνουσιν ἄλλα τόσα
θαύματα, τὰ ὅποια μόνος αὐτὸς δύναται νὰ κάμῃ. Οὕτως ἐσυλ-
λογίζετο ὁ ἐκ γενετῆς τυφλὸς περὶ τῶν θαυμάτων τοῦ Ἰησοῦ Χρι-
στοῦ, καὶ ἐσυλλογίζετο ἀπκράλλακτα, καθὼς καὶ ὁ Νικόδημος, ὁ
διδάσκαλος τοῦ Ἰσραήλ.

Ὁ τρόπος οὗτος τοῦ διδάσκειν δὲν εἶναι μόνον ὁ ἀσφαλέστερος
καὶ καταλληλότερος εἰς πᾶν πνεῦμα, ἀλλὰ καὶ ὁ εὐκολώτερος
καὶ εὐαρεστότερος. Πᾶς ἄνθρωπος δύναται νὰ κατανοήσῃ καὶ νὰ
φυλάξῃ εἰς τὴν μνήμην του μίαν ἱστορίαν, ἐν ᾗ τῶν πραγμάτων
ἡ συνέχεια ὑποχρεώνει ἀνεπαισθήτως, καὶ ἐρεθίζει τὴν φαντασίαν,
διότι ποτὲ τὸ μνημονικὸν, ὅσον καὶ ἂν παραπονῶνται πολλοί, ὅτι
ἔχουσιν ὀλίγον, δὲν εἶναι τίσον σπάνιον, ὅσον εἶναι ἡ κρίσις. Ἐκ
τούτου προέρχεται ἡ περιέργεια διὰ τὰ νέα, καὶ ἡ κλίσις εἰς τὰ
διηγήματα καὶ τοὺς μύθους. Καὶ μάλιστα οἱ πλέον ἀκόρεστοι εἰς
ταῦτα εἶναι οἱ παῖδες· ἐπειδὴ δι' αὐτοὺς ἔχουσιν ὅλα τοῦ καινο-
φανοῦς τὸ θέλημα. Καὶ ἐπειδὴ ἀλλέως οἱ ἡλικιωμένοι ἀγαποῦν
φυσικῶς νὰ διηγῶνται τὰ πράγματα, ἀπὸ τὰ ὅποια εἶναι γεμάτη
ἡ μνήμη των· τίποτε δὲν ἤθελεν εἶσθαι τόσον εὐκολον, ὅσον τὸ νὰ
διδάσκῃ τις τοὺς παῖδας εἰς τὴν θρησκείαν, ἐὰν οἱ πατέρες καὶ αἱ

μητέρες ἦσαν καλῶς εἰς αὐτὴν διδαγμένοι, καὶ ἂν ᾔθελον νὰ ἐνασχοληθῶσιν εἰς τὸ νὰ διηγῶνται εἰς αὐτὰ τὰ θαυμάσια τοῦ Θεοῦ, καθὼς ἄλλοτε τὸ ἔκαμνον.

Ἐχομεν ἤδη εἰς τὴν γλῶσσαν μας περιλήψεις τῆς ἱερᾶς ἱστορίας τῆς παλαιᾶς τε καὶ νέας διαθήκης, τῶν ὁποίων τινὲς εἶναι ἀρκετὰ καλαὶ καὶ χρήσιμα· ἀλλὰ οἱ συλλέξαντες ταύτας δὲν ἐπέτυχαν πάντοτε εἰς τὴν ἐκλογὴν, καὶ τὸ κυριώτερον δὲν ἐπεμελήθησαν νὰ δείξωσι τὴν συνέπειαν καὶ τὴν σχέσιν ὧν τούτων τῶν ἱστορουμένων, τὸ ὅποιον, ἂν καὶ κατ' ἀρχὰς δὲν αἰσθάνωνται οἱ παῖδες, εἶναι ὅμως οὐσιωδέστατον πρᾶγμα, καὶ πᾶς τις χρεωστεῖ νὰ ἀποβλέπῃ εἰς τοῦτο.

Διὰ ταῦτα ἐπεχειρίσθην τὴν σύνοψιν ταύτην, σκοπὸν ἔχων νὰ βοηθήσω καὶ νὰ εὐκολύνω τὴν περὶ τῶν δογμάτων καὶ τῶν ἐντολῶν τῆς ἀγίας ἡμῶν πίστεως διδασκαλίαν, ἥτις πρέπει νὰ γίνηται εἰς τοὺς παῖδας· μετὰ τὴν παροῦσαν ἱστορικὴν γνῶσιν τῶν πραγμάτων. Ἐπειδὴ πῶς δύναται τις νὰ καταλάβῃ, ἢ νὰ ἐξηγήσῃ τὸ πρῶτον ἄρθρον τοῦ συμβόλου, χωρὶς νὰ ὁμιλήσῃ περὶ τῆς δημιουργίας; ἢ τὸ βάπτισμα, χωρὶς νὰ ὁμιλήσῃ περὶ τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος; εἴτε τὴν ἀρχὴν τοῦ δεκαλόγου, χωρὶς νὰ λαλήσῃ περὶ τοῦ Μωϋσέως, περὶ τοῦ καιροῦ καὶ τοῦ τρόπου, καθὼν ἐδόθη ὁ νόμος; πῶς δύναται τις νὰ κάμῃ χωρὶς νὰ διηγηθῇ κατὰ πλάτος τὴν γέννησιν τοῦ Σωτῆρος, τὰ θαύματά του, τὴν σταύρωσιν, τὴν ἀνάστασιν, καὶ τὴν ἀνάληψίν του, κ τ λ; ταῦτα πάντα εἶναι ὁμολογουμένως ἀπαραίτητα εἰς τὴν ἱερὰν κατήχησιν, ἀλλὰ διὰ τοῦτο γίνονται εὐκαταληπτότερα καὶ εὐαρεστότερα, ἐὰν ἐκτεθῶσι κατὰ συνέχειαν εἰς τὴν φυσικὴν αὐτῶν τάξιν, καὶ τὴν ἀνάλογον ἑκτασιν, παρ' ὅταν τὰ ἀναφέρῃ τις ἐν παρόδῳ, καὶ καθ' ἣν ἡ τάξις τῆς κατηχήσεως ᾔθελε τὸ ἀπαιτήσῃ. Ἡ πείρα ἀπέδειξεν ὅτι ἡ μέθοδος αὕτη εἶναι ὠφέλιμος· καὶ ὅ,τι μ' ἔκαμε νὰ ἐλπίσω πολλὴν τὴν ὠφέλειαν ἐκ τούτου, εἶναι, ὅτι αὕτη ἡ μέθοδος πλησιάζει μὲ ἐκείνην, τὴν ὁποίαν μετεχειρίσθη αὐτὸς ὁ Θεὸς διὰ νὰ διδάξῃ τὸ ἀνθρώπινον γένος καὶ ἐφύλαξεν εἰς τὴν σειρὰν τῶν ἀγίων του γραφῶν. Τὰ πρῶτα καὶ ἀρχαιότατα βιβλία εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον

πίστις πρὸς ἀλλήλους, ἡ ἀμοιβαία εἰς τὰς θλίψεις συμπάθεια, ἡ πρόθυμος πρὸς τοὺς ἐνδεεῖς ἀρωγὴ, ἡ ἐκούσιος συνδρομὴ πρὸς πᾶν καλόν, τὸ ὅποῖον ἀπέβλεπε τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ, ἢ τὴν ὠφέλειαν τῶν ἀνθρώπων, ὅλαι αὗται αἱ ἀρεταὶ καὶ πρὸ τούτων ἡ κοσμιότης καὶ σωφροσύνη, τὸ σέβας πρὸς τοὺς μεγαλητέρους, ἡ εὐπείθεια εἰς τὸ θέλημα τῶν γονέων, ταῦτα διέκρινον πανταχοῦ τὰ τέκνα τῆς ὁροδοδόου ἐκκλησίας· διότι ἡ μὲν ἐκ τῆς πίστεως ἐλπίς ἦτον τῶν θλίψεων αὐτῶν ἡ παρηγορία, τὰ δὲ ἠθικὰ αὐτῆς ἀξιώματα, ὁ τοῦ βίου καὶ τῆς ὅλης αὐτῶν διαγωγῆς κανὼν καὶ ἡ στήθις.

Τοιαύτη ὑπῆρξε τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ ἡ σταθερότης εἰς τὴν ἀμώμητον ἡμῶν πίστιν, καὶ τοιαύτας δοκιμασίας ὑπέμεινεν ὑπὲρ αὐτῆς!

Ὅστις λοιπὸν ἐγνώριζε τὴν τοιαύτην τῶν ἀνθρώπων τούτων ὑπὸ τὸν βάρβαρον ζυγὸν θρησκευτικότητα, ἂν ᾔνοι συγχωρημένον νὰ εἶπω οὕτω, δὲν εἶχε δίκαιον νὰ νομίζῃ, ὅτι, ἐάν ποτε ᾔθελεν εὐδοκῆσῃ ὁ πανάγαθος Θεὸς νὰ ἀπαλλαγῶσιν ἀπ' αὐτοῦ τοῦ αἰσχροτάτου ζυγοῦ, θέλουσι διπλασιάσει τὸν ζῆλον ὑπὲρ αὐτῆς τῆς ἀγίας πίστεως, προθυμούμενοι νὰ διδάσκωνται βασιμώτερον τὰς ἀληθείας, καὶ νὰ ἐφαρμόζωσιν ἐπιμελέστερον τοὺς τῆς ὑψηλῆς αὐτῆς ἠθικῆς κανόνας εἰς τὴν διαγωγὴν των; Ποῖος δὲν ἐστοχάζετο, ὅτι ἡ πρώτη σπουδὴ αὐτῶν θέλει εἶναι νὰ ἀνεγείρωσι καὶ νὰ εὐτρεπίσωσι τοὺς εἰς τὴν θεῖαν δοξολογίαν ἀναγκασίους ναοὺς, καὶ πρὸ τοῦ νὰ οἰκοδομήσωσι τὰς οἰκίας των, ἀφ' οὗ ἐδείκνυν τοσοῦτον ζῆλον ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ ἐθλίβοντο ἐνδομύχως, ἐν ὧσιν οἱ ἄπιστοι τοὺς ἐμπόδιζον; Ποῖος δὲν ἐπίστευεν, ὅτι τὸ πρῶτον καλόν τῆς ἐλευθερίας μας θέλει εἶναι ἡ σύστασις τῶν παιδευτικῶν καταστημάτων, εἰς τὰ ὅποια νὰ διδάσκωνται τὰ τέκνα των τὴν ἀλήθειαν τῶν δογμάτων, καὶ τὴν ἠθικὴν τῆς χριστιανικῆς πίστεως, τὸ ὅποῖον, ἡ τυράννικη καταδυναστεία δὲν ἠδύνατο ποτὲ νὰ συγχωρήσῃ πρότερον, καὶ νὰ ἀγωνίζωνται νὰ παραδώσωσι εἰς τοὺς ἀπογόνους των τὴν ἱερὰν ταύτην παρακαταθήκην σώαν καὶ ἀκέραιον, διὰ νὰ τὴν διατηρῶσιν εἰς γενεὰς γενεῶν, καὶ οὕτω νὰ ἀπολαύωσι καὶ αὐτοὶ τὰς σωτηριώδεις αὐτῆς ὠφελείας;

μητέρες ἦσαν καλῶς εἰς αὐτὴν διδαγμένοι, καὶ ἂν ᾔθελον νὰ ἐνασχοληθῶσιν εἰς τὸ νὰ διηγῶνται εἰς αὐτὰ τὰ θαυμάσια τοῦ Θεοῦ, καθὼς ἄλλοτε τὸ ἔκαμνον.

Ἐχομεν ἤδη εἰς τὴν γλῶσσαν μας περιλήψεις τῆς ἱερᾶς ἱστορίας τῆς παλαιᾶς τε καὶ νέας διαθήκης, τῶν ὁποίων τινὲς εἶναι ἀρκετὰ καλαὶ καὶ χρήσιμα· ἀλλὰ οἱ συλλέξαντες ταύτας δὲν ἐπέτυχαν πάντοτε εἰς τὴν ἐκλογὴν, καὶ τὸ κυριώτερον δὲν ἐπεμελήθησαν νὰ δεῖξωσι τὴν συνέπειαν καὶ τὴν σχέσιν ὅλων τούτων τῶν ἱστούμενων, τὸ ὅποιον, ἂν καὶ κατ' ἀρχὰς δὲν αἰσθάνωνται οἱ παῖδες, εἶναι ὅμως οὐσιωδέστατον πρᾶγμα, καὶ πᾶς τις χρεωστεῖ νὰ ἀποβλέπῃ εἰς τοῦτο.

Διὰ ταῦτα ἐπεχειρίσθην τὴν σύνοψιν ταύτην, σκοπὸν ἔχων νὰ βοηθῆσω καὶ νὰ εὐκολύνω τὴν περὶ τῶν δογμάτων καὶ τῶν ἐντολῶν τῆς ἀγίας ἡμῶν πίστεως διδασκαλίαν, ἥτις πρέπει νὰ γίνηται εἰς τοὺς παῖδας μετὰ τὴν παρούσαν ἱστορικὴν γνῶσιν τῶν πραγμάτων. Ἐπειδὴ πῶς δύναται τις νὰ καταλάβῃ, ἢ νὰ ἐξηγήσῃ τὸ πρῶτον ἄρθρον τοῦ συμβόλου, χωρὶς νὰ ὁμιλήσῃ περὶ τῆς δημιουργίας; ἢ τὸ βάπτισμα, χωρὶς νὰ ὁμιλήσῃ περὶ τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος; εἴτε τὴν ἀρχὴν τοῦ δεκαλόγου, χωρὶς νὰ λαλήσῃ περὶ τοῦ Μωϋσέως, περὶ τοῦ καιροῦ καὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ἐδόθη ὁ νόμος; πῶς δύναται τις νὰ κάμῃ χωρὶς νὰ διηγηθῇ κατὰ πλάτος τὴν γέννησιν τοῦ Σωτῆρος, τὰ θαύματά του, τὴν σταύρωσιν, τὴν ἀνάστασιν, καὶ τὴν ἀνάληψίν του, κ τ λ; ταῦτα πάντα εἶναι ὁμολογουμένως ἀπαραίτητα εἰς τὴν ἱεράν κατήχησιν, ἀλλὰ διὰ τοῦτο γίνονται εὐκαταληπτότερα καὶ εὐαρεστότερα, ἐὰν ἐκτεθῶσι κατὰ συνέχειαν εἰς τὴν φυσικὴν αὐτῶν τάξιν, καὶ τὴν ἀναλογον ἔκτασιν, παρ' ὅταν τὰ ἀναφέρῃ τις ἐν παρόδῳ, καὶ καθ' ἣν ἡ τάξις τῆς κατήχησης ἤθελε τὸ ἀπαιτήσῃ. Ἡ πείρα ἀπέδειξεν ὅτι ἡ μέθοδος αὕτη εἶναι ὠφέλιμος· καὶ ὅτι μ' ἔκαμε νὰ ἐλπίσω πολλὴν τὴν ὠφέλειαν ἐκ τούτου, εἶναι, ὅτι αὕτη ἡ μέθοδος πλησιάζει μὲ ἐκείνην, τὴν ὁποίαν μετεχειρίσθη αὐτὸς ὁ Θεὸς διὰ νὰ διδάξῃ τὸ ἀνθρώπινον γένος καὶ ἐφύλαξεν εἰς τὴν σειρὰν τῶν ἁγίων του γραφῶν. Τὰ πρῶτα καὶ ἀρχαιότατα βιβλία εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον

Καὶ ὁμῶς πόσον εἶναι λυπηρὸν εἰς ἐκεῖνον, ὅστις μετὰ ταύτας ἐλπίδας ἐτρέφετο, νὰ βλέπῃ σήμερον τοὺς ἀριδῆλως διὰ τοῦ θεοῦ ἐλέους ἀπολυτρωθέντας ἀπὸ τὴν μακρὰν ταύτην δουλείαν, νὰ δεικνύωσι τὴν πλέον ἀξιοκατάκριτον ἀδιαφορίαν εἰς πᾶν ὅ,τι ἀποβλέπει τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν στερέωσιν τῆς ἀγίας ἡμῶν πίστεως! Ὡς ἐὰν δὲν ᾔτον αὐτὴ ἡ πίστις, ἡ ὁποία μᾶς ἔσωσε, ὡς ἐὰν δὲν ᾔται αὐτὴ, ἥτις μόνη δύναται μετὰ τῆς αἰωνίου σωτηρίας νὰ μᾶς γίνῃ χορηγὸς καὶ τῆς σταθεραῆς καὶ νομίμου τῶν παρόντων ἀγαθῶν ἀπολαύσεως, ἀποδεικνύουσα τοὺς πιστοὺς, ἀγαθοὺς καὶ σώφρονας πολίτας, παρημελήθη κατὰ κράτος, καὶ εἰς τὸν τόπον αὐτῆς ἀνηγέρθησαν καὶ λατρεύονται τὰ ἴδια ἐνὸς ἐκάστου πάθη τῆς κενοδοξίας, τῆς πλεονεξίας καὶ τῆς φιληδονίας, καὶ ταῦτα μόνον γίνονται ὁδηγὸς εἰς τὸν βίον, τούτων μόνον ἡ φωνὴ ἀκούεται καὶ αἱ προσταγαὶ ἐκτελοῦνται.

Τὴν ἐλευσινὴν ταύτην παρεκτροπὴν δὲν δύναται νὰ ἀποδώσῃ τις οὔτε εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ λαοῦ, καθότι ἐξ' ὅσων εἴπομεν ἀνωτέρω, ἡ διάθεσις τοῦ ἐδείχθη φιλόθεος πάντοτε, οὔτε εἰς κανὲν ἄλλο αἴτιον, παρὰ εἰς τὴν ἄγνοιαν τῶν τῆς πίστεως ἐντολῶν καὶ τῶν δογμάτων, ἥτις ἐκυρίευσεν τὸ πλεῖστον μέρος τῶν Ἑλλήνων διὰ τὴν παντελεῖ ἔλλειψιν τῆς τακτικῆς καὶ εὐμεθοῦς διδασκαλίας τῆς χριστιανικῆς πίστεως. Ἐπειδὴ, ἐὰν παρατηρήσῃ τις ἀπὸ τὴν τάξιν τῶν ἐκλεκτοτέρων τοῦ λαοῦ μέχρι τοῦ ἀπλουστάτου χωρικοῦ ἀνθρώπου, θέλει εὐρεῖ πανταχοῦ βαθυτάτην ἄγνοιαν τῶν δογμάτων καὶ τῶν ἐντολῶν τῆς θρησκείας· τὸ δὲ χεῖριστον πάντων, δὲν θέλει εὐρεῖ οὔτε καὶ τὴν ἀπαιτουμένην φροντίδα καὶ προθυμίαν πρὸς διασκέδασιν τῆς τοιαύτης ὀλεθριωτάτης ἀγνοίας, οὔτε εἰς τοὺς ἔχοντας τὸ χρέος νὰ τὴν πολεμῶσιν, οὔτε εἰς τοὺς κατεχομένους ὑπ' αὐτῆς. Ὁ Ἀριστοτέλης εἶπεν, ὅτι ὁ ἀνθρώπος φύσει τοῦ εἰδέναι ὀρέγεται, καὶ ἐπ' ἀληθείας ἡ τοιαύτη φυσικὴ κλίσις φαίνεται πολὺ ἰσχυροτέρα εἰς τοὺς ὁμογενεῖς μας, παρὰ εἰς ἄλλους τινάς· νέοι καὶ γέροντες, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ἔχουσιν ἐπιθυμίαν ἀκόρεστον τοῦ μανθάνειν, ἡ νεολαία μας ὁρᾷ εἰς τὴν μάθησιν καὶ περὶ παντὸς πράγματος ἀνοίγουσι τὰ ὦτα κεχηνότες νὰ

μάθωσι καὶ τὴν φύσιν καὶ τὸν σκοπὸν τοῦ, ἐρευνῶσι καὶ τὰ περὶ ἑαυτοῦς, καὶ τὰ μακρὰν ἀπ' αὐτῶν γινόμενα, καὶ τοὺς διαλογισμοὺς ἀκόμη τῶν ἀνθρώπων ἀγωνίζονται νὰ μαντεύωσιν, εἰς οὐδὲν ἕτερον εὐκαιροῦντες ἢ λέγειν τι καὶ ἀκούειν καινότερον, μόνον δὲ περὶ ἐνὸς πράγματος δὲν δεικνύει κανεὶς οὐδὲ μίαν περιέργειαν, ἡγουν περὶ τῆς πίστεώς του, περὶ τούτου μόνου οὔτε ἐρωτᾷ, οὔτε θέλει νὰ μάθῃ, οὔτε ζῆλον δεικνύει κανένα διὰ νὰ διδαχθῇ. Πῶς ἐγεννήθη εἰς τὸν κόσμον ποῖος εἶναι ὁ προορισμός του, πῶς δύναται νὰ φθάσῃ εἰς αὐτόν, ταῦτα ὅλα τὰ ἀγνοεῖ, καὶ οὐδὲ νομίζει, ὅτι τοῦ εἶναι χρήσιμα νὰ τὰ μάθῃ.

Καὶ τὴν τοιαύτην ἄγνοιαν δὲν ἀπαντᾷ τις μόνον εἰς τοὺς ἀπλοῦς καὶ χωρικοὺς ἀνθρώπους, ὡς εἶπον, οἵτινες δὲν εὗρον ποτὲ τὸ μέσον νὰ διδαχθῶσιν, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἐπιμελημένην ὥπως οὖν ἔχοντας ἀνατροφὴν, καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς λογίους, τί λέγω; κατὰ δυστυχίαν καὶ εἰς πολλοὺς ἀκόμη τῶν ἱερέων, οἵτινες ἔπρεπε νὰ ἦναι τοσοῦτον ἐγκρατεῖς, καθ' ὅσον εἶναι αὐτοὶ ἐκεῖνοι, οἵτινες χρεωστοῦν νὰ διδάσκωσι τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ αὐτὰς τὰς ἀληθείας.

Τίς ἤθελε τὸ πιστεύσει, ὅτι εἰς ὅλον τὸ βασίλειον τῆς Ἑλλάδος δὲν εὐρίσκεται μία ἐκκλησία, εἰς τὴν ὁποίαν νὰ διδάσκηται τακτικῶς ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ! Τίς νὰ πιστεύσῃ, ὅτι καὶ ἐν αὐτῇ τῇ βασιλικῇ καθέδρᾳ, ἣτις ἔπρεπε νὰ προέχῃ καὶ κατὰ τοῦτο, καὶ νὰ δίδῃ τὸ παράδειγμα καὶ εἰς τὰς ἄλλας παροικίας τοῦ Κράτους, ὅχι μόνον δὲν ἀκούεται πούποτε ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' οὐδὲ φαίνεται πλέον εἰς τὰς ἐκκλησίας ὁ τόπος τοῦ Θείου λόγου, δηλαδὴ ὅτι ὁ ἱερὸς ἄμβων ἀφῆρέθη ἀπὸ αὐτάς! Πῶς λοιπὸν νὰ γνωρίζωσι πλέον οἱ χριστιανοὶ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ; Πόθεν νὰ μάθωσι τὰ χριστιανικὰ των καθήκοντα, ὅσα ἔχουν πρὸς τὸν Θεόν, ὅσα πρὸς τὸν πλησίον; ποῦ νὰ ἀκούσωσι, πῶς πρέπει νὰ διάγωσι, διὰ νὰ φθάσωσιν εἰς τὸν προορισμὸν των;

Ὅθεν δὲν πρέπει νὰ θαυμάζῃ τις πλέον, ὅταν βλέπῃ τὴν ἀσυχώρητον ἐκείνην ψυχρότητα καὶ ἀδιαφορίαν πρὸς τὴν πίστιν τῶν πατέρων μας, καὶ τοὺς μὲν μὴ θέλοντας νὰ ἀκούσωσιν οὐδὲ νὰ ἀναφέρῃ τις πλέον περὶ θείων πραγμάτων, τοὺς δὲ χλευάζοντας καὶ

μυκτηρίζοντας τοὺς περὶ αὐτῶν λέγοντας, πολλοὺς δὲ ὄχι μόνον ἀποφεύγοντας τὴν δημόσιον θείαν λατρείαν, ἀλλὰ καὶ ἐντρεπομένους νὰ φανῶσι παρόντες εἰς αὐτήν, ὡς ἐὰν τάχα δὲν ἤθελον νομισθῇ ἀρκετὰ φωτισμένοι, ἐὰν ἔλθωσιν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ νὰ συμπτρυσευχηθῶσι μετὰ τῶν ἀδελφῶν των, καὶ νὰ ἀναπέμψωσιν ἐν ἐνὶ στόματι καὶ μιᾷ καρδίᾳ ὡς ἀδελφοὶ, ὡς τέκνα ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ οὐρανοῦ πατρὸς, τὴν ὑπὸ παντὸς λογικοῦ ἀνθρώπου ὀφειλομένην δοξολογίαν εἰς τὸν Θεόν. Καὶ ἐκ τούτου, καθὼς λέγει ὁ Ἀπόστολος Ἰούδας, (1) ὅσα μὲν οὐκ οἶδασιν, βλασφημοῦσιν, ὅσα δὲ φυσικῶς, ὡς τὰ ἄλογα ζῶα ἐπίστανται, ἐν τούτοις φθείρονται. Ἐπειδὴ εἶναι ἀδύνατον νὰ γνωρίζῃ τις καλῶς τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν, ὅποια εἶναι εἰς τὴν φυσικὴν τῆς καθαρότητα, καὶ νὰ μὴ τὴν θαυμάζῃ, καὶ νὰ μὴ τὴν ἀγαπᾷ· εἶναι ἀδύνατον, ἀφ' οὗ τις ἐξέτασε τὰς ἀποδείξεις τῆς, καὶ ἠρεύνησεν ἐπιμόνως τὰς ἀκραδάντους βάσεις τῆς, νὰ φανῇ πλέον ψυχρὸς καὶ ἀδιάφορος εἰς αὐτήν.

Ὅτι λοιπὸν ἡ ἄγνοια αὕτη εἶναι ἀληθῶς μία τῶν κυριωτέρων πηγῶν τῆς ἠθικῆς μας διαφθορᾶς, ὅλοι νομίζω θέλουσι τὸ συνομολογήσει μετ' ἐμοῦ· σπανίως εἶναι τόσον μεγάλη ἡ διάφθορὰ τῆς καρδίας, ὥστε νὰ ἀντιστέκηται ἀνυποστάλως εἰς τὸ φῶς τῆς ἀληθείας καὶ τῆς δικαιοσύνης, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ πράττῃ τις τὸ καλὸν, πρέπει νὰ τὸ γνωρίζῃ, ἐν ὅσῳ ὅμως τὸ ἀγνοεῖ, οὔτε καὶ ἐπιχειρίζεται νὰ τὸ πράξῃ, εἰμὴ ἴσως κατὰ τύχην. Καὶ αὐτῶν τῶν εὐλαβῶν ἀνθρώπων ἡ εὐλάβεια εἶναι πάντοτε ἐπιπόλαιος, ὅταν δὲν στηρίζεται εἰς βασίμους ἀρχάς, καὶ εἰς τὴν πλήρη καὶ ἐντελῇ πεποίθησιν, ὅτι ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ εἶναι κάλλιστος, καὶ ὅσα μᾶς διατάσσει, εἶναι ταῦτα τὰ ἀληθινὰ μας συμφέροντα.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ τοιαύτη ἄγνοια δὲν εἶναι ἐξ ἐκείνων τῶν κακῶν, τὰ ὅποια δύναταί τις νὰ θεραπεύσῃ μίαν φοράν, καὶ ἡ θεραπεία ἔπειτα νὰ διαρκῇ εἰς πολὺν χρόνον, διότι καθ' ἐκάστην γεννῶν-

ται εἰς τὸν κόσμον παιδία, καὶ ἔρχονται εἰς αὐτὸν παντάπασιν ἀμαθῆ, διὰ τοῦτο ὅχι μόνον πρέπει ἀπλῶς νὰ διδάσκωνται, ἀλλὰ καὶ νὰ ἦναι διηνεκῆς ἡ διδασκαλία, καὶ νὰ ἀρχίζῃ ἐκ τῆς τρυφερᾶς αὐτῶν ἡλικίας, καὶ νὰ ἦναι προσέτι μεθοδική, διὰ νὰ γίνηται εἰς αὐτὰ εὐάρεστος, καὶ νὰ ἐντυπὸνῃ ζωηρότερον εἰς τὴν μνήμην των τὰς ἀληθείας ταύτας.

Τοιαύτη μ' ἐφάνη ὅτι εἶναι ἡ ἀπλὴ καὶ συνοπτικὴ ἔκθεσις τῶν θαυμασίων τοῦ Θεοῦ, καθὼς εὐρίσκονται περιγεγραμμένα εἰς τὴν ἁγίαν γραφὴν. Ἐπειδὴ τὴν γινομένην κατ' ἀρχὰς δι' ἀφηρημένων ιδεῶν διδασκαλίαν μετὰ μεγάλης δυσκολίας δύναται νὰ τὴν ἐννοήσῃ ὁ παῖς, καὶ ἀφ' οὗ τὴν ἐννοήσῃ, ἔτι δυσκολώτερον θέλει δυνηθῇ νὰ τὴν κρατήσῃ εἰς τὴν μνήμην του· εἶναι πρὸς τούτοις πολλὰ πιθανὸν νὰ] γεννήσῃ ἡ τοιαύτη δυσκολία καὶ ἐν ἄλλο χειρότερον καὶ βλαβερώτερον ἀποτέλεσμα: ἐπειδὴ αἱ πρῶται αὐταὶ ἐντυπώσεις εἶναι πάντοτε αἱ ἰσχυρότεραι, ἡμπορεῖ νὰ γεννηθῇ εἰς τοὺς παῖδας ἐκ τῆς δυσκολίας ταύτης εἰς τὸ νὰ τὰς μανθάνωσιν, ἀποστροφὴ διὰ βίου πρὸς τὴν διδασκαλίαν ταύτην, καὶ νὰ αἰσθάνωνται ἀηδίαν καὶ ἐνόχλησιν διὰ παντὸς εἰς πᾶσαν θρησκευτικὴν διδασκαλίαν.

Τοιοῦτον ἐπιβλαβὲς ἀποτέλεσμα εἶναι ἀδύνατον νὰ ἔχῃ ἡ ἱστορικὴ ἔκθεσις. Ὅθεν σιμὰ τῆς ἀσφαλείας ἀπεδείχθη καὶ ὑπὸ μακρᾶς πείρας ὅτι ὁ εὐκολώτερος τρόπος νὰ εἰσάξωμεν εἰς τὸ πνεῦμα τῶν ἀκροατῶν μας ταύτας τὰς ἀληθείας, εἶναι οὗτος, καὶ ἡμεῖς πρέπει νὰ ὠφεληθῶμεν ἀπὸ τὴν πεῖραν ὅλων τῶν αἰώνων. Ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ κόσμου μέχρι τῆς ἐποχῆς πρὸ ὀκτῶ καὶ δέκα αἰώνων, ὅποτε παχὺ σκότος τῆς ἀμαθίας διεχύθη εἰς τὸν χριστιανικὸν ὀρίζοντα, εὐρίσκομεν, ὅτι ἠκολούθησαν πάντοτε τὴν αὐτὴν μέθοδον διὰ νὰ διδάσκωσι τὴν θρησκείαν, καὶ ὅτι μετεχειρίσθησαν ἐξαιρέτως τὴν διήγησιν καὶ τὴν ἀπλὴν ἀνακεφαλαίωσιν τῶν πραγμάτων, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐστηρίζοντο τὰ δόγματα καὶ τῆς ἠθικῆς αἱ ἐντολαί.

Τῷ ὄντι τετράκις χίλια ἔτη σχεδὸν ἐδιδάσκετο καὶ διετεθήθη ἡ ἀληθὴς θρησκεία ἄνευ τινὸς γραφῆς, εἰμὴ μόνον διὰ τῆς παρα-

δόσεως, ἡ δὲ παράδοσις αὕτη δὲν ἦτο τίποτ' ἄλλο εἰμὴ ἡ θεοφιλὲς φροντίς τῶν πατέρων τοῦ νὰ διηγῶνται εἰς τὰ τέκνα των τὰ θαυμάσια τοῦ Θεοῦ, ἃ ἐποίησε, τὰ ὅποια ἡ εἶδον μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς των, ἡ ἔμαθον ἀπὸ τὴν διήγησιν τῶν πατέρων των. Οἱ δὲ υἱοὶ οὗτοι ἐπίσης θεοσεβεῖς καὶ πιστοὶ ἐδιηγοῦντο καὶ αὐτοὶ ταῦτα εἰς τὰ τέκνα των.

Οὕτως ἐδίδαξεν ὁ Ἀδὰμ τὰ τέκνα του, διηγούμενος συχνάκις εἰς αὐτὰ πῶς ἐδημιουργήθη ὁ κόσμος· πῶς ἐπλάσθη αὐτὸς καὶ ἡ γυνή του, μαθὼν τοῦτο ἐξ αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ πάραστῶν εἰς αὐτὰ τὴν πρώτην αὐτῶν μακαριότητα, τὴν ἀμαρτίαν των, καὶ τὴν τῆς ἀμαρτίας αὐτῶν ποινὴν. Τοιοτοτρόπως ὁ Νῶε ἐδίδαξε τοὺς υἱούς του πάντα, ὅσα συνέβησαν ἀξιομνημόνευτα πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ, οἱ δὲ τρεῖς υἱοὶ του διέδωκαν εἰς ὅλον τὸν κόσμον τὴν ἐνθύμησιν τοῦ μεγάλου τούτου συμβεβηκότος. Τίς δύναται νὰ ἀμφιβάλλῃ, ὅτι καὶ ὁ Ἀβραὰμ ἐφρόντισε νὰ διηγηθῇ εἰς τὸν Ἰσαὰκ πάντα, ὅσα πρὸ αὐτοῦ ἔκαμεν ὁ Θεὸς διὰ τὸ ἀνθρώπινον γένος, καὶ τὰς ἰδιαιτέρας χάριτας, καὶ τὰς ἐπαγγελίας, τὰς ὁποίας ἔλαβεν ἐξ αὐτοῦ αὐτὸς ὁ ἴδιος, ἐν ᾧ ἡ Γραφή σημειώνει ῥητῶς (1) τὸν ζῆλον του εἰς τὸ νὰ διδάσκῃ τοὺς οἰκείους του ; Καὶ τίς δύναται νὰ ἀμφιβάλλῃ, ὅτι καὶ οἱ ἄλλοι πατριάρχαι τὸν ἐμιμήθησαν κατὰ τοῦτο ;

Ὁ δὲ Μωϋσῆς, ὡς ἐμπνευσμένος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, συναθροίσας συγγέγραφεν ὅλας ταύτας τὰς ἀρχαίας παραδόσεις εἰς τὰ βιβλία τῆς Γενέσεως, καὶ τὰ ἀκόλουθα βιβλία τῆς Πεντατεύχου, καὶ ἐφ' οὗ κατ' ἑκτασιν ἐδιηγήθη τὰ ἐξαίσια θαύματα, ὅσα ἔκαμεν ὁ Θεὸς διὰ νὰ ἐξαγάγῃ τὸν λαόν του ἐκ τῆς δουλείας τῆς Αἰγύπτου, συστήνῃ εἰς ὅλους τοὺς Ἰσραηλίτας, τοὺς αὐτόπτας αὐτῶν, νὰ τὰ διηγῶνται εἰς τὰ τέκνα των, καὶ συχνάκις ἐπαναλαμβάνει τὴν θείαν ἐντολὴν ἀπὸ μέρους τοῦ Θεοῦ (2), τὸ νὰ ἀναγινώσκωσι πολυλῶς, καὶ νὰ μελετῶσι συνεχῶς τὸν νόμον του, δηλ. ὅλα ὅσα παρέδωκεν εἰς αὐτοὺς διὰ τῆς γραφῆς. Μετὰ δὲ τὸν Μωϋσῆν ὁ Ἰη-

(1) Γεν ιγ'. 10.

(2) Ἐξ.δ. ιγ'. 26, Δευτερ. δ'. 10. 5'. 7, ια' 9.

σοὺς τοῦ Ναυῆ, ὁ Σαμουὴλ καὶ οἱ ἄλλοι προφῆται ἔγραψαν ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν τὰ θαύματα, τὰς προρρήσεις, καὶ ὅλα τὰ ἄλλα πράγματα, ὅσα ἐχρησίμευον εἰς τὴν θρησκείαν, τὸ ὅποιον ἐσυνεχίσθη ἀδιακόπως ἕως εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν τῆς Βαβυλῶνος. Μετὰ δὲ τὴν ἐκεῖθεν ἐπιστροφὴν τῶν Ἰουδαίων, ἤγειρεν ὁ Θεὸς τὸν σοφὸν Ἑσδραν διὰ νὰ συναθροίσῃ ἐπιμελῶς ὅλα τὰ πρὸ αὐτοῦ βιβλία καὶ νὰ προσθήσῃ εἰς αὐτὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ἀποκαταστάσεώς των. Τελευταῖον μετὰ μακρὸν διάστημα χρόνου, ἐν ᾧ δὲν συνέβη κανὲν αξιομνημόνευτον διὰ τὴν θρησκείαν, συνεγράφη ἡ ἱστορία Ἰούδα τοῦ Μακκβαίου καὶ τῶν ἀδελφῶν του, οἵτινες ἀνεδείχθησαν οἱ γενναϊότατοι τῆς εὐσεβείας προσάται ἐναντίον τῶν ἀπίστων, τῶν ἐπιχειρισθέντων μανιωδῶς νὰ τὴν ἐξαλείψωσι, καὶ νὰ ἀπολέσωσι τὰ ἱερὰ βιβλία, καὶ αὕτη ἡ ἱστορία μᾶς φέρει πλησίον τῶν χρόνων τοῦ Μεσσίου. Ἡ Γραφὴ ὅμως ὅχι μόνον δὲν ἔβλαπτε τὴν παράδοσιν, ἀλλὰ καὶ συνετέλει μάλιστα εἰς τὸ νὰ πῇ ἀναδείξῃ βεβαιωτέραν, καὶ οἱ πιστοὶ δὲν ἐφρόντιζον ὀλιγώτερον, παρ' ὅσον εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους, νὰ διηγῶνται εἰς τὰ τέκνα των, καὶ εἰς τοὺς ἐγγόνους των, ὅσα ἔμαθον ἐκ τῶν πατέρων καὶ τῶν πάππων αὐτῶν, καὶ νὰ συστήνωσιν εἰς αὐτὰ, τὸ νὰ τὰ παραδώσωσι καὶ εἰς τοὺς μεταγενεστέρους των. Τὸ χρέος τοῦτο εἶναι σημειωμένον εἰς ὅλα τὰ ἀγιογραφα βιβλία, καὶ ἐξαιρέτως εἰς τοὺς ψαλμοὺς (1). Οὕτως εἶναι βέβαιον, ὅτι ἀπὸ τῆς πρώτης ἀρχῆς μέχρι τοῦ γραπτοῦ νόμου, καὶ ὕστερον καθ' ὅλον τὸ διάστημα τούτου διετηρήθη ἡ εὐσέβεια, καὶ ἐδιδάσκετο διὰ ἐξιστορήσεως τῶν θαυμασίων τοῦ Θεοῦ.

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ κήρυγμα τῆς καινῆς διαθήκης δὲν ἤλλαξε παντάπασιν αὕτη ἡ μέθοδος, προσετέθη δὲ μόνον εἰς τὴν τῶν ἀρχαίων θαυμασίων ἱστορίαν ἡ τῶν νέων τῶν μεγαλητέρων, ἡ γέννησις δηλαδὴ καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, αἱ ὁμιλίαι καὶ τὰ θαύματά του, ἡ ἀνάστασις του, καὶ ἡ σύστασις τῆς ἐκκλησίας του. Καὶ ἠυδόκησεν ὁ Θεὸς νὰ γραφῶσι καὶ τὰ νέα ταῦτα θαυμάσια, καθὼς τὰ ἀρχαῖα, ἀπὸ τοὺς αὐτόπτας αὐτῶν μάρτυρας. Ὁ λόγος

(1) Ψαλμ. μγ'. ι. σζ'. 3. κτλ. Παροιμ. α. 8. δ'. ι. Εκκλ. γ'. ι. κτλ.

τοῦ ἁγίου Στεφάνου, καὶ τὸ πλεῖστον μέρος τῶν λόγων τῶν Ἀποστόλων, τοὺς ὁποίους μᾶς ἀναφέρει ἡ Γραφή (I), δεικνύουσιν, ὅτι αἱ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους συνδιαλέξεις των, καὶ αἱ πρὸς τοὺς ἔθνικους διδασκαλῖαι των ἐθεμελιόνοντο πάντοτε εἰς τὴν ἀνακεφαλαίωσιν τῶν πραγμάτων. Εἰς μὲν τοὺς Ἰουδαίους ἔπρεπε νὰ ἐνθυμίζωσιν ὅσα ἔκαμεν ὁ Θεὸς πρὸς τοὺς πατέρας των, καὶ ὅσα ὑπεσχέθη εἰς αὐτοὺς διὰ νὰ δείξωσι τὴν ἐκπλήρωσιν αὐτῶν· τοὺς δὲ ἔθνικους ἐδίδασκον, ὅτι ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε τὸν κόσμον, ὅτι τὸν κυβερνᾷ διὰ τῆς προνοίας του, καὶ ὅτι ἔστειλεν ἄνθρωπον, δηλαδὴ τὸν υἱὸν αὐτοῦ διὰ νὰ τὸν κρίνῃ.

Τὸν αὐτὸν τρόπον παρατηροῦμεν καὶ εἰς τοὺς μετὰ ταῦτα αἰῶνας. Ἀπὸ τὰ συγγράμματα τῶν Πατέρων, ἔχομεν πλῆθος διδασκαλιῶν πρὸς τοὺς θελοντας νὰ βαπτισθῶσι καὶ τὸ πλεῖστον μέρος αὐτῶν ἐπιστηρίζεται εἰς τὰ ἔργα, δηλ. τὸ ὅλον τῆς ὁμιλίας εἶναι συνήθως διήγησις τῶν ὅσα ἔκαμεν ὁ Θεὸς ὑπὲρ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ κόσμου, μέχρι τοῦ κηρύγματος τοῦ Εὐαγγελίου· ὃ ἐστὶ ἡ κατήχησις αὐτῶν δὲν εἶναι τίποτ' ἄλλο, εἰμὴ σύνοψις τῆς ὅλης ἱστορίας τῆς πίστεως μεμιγμένη μέ τινας σκέψεις διαφόρους. Καὶ μ' ὅλον ὅτι αἱ τοιαῦται κατηχήσεις ἐγίνοντο πρὸς τοὺς ἡλικιωμένους ἄνδρας, δὲν πρέπει νὰ ἀμφιβάλλωμεν ὅτι καὶ πρὸς τοὺς παῖδας, ἀφ' οὗ εἰσῆλθῃ ὁ νηπιοβαπτισμὸς, καὶ ἐκατηχοῦντο μετὰ τὸ βάπτισμα, μετεχειρίζοντο τὸν αὐτὸν τρόπον. Καὶ εἶναι πιθανὸν ὅτι ὁ τρόπος οὗτος διετηρήθη ἕως οὗ ἐσώζετο ἡ ἀρχαία τάξις τῆς ἐκκλησίας, δηλαδὴ μέχρι τοῦ ἐννάτου αἰῶνος, καθότι βλέπομεν, ὅτι ἐφυλάττετο ἡ συνήθεια νὰ κατηχῶσι καὶ νὰ ἐξετάζωσι πολλάκις τὸν καιρὸν τῆς τεσσαρακοστῆς τοὺς μέλλοντας νὰ βαπτισθῶσι τὸ Πάσχα. Ἀφ' οὗ δὲ ἤρχισε νὰ ἀποκαστηθῇ κοινὸς ὁ νηπιοβαπτισμὸς, ἡ δημόσιος αὕτη διδασκαλία ἐγένετο μόνον ὡς τύπος, ἡ δὲ πραγματικὴ διδασκαλία παρημελήθη, ἀφ' οὗ ἡ δυστυχία τῶν καιρῶν ἐκείνων ἐπέφερε τὴν παχεῖαν ἀμάθειαν καὶ εἰς αὐτὸν τὸν κληρὸν. Ἡ κατὰ τὴν μεγάλην πέμπτην γινομένη παρὰ τοῦ ἐπισκόπου ἐξήγησις τοῦ Συμβόλου τῆς πίστε-

ΚΑΤΗΧΗΤΙΚΗ ΣΥΝΟΨΙΣ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

Περὶ τῆς δημιουργίας τοῦ Κόσμου.

Θεὸς ἔκτισε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ πάντα τὰ ὁρατὰ καὶ ἀόρατα ὄντα, τουτέστιν ὅλον τὸν κόσμον ἐκ τοῦ μηδενός, δηλ. ὅχι ἀπὸ τινα προϋπάρχουσας ὕλης, οὐδὲ δι' ἄλλης τινὸς συνεργείας, ἀλλ' ἀφ' ἐαυτοῦ, διὰ μόνου τοῦ λόγου καὶ τῆς θελήσεώς του, πρὸς δούξαν ἰδίαν, καὶ διὰ τὰ καμὴ μέτοχα τῆς ἀγαθότητός του.

Διὰ τὰ μὴ ἤθελε δὲ τις νομίσαι ὅτι ἐνήργει ὁ παντοδύναμος δημιουργὸς κατὰ τινα ἀνάγκην, παρήγαγεν ὅλα ταῦτα οὐχὶ διὰ μιᾶς, ἀλλ' εἰς ἑξ ἡμέρας, καθ' ἣν πύδοκῃς τάξιν: τὴν μὲν πρώτην ἡμέραν ἔκτισε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὸ φῶς, τὴν δὲ δευτέραν, τὸ στερεώμα, ἢτοι τὸ μεταξὺ γῆς καὶ οὐρανοῦ διάστημα, ὀνομάσας αὐτὸ οὐρανὸν, καὶ διεχώρισε τὰ ὕδατα τὰ ἐπάνω τοῦ στερεώματος, ἐκ τῶν ὑδάτων τῶν ὑποκάτω τοῦ στερεώματος, τὴν δὲ τρίτην, συνήγαγε τὰ ὕδατα εἰς συναγωγὴν μίαν, καὶ τὰ ὠνόμασε θαλάσσας, καὶ ἐφάνη ἡ ξηρὰ, ἣτις ἐβλάττησεν ὅλα τὰ δένδρα καὶ τὰ φυτὰ, κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ· τὴν δὲ τετάρτην, ἔκτισε τὸν ἥλιον, τὴν σελήνην, καὶ τοὺς ἀστέρας, τὴν πέμπτην, ἐξήγαγεν ἀπὸ τὰ ὕδατα, τὰ ῥήαρια καὶ τὰ πτηνὰ, τὴν δὲ ἕκτην παρήγαγεν ἐκ τῆς γῆς ὅλα τὰ χερσαῖα ζῶα, καὶ τελευταῖον ἔπλασε καὶ τὸν ἄνθρωπον, διὰ τὰ ἄρχη εἰς ὅλα ταῦτα (1)· τὴν δὲ ἑβδομὴν ἡμέραν κατέπαυσεν, ὃ ἐστὶ δὲν παρήγαγε πλέον ἄλλα κτίσματα, ἀλλ' ἐτελείωσεν εἰς ἑξ ἡμέρας τὸ ἔργον τῆς δημιουργίας, καὶ εὐλόγησε καὶ ἡγάσεν αὐτὴν (2).

(1) Γεν. κεφ. α. 1—26

(2) Γεν. β'. 3.

Ὅλα τὰ ποιήματα λοιπὸν ἐτελείωσεν ὁ Θεὸς εἰς ἕξ ἡμέρας καὶ εἶδεν, ὅτι ὅλα, ὅσα ἐποίησεν, ἦσαν πολλὰ καλὰ. Καὶ τῷ ὄντι ὁ κόσμος οὗτος ἀναγγέλλει τοῦ Δημιουργοῦ τὴν μεγαλωσύνην· εἰς αὐτὸν ὡς εἰς κάτοπτρον διαυγέστατον καθορῶνται αἱ ἄπειροι αὐτοῦ τελειότητες, ἀπὸ τὸ πλῆθος καὶ τὸ μέγεθος τῶν κτισμάτων καθορᾶται ἡ παντοδυναμία του, καὶ ἔτι μᾶλλον ἐκ τοῦ τρόπου τῆς παραγωγῆς αὐτῶν· λόγον μόνον λέγει, καὶ ὁ λόγος γίνεται ἔργον εὐθὺς. εἶπεν ὁ Θεός· » Γεννηθήτω φῶς· » Καὶ ἐγένετο φῶς! ἐκ δὲ τῆς καλλονῆς καὶ ποικιλίας, καὶ τῆς πρὸς ἄλληλα θαυμασίας αὐτῶν συναρμογῆς, καθορᾶται ἡ ἄπειρος αὐτοῦ σοφία· καθορᾶται ὡσαύτως καὶ ἡ ἄπειρος αὐτοῦ ἀγαθότης, διότι ὅλα τὰ δημιουργήματα ἀπὸ τοῦ μεγίστου μέχρι τοῦ ἐλαχίστου φαίνονται πρὸς τὸ τέλος χρησίμουν δημιουργημένα· ὥστε καθὼς ἡ τεχνικὴ καὶ τελεία εἰκὼν, ἐμφαίνει τοῦ ζωγράφου τὴν ἐπιτηδεύτητα καὶ ἀγγίνοιαν, οὕτω καὶ ἡ τοῦ Παντός σύστασις ἐμφαίνει τὴν παντοδυναμίαν, τὴν ἀγαθότητα, καὶ τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ.

Ὅτε δὲ ἔμελλεν ὁ Θεὸς νὰ πλάσῃ τὸν ἄνθρωπον, ὡς βουλευόμενος καθ' ἑαυτὸν εἶπεν· » Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμε- » τέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν (1) » καὶ οὕτως ἐπλάσεν τὸ μὲν σῶμά του χοῦν λαβὼν ἀπὸ τῆς γῆς, τὴν δὲ νοεράν καὶ λογικὴν ψυχὴν ἔδωκεν εἰς αὐτὸν διὰ τοῦ θείου ἐμφυσήματος. » Καὶ ἐνεφύσησε (λέγει » ἡ γραφή) εἰς αὐτὸν πνοὴν ζωῆς καὶ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν » ζῶσαν » τοῦτέστιν ἔκτισε τὴν πνευματικὴν καὶ ἀθάνατον ψυχὴν καὶ τὴν ἥνωσε μὲ τὸ σῶμά του. Εἰς ταύτην δὲ τὴν ψυχὴν ὑφίσταται κυρίως ἡ εἰκὼν τοῦ Θεοῦ, διότι εἶναι πνεῦμα, καθὼς αὐτός, ἔχει νοῦν καὶ θέλησιν, καθὼς αὐτός, διὰ τῶν ὑποίων δύναται νὰ γνωρίζῃ καὶ νὰ ἀγαπᾷ καὶ αὐτὸν τὸν Δημιουργόν της, ὅστις εἶναι νοῦς ἄπειρος καὶ τελειότατος διὰ τῆς γνώσεως, καὶ τῆς ἀγαθότητός του.

Ἀφ' οὗ δὲ ἐπλάσεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, εἶπεν. Δὲν εἶναι

καλὸν νὰ ᾔηται μόνος ὁ ἄνθρωπος ἐπὶ τῆς γῆς, «Ποιήσωμεν αὐτῷ
» βοηθὸν κατ' αὐτόν, δηλαδὴ ὁμοίον του, καὶ οὕτως ἐπέφερεν ἐκτα-
σιν εἰς τὸν Ἀδὰμ, καὶ λαβὼν μίαν ἐκ τῶν πλευρῶν αὐτοῦ, ἔπλα-
σεν ὡσαύτως καὶ τὴν γυναῖκα, διὰ νὰ ἀγαπῶνται ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ
γυνὴ ἀμοιβαίως ἀγάπην τελείαν, καὶ νὰ ᾔηται ἡνωμένοι μετ' ἀλ-
λήλων ὡς ἐξ ἐνὸς σώματος. Τότε συνέστησεν ὁ Θεὸς διὰ τοῦτου
καὶ τὴν ἐννομον συζυγίαν, διότι ἠυλόγησε τὸν ἄνδρα καὶ τὴν γυ-
ναῖκα εἰπὼν εἰς αὐτοὺς (1) νὰ αὐξάνωσι καὶ νὰ πληθύνωνται, καὶ
νὰ πληρώσωσι τὴν γῆν, καὶ νὰ ᾔηται κύριοι αὐτῆς ἔχοντες ὑπὸ
τὴν ἐξουσίαν των ὅλα τὰ ζῶα τῆς γῆς, καὶ τὰ ὀφάρια τῆς θαλάσ-
σης, καὶ τὰ πετεινὰ, καὶ νὰ μεταχειρίζωνται εἰς τροφήν αὐτῶν
τοὺς καρποὺς τῶν δένδρων καὶ τὰ φυτά.

Ὡνομάσθη δὲ ὁ μὲν πρῶτος ἄνθρωπος Ἀδὰμ, ἡ δὲ γυνὴ, Εὐα,
καὶ ἔβαλεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς εἰς τὸν ἐπίγειον Παραδείσον, τόπον τερ-
πνότατον πεφυτευμένον ἀπὸ ὅλα τὰ εἶδη τῶν ὡραίων δένδρων,
καὶ ποτιζόμενον ἀπὸ τέσσαρας ποταμούς. Εἰς τὸν τόπον τοῦτον
τῆς τρυφῆς ἐσυγχώρησεν εἰς αὐτὸν νὰ ἀπολαύῃ ὅλων τῶν δένδρων
τοὺς καρποὺς, τὸν ἀπηγόρευσε δὲ μόνον νὰ φάγῃ ἀπὸ τὸν καρπὸν
τοῦ δένδρου τῆς γνώσεως, τοῦ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ Παραδείσου, πρὸς
ἐκείνους, ὅτι τὴν ἡμέραν καθ' ἣν φάγωσιν ἀπ' αὐτοῦ θέ-
λουσιν ἀποθάνει (2).

Ἦσαν δὲ γυμνοὶ ὁ Ἀδὰμ καὶ ἡ Εὐα, καὶ δὲν ἐντρέποντο διὰ
τοῦτο, ἐπειδὴ ἦσαν ἀθῶοι ὡς τὰ ἄλλα παιδία μὴ γνωρίζοντες τὸ
κακόν, καὶ ὅτι ἔβλεπον εἰς ἑαυτοὺς ἦτον ἔργον τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπο-
μένως λίαν καλόν. Τίποτε δὲν τοὺς ἔλιπεν, οὐδ' ἔπασχον τίποτε,
οὔτε εἰς ἀσθένειαν, οὔτε εἰς θάνατον ὑπέκειντο, ἔφθανε μόνον νὰ
μὴ φάγωσιν ἀπὸ τὸν ἀπηγορευμένον καρπὸν τοῦ δένδρου. Τοῦτο
μόνον τὸ σημεῖον τῆς ὑπακοῆς ἐζήτει παρ' αὐτῶν ὁ Θεός. Καὶ
διὰ τῆς ὑπακοῆς ταύτης ἐμελλον νὰ δεικνύωσι τὴν πρὸς αὐτὸν

(1) Γεν. α'. 28.

(2) Γεν. β'. 17.

εὐλοκῶν καὶ πέλγειν πεποιθήσιν καὶ ἀγάπην, καὶ εὐγνωμοσύνην, τὸν οὐράνιον ἡμῶν Πατέρα, καθὼς καὶ εἰς τοὺς ἐπιγείους πατέρας μας δεικνύομεν ταῦτα τὰ αἰσθήματα διὰ τῆς προθύμου ὑπακοῆς εἰς τὸ θέλημά των. Ὁ Θεὸς ἐνεφανίζετο εἰς αὐτοὺς καὶ ὠμίλει μετ' αὐτῶν, καὶ ἔζων ἐντελῶς μακάριοι. Οὕτως ἐπεδαψιλεύθη εἰς τὸν ἄνθρωπον περισσότερον παρὰ εἰς κανέν ἄλλο χτίσμα ἢ ἀγαθότης τοῦ Θεοῦ! Διὰ τοῦτο καὶ μόνος ὁ ἄνθρωπος χρεωστῇ ἐξαιρέτως νὰ τὸν λατρεύῃ καὶ νὰ τὸν ἀγαπᾷ. Ὁ Θεὸς ἔκτισεν ὡσαύτως καὶ πνεύματα ἅλλα, ἥτοι τοὺς Ἀγγέλους, φύσεως ὑπερτέρας ἀπὸ τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Περὶ τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος.

Μεταξὺ τῶν Ἀγγέλων ἀφηνιάσαντες τινες ἀπέστησαν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ ἐξέπεσαν ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν χάριν, ἐν ᾗ ἐπλάσθησαν ὑπ' αὐτοῦ (1) ὁ δὲ Θεὸς δὲν ἐσυγχώρησεν εἰς αὐτοὺς, ἀλλὰ τοὺς ἔρριψεν εἰς τὴν ἄβυσσον, ὅπου ἐστερημένοι διὰ παντὸς τῆς θείας δόξης κολάζονται αἰωνίως εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον (2). Οὗτοι εἶναι οἱ Δαίμονες εἴτε οἱ Ἄγγελοι τοῦ Διαβόλου οἱ ἐνασχολούμενοι ἀκαταπαύστως νὰ πειράζωσι τοὺς ἀνθρώπους, διὸ καὶ ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν ὠνομάσθη Διάβολος καὶ Σατανᾶς (3). Τὸ πονηρὸν τοῦτο πνεῦμα φθονῆσαν τὴν ἐν τῷ Παραδείσῳ μακαριότητα τοῦ Ἀδάμ καὶ τῆς Εὕας τῶν πρωτοπλάστων, ἀναλαβὼν τὴν μορφὴν τοῦ ὄφεως ἐπλησίασεν εἰς τὴν Εὐάν καὶ τὴν εἶπε: Διατί δὲν σὰς ἐσυγχώρησεν ὁ Θεὸς νὰ τρώγητε ἀπὸ τοὺς καρποὺς ὅλων τῶν δένδρων τοῦ Παραδείσου; (4) Ἀπ' ὅλους μᾶς ἐσυγχώρησε νὰ τρώγωμεν, εἶπεν ἡ

(1) Ἐκείνος ἀνθρωποκτόνος ἦν ἀπ' ἀρχῆς καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐκ ἔσται. Ἰωάνν. 4. 44.

(2) Ἀγγέλων ἁμαρτησάντων ὁ Θεὸς οὐκ ἐφείσατο, ἀλλὰ σειραῖς ζόφου ταρταρώσας παρέδωκεν εἰς κρίσιν τετηρημένους Πέτρ. Επιστ. Β'. κ. 6'. 4.

(3) Καὶ ἐκράτησε τὸν δράκοντα, τὸν ὄφιν τὸν ἀρχαῖον, ὃς ἐστὶ Διάβολος καὶ Σατανᾶς, καὶ ἔδεσεν αὐτὸν ὑπὸ ἄλυσαν, καὶ ἔβαλεν αὐτὸν εἰς τὴν ἄβυσσον. Ἀποκαλ. 6'.

(4) Γενεσ. γ'.

γυνή, καὶ μόνον ἀπὸ τὸν καρπὸν τοῦ δένδρου τοῦ ἐν τῇ μέσῳ τοῦ Παραδείσου μᾶς εἶπε νὰ ἀπέχωμεν, μηδὲ νὰ τὸ ἐγγίξωμεν, διότι, ἐάν φάγωμεν ἀπ' αὐτοῦ, θέλομεν ἀποθάνει. Δὲν ἀποθνήσκετε, εἶπεν ὁ ὄφις, ἀλλ' ἡξεύρων ὁ Θεὸς, ὅτι ἐὺθὺς ἀφοῦ φάγετε ἀπ' αὐτοῦ, θέλουσιν ἀνοιχθῇ οἱ ὀφθαλμοί σας, καὶ θέλετε γενῇ ὅμοιοι μὲ αὐτὸν, γνωρίζοντες τὸ καλὸν καὶ τὸ κακὸν, ὡς ἀπηγόρευσε τὴν βρώσιν του. Τότε ἡ γυνὴ ἀπατήθεισα ἀπὸ τὴν ὡραιότητα τοῦ δένδρου καὶ τοῦ καρποῦ, ἔλαβεν ἀπ' αὐτοῦ, καὶ ἔφαγε, καὶ ἔδωκε καὶ εἰς τὸν ἄνδρα της, καὶ ἔφαγον καὶ οἱ δύο ὁμοῦ. Οὕτω παρέβησαν τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἔπραξαν τὴν πρώτην καὶ θανατηφόρον ἁμαρτίαν. Παρεὺθὺς ἠνοιχθήσαν οἱ ὀφθαλμοί των, καὶ ἐγνώρισαν ὅτι ἦσαν γυμνοί, καὶ ἡσχύνοντο διὰ τὴν γυμνότητά των, αἰσθανόμενοι τὴν ἰδίαν αὐτῶν σάρκα ἐξανισταμένην κατὰ τοῦ πνεύματος καὶ μὴ πειθομένην εἰς αὐτὸ πλέον ὥς τὸ πρότερον. Ὅθεν συνέρραψαν ἀπὸ φύλλα συκῆς περιζώματα καὶ ἐσκεπάσθησαν. Ὑστερον ἀκούοντες τὴν φωνὴν τοῦ Θεοῦ, ἐμφανιζομένου εἰς αὐτοὺς ὑπὸ μορφὴν αἰσθητὴν, ἐκρύβησαν φοβηθέντες. (ἐπειδὴ τῆς ἁμαρτίας οἱ ἀχώριστοι σύντροφοι εἶναι πάντοτε ἡ ἐντροπὴ καὶ ὁ φόβος)· βλέποντες ὅμως, ὅτι ἡ ἁμαρτία των ἀπεκαλύφθη, ἐπροφασίζοντο ὁ μὲν ἄνθρωπος ἀποδίδων τὴν αἰτίαν εἰς τὴν γυναῖκα, ἡ δὲ γυνὴ εἰς τὸν ὄφιν (1). Τότε ὁ Θεὸς κατηράσθη τὸν ὄφιν, μᾶλλον δὲ τὸν ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ ὄφεως ἀπατήσαντα τὴν Εὕαν Διάβολον, καὶ ἐφανέρωσεν ὅτι θέλει βάλει ἔχθραν αἰώνιον μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς γυναικὸς, καὶ μεταξὺ τῶν ἀπογόνων αὐτοῦ καὶ τῶν ἀπογόνων τῆς γυναικὸς, καὶ ὅτι ἐκ τῆς γυναικὸς θέλει ἔλθει ἐκεῖνος, ὃς τις μέλλει νὰ συντρίψῃ τὴν κεφαλὴν τοῦ ὄφεως, δηλαδή ὁ Σωτὴρ τοῦ κόσμου, ὃς τις ἐμελλε νὰ ἔλθῃ μίαν ἡμέραν, γεννηθεὶς ἐκ γυναικὸς ἄνευ σπορᾶς ἀνδρὸς, διὰ νὰ καθέλῃ τὸ κράτος τοῦ Διαβόλου. Ἐπειδὴ ἀπ' ἐκεῖνης τῆς ὥρας ἔδωκεν ὁ Θεὸς τὴν ἐπαγγελίαν ταύτην εἰς τὸν Ἀδὰμ, διὰ νὰ τὸν παραμυθήσῃ εἰς τὴν ἀθλιότητά του. Τοιαύτη καὶ τοσαύτη εἶναι:

(1) Γεν. γ'. 12. 13, κλ. 20.

ἡ ἀγαθότης τοῦ Θεοῦ, ὥστε καὶ ἐν ᾧ παιδεύει δικαίως τὴν ἀμαρτίαν, δὲν ἐγκαταλείπει τὸν ἄνθρωπον ἄνιευ παρηγορίας! Ἐν τούτῳ κατεδικάσθη ἡ μὲν γυνὴ νὰ γεννᾷ τὰ τέκνα τῆς μετ' ὧδ' ἵνας, καὶ νὰ ᾔηται εἰς τὸν ἄνδρα τῆς ὑποτεταγμένη· ὁ δὲ ἄνθρωπος νὰ ἐργάζεται τὴν γῆν, καὶ νὰ τρώγῃ τὸν ἄρτον τοῦ ἐν ἰδρώτι τοῦ προσώπου του, κοπιᾶζων καθ' ὅλην τὴν ζωὴν, ἕως οὗ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν γῆν, ἐκ τῆς ὁποίας ἐπλάσθη. Μετὰ ταῦτα τοὺς ἀπέβαλεν ὁ Θεὸς ἐκ τοῦ παραδείσου, καὶ ἔβαλε τὰ Χερουβεὶμ μετὰ τὴν φλογίνην ῥομφαίαν διὰ νὰ φυλάττῃ τὴν πύλην τῆς Ἐδέμ.

Διὰ τῆς ἀμαρτίας τοῦ ὁ Ἀδὰμ ἀπεγυμνώθη τῆς ἀρχικῆς ἀγιότητος καὶ δικαιοσύνης, ἐν ᾗ ἐπλάσθη, ὑπέπεσεν εἰς τὴν θείαν ὀργὴν, ἀπεκατέστη αἰχμάλωτος τοῦ διαβόλου ὑπακούσας εἰς αὐτὸν, ἀπώλεσεν ὅλα τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος τὰ χαρίσματα μετὰ τὰ ὁποῖα ἐπροικίσθη ἀπὸ τὸν πλάστην του, καθυπεβλήθη εἰς τῶν καιρῶν τὴν αὐστηρότητα, εἰς τῶν ἀγρίων καὶ φαρμακερῶν θηρίων τὴν καταδρομὴν, εἰς τὴν πείναν, εἰς τὴν πτωχείαν, εἰς τὰς ἀσθενείας, καὶ εἰς τὸν θάνατον, ἐβυθίσθη εἰς τὴν ἀγνοίαν, κατεκυριεύθη ἀπὸ τὰς σωματικὰς ἐπιθυμίας ἥγουν τὴν φιλαυτίαν, ἥτις τὸν ἀπέστρεφεν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸν παρέδιδεν εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τῶν παχυλῶν ἡδονῶν, καὶ εἰς ὅλα τὰ ἄλλα πάθη τῆς ὀργῆς, τοῦ φθόνου, τῆς λύπης, καὶ τοῦ φόβου, καὶ ἀπεκατέστη ἐπιρρέπης μὲν εἰς τὴν πρᾶξιν τοῦ κακοῦ, νωθὸς δὲ καὶ ἀνεπειθήδειος σχεδὸν εἰς τὸ καλόν, τὸ δὲ χεῖρις, ἦτο καταδικασμένος μετὰ τὸν σωματικὸν θάνατον καὶ εἰς ἄλλον αἰώνιον θάνατον δηλαδὴ εἰς τὰς κολάσεις τοῦ ᾄδου. Ἐκ τούτου καταφαίνεται τὸ μέγεθος τοῦ κακοῦ τῆς ἀμαρτίας, ἃς οὗ δι' αὐτὴν ἀπώλεσθη ὁ Παράδεισος, δι' αὐτὴν εἰσῆλθον τὰ δάκρυα καὶ οἱ στεναγμοὶ, δι' αὐτὴν οἱ πόνοι καὶ αἱ ἀσθένειαι, δι' αὐτὴν τελευταῖον ἡ ἀθλιότης καὶ αὐτὸς ὁ θάνατος εἰς πᾶν Κόσμον!

Περὶ τῆς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους διαφθορᾶς καὶ περὶ τοῦ
Κατακλυσμοῦ.

Τὰ τέκνα τοῦ Ἀδὰμ ἐγεννήθησαν μετὰ τὴν παράβασιν τῆς
θείας ἐντολῆς· καὶ ἐπειδὴ ἤμαρτε καὶ ἡ γυνὴ ὡσαύτως,
ἐγεννήθησαν εἰς τὴν διαφθοράν, ὑποκείμενα εἰς τὴν αὐτὴν
ἀθλιότητα, καὶ βαστάζοντα τὸ βάρος τῆς ἐκ τῆς γεννήσεώς των
κληρονομηθείσης ἀμαρτίας. Αὕτη μετεδόθη καὶ εἰς ὅλους τοὺς
ἀπογόνους των, καὶ οὕτω γεννῶνται ὅλοι οἱ ἄνθρωποι μὲ τὴν
κηλίδά ταύτης τῆς ὀνομαζομένης διὰ τοῦτο προπατορικῆς ἀμαρ-
τίας, (1) διὰ τὴν ὁποίαν εἶναι ἐχθροὶ τοῦ Θεοῦ, ἀνεπιτήδευτοι
σχεδὸν εἰς τὴν πρᾶξιν τοῦ ἀγαθοῦ, ὡς γεγυμνωμένοι τῆς θείας
χάριτος καὶ εἰς τὴν δικαίαν ὀργὴν αὐτοῦ ὑποκείμενοι. Πρῶτα δὲ
τέκνα τοῦ Ἀδὰμ καὶ τῆς Εὕας ἦσαν ὁ Κάϊν καὶ ὁ Ἄβελ, ἐξ ὧν ὁ
μὲν Κάϊν ἐνησχολήσθη εἰς τὴν γεωργίαν, καὶ ἦτο σκληρὸς καὶ φθο-
νερὸς, ὁ δὲ Ἄβελ ἔγινε ποιμὴν προβάτων καὶ ἦτον ἀγαθὸς καὶ
θεοσεβής. Καὶ οἱ δύο οὗτοι ἐπρόσφεραν θυσίαν εἰς τὸν Θεόν, ὁ μὲν
ἐκ τῶν καρπῶν τῆς γῆς, ὁ δὲ ἐκ τῶν πρωτοτόκων τῶν προβάτων
ὁ Ἄβελ. Καὶ εἰς μὲν τὴν θυσίαν τούτου εὐηρεστήθη ὁ Θεός, εἰς δὲ
τὴν τοῦ Κάϊν δὲν ἀπέβλεψε, καὶ ἐκ τούτου φθονήσας ὁ Κάϊν ἐφό-
νευσε τὸν ἀδελφόν του. Εἰς τοιαῦτα φρικτὰ ἔργα παρασύρουσι τὸν
ἄνθρωπον τὰ ἄλογα πάθη, ὅταν δὲ καταδαμάζωνται ἀπὸ τὸν
φύσιν τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν ὀρθὸν λόγον! Ὁ Θεὸς ἠλεγξε τὸν Κάϊν
διὰ τὸ ἀμάρτημά του λέγων, ὅτι τὸ αἷμα τοῦ ἀδελφοῦ του φωνά-
ζει πρὸς αὐτὸν ἐκ τῆς γῆς ἐκδίκησιν ἐναντίον του, καὶ τώρα νὰ
ἦσαι, εἶπε, κατηραμένος ἐπὶ τῆς γῆς, ἥτις ἤνοιξε τὸ στόμα της
νὰ πίνη τὸ αἷμα τοῦ ἀδελφοῦ σου ἐκ τῆς χειρός σου κτλ. (2).

(1) Δι' ἐνὸς ἀνθρώπου ἡ ἀμαρτία εἰς τὸν Κόσμον εἰσῆλθε, καὶ διὰ τῆς ἀμαρτίας
ὁ θάνατος, καὶ οὕτως εἰς πάντας ἀνθρώπους ὁ θάνατος διήλθεν, ἐφ' ᾧ πάντες ἥμαρτον.
Ρωμ. κεφ. ε'. 12.

(2) Γενεσ. κεφ. δ'. 11, 12, κτλ.

Τότε καὶ αὐτὸς συναισθανθεὶς τὸ μέγεθος τῆς ἁμαρτίας του, ἔκρινε τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἄξιον θανάτου. ἀλλ' ὁ Θεὸς ἐμπό-
δισε νὰ θανατωθῇ, διὰ νὰ μὴ πολλαπλασιασθῶσιν οἱ φόνοι.
Οἱ ἀπόγονοι τοῦ Κάϊν ἔγιναν κληρονόμοι τῆς κακίας τοῦ πατρὸς
τῶν. Ὁ δὲ Ἀδάμ ἐγέννησε καὶ ἄλλον υἱὸν καὶ τὸν ὠνόμασε Σῆθ (1),
οὗτινος τὰ τέκνα διετήρησαν τὴν εὐσεβείαν καὶ τὴν γνῶσιν
τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ. Μετὰ δὲ ταῦτα συμμειγείσα καὶ ἡ γενεὰ αὕτη
μετὰ τῆς ἄλλης δι' ἀθεμιτῶν ἐπιγαμιῶν (2), διεφθάρη καθὼς
καὶ ἐκείνη, καὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἀπεπλανήθησαν ἀπὸ τὴν ὁδὸν
τοῦ ὀρθοῦ λόγου, καὶ ἡ κακία ἐκορυφώθη τοσοῦτον, ὥστε ἀπεφά-
σισεν ὁ Θεὸς νὰ τοὺς ἐξαλείψῃ ἀπὸ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς, ὡς ἔαν
μετενόησε, διότι τοὺς ἔπλασε. Μόνος δὲ ὁ Νῶε υἱὸς τοῦ Λάμεχ ἐκ
τῆς γενεᾶς τοῦ Σῆθ, δέκατος ἀπὸ τοῦ Ἀδάμ εὑρε χάριν ἐνώπιον
τοῦ Θεοῦ, διὰ τὴν δικαιοσύνην καὶ ἀρετὴν του, καὶ διὰ τοῦτο
ἀπεκάλυψεν εἰς αὐτὸν ὁ Θεὸς τὴν ἀπόφασιν τοῦ νὰ καθάρσῃ ὅλην
τὴν γῆν διὰ παγκοσμίου κατακλυσμοῦ, καὶ τὸν ἐπρόσταξε νὰ κα-
τασκευάσῃ μίαν κιβωτὸν ξυλίνην τριακοσίων πῆχυν τὸ μῆκος,
πεντήκοντα τὸ πλάτος, καὶ τριάκοντα τὸ ὕψος, διὰ νὰ ᾔναι χω-
ρητικὴ ἐνὸς ζεύγους ἐξ ἐκάστου εἶδους τῶν πτηνῶν, καὶ κτηνῶν,
καὶ ἑρπετῶν, καὶ τῆς ἀναγκαίας αὐτῶν τροφῆς εἰς ἓν ἔτος. (3)

Ἐν ᾧ δὲ κατασκευάζεν ὁ Νῶε τὴν Κιβωτὸν ὑπὲρ τὰ ἑκάτὸν ἔτη,
πρόετραπε τοὺς ἀνθρώπους νὰ μετανοήσωσιν, ἐπαπειλῶν αὐτοῖς τὸν
κατακλυσμὸν, ἀλλ' αὐτοὶ δὲν ἠθέλησαν νὰ πιστεύσωσι. (4).

Ὅτε δὲ ἤλθεν ὁ καιρὸς (5), ἐπρόσταξεν ὁ Θεὸς τὸν Νῶε νὰ
εἰσέλθῃ εἰς τὴν κιβωτὸν μετὰ τῆς γυναικὸς καὶ τῶν υἱῶν του, καὶ τῶν
γυναικῶν τῶν υἱῶν του, καὶ νὰ ἐμβάσῃ εἰς αὐτὸν καὶ ἀπ' ὅλα τὰ

(1) αὐτοθ. κεφ. 5'. 15.

(2) αὐτοθ. κεφ. στ'. 2.

(3) αὐτοθ. στ'. 11.

(4) Πέτρ. ἐπιστ. Α. κεφ. γ'. 19 ἐν ᾧ καὶ τοῖς ἐν φυλακῇ πνεύμασι πο. ευδαίς ἐκ-
ρυξεν ἀπειθήσασθαι ποτε ὅτε ἀπεξεδέχετο ἡ τοῦ Θεοῦ μακροθυμία, ἐν ἡμέραις Νῶε,
κατασκευαζομένης κιβωτοῦ.

(5) Ἀπὸ κτίσεως κόσμου 2262.

χερσαῖα ζῶα, καὶ τὰ πτηνὰ δύο δύο ἀφ' ἑκάστου εἵδους, ἐπειτὰ ἤνοιξε τοὺς καταβάκτας τοῦ οὐρανοῦ, καὶ κατέπιπτε βροχὴ βῆ-
δα ἅτα τέσσαράκοντα ἡμέρας καὶ τέσσαράκοντα νύκτας ἀδιαλεί-
πτως, καὶ αἱ πηγαὶ τῆς ἀβύσσου ἤνοιξαν, καὶ ἡ γῆ ὅλη καταποντί-
σθη, πλημμυρήσαντος τοῦ ὕδατος καὶ ὑψωθέντος δεκάπέντε
πήχεις ὑπὲρ τὰς κορυφὰς τῶν ὑψηλοτάτων ὄρεων (1); ἡ δὲ κιβω-
τὸς ἀνυψώθη πλέουσα ἐπὶ τῶν ὑδάτων. Ὅλοι δὲ οἱ ἄνθρωποι
ἐπνίγησαν εἰς τὰ ὕδατα καὶ ὅλα τὰ ζῶα, καὶ ἐσώθη μόνος ὁ Νῶε
μετὰ τῶν οἰκείων του, δηλαδὴ 8 ψυχαὶ μόναι ἐν τῇ κιβωτῇ. (2)
Ἡ κιβωτὸς αὕτη ἦτο τύπος τῆς Ἐκκλησίας, ἐν ἣ σῴζεται ὁ
μικρὸς ἀριθμὸς τῶν ἐκλεκτῶν, οἱ δὲ ἄλλοι ἄνθρωποι χάνονται
ὅλοι εἰς τὰς ἀμαρτίας των. Ἀλλὰ καὶ ἡ δύναμις τῆς εὐσεβείας γί-
νεται ἐκ τούτου φανερά. Ὅστις ἐλπίζει εἰς τὸν Θεόν, δὲν φοβεῖται,
καὶ ἂν ὁ κόσμος ὅλος καταποντίζεται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Περὶ τοῦ φυσικοῦ νόμου.

Ὁ Νῶε, κατὰ προσταγὴν τοῦ Θεοῦ ἐξηλθὲν ἀπὸ τῆς κιβωτοῦ
μετὰ ἐν ἔτος ἀπὸ τῆς εἰσόδου αὐτοῦ, καὶ ἐξελθὼν ἀνήγειρε θυσια-
στήριον καὶ ἐπρόσφερεν εἰς τὸν Θεὸν θυσίαν εὐχαριστήριον, διότι με-
τὰ τοσαύτης ἀγαθότητος τὸν διέσωσεν (3). Οὕτω πρέπει νὰ πράττῃ
πᾶς εὐγνώμων καὶ θεοσεβὴς, ἀποδίδων εἰς τὸν Θεὸν τὴν ὀφειλομέ-
νην εὐχαριστίαν, ὅταν φιλανθρωπῶς τὸν διασώζῃ ἢ τὸν προφυλάτ-
τῃ ἐκ τῶν κινδύνων! Ὁ δὲ Θεὸς εὐαρεστηθεὶς εἰς τὴν θυσίαν τοῦ
Νῶε ὑπεσχέθη, ὅτι δὲν θέλει ἐπιφέρει πλέον κατακλυσμὸν ἐπὶ τῆς
γῆς, διὰ νὰ φθέρῃ τοὺς ἀνθρώπους. «Ἰδοὺ, λέγει, τίθηναι τὸ τόξον
μου ἐν τῇ νεφέλῃ, καὶ ἔσται εἰς σημεῖον διαθήκης, καὶ οὐκ ἔσται

(1) Γενεσ. κεφ. ἡ. 20.

(2) Α. Περ. κεφ. Γ'. 16 εἰς τὴν ὀλίγα (τοῦτ' ἔστιν ὁκτώ) ψυχαὶ διασώθησαν δι-
σθετος.

(3) Γεν. κεφ. ἡ. 18.

Τότε καὶ αὐτὸς συναισθανθεὶς τὸ μέγεθος τῆς ἁμαρτίας του, ἔκρινε τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἄξιον θανάτου. ἀλλ' ὁ Θεὸς ἐμπό-
δισε νὰ θανατωθῇ, διὰ νὰ μὴ πολλαπλασιασθῶσιν οἱ φόνοι.
Οἱ ἀπόγονοι τοῦ Κάϊν ἔγιναν κληρονόμοι τῆς κακίας τοῦ πατρὸς
τῶν. Ὁ δὲ Ἀδὰμ ἐγέννησε καὶ ἄλλον υἱὸν καὶ τὸν ὠνόμασε Σῆθ (1),
οὗτινος τὰ τέκνα διετήρησαν τὴν εὐσεβείαν καὶ τὴν γνώσιν
τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ. Μετὰ δὲ ταῦτα συμμειγείσα καὶ ἡ γενεὰ αὕτη
μετὰ τῆς ἄλλης δι' ἀθεμιτῶν ἐπιγαμιῶν (2), διεφθάρη καθὼς
καὶ ἐκείνη, καὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἀπεπλανήθησαν ἀπὸ τὴν ὁδὸν
τοῦ ὀρθοῦ λόγου, καὶ ἡ κακία ἐκορυφώθη τοσοῦτον, ὥστε ἀπεφά-
σισεν ὁ Θεὸς νὰ τοὺς ἐξαλείψῃ ἀπὸ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς, ὡς ἂν
μετενόησε, διότι τοὺς ἐπλάσει. Μόνος δὲ ὁ Νῶε υἱὸς τοῦ Λάμεχ ἐκ
τῆς γενεᾶς τοῦ Σῆθ, δέκατος ἀπὸ τοῦ Ἀδὰμ εὔρε χάριν ἐνώπιον
τοῦ Θεοῦ, διὰ τὴν δικαιοσύνην καὶ ἀρετὴν του, καὶ διὰ τοῦτο
ἀπεκαλύψεν εἰς αὐτὸν ὁ Θεὸς τὴν ἀπόφασιν τοῦ νὰ καθάρσῃ ὅλην
τὴν γῆν διὰ παγκοσμίου κατακλυσμοῦ, καὶ τὸν ἐπρόσταξε νὰ κα-
τασκευάσῃ μίαν κιβωτὸν ξυλίνην τριακοσίων πῆχέων τὸ μήκος,
πεντήκοντα τὸ πλάτος, καὶ τριᾶκοντα τὸ ὕψος, διὰ νὰ ἦναι χω-
ρητικὴ ἐνὸς ζεύγους ἐξ ἐκάστου εἰδούς τῶν πτηνῶν, καὶ κτηνῶν,
καὶ ἐρπετῶν, καὶ τῆς ἀναγκαίας αὐτῶν τροφῆς εἰς ἓν ἔτος. (3)

Ἐν ᾧ δὲ κατασκευάζεν ὁ Νῶε τὴν Κιβωτὸν ὑπὲρ τὰ ἑκατὸν ἔτη,
προέτραπε τοὺς ἀνθρώπους νὰ μετανοήσωσιν, ἐπαπειλὼν αὐτοῖς τὸν
κατακλυσμὸν, ἀλλ' αὐτοὶ οὐκ ᾔκουσαν νὰ πιστεύσωσι. (4).

Ὅτε δὲ ἤλθεν ὁ καιρὸς (5), ἐπρόσταξεν ὁ Θεὸς τὸν Νῶε νὰ
εἰσελθῇ εἰς τὴν κιβωτὸν μετὰ τῆς γυναικὸς καὶ τῶν υἱῶν του, καὶ τῶν
γυναικῶν τῶν υἱῶν του, καὶ νὰ ἐμβάσῃ εἰς αὐτὸν καὶ ἀπ' ὅλα τὰ

(1) αὐτοθ. κεφ. ς'. 15.

(2) αὐτοθ. κεφ. στ'. 2.

(3) αὐτοθ. στ'. 11.

(4) Πέτρ. ἐπιστ. Α. κεφ. γ'. 19 ἐνᾧ καὶ τοῖς ἐν φυλακῇ πνεύμασι πο εὐδαίς ἐκῆ-
ρυξεν ἀπειθήσασι ποτα ὅτε ἀπεξεδέχετο ἡ τοῦ Θεοῦ μακροθυμία, ἐν ἡμέραις Νῶε,
κατασκευαζομένης κιβωτοῦ.

(5) Ἀπὸ κτίσεως κόσμου 2262.

χερσαῖα ζῶα, καὶ τὰ πτηνὰ δύο δύο ἀφ' ἑκάστου εἵδους, ἔπειτα ἤνοιξε τοὺς καταβάκτας τοῦ οὐρανοῦ, καὶ κατέπιπτε βροχὴ βάρυ-
δαῖα τεσσαράκοντα ἡμέρας, καὶ τεσσαράκοντα νύκτας ἀδιαλεί-
πτως, καὶ αἱ πηγαὶ τῆς ἀβύσσου ἤνοιξαν, καὶ ἡ γῆ ὅλη καταποντί-
σθη, πλημμυρήσαντος τοῦ ὕδατος καὶ ὑψωθέντος δεκαπέντε
πῆχεις ὑπὲρ τὰς κορυφὰς τῶν ὑψηλοτάτων ὄρεων (1); ἡ δὲ κιβω-
τὸς ἀνυψώθη πλέουσα ἐπὶ τῶν ὑδάτων. Ὅλοι δὲ οἱ ἄνθρωποι
ἐπνίγησαν εἰς τὰ ὕδατα καὶ ὅλα τὰ ζῶα, καὶ ἐσώθη μόνος ὁ Νῶε
μετὰ τῶν οἰκείων του, δηλαδή 8 ψυχὰι μόναι ἐν τῇ κιβωτῇ. (2)
Ἡ κιβωτὸς αὕτη ἦτο τύπος τῆς Ἐκκλησίας, ἐν ἣ σώζεται ὁ
μικρὸς ἀριθμὸς τῶν ἐκλεκτῶν, οἱ δὲ ἄλλοι ἄνθρωποι χάνονται
ὅλοι εἰς τὰς ἀμαρτίας τῶν. Ἀλλὰ καὶ ἡ δύναμις τῆς εὐσεβείας γί-
νεται ἐκ τούτου φανερά. Ὅστις ἐλπίζει εἰς τὸν Θεόν, δὲν φοβεῖται,
καὶ ἂν ὁ κόσμος ὅλος καταποντίζεται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Περὶ τοῦ φυσικοῦ νόμου.

Ὁ Νῶε, κατὰ προσταγὴν τοῦ Θεοῦ ἐξῆλθεν ἀπὸ τῆς κιβωτοῦ
μετὰ ἐν ἔτος ἀπὸ τῆς εἰσόδου αὐτοῦ, καὶ ἐξελθὼν ἀνήγειρε θυσια-
στήριον καὶ ἐπρόσφερεν εἰς τὸν Θεὸν θυσίαν εὐχαριστήριον, διότι με-
τὰ τὴν αὐτῆς ἀγαθότητος τὸν διέσωσεν (3). Οὕτω πρέπει νὰ πράττῃ
πᾶς εὐγνώμων καὶ θεοσεβὴς, ἀποδίδων εἰς τὸν Θεὸν τὴν ὀφειλομέ-
νην εὐχαριστίαν, ὅταν φιλανθρωπίως τὸν διασώζῃ ἢ τὸν προφυλάτ-
τῃ ἐκ τῶν κινδύνων! Ὁ δὲ Θεὸς εὐαρεστηθεὶς εἰς τὴν θυσίαν τοῦ
Νῶε ὑπεσχεθῇ, ὅτι δὲν θέλει ἐπιφέρει πλέον κατακλυσμὸν ἐπὶ τῆς
γῆς, διὰ νὰ φθείρῃ τοὺς ἀνθρώπους. Ἰδοὺ, λέγει, τίθημι τὸ τόξον
μου ἐν τῇ νεφέλῃ, καὶ ἔσται εἰς σημεῖον διαθήκης, καὶ οὐκ ἔσται

(1) Γενεσ. κεφ. ἡ. 20.

(2) Α. Περτ. κεφ. Γ'. 10 εἰς τὴν ὀλίγαν (τοῦτ' ἐστὶν ὅκτω) ψυχὰι διασώθησαν δι'
ἐσθίας.

(3) Γεν. κεφ. ἡ. 18.

ἔτι τὸ ὕδωρ εἰς κατακλυσμὸν, ὥστε ἐξαλεῖψαι πᾶσαν σάρκα» ὅτι οἱ καιροὶ τοῦ ἐνιαυτοῦ θέλουσιν ἀκολουθεῖ κατὰ τὴν φυσικὴν αὐτῶν τάξιν. Εὐλόγησε δὲ καὶ αὐτὸν καὶ τὰ τέκνα του διὰ τὸ αὐξήσωσι καὶ τὰ πληθυνθῶσι, καὶ ὑπέταξεν εἰς τὴν ἐξουσίαν των ὅλα τὰ ζῶα τῆς γῆς, καὶ ὅλα τὰ πετεινὰ, καὶ τοὺς ἰχθύας τῆς θαλάσσης, διὰ τὸ τὰ μεταχειρίζονται εἰς τροφήν, καὶ μόνον τὸν ἄνθρωπον ἀπηγόρευσε ῥητῶς εἰς αὐτοὺς τὰ μὴ κτείνωσι. « Ὅστις, λέγει, χύσῃ αἷμα ἀνθρώπου, θέλει χυθῇ καὶ αὐτοῦ τὸ αἷμα, ὅτι ἐν εἰκόνι Θεοῦ ἐποίησα τὸν ἄνθρωπον (I).

Οἱ τρεῖς υἱοὶ τοῦ Νῶε ἦσαν οὗτοι· Σὴμ, Χάμ, καὶ Ἰάφεθ, ἐξ ὧν συνετηρήθη καὶ ἐπολλαπλασιάσθη πάλιν τὸ ἀνθρώπινον γένος, καὶ διεσπάρη εἰς ὅλην τὴν γῆν. Διὰ τοῦτο ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἀδελφοὶ καὶ ἀδελφικῶς πρέπει νὰ ἀγαπῶνται ὑπ' ἀλλήλων. Ἡ φύσις ὁμῶς ἐξησθένησε πολὺ μετὰ τὸν κατακλυσμὸν, καὶ ἐνῶ ἔζων οἱ ἄνθρωποι τὸ πρότερον χίλια ἔτη σχεδόν, συνεσχέματ' ὀλίγον ὁ χρόνος τῆς ζωῆς των εἰς διακόσια καὶ ἑκατὸν ἔτη, καὶ ἐξηχρεώθησαν πάλιν ὑπὲρ τὸ πρότερον· ἔγεινε χρεῖα νὰ διαμοιράζωνται τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰς γαίας μὴ δυνάμενοι νὰ τὰ ἀπολαύσωσι πλέον κοινῶς ἐξίσου. Ἐκ δὲ τούτου προῆλθον αἱ λεηλασίαι, αἱ ἀλλήλομαχίαι, αἱ αἰχμαλωσίαι, κανεῖς δὲν ἐφρόντιζε πλέον τίποτ' ἄλλο εἰμὴ πῶς νὰ εὐφραίνεται τρώγων καὶ πίνων καὶ εὐχαριστῶν τὰς ἀλόγους ἐπιθυμίας του ἄνευ κανόνος καὶ ἄνευ μέτρου. Διὰ τὸ εὐχαριστῶσι δὲ ταύτας ἀκωλύτως ἤρχισαν νὰ καταφρονῶσι τὴν πατρικὴν ἐξουσίαν καὶ τὴν τῶν πρεσβυτέρων, νὰ καθυποδουλώνωσι τοὺς ἀδελφούς καὶ ὁμοίους των ἀνθρώπους διὰ τῆς βίας ἢ τοῦ δόλου, καὶ τελευταῖον, ἀντὶ νὰ λατρεύωσι τὸν ἀληθινὸν Θεόν, ἔτρεψαν τὴν λατρείαν των εἰς τὰ φθαρτὰ κτίσματα, τοὔτέστιν ἢ πρὸς ἀνθρώπους τοὺς ἰσχυροτέρους ἢ πρὸς τὰ ἄψυχα, τοὺς ἀσέρας, καὶ ἄλλα ὕλικά ὄντα, καὶ οὕτως ἤρχισεν ἡ εἰδωλολατρεία, ὥστε ἡ ἠθικὴ διαφθορὰ ἐσκότισε τὸν νοῦν τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐγέννησε

τὴν εἰδολολατρείαν. Πάντα ταῦτα ἔπραττον ἐναντίον τῆς συνειδήσεως καὶ τοῦ φωτὸς τοῦ λογικοῦ, τὸ ὅποῖον λέγει πρὸς πάντας, ὅτι δὲν πρέπει νὰ λατρεύωσι τίποτε ἄλλο ἢ ὁμοῖον ἢ κατώτερον ἑαυτῶν, εἰμὴ μόνον τὸν δημιουργὸν αὐτῶν Θεόν, ὅτι πρέπει νὰ τιμῶσι τοὺς γονεῖς των, νὰ φυλάττωσιν ἀμίαντον τὴν κοίτην τοῦ πλησίον, νὰ μὴ βλάπτωσιν αὐτὸν μήτε εἰς τὴν ζωὴν, μήτε εἰς τὴν περιουσίαν, μήτε εἰς τὴν ὑπόληψιν, νὰ λέγωσι πάντοτε τὴν ἀλήθειαν, καὶ νὰ κρατῶσι τὰς ἐπιθυμίας των. Τὸ λογικὸν ὑπαγορεύει ὅλα ταῦτα εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ὅσοι θέλωσι νὰ τὸ ἀκούωσι, καὶ τοῦτο ὀνομάζεται φυσικὸς νόμος. Ὑπῆρξαν πάντοτε ἄνθρωποι ἅγιοι οἵτινες ἐφύλαξαν τοῦτον τὸν νόμον, καθὼς ὁ Ἰὼβ, ὁ Μελχισεδεκ, καὶ ἄλλοι ἀναφερόμενοι εἰς τὴν ἁγίαν Γραφήν, καὶ ἄλλοι ἴσως ἄγνωστοι εἰς ἡμᾶς. Ὁ Ἰὼβ ἦτον ἡγεμὼν πλουσιώτατος καὶ ἐναρετώτατος ἐκ τῆς γενεᾶς τοῦ Ησαΐ· ὁ δὲ Θεὸς διὰ νὰ μᾶς δώσῃ μέγα παράδειγμα τῆς ὑπομονῆς, ἐσυγχώρησεν εἰς τὸν Διάβολον, καὶ τοῦ ἀφῆρσεν ὅλα του τὰ ἀγαθὰ, καὶ τὰ τέκνα, καὶ τὴν ὑγείαν, καὶ τὸν ἔρριψεν εἰς τὴν ἐσχάτην ἀθλιότητα. Μετὰ δὲ ταῦτα τὸν εὐλογησεν ὁ Θεός, καὶ ἐχάρισεν εἰς αὐτὸν τὰ ἀγαθὰ καὶ τὸν ὑγείαν του καὶ ἔγινε μακκριώτερος ὑπὲρ τὸ πρῶτον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Περὶ τοῦ Πατριάρχου Ἀβραάμ.

Ἐπειδὴ ὁ κόσμος διεφθείρετο καὶ ἡμέραν περισσώτερον, ἢ ἀληθινὴ θρησκεία, ἦτοι ἡ γνῶσις τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ φύλαξις τοῦ φυσικοῦ νόμου δὲν διέμενε πλέον εἰς ἄλλους, εἰμὴ εἰς ἓνα πολλὰ μικρὸν ἀριθμὸν ἁγίων ἀνδρῶν, ἐκ τῆς γενεᾶς ἐξαιρέτως τοῦ Σὴμ, καὶ τῆς οἰκίας τοῦ Ἑβερ· ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὴν ἀκόμη τὴν οἰκίαν εἶχεν ἤδη ἀρχίσει νὰ εἰσχωρῇ ἡ εἰδωλολατρεία, ὅτε ὁ Θεὸς ἐκλέξας ἀπ' αὐτῆς ἓνα ἄνδρα ἔκαμεν ἰδιαιτέραν τινα διαθήκην μετ' αὐτοῦ νὰ τὸν μεταχειρισθῇ εἰς τὸ νὰ φυλάξῃ ἐπὶ τῆς γῆς τὴν γνῶσιν τῆς ἀληθείας καὶ τὴν πράξιν τῆς ἀρετῆς (1). οὗτος ἦτον ὁ Ἀβραάμ (2).

(1) Ἐν ἔτη ἀπὸ κ. κ. 3469 κατὰ τοὺς ἑβραίων. (2) Γεν. ιε'.

Τοῦτον ἐπρόσταξεν ὁ Θεὸς νὰ ἀφήσῃ τοὺς σύγγενεῖς, καὶ τὸν τόπον τῆς γεννήσεώς του, νὰ διαβῇ τὸν Εὐφράτην, καὶ νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν γῆν Χαναάν, ὑποσχεθεὶς εἰς αὐτὸν νὰ πληθύνῃ τὴν γενεάν του εἰς ἔθνος μέγα, καὶ ἀναρίθμητον ὡς τοὺς ἀστέρας τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ὡς τὴν ἄμμον τῆς θαλάσσης. «Διὰ τῆς γενεᾶς σου, ἐπρόσθεσεν (1) θέλει διαδοθῇ ἡ εὐλογία εἰς ὅλα τὰ ἔθνη τῆς γῆς». Τοῦτο ἐσήμαινεν ὅτι ἐκ τῆς γενεᾶς αὐτοῦ ἐμελλε νὰ σαρκωθῇ ὁ Σωτὴρ τῶν ἀνθρώπων, ἐκεῖνος ὁ υἱὸς τῆς γυναικὸς, ὅστις ἐμελλε νὰ συντρίψῃ τὴν κεφαλὴν τοῦ ὄφειος. Ὁ δὲ Ἀβραὰμ πιστεύσας εἰς τὰς ἐπαγγελίας τοῦ Θεοῦ ὑπήκουσεν εἰς τὰς προσταγὰς του. ψαλ. ρδ' 18.

Τοιοῦτοτρόπως ἀποβλέπων ὁ Θεὸς εἰς τὴν πίστιν αὐτοῦ, τὸν διεφύλαξεν εἰς πᾶσαν περίστασιν, τὸν ἐνέπλησεν ἀπὸ ἀγαθῶν, καὶ ἔκαμε μετ' αὐτοῦ διαθήκην φανεράν, καὶ ἐπανάλαβε πολλάκις τὰς αὐτὰς ἐπαγγελίας (2): ὅτι θέλει γεννηθῇ ἐξ' αὐτοῦ ἔθνος μέγα τὸ ὅποῖον θέλει κυριεύσει τὴν γῆν Χαναάν, καὶ ὅτι δι' αὐτοῦ θέλει διαδοθῇ ἡ εὐλογία καὶ ἡ χάρις εἰς ὅλην τὴν γῆν. Ὡς σημεῖον δὲ τῆς διαθήκης του, διέταξεν ὁ Θεὸς τὴν περιτομὴν τῆς ἀρροβυστίας· διότι ἡ διαθήκη αὕτη ἀπέβλεπε τὴν διαδοχὴν καὶ τὸν πληθυσμὸν τοῦ γένους. Τελευταῖον ἀφ' οὗ ἐδοκιμάσθη διὰ πολὺν χρόνον ἡ πίστις τοῦ Ἀβραὰμ, ἐν ᾧ αὐτὸς μὲν ἦτον ἤδη ἑκατονταετής, ἡ δὲ γυνὴ του Σάρρα παρῆλιξ πρὸς τεκνογονίαν καὶ ἐκ φύσεως στείρα, ὁ Θεὸς ἔδωκεν εἰς αὐτὸν υἱόν, τὸν ὅποῖον ὠνόμασεν Ἰσαάκ (3), καὶ δι' αὐτοῦ ἐφάνέρωσεν ὁ Θεὸς ὅτι θέλουσι πληρωθῇ αἱ πρὸς τὸν Ἀβραὰμ ἐπαγγελίαι του, καὶ ὅχι διὰ τοῦ ἐκ τῆς Ἄγαρ γεννηθέντος Ἰσμαὴλ (4). Αὐξηθέντος δὲ τοῦ Ἰσαάκ, ἐπρόσταξεν ὁ Θεὸς τὸν Ἀβραὰμ, διὰ νὰ δοκιμάσῃ ἔτι περισσότερον τὴν πίστιν του, νὰ προσφέρῃ εἰς θυσίαν τοῦτον τὸν ἀγαπητόν του υἱόν, αὐτὸς δὲ ὑπήκουσεν ἀδιστακτικῶς εἰς τὴν προ-

(1) Γεν. κεφ. 15'. 4

(2) Γεν. 17'. 10

(3) Γεν. 21'

(4) Γεν. 25'.

ταγήν τοῦ Θεοῦ καὶ εἶχεν ἤδη ἀνατεταμένον τὸν βραχίονά του διὰ νὰ τὸν σφάξῃ, ὅποτε Ἄγγελος παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐφανερώθη εἰς τὴν ὑπακοήν του, καὶ ἐμπόδισε λέγων, ὅτι ὁ Θεὸς εὐηρεστήθη εἰς τὴν ὑπακοήν του, καὶ ἀνανεόνων εἰς αὐτὸν ὅλας τὰς ἐπαγγελίας του (1). Ἐπὶ τοῦ Ἀβραάμ ἔζη καὶ τις Μελχισεδὲκ Βασιλεὺς τῆς Σαλήμ, τοῦ ὁποίου καὶ ὁ πατὴρ καὶ τὸ γένος εἶναι ἄγνωστα· γνωρίζομεν μόνον, ὅτι ἦτον ἱερεὺς τοῦ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου, καὶ ὅτι, ἐπιστρέφοντας ποτὲ τοῦ Ἀβραάμ τροπαιοῦχου ἀπὸ μίαν μάχην, εἰς τὴν ὁποίαν ἐνίκησε τέσσαρς Βασιλεῖς, παρουσιάσθη ἔμπροσθέν του ὁ θαυμάσιος οὗτος ἄνθρωπος, καὶ τὸν εὐλόγησε καὶ ἐπρόσφερεν ὑπὲρ αὐτοῦ ἄρτον καὶ οἶνον. Οὗτος ἦτο τύπος τοῦ Σωτῆρος τοῦ κόσμου, διότι Μελχισεδὲκ σημαίνει, Βασιλεὺς τῆς δικαιοσύνης, ἦτο δὲ καὶ Βασιλεὺς τῆς Σαλήμ, ὃ ἐστὶ βασιλεὺς τῆς εἰρήνης, καὶ ὡς τοιοῦτος ἦτο τύπος τοῦ μεγάλου καὶ αἰωνίου βασιλείως τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς εἰρήνης τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅστις ἔπρεπε νὰ ᾔῃαι μεγαλύτερος ἀπὸ τὸν Ἀβραάμ, ἂν καὶ ἐμελλε νὰ γεννηθῇ ἐξ αὐτοῦ τὸ κατὰ σάρκα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄

Περὶ τῶν ἄλλων Πατριαρχῶν (2).

Ὁ Ἰσαὰκ ἐμμήθη τὴν πίστιν καὶ τὴν ἀρετὴν τοῦ πατρὸς του, καὶ ὁ Θεὸς ἐπανελάβεν εἰς αὐτὸν τὰς αὐτὰς ἐπαγγελίας· ἔζησεν εἰρηνικῶς ἐν εὐγενεῖ ἀπλότῃ καὶ ἐγέννησε δύο υἱοὺς διδύμους τὸν Ἠσαὺ καὶ τὸν Ἰακώβ, ἐξ ὧν ἐξελέξατο ὁ Θεὸς τὸν δευτέρον καὶ τὸν ἠγάπησε, τὸν δὲ Ἠσαὺ ἀφῆκεν εἰς τὴν γενικὴν κατάραν τῶν τέκνων τοῦ Ἀδάμ. Καὶ οὗτος μὲν ἔγινε κακὸς καὶ ἀσεβὴς, ὁ δὲ Ἰακώβ ἐξεναντίας ἐδείχθη πιστὸς εἰς τὸν Θεόν, ἐνάρετος, φιλόπονος, πρᾶος καὶ ὑπομονητικὸς. Εἰς αὐτὸν ἔδωκεν ὁ Ἰσαὰκ ὁ πατὴρ

(1) Γέν. κβ'. 12 Ἑβραϊκῶς ἡ

(2) Γέν. κς' 2 Ῥωμ. 9. 1.

του τὴν εὐλογία, εἰς τὴν ὑποίαν ἦσαν ἠνωμένοι αἱ τοῦ Θεοῦ ἐπαγγελίαι· ἤθελε μὲν νὰ τὴν δώσῃ εἰς τὸν Ἰσαάκ, ἀλλ' ὁ Ἰακώβ τὸν ἐπρόλαβε μὲ ἀπάτην, καὶ ὁ Ἰσαάκ, μ' ὅλον ὅτι προκατελήφθη πάλιν τὴν ἐπικύρωσεν, καὶ ἀφ' οὗ κατενόησεν τὴν ἀπάτην, βλέπων, ὅτι τοιοῦτον ἦτο τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Ἀφ' οὗ δὲ ἔλαβεν ὁ Ἰακώβ τὴν ἀξιόλογον ταύτην εὐλογία, ἔλαβε γυναῖκας καὶ ἐγέννησε δώδεκα υἱούς, οἵτινες εἶναι οἱ δώδεκα Πατριάρχαι, δηλαδή Ρουβὲν, Σιμεὼν, Λευὶ, Ἰουδᾶς, Ἰσάακ, Ζαβουλὼν, Ἀδὰμ, Νεφθαλεὶμ, Γὰδ καὶ Ἀσὴρ, Ἰωσήφ καὶ Βενιαμὴν (1). Πατριάρχαι ὀνομάζονται ὡσαύτως, καὶ ὅλοι οἱ ἀρχαῖοι πατέρες καὶ ἅγιοι οἱ ζήσαντες ὑπὸ τὸν φυσικὸν νόμον, καθὼς ὁ Ἀδὰμ, ὁ Ἄβελ, ὁ Σὴθ, ὁ Ἐνῶχ, ὁ Νῶε, ὁ Σὴμ, ὁ Ἀβραάμ.

Ὁ Θεὸς ἔδωκε προσέτι καὶ εἰς τὸν Ἰακώβ τὰς αὐτὰς ἐπαγγελίας τὰς ὁποίας ἔδωκε καὶ εἰς τὸν πατέρα τοῦ Ἰσαάκ καὶ εἰς τὸν πάππον τοῦ Ἀβραάμ καὶ τὸν ὠνόμασεν Ἰσραήλ (2). Ἠγάπα δὲ περισσότερον ἀπ' ὅλα τοῦ τὰ τέκνα τὸν Ἰωσήφ (3)· διὸ καὶ τὸν ἐφθύνησαν οἱ ἀδελφοί του, καὶ τὸν ἐπώλησαν εἰς τινὰς ἐμπόρους Ἰσμηλίτας, οἵτινες τὸν ἔφεραν εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὅπου ὁ Θεὸς ἔδειξεν ἰδιαιτέραν περὶ αὐτοῦ πρόνοιαν καὶ διὰ τινος θαυμασίου συμβεβηκότος, ἐθαυμάσθη καὶ ἠγαπήθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως Φαραὼ, ὅστις ἐνεπιπευθὲν εἰς αὐτὸν τοῦ βασιλείου τοῦ ὅλου τὴν κυβέρνησιν (4). Οἱ δὲ ἀδελφοί του ἀναγκασθέντες μετὰ ταῦτα ἀπὸ τὸν ἐπικρατήσαντα λιμὸν εἰς τὴν γῆν Χαναὰν κατέφυγον εἰς τὴν Αἴγυπτον διὰ νὰ ζητήσωσι τροφάς (5), καὶ ὁ Ἰωσήφ ἀφοῦ τοὺς ἐβασάνισεν ὀλίγον, γνωρισθεὶς εἰς αὐτοὺς καὶ συγχωρήσας τὴν ἁμαρτίαν των, τοὺς εἶπε νὰ ἔλθωσιν εἰς τὴν Αἴγυπτον μετὰ τοῦ πατρὸς καὶ ὅλης τῆς οἰκίας των συνισταμένης ἀπὸ ἐβδομῆντα πέντε ψυχάς (6).

(1) Γεν. λβ'. 23.

(2) Γεν. λβ'. 28.

(3) Γεν. λζ'. 3.

(4) Γεν. μζ'. 40.

(5) Γεν. μβ'. 5.

(6) Γεν. μστ'. 27.

Ἀποθνήσκων δὲ ὁ Ἰακώβ εὐλόγησεν ὅλους τοὺς υἱοὺς τοῦ προεῖπών
εἰς αὐτοὺς τὰ ἀξιολογώτερα ἀφ' ὅσα ἔμελλον νὰ συμβῶσιν εἰς
τοὺς ἀπογόνους των. Εἰς δὲ τὸν Ἰούδα προεῖπεν, ὅτι μέλλει νὰ
ἄρχῃ ἐπάνω εἰς ὅλους τοὺς ἀδελφούς του, καὶ ὅτι ἡ ἀρχὴ θέλει
διαμένει εἰς τὴν γεγενῆσθαι του, ἕως οὗ νὰ ἔλθῃ ἐκεῖνος, ὅστις ἔμελλε
νὰ σταλῇ, καὶ ὁ ὅποιος θέλει εἶναι ἡ προσδοκία τῶν ἐθνῶν, δηλ.
ὁ Σωτὴρ τοῦ Κόσμου. Ἐκ τούτου ἤρχισαν ἤδη νὰ γνωρίζωσι
περὶ τοῦ Μεσσίας ὅχι μόνον ὅτι θέλει κατὰ γένος ἀπὸ τοῦ
Ἀβραάμ, διὰ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ, ἀλλὰ καὶ ιδιαντέρως ἐκ τῆς φυλῆς
τοῦ Ἰούδα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

Περὶ τῆς ἐν Αἰγύπτῳ δουλείας.

Ἰπὲρ τὰ τετρακόσια ἔτη παρῆλθον, ἕως οὗ νὰ πληρωθῶσιν
αἱ τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν Ἀβραάμ ἐπαγγελίαι, ἐπειδὴ οὔτε αὐτὸς ὁ
Ἀβραάμ οὔτε οἱ ἄλλοι Πατριάρχαι ἀπέκτησαν οὐδὲ βῆμα ποδὸς
εἰς τὴν γῆν Χαναάν, ἀλλ' ἔζησαν ἐκεῖ ὡς ξένοι καὶ πάροικοι ὑπὸ
σκηνᾶς, καὶ τὰ τέκνα των, ἂν καὶ δὲν ἔπρεπε νὰ μείνωσιν εἰς τὴν
Αἰγύπτου, κατώκησαν ὅμως ἐκεῖ ὑπὲρ τὰ τετρακόσια ἔτη. Οὕτως
ἐγύμναζε τὴν πίστιν αὐτῶν ὁ Θεός. Καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἐφαίνοντο,
ὅτι προσδοκῶσιν ἄλλην τινὰ ὑψηλοτέραν κληρονομίαν, παρὰ τὴν
ὀρατὴν ταύτην γῆν (2). Ἐνῶ παρῶκουν εἰς τὴν Αἰγύπτου, οἱ υἱοὶ
τοῦ Ἰσραὴλ ηὐξήθησαν καὶ ἐπληθύνθησαν εἰς ὑπερβολὴν, καθὼς τὸ
εἶχεν ὑποσχεθῇ ὁ Θεός εἰς τὸν Ἀβραάμ, ὁ δὲ βασιλεὺς τῆς Αἰγύ-
πτου φοβηθεὶς μήπως γένωσι πολλὰ ἰσχυροὶ, καὶ ἐπαναστατήσωσι
κατ' αὐτοῦ, ἀπεφάσισε διὰ νὰ τοὺς ἐξασθενήσῃ, καὶ νὰ τοὺς ἐμπο-
δίσῃ ἀπὸ τοῦ νὰ ἐπιχειρισθῶσι τίποτε ἐναντίον, νὰ τοὺς κατα-
θλίψῃ μὲ ἐργασίας βαρείας. Ὅθεν τοὺς ἐπρόσβαλε νὰ κατασκευάζωσι

(1) Πραξ. ζ', 5. Εβρ. θ', 6. 15.

(2) Εξοδ. 13.

πλίνθους, καὶ ἄλλα ἔργα ἐκ τῆς γῆς ἐπιπονώτατα, νὰ μοχθῶσιν εἰς μεγάλας οἰκοδομὰς, ἐπιστήσας εἰς αὐτοὺς ἐργαδιώκτας, οἵτινες δὲν τοὺς ἔδιδαν οὐδὲ μίαν στιγμὴν ἄνεσιν, ἀλλὰ τοὺς ἐδασάνιζον ἀπανθρώπως. Ἡθέλησε μάλιστα νὰ ἐξολοθρεύσῃ ὅλα τῶν τὰ ἄρσενικὰ τέχνη καὶ ἐπρόσταξε νὰ πᾶ ῥίπτωσιν εἰς τὸν Ποταμὸν Νεῖλον (1). Εἰς ταύτην τὴν θλίψιν τῶν ἐπρόσρεξαν εἰς τὸν Θεόν, ὃς τις εἰσέηκουσε τὰς κραυγὰς καὶ τὰ δάκρυά των, καὶ ἀπεφάσισε νὰ τοὺς βοηθήσῃ ἐνθυμηθεὶς τὴν διαθήκην, τὴν ὁποίαν ἔκαμε μὲ τὸν Ἀβραάμ, καὶ Ἰσαάκ, καὶ Ἰακώβ τοὺς πατέρας των. Ἡ δουλεία αὕτη ἦτον εἰκὼν τῆς ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν δουλείας, ἐν ᾗ ἐστένάζε τὸ ἀνθρώπινον γένος ὅλον ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ διαβόλου, καὶ ἡ ὁποία δὲν ἔπρεπε νὰ τελειώσῃ, εἰμὴ ὅτε ἔμελλεν ὁ Θεὸς νὰ ἐξαποστείλῃ τὸν Σωτῆρα τοῦ Κόσμου. Ἀλλὰ διὰ νὰ ἐλευθερώσῃ τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαόν, ὁ Θεὸς μετεχειρίσθη τὸν Μωϋσῆν ἄνδρα μέγαν ἐκ τῆς φυλῆς του Λευὶ, ἀνατραφέντα εἰς τὴν Αἴγυπτον διὰ τῆς φροντίδος τῆς θυγατρὸς τοῦ Βασιλέως, καὶ διδασχέντα πᾶσαν ἐπιστήμην, καὶ ἔπειτα ἀναχωρήσαντα εἰς τὴν ἔρημον τῆς Ἀραβίας (2). Αὐτοῦ ἐνεφανίσθη ὁ Θεὸς εἰς αὐτὸν ἐπὶ τοῦ ὄρους Χωρήβ ἐπὶ μιᾷς βάρβις, ἥτις ἐκάλετο ἀλλ' οὐ κατεφλέγετο (3) καὶ διὰ νὰ γνωρισθῇ περισσότερον τοῦ εἶπεν « Ἐγὼ εἰμὶ ὁ ἌΝ. » Ἐπειδὴ κυρίως μόνος ὁ Θεὸς ὑπάρχει, ὡς παρ' οὐδενὸς ἔχων τὸ εἶναι, τὰ δὲ κτίσματα ὅλα, ἔχουσι παρ' αὐτοῦ δανεισμένον τὸ εἶναι καὶ τὸ συντηροῦσιν παρὰ τοῦ Θεοῦ. Ὁ Μωϋσῆς ἠγωνίσθη πανταίотρόπως νὰ ἀποφύγῃ τὸ μέγα τοῦτο ἔργον τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ λαοῦ, ἀλλ' ὁ Θεὸς τὸ ἀπεφάσισε τελευταῖον καὶ τὸν ἀπέστειλεν εἰς τὴν Αἴγυπτον μὲ δύναμιν τοῦ νὰ ἐκτελέσῃ μεγάλα θαύματα.

(1) Ἐξ. δ. 6.

(2) Ἐξ. δ. 17.

(3) Ἐξ. δ. 22. Ρωμ. 12.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η.

Περὶ τοῦ Πάσχα.

Ὁ Μωϋσῆς συνωδευμένος ἀπὸ τὸν ἀδελφόντου Ἀαρὼν παρουσιάζθη εἰς τὸν Φαραὼ, (οὕτως ὠνομάζοντο οἱ βασιλεῖς τῆς Αἰγύπτου) καὶ τὸν εἶπον τὴν προσαγὴν τοῦ Θεοῦ νὰ ἀφήσῃ τὸν λαόν του νὰ ἀναχωρήσῃ· ὁ δὲ Φαραὼ τὸ ἀπέφυγε μὲ καταφρόνησιν. Ὁ Μωϋσῆς ἔκαμε πολλὰ τρομερὰ θαύματα διὰ νὰ τὸν ἀναγκάσῃ εἰς τοῦτο (1). Πρῶτον ἐκτύπησε τὸ ὕδωρ τοῦ ποταμοῦ μὲ τὴν ῥάβδον του καὶ μετεβλήθη εἰς αἷμα, ἔπειτα ἐξήγαγε πλῆθος ἀναρίθμητον βατράχων κατ' ὅλην τὴν χώραν, ἔως καὶ εἰς τὰ παλάτια τοῦ Βασιλέως, ὅς τις ὑπεσχέθη τότε νὰ ἀφήσῃ τοὺς Ἰσραηλίτας νὰ ἐξέλθωσιν, ἀλλ' εὐθὺς ἀφοῦ ὁ Μωϋσῆς διὰ προσευχῆς ἠφάνισε τοὺς βατράχους, ὁ Φαραὼ ἠθέτησε τὸν λόγον του (2). Ὁ Μωϋσῆς πάλιν ἐπέφερε κατ' ἐπανάληψιν σκνίφας, καὶ κυνόμυϊαν, καὶ ἀκρίδας, καὶ ἄλλα ζῴδια, τὰ ὅποια ἠνόχλουν τρομερῶς τοὺς Αἰγυπτίους, καὶ εἰς πᾶσαν πληγὴν ὑπέσχετο ὁ Φαραὼ νὰ ὑπακούσῃ, διὰ νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τῆς πληγῆς, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν, δὲν ἐφύλαττε τὴν ὑπόσχεσίν του. Ὁ Μωϋσῆς προσέτι ἐπέφερεν ἀσθένειαν εἰς τὰ κτήνη, καὶ ἔλκεα εἰς τοὺς ἀνθρώπους, χάλαζαν τρομερὰν, καὶ τελευταῖον σκότος παχύτατον διὰ τριῶν ἡμερῶν κατ' ὅλην τὴν Αἴγυπτον (3). Ἀλλ' ὅλα ταῦτα δὲν ἐχρησίμευσαν εἰς τίποτε, καὶ ὁ Φαραὼ ἔμεινε πάντοτε σκληρὸς καὶ ἀμετάτρεπτος, τοῦ Θεοῦ συγχωροῦντος τοῦτο διὰ νὰ δειχθῇ ἡ παντοδυναμία του διὰ τοσούτων θαυμάτων.

Τελευταῖον, ὅτε ὁ Θεὸς ἀπεφάσισε νὰ ἐλευθερώσῃ τὸν λαόν του, ἐπρόσταξε νὰ λάβωσιν ἕν ἀρνίον ἐκάστη οἰκία εἰς ῥητὴν ἡμέραν, νὰ τὸ σφάζωσι περὶ τὸ ἑσπέρας, νὰ τὸ ψήσωσι καὶ νὰ τὸ φάγωσι τὴν νύκτα, ἀφοῦ ἀλείψωσι μὲ τὸ αἷμά του τοὺς σταθμοὺς καὶ τὴν φλιὰν τῶν θυρῶν ἐκάστου οἴκου. Ἡθέλησε δὲ νὰ ὀνομάσθῃ τὸ δεῖ-

(1) Ἐξοδ. κεφ. εἰ.

(2) Ἐξοδ. κεφ. ζ'.

(3) Ἐξοδ. κεφ. ι.

πνον τοῦτο καὶ ἡ θυσία πάσχα, ἥτοι διάβασις, καὶ νὰ τὸ ἐκτελῶσιν οἱ Ἰσραηλῖται κατὰ πᾶν ἔτος εἰς μνημόσυνον τῆς ἀπελευθερώσεώς των. Τὴν αὐτὴν νύκτα, καθ' ἣν ἔφαγον τὸ πάσχα, ἀπέστειλεν ὁ Θεὸς Ἄγγελον, ὃς τις ἐθανάτωσεν ὅλα τὰ πρωτότοκα τῶν Αἰγυπτίων ἀπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ Φαραῶ μέχρι τοῦ υἱοῦ τοῦ ἐσχάτου δούλου, τὰς δὲ οἰκίας τῶν Ἰσραηλιτῶν τὰς ἠλειμμένας μετὰ τὸ αἷμα τοῦ ἀρνίου δὲν ἔγγισεν ὁ Ἄγγελος. Ταῦτα πάντα ἦσαν μυστηριώδη. Ὁ αὐτὸς οὗτος προσήμινε τὸν Σωτῆρα, ὃς τις ἔμελλε μίαν ἡμέραν νὰ θυσιασθῇ ὑπὲρ τῆς τῶν ἀνθρώπων σωτηρίας, τοῦ ὁποῦ τοῦ αἵμα ἔμελλε νὰ σώσῃ τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύσαντας, καὶ ἡ σὰρξ νὰ ᾖ ἡ πνευματικὴ αὐτῶν τροφή. Ἡ τελευταία αὕτη πληγὴ, δηλ. ὁ θάνατος τῶν πρωτοτόκων ἐφόβησε τόσον τοὺς Αἰγυπτίους, ὥστε τὴν αὐτὴν ὥραν, καὶ χωρὶς νὰ προσμείνωσι τὴν ἡμέραν, ἐβίβαν τοὺς Ἰσραηλίτας νὰ ἀπέλθωσι, καὶ τοὺς ἐξέβαλον ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον μετὰ πάσης τῆς ἀποσκευῆς τῶν πολυτίμων πραγμάτων ἀργυρῶν καὶ χρυσῶν, ὅσα εἶχον δανεισθῇ παρὰ τῶν Αἰγυπτίων (1).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

Περὶ τῆς ἐν τῇ ἐρήμῳ διατριβῆς (2).

Ὁ Φαραῶ ἐσκληρύνθη μέχρι τέλους καὶ ἐπέμενεν ἐναντιούμενος εἰς τὸν Θεόν. Εὐθὺς ἀφ' οὗ ἔδωκε τὴν ἀδειαν εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας νὰ ἀπέλθωσι, τὸ μετενόησε, καὶ ἔτρεξε κατόπιν των μετὰ στρατεύμα, διὰ νὰ τοὺς βιάσῃ νὰ ἐπιστρέψωσι. Τοὺς ἔφθασε δὲ παρὰ τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν, καὶ ἐνόμισαν ὅτι ἐχάθησαν, ὅτε ὁ Θεὸς διεχώρισε τὴν θάλασσαν, καὶ τὸ ὕδωρ διηρέθη εἰς δύο κατὰ τὸ μέσον καὶ ἐπάγχῃ ὥσπερ ταῖχος ἐκ δεξιῶν καὶ ἐξ ἀριστερῶν, καὶ ἔμεινεν ἐν τῷ μέσῳ μέγα διάστημα, ὅθεν διέβησαν οἱ Ἰσραηλῖται ἀβρόχοις ποσίν. Οἱ δὲ Αἰγύπτιοι ἠθέλησαν νὰ τοὺς διώξωσι κατόπιν, ἀλλ' ὁ Θεὸς ἤνωσε πάλιν τὸ ὕδωρ τῆς θαλάσσης καὶ ἐπνίγησαν ὅλοι

(1) Ἐξοδ. κεφ. ιε'.

(2) Ἐξοδ. κεφ. ιδ'. ε'.

μετὰ τοῦ Φαραῶ. Οὕτως ἐξήγαγεν ὁ Θεὸς τὸν λαὸν τοῦ ἐκ τῆς Αἰγύπτου, ἐν χειρὶ ὑψηλῇ καὶ κραταιᾷ, τουτέστι διὰ τῆς παντοδυναμίας του, ἀποδείξας ὅτι εἶναι κύριος ὅλων τῶν κτισμάτων, καὶ παιδεύει αὐστηρῶς ὅλους τοὺς τολμῶντας νὰ ἀντιτείνωσιν εἰς αὐτόν.

Κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν ταύτην ἀπέδειξεν ἐξαιρέτως τὴν πρόνοιαν καὶ ἀγαθότητά του πρὸς τοὺς Ἰσραηλίτας. Τοὺς ὠδήγησε διὰ τινος μεγάλης ἐρήμου (1), διὰ νὰ δοκιμάσῃ τὴν πίστιν των καὶ νὰ γυμνάσῃ τὴν ὑπομονὴν των, καὶ νὰ τοὺς ἀποδείξῃ, ὅτι δὲν δύνανται ἄλλως πῶς νὰ ὑπάρξωσι, παρὰ διὰ τῆς χάριτός του (2) ὠδηγοῦντο πάντοτε ἀπὸ μίαν νεφέλην, ἥτις τὴν μὲν ἡμέραν τοὺς ἐσκίαζεν ἀπὸ τὴν καύσιν τοῦ Ἡλίου, τὴν δὲ νύκτα τοὺς ἐφώτιζε μεταβαλλομένη εἰς στύλον φωτοειδῆ (3), τοὺς ἐδωκεν εἰς τροφὴν τὸ μάννα, εἶδος δρόσου, ἥτις ἐπιπτε τὰς πρωίας ἐξ οὐρανοῦ ἀφθόνως, καὶ ἐπυκνοῦτο οὕτως, ὥστε κατεστεύαζον ἐξ αὐτοῦ ἄρτους ἱκανοὺς εἰς πᾶσαν ἡμέραν, καὶ νοστιμωτάτους (4), δις ἀπέστειλεν εἰς αὐτοὺς πλῆθος ἀναρίθμητον ὀρτύγων (5). Ὅτε δὲ εἶχον ἔλλειψιν νεροῦ, ὁ Μωϋσῆς ἐξήγαγε πλήξας μίαν πέτραν μετὰ τὴν ῥάβδον του (6). Τὰ ἐνδύματά των δὲν κατετρίβησαν εἰς τεσσαράκοντα ἔτη καθ' ἃ διήρκεσεν ἡ ὁδοιπορία των (7). Τελευταῖον ὁ μὲν Θεὸς τοὺς ὠδήγησε μετὰ τὴν ἀγάπην, μὲν ὅσῃν ἑνὰς πατὴρ φέρει τὸ τέκνον του εἰς τὰς ἀγκάλας, (8) οὗτοι ὅμως ἐφάνησαν τὸσον ἀχάριστοι, ὥστε ἐγόγγυζον πολλάκις κατὰ τοῦ Θεοῦ, ἀναζητοῦντες συχρὰ τὴν Αἴγυπτον καὶ τὰ παχυλά της κρέατα, μετὰ τὰ ὁποῖα ἐτρέφοντο, καὶ ἤθελον νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς αὐτήν, καὶ

(1) Ἐξοδ. ιγ'. 17

(2) Δευτέρ. η'. 2

(3) Ἐξοδ. κεφ. ιν'. 21, Ἀριθ. θ'. 16

[4] Ἐξοδ. ις'. 14, Ἀριθ. ια'. 7

(5) Ἀριθ. ιε'. 21, Ἐξοδ. ις'. 12

(6) Ἐξοδ. ις'. 5, 6,

(7) Δευτέρ. η'. 4

(8) Δευτέρ. α'. 21

πολλάκις ἐπανεστάτησαν κατὰ τοῦ Μωϋσέως διὰ νὰ τὸν θανατώ-
σωσιν. Ἡ ὁδοιπορία αὕτη ἦτον εἰκὼν τῆς παρουσίας ζωῆς, ἐν ἣ
ὁ Θεὸς μᾶς γυμνάζει διὰ διαφορῶν πειρασμῶν, καὶ ἀνέχεται μὲ
θαυμασίον μακροθυμίαν τὰς ἀχαριστίας καὶ τὴν ἀπειθειάν μας,
μὴ παύων ἀπὸ τοῦ νὰ μᾶς ἀγαθοποιῇ συνεχῶς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι.

Περὶ τῶν δέκα ἐντολῶν (1).

Εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ὁδοιπορίας, καὶ τὸν τρίτον μῆνα ἀπὸ
τῆς ἐξόδου αὐτῶν ἐκ τῆς Αἰγύπτου, ἔφθασαν οἱ Ἰσραηλῖται εἰς τὸ
ὄρος Σινᾶ, ὅπου τοὺς ἐπρόσταξεν ὁ Θεὸς νὰ διατρίψωσι, διὰ νὰ
τοὺς δώσῃ τὸν νόμον του. Ὁ δὲ Μωϋσῆς τοὺς διέταξε νὰ πλυ-
θῶσι, καὶ νὰ καθαρισθῶσι καὶ νὰ μὴ πλησιάζωσιν εἰς τὸ ὄρος. Εἰς τὴν
καθήκουσαν ἡμέραν, ἣτις ἦτο ἡ πεντηκοστὴ ἀπὸ τοῦ Πάσχα, εἶδον
τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους ὅλην ἔμπυρον καὶ σκεπασμένην ἀπὸ πυκνο-
τάτην νεφέλην, ἐκ τῆς ὁποίας ἐξήρχοντο ἀστραπαὶ καὶ βρονταὶ
τρομεραὶ, ἠκούετο δὲ καὶ ἤχος σαλπίγγων καὶ κρότος μέγας, ἀλ-
λὰ δὲν ἔβλεπον κανένα. Τότε φωνὴ τρομερὰ ἐξερχομένη ἐκ τῆς
νεφέλης ἐπρόφερε τούτους τοὺς λόγους (2). Ἐγὼ εἰμὶ Κύριος ὁ Θεὸς
σου, ὅστις σὲ εὐχαλα ἀπὸ τὴν γῆν τῆς Αἰγύπτου τὸν τόπον τῆς
δουλείας. Δὲν θέλεις ἔχει ἄλλους θεοὺς πλὴν ἐμοῦ. β'. Δὲν θέλεις
κάμει κανὲν εἰδῶλον εἰς τὸν ἑαυτὸν σου, οὔτε ὁμοίωμα κανενὸς
πράγματος, ἀφ' ὅσα εἶναι ἐπάνω εἰς τὸν οὐρανόν, ἢ κάτω εἰς τὴν
γῆν, ἢ εἰς τὰ ὕδατα, διὰ νὰ τὰ λατρεύῃς· διότι ἐγὼ εἰμαι Θεὸς ζη-
λωτῆς, ὅστις ἀποδίδω τὰς ἀμαρτίας τῶν πατέρων εἰς τὰ τέκνα
ἕως τρίτης καὶ τετάρτης γενεᾶς ἐκείνων, οἱ ὅποιοι μὲ μισοῦσι, κα-
ὲ εἰς χιλιάδας γενεῶν ἐκείνους, οἱ ὅποιοι μὲ ἀγαπῶσι. γ'. Δὲν
θέλεις λάβει εἰς μάτην τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου, ἐπεὶδὴ δὲν

(1) Ἐξοδ. ιθ'.

(2) Ἐξοδ. κ'.

θέλει ἀφήσει ἀτιμώρητον ὁ Θεὸς ἐκεῖνον, ὅστις λαμβάνῃ τὸ ὄνομα
του εἰς μάτην. δ'. Ἐνθυμοῦ νὰ ἀγιάζῃς τὴν ἡμέραν τοῦ σαββάτου,
ἐξ ἡμέρας θέλεις ἐργάζεσθαι καὶ κάμνει ὅλα τὰ ἔργα σου, ἡ δὲ
ἐβδόμη εἶναι σάββατον δηλαδὴ κατὰπαυσις διὰ τὸν Κυρίον, δὲν
θέλεις κάμει καὶν ἔργον τὴν ἡμέραν ταύτην οὔτε σὺ, οὔτε οἱ ὑπη-
ρέται σου, οὔτε τὸ κτῆνος σου, οὔτε ὁ ξένος ὁ κατοικῶν μετὰ σοῦ.
Διότι εἰς ἐξ ἡμέρας ἔκαμεν ὁ Θεὸς τὸ οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, τὴν
δὲ ἐβδόμην κατέπαυσεν ἀπὸ τὰ ἔργα του, καὶ διὰ τοῦτο εὐλόγησε
τὴν ἡμέραν τοῦ σαββάτου καὶ τὴν ἡγίασε. ε'. Τίμα τὸν πατέρα
σου καὶ τὴν μητέρα σου, διὰ νὰ ζήσῃς πολυχρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς,
τὴν ὁποίαν θέλει σὲ δώσει κύριος ὁ Θεός σου. ς'. Οὐ φονεύσεις.
ζ'. Οὐ μοιχεύσεις. η'. Οὐ κλέψεις. θ'. Οὐ ψευδομαρτυρήσεις μαρ-
τυρίαν ψευδῇ κατὰ τοῦ πλησίον σου. ι'. Οὐκ ἐπιθυμήσεις τὴν γυ-
ναῖκα τοῦ πλησίον σου, οὔτε τὴν οἰκίαν του, οὔτε τὸν δοῦλον του,
οὔτε τὸν βοῦν του, οὔτε τὸν ὄνον του, οὔτε κανὲν ἄλλο ἀφ' ὅσα
ἀνήκουσιν εἰς τὸν πλησίον σου. Ὁ Θεὸς ἐπέφερε τὰς δέκα ταύτας
ἐντολάς ἐνώπιον ὅλου τοῦ λαοῦ, καὶ πρὸς τούτοις, τὰς ἔγραψεν
εἰς δύο λιθίνους πλάκας, καὶ τὰς ἔδωκεν εἰς τὸν Μωϋσῆν, ἐν ᾧ
ἦτον ἐπάνω εἰς τὸ ὄρος μέσα εἰς τὴν νεφέλην (Ι).

Αἱ ἐντολαὶ αὗται δὲν ἦσαν νέαι, ἀλλ' ὅλαι παλαιαὶ ἐκ τοῦ
φυσικοῦ νόμου, ἐκτὸς τοῦ ὁρισμοῦ τῆς ἡμέρας τοῦ σαββάτου· ἠθέ-
λησε δὲ ὁ Θεὸς νὰ τὰς ἀνανεώσῃ τότε, καὶ νὰ τὰς δώσῃ ἐγγράφως,
διότι ἡ ἄγνοια καὶ κακία τῶν ἀνθρώπων τὰς εἶχον σχεδὸν ἀκυ-
ρώσει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ' (2).

Περὶ τῆς τοῦ Θεοῦ μετὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν διαθήκης.

Ὁ Θεὸς ἔδωκεν εἰς τὸν Μωϋσῆν καὶ ἄλλους πολλοὺς νόμους
σοφωτάτους διὰ νὰ κανονίσῃ τὰ βιωτικὰ των πράγματα, νὰ κρίνῃ

(1) Δευτερ. ε. 22

(2) Ἐξοδ. κβ'. κγ'.

τάς διαφοράς καὶ νὰ τιμωρῇ τὰ πλημμελήματα. Ἐπρόσθεσε πολλὰς ἠθικὰς νομοθεσίας καὶ διέταξε τινὰς τελετὰς θρησκευτικὰς. Ἐκτὸς δὲ τοῦ Σαββάτου διέταξε καὶ τρεῖς μεγάλας ἐορτάς, καθ' ἃς ὑποχρεοῦντο ὅλοι οἱ Ἰσραηλιῖται νὰ παρουσιάζωνται ἐνώπιον αὐτοῦ (1). Τὸ πάσχα, ἐν ᾧ ἔπρεπε νὰ θυσιάζωσιν ἐν ἀρνίον, καὶ νὰ τρώωσιν ἄζυμα εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐξόδου αὐτῶν ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου· τὴν πεντηκοστὴν μετὰ τὸ πάσχα, ἣτις ἦτον ἡ ἡμέρα, καθ' ἣν ἔλαβον τὸν νόμον καὶ καθ' ἣν ἔπρεπε νὰ προσφέρωσι τὰς ἀπαρχὰς τῶν καρπῶν καὶ τρίτην τὴν σκηνοπηγίαν εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐν τῇ ἐρήμῳ τεσσαρακονταετοῦς διατριβῆς των. Ὁ Μωϋσῆς γράψας ὅλους τούτους τοὺς νόμους κατὰ τὴν προσταγὴν τοῦ Θεοῦ, τοὺς ἀνέγνωσεν εἰς τὸν λαόν, ὁμοῦ μὲ τὰς ἐπαγγελίας τοῦ Θεοῦ τοῦ νὰ τοὺς ἐγκαταστήσῃ εἰς τὴν γῆν Χαναάν, καὶ νὰ ἐπιδαφιδεύσῃ εἰς αὐτοὺς τὰ ἀγαθὰ, ἐὰν φυλάττωσι ταύτας τὰς ἐντολάς. (2) Ὁ λαὸς τὰ ὑπεσχέθη, καὶ ὁ Μωϋσῆς λαβὼν ἀπὸ τοῦ αἵματος τῶν θυμάτων ἐβράντισε τὸν λαὸν λέγων: Τοῦτο εἶναι τὸ αἷμα τῆς διαθήκης, τὴν ὁποίαν ἔκαμεν ὁ Θεὸς μὲ ἐσᾶς (3). Τοιοῦτοτρόπως ἀνανεώθη καὶ ἐπεκυρώθη ἱεροτελεστικῶς ἡ διαθήκη τὴν ὁποίαν εἶχε κάμει ὁ Θεὸς μετὰ τοῦ Ἀβραάμ, ἣτις ἦτο τύπος ἄλλης διαθήκης τελειοτέρας, ἐπειδὴ τὸ αἷμα τῶν θυμάτων παρίστανε τὸ αἷμα τοῦ Σωτῆρος. Ὁ Μωϋσῆς ἔστρεψεν ἐπομένως ἐπὶ τοῦ ὄρους, ὅπου ἔμεινε τεσσαράκοντα ἡμέρας συνδιαλεγόμενος μετὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐπροστάχθη νὰ κατασκευάσῃ τὴν Κιβωτὸν τῆς διαθήκης καὶ τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου (4). Ἡ μὲν Κιβωτὸς ἦτο ἀπὸ ξύλον πολυτιμον περιχρυσωμένη ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν, καὶ σκεπαζομένη ἀπὸ δύο Χερουδīm, καὶ εἰς αὐτὴν ἐφυλάττοντο αἱ δύο πλάκες τοῦ νόμου. Ἡ δὲ σκηνὴ ἦτον μεγαλοπρεπὴς, μέσα εἰς τὴν ὁποίαν ἐτίθετο ἡ Κιβωτὸς, καὶ μία λυχνία χρυσῇ ἐπτάρωτος, μίξ τράπεζα διὰ τοὺς

(1) Ἐξοδ. κγ'. 14. λεuit. κγ'.

(2) Ἐξοδ. κδ'. 78.

(3) Ἐξοδ. κδ'. 8

(4) Ἐξοδ. λ'. λα'.

ἄρτους τῆς προθέσεως, καὶ ἐν μικρὸν θυμιατήριον, κεχρυσωμένα καὶ τὰ δύο. Ἐπρόσθεν εἰς τὴν θύραν τῆς σκηνῆς ἐτέθη τὸ θυσιαστήριον, ὅπου ἔπρεπε νὰ προσφέρωσι τὰς θυσίας ὁ Ἀαρὼν καὶ οἱ υἱοὶ τοῦ (1).

Ὁ Μωϋσῆς ἐπροστάχθη παρὰ τοῦ Θεοῦ νὰ κατασκευάσῃ ἰδιαιτέραν στολὴν καὶ πολυτελεῆ κοσμήματα, καὶ νὰ τὰ ἀφιερῶσιν εἰς τοὺς ἱερεῖς, προστάζαντος ἐν ταυτῷ νὰ διαμενῇ αὕτη ἡ ἱερωσύνη εἰς τὴν γενεὰν τοῦ Ἀαρών. Ὅλον τὸ ὑπόλοιπον τῆς φυλῆς τοῦ Λευὶ καθιερώθη ὡσαύτως εἰς τὸν Θεόν, διὰ νὰ ὑπηρετῇ τοὺς θύτας εἰς τὰς τελετάς των (2). Ἡ σκηνὴ ἦτον ὡς ἓνας ναὸς κινήτος, διὰ νὰ ᾔηται τὸ σημεῖον τῆς διαθήκης τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ δεικνύῃ τὴν παρουσίαν του ἐν τῷ μέσῳ τοῦ λαοῦ του, καθ' ὅλην τὴν ὁδοπορίαν. Ἦτο δὲ μοναδική, καθὼς καὶ τὸ θυσιαστήριον, ἐν καὶ εἰς ὁ Ἀρχιερεὺς διὰ νὰ δεικνύῃ, ὅτι δὲν εἶναι ἄλλος παρὰ εἰς Θεός, μία ἐκκλησία, καὶ μιὰ ἡ ἀληθινὴ θρησκεία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'.

Περὶ τῆς ἀπιστίας τοῦ λαοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ (3).

Ἐν ᾧ ὁ Μωϋσῆς ἦτον ἐπάνω εἰς τὸ ὄρος καὶ συνδιελέγετο μετὰ τοῦ Θεοῦ, οἱ Ἰσραηλῖται στενοχωρούμενοι ὅτι δὲν τὸν βλέπousι πλέον, κατεσκευάσαν ἓνα χρυσοῦν Μόσχον καὶ τὸν ἐλάτρευσαν, προσφέροντες θυσίας εἰς αὐτὸν ἐναντίον τῶν πρὸ ὀλίγου ὑποσχέσεων αὐτῶν πρὸς τὸν Θεόν. Τότε ἠθέλησεν ὁ Θεός νὰ τοὺς ἐξολοθρεύσῃ, ἀλλ' ὁ Μωϋσῆς τὸν ἐξiléωσε, καί, ὅτε κατέβη ἀπὸ τὸ ὄρος, συνέτριψε τὸ εἶδωλον καὶ ἐθανάτωσεν ὡς τρεῖς χιλιάδας ἐξ αὐτῶν τῶν εἰδολολατρῶν (4). ἔπειτα ἐπέστρεψεν εἰς τὸ ὄρος, καὶ διέμεινεν ἐκεῖ ἀκόμῃ τεσσαράκοντα ἡμέρας χωρὶς νὰ φάγῃ οὔτε νὰ

(1) Ἐξοδ. κη. 2

(2) Ἀριθ. Γ'. 5.

(3) Ἐξοδ. λβ'.

(4) Ἐξοδ. λβ', κη,

πίη, καὶ ἔπειτα ἐκατέβη φέρων τὰς δύο πλάκας τοῦ νόμου. Τότε τὸ πρόσωπόν του ἦτο τοσοῦτον λαμπρὸν ὑπὸ τοῦ θείου φωτός, ὥστε ἠναγκάζετο νὰ τὸ σκεπάζῃ μὲ κάλυμμα, ἐν ᾧ ἐλάλει πρὸς τοὺς Ἰσραηλίτας (1).

Μετὰ τοῦτο θέλων ὁ Θεὸς νὰ δαμάσῃ τὸν σκληροτράχηλον τοῦτον καὶ ἀπειθῇ λαόν, ἐπέβαλλεν εἰς αὐτὸν πολλοὺς καὶ δυσκόλους νόμους· Δὲν τοὺς ἐσυγχώρησε νὰ θυσιάζωσιν ἄλλα ζῶα, εἰμὴ κἄποιαι εἶδη μόνον καὶ μὲ κἄποιας τελετάς (2). Τοὺς ἀπηγόρευσε νὰ τρώγωσι πολλὰ εἶδη κρεῶν, τοὺς ἐπρόσταξε νὰ πλύνωνται καὶ νὰ καθαρίζωνται εἰς πολλὰς περιστάσεις (3), καὶ πρὸ πάντων νὰ ἀποφεύγωσι τὴν μετὰ τῶν ἀπίστων συναναστροφὴν, ἐξαίρετως δὲ τὴν μετὰ τῶν κατηραμένων ἀπογόνων τοῦ Χαναάν, μετὰ τῶν ὁποίων τοὺς ἀπηγόρευσε καὶ τὸ νὰ κάμνωσιν ἐπιγαμίας, μῆτε κάμνιαν ἄλλην συνθήκην. Ὅλοι οὗτοι οἱ νόμοι ἦσαν ἀλ λῆως ὠφελιμώτατοι εἰς τὰ ἥθη καὶ εἰς τὴν υἱείαν, καὶ δι' ἄλλους ἰσχυροὺς λόγους. Ὁ Μωϋσῆς τοὺς ἔλαβεν ἐκ διαλειμμάτων καθ' ὅλην τὴν ὁδοιπορίαν, ἀλλ' ὅμως ὁ λαὸς ἐστασίαζεν ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρόν· Ἐν ᾧ ἐτοιμάζοντο νὰ ἐμβῶσιν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ἐκυριεύθησαν ἀπὸ τρόμον διὰ μίαν ψευδῆ ἀναφορὰν τῶν ὑπὸ τοῦ Μωϋσέως ἀποσταλέντων διὰ νὰ κατασκοπεύσωσι τὸν τόπον (4), καὶ ἠθέλησαν νὰ λιθοβολήσωσι τὸν Μωϋσῆν, καὶ νὰ ἐκλέξωσιν ἄλλον ἀρχηγόν, διὰ νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν Αἴγυπτον. Καὶ ὁ Θεὸς ἠθέλησε πάλιν νὰ τοὺς ἐξολοθρεύσῃ ὅλους, ἀλλ' ὁ Μωϋσῆς ἐδεήθη ὑπὲρ αὐτῶν, καὶ ἔλαβεν ἔλεος, τοὺς κατεδίκασεν ὅμως ὁ Θεὸς νὰ διαμένωσιν εἰς τὴν ἔρημον τεσσαράκοντα ἔτη, καὶ ἐφανέρωσεν, ὅτι μόνον τὰ τέκνα των θέλουσιν ἐμβῆ εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας (5). οὗτοι δὲ, ὅσοι ἐξῆλθον ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον θέλουσιν ἀποθάνει ὅλοι

(1) Ἡξοδ. λβ'. 28

(2) Αὐτ. λδ.

(3) Λευιτ. β'. γ'. δ'. κτλ.

(4) Λευιτ. ιβ'. ιε'.

(5) ἀριθ. ιδ'.

ἐκτός μόνον τῶν δύο ἀνδρῶν Ἰησοῦ καὶ Χαλεβ, οἵτινες ἔμειναν πιστοὶ εἰς αὐτόν. Συνέβη ἀκόμη καὶ μί' ἄλλη μεγάλη ἀποστασία τριῶν ἀρχόντων τοῦ λαοῦ· (1) Κορὲ, Δαθάν, καὶ Ἀβειρών. Ὁ Δαθάν καὶ ὁ Ἀβειρὼν κατεπόθησαν ἀπὸ τὴν γῆν ἥτις ἤνοιξεν ὑπὸ τοὺς πόδας των, καὶ τοὺς κατέπιε ζῶντας μετὰ τοὺς οἴκους αὐτῶν ὅλους. Ὁ δὲ Κορὲ κατεβρώθη ὑπὸ πυρὶ θαυμασίους, θέλων νὰ προσφέρῃ τὸ θυμίαμα καθὼς οἱ ἱερεῖς, καὶ ἐχάθησαν εἰς ταύτην τὴν περίσασιν δεκαπέντε σχεδὸν χιλιάδες (2). Ἄλλοτε πάλιν διὰ νὰ τιμωρήσῃ τοὺς γογγυσμούς των, τοὺς ἀπέστειλεν ὅφεις θανατοῦντας (3), οἱ ὅποιοι δάκνοντες ἐθανάτωσαν πολὺν λαόν, ἐσώθησαν δὲ ὅλοι, ὅσοι ἠδυνήθησαν νὰ βλέπωσιν ἓνα χαλκοῦν ὄφιν, κατασκευασθέντα ὑπὸ τοῦ Μωϋσέως κατὰ προσταγὴν τοῦ Θεοῦ. Τελευταῖον ἐξέκλιναν εἰς ἀσωτεία, καὶ ἐξεπόρνευσαν (4) εἰς τὰς θυγατέρας τῶν Μαδιανιτῶν, αἱ ὁποῖαι τοὺς ἔκαμον νὰ λατρεύωσι τὰ εἰδῶλα, καὶ πρὸς τιμωρίαν ἐφονεύθησαν εἴκοσι τέσσαρες χιλιάδες. Τοιαύτην εὐγνωμοσύνην ἐδείκνυσεν ὁ ἀχάριστος οὗτος λαὸς εἰς τὰς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ, καὶ οὕτως ἐφύλαττε τὴν διαθήκην τὴν ὁποίαν ὤμοσε νὰ φυλάττῃ!

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'.

Περὶ τῆς τελευταίας ὁμιλίας τοῦ Μωϋσέως. (5)

Ὁ Μωϋσῆς ὠδήγησε τὸν λαόν ἕως εἰς τὴν γῆν τῆς Ἐπαγγελίας, δὲν ἐμβῆκεν ὅμως εἰς αὐτήν, ἀλλὰ τὴν εἶδε μόνον μακρόθεν. Πρὶν

(1) Ἐξοδ. 16'. 15

(2) Δευτέρ. 3'. 1

(3) Ἀριθ. 17. 1 δ'.

(4) Ἀριθ. 25. 21

(5) Δευτερονομ. 3'.

ἀποθάνη, ἔκαμεν εἰς τὸν λαὸν πολλὰς καὶ σπουδαίας παραινέσεις καὶ τοὺς ἔκαμεν νὰ ἀνανεώσωσι τὴν διαθήκην, τὴν ὁποῖαν ἔκαμαν εἰς τὴν ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου αὐτῶν ἔξοδον. Τοὺς παρέστησεν ὅτι ὁ Θεὸς τοὺς ἔκλεξεν, ὡς λαὸν τοῦ ἀγαπητοῦ ὑπὲρ πάντα τὰ ἔθνη τῆς γῆς, τὰ ὁποῖα ὅλα ἀνήκουσιν εἰς αὐτόν, ὡς δημιουργόν των, καὶ ὅτι ἔκαμε ταύτην τὴν ἐκλογὴν ὅχι διὰ τὴν ἀξίαν αὐτῶν, ἀλλὰ διὰ μόνην τὴν ἀγαθότητά του, καὶ ἐνθυμούμενος τὰς πρὸς τοὺς πατέρας αὐτῶν ἐπαγγελίας του, ὅτι ἐντὸς ὀλίγου ἔμελλε νὰ τοὺς βάλῃ εἰς τὴν γῆν Χαναάν, γῆν ῥέουσιν μέλι καὶ γάλα, τουτέστι καρποφόρον καὶ εὐφρόσυνον, ὅτι αὐτοῦ θέλει τοὺς κάμει νὰ αὐξήσωσι καὶ νὰ πολλαπλασιασθῶσιν, ὅτι θέλει τοὺς προστατεύει καὶ τοὺς ἀναδείξει νικητὰς καθ' ὅλων τῶν ἐχθρῶν των, καὶ ὅτι δι' ὅλας ταύτας τὰς εὐεργεσίας δὲν ἐζήτει πρὸς αὐτῶν τίποτ' ἄλλο, εἰμὴ νὰ τὸν ἀγαπῶσι, (1) ἐζήτει ὅμως ὅλην αὐτῶν τὴν ἀγάπην. Ἀγαπήσεις, λέγει, κύριον τὸν Θεόν σου, ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου, σὺ θέλεις φυλάζει ὅλας τὰς ἐντολάς καὶ τὰς τελετὰς τοῦ νόμου του. Εἰς τὰς νοθεσίας ταύτας ἐπρόσθεσεν ὁ Μωϋσῆς καὶ τρομερὰς ἀπειλὰς ἐναντίον τοῦ λαοῦ, ἔὰν ἐφαίνετο ἄπιστος εἰς τὸν Θεόν (2). Τοὺς προεῖπεν ἐκ μέρους του, ἀφορίαν, πείναν, ἀσθενείας βαρείας, πολέμους, λεηλασίαν, καὶ αἰχμαλωσίαν, καὶ ὅτι τελευταῖον θελουσιν ἀποβληθῆ ἀπὸ τὴν γῆν τῆς Ἐπαγγελίας καὶ διασκορπισθῆ εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Ὁ Μωϋσῆς ἔκαμεν ἀκόμῃ καὶ ἄλλην τινὰ πολλὰ πλέον ὑψηλὴν ὑπόσχεσιν εἰς τὸν λαόν (3). Προεῖπεν ὅτι θέλει τοὺς δώσει ὁ Θεὸς μετ' αὐτὸν ἕνα προφήτην, μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν ὅμοιον μετ' αὐτὸν δηλ. τὸν Σωτῆρα τοῦ Κόσμου, ὅς τις ἔμελλε νὰ ᾔνοι νομοθέτης, καθὼς ὁ Μωϋσῆς, καὶ νὰ κάμῃ ἔτι μεγαλῆτερα θαύματα παρὰ τὸν Μωϋσῆν, φέρων εἰς τοὺς ἀνθρώπους νέαν διαθήκην, τελειοτέραν τῆς παλαιᾶς. Ἐπρεπε δὲ νὰ γεννηθῇ μεταξὺ τῶν Ἰσραη-

(1) Δευτερ. στ'. 5.

(2) Δευτερ. κη'. 15.

(3) Δευτ. ιη'. 15.

λιτῶν, καθὼς ἦτον ἤδη ἀποκεκαλυμμένον εἰς τὸν Ἀβραάμ καὶ τὸν Ἰακώβ, καὶ ἔπρεπε νὰ φέρῃ εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὰ προσταγματα τοῦ Θεοῦ, ὅχι πλέον μετ' ἄλλο τρόπον τρομερὸν ὁμιλῶν εἰς αὐτοὺς ἀπὸ τὴν κορυφὴν ἐνὸς ὄρους, μεταξὺ φλογὸς καὶ βροντῶν, ἀλλὰ συνα- ναστρεφόμενος οἰκείως μετ' αὐτῶν μετὰ πραότητος καὶ φιλανθρω- πίας. Διὰ νὰ δειχθῇ δὲ ἡ διαφορὰ τῶν δύο νομοθετῶν, ἀπέθανεν ὁ Μωϋσῆς πρὶν ἔμβῃ εἰς τὴν ἐπηγγελμένην γῆν (1), ἐπεὶ δὲ ὁ ὑπ' αὐτοῦ δοθεὶς νόμος δὲν ἔμελλε νὰ φέρῃ εἰς τὴν τελειότητα, τὴν δὲ γῆν τῆς Ἐπαγγελίας ἐχυρίευσεν ὁ λαὸς διὰ τοῦ Ἰησοῦ τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα εἶναι τὸ αὐτὸ, μετ' ὁνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὸ ὁποῖον σημαίνει Σωτήρ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'.

*Περὶ τῆς καταστάσεως τῶν Ἰσραηλιτῶν εἰς τὴν γῆν
τῆς Ἐπαγγελίας.*

Ὁ Θεὸς ἔκαμεν ἀκόμῃ μεγάλα θαύματα διὰ νὰ καθυποτάξῃ εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας τὴν γῆν Χαναάν (2). Ὁ Ἰορδάνης ποταμὸς διέ- κοψε τὰ ρεύματά του, καθὼς ἐσχίσθη ἡ ἐρυθρὰ θάλασσα, διὰ νὰ διαβῶσιν οἱ Ἰσραηλῖται. Τὰ τεῖχη τῆς Ἱεριχῶ ἔπεσαν ὑπὸ τὸν ἦχον τῶν Σαλπίνγων (3). Ὁ Θεὸς ἔρριψε κατὰ τῶν ἐναντίων των χάλαζαν μετ' πυρὸς καὶ λίθους. Ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη ἐσταμάτησαν διὰ παρακλήσεως τοῦ Ἰησοῦ, διὰ νὰ τοῦ δώσουν καιρὸν νὰ τε- λειώσῃ μίαν νύκτην. Κατετρόπωσαν μέγα πλῆθος Βασιλέων καὶ ἐθνῶν ἰσχυροτέρων ἀπ' αὐτοῦς, κοιτοκούντων τὴν γῆν ταύτην, καὶ παραδοθέντων εἰς αὐτοὺς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ διὰ νὰ ἐκτελέσωσι τὴν ἐκδίκησίν του. Ἐπεὶ δὲ οἱ Χαναναῖοι οὗτοι ἦσαν παραδεδομένοι εἰς πᾶν εἶδος εἰδωλολατρείας, ἀκολακσίας, καὶ ἀμαρτημάτων βδε-

(1) Δευτ. λδ'. 5.

(2) Ἰησ. γ'.

(3) Ἰησ. ε'. στ' 20.

λυρῶν. Οἱ Ἰσραηλῖται ἐφόνευσαν τοὺς πλείστους ἐξ αὐτῶν, ἐκυρίευσαν τὰς πόλεις τῶν καὶ τὰς χώρας, καὶ ἀπῆλυσαν τοὺς κόπους αὐτῶν, καὶ ἔμειναν κύριοι καὶ ἐξουσιασταὶ ἀτάραχοι ὅλης τῆς χώρας, τὴν ὁποίαν διήρεσαν εἰς δώδεκα μοῖρας κατὰ τὰς δώδεκα φυλάς (1). Αὗται κατήγοντο ἀπὸ τοὺς δώδεκα Πατριάρχας υἱοὺς τοῦ Ἰακώβ, ὅς τις ἀποθνήσκων διέταξε νὰ ἀριθμῶσιν ἀντὶ τοῦ Ἰωσήφ τοὺς δύο υἱοὺς αὐτοῦ Ἐφραεὶμ καὶ Μανασσῆ. Ὅθεν ἦσαν αἱ πᾶσαι φυλαὶ δέκα τρεῖς, ἀλλ' ἡ τοῦ Λευὶ δὲν ἔλαβε μερίδα γῆς, διότι ὡς καθιερωμένη εἰς τὸν Θεὸν καὶ διωρισμένη εἰς τὴν λατρείαν τῆς σκηνῆς, ἔπρεπε νὰ τρέφεται ἀπὸ τὰ δέκατα τῶν καρπῶν τῶν ἄλλων φυλλῶν. Ἡ δὲ φυλὴ τοῦ Ἰούδα ἔλαβε τὸν πρῶτον καὶ μεγαλῆτερον τόπον, καὶ ἐθεωρεῖτο πάντοτε, ὡς ἔχουσα τὸ δικαίωμα νὰ ἄρχῃ τῶν ἄλλων. Οὕτως ἐτελείωσεν ὁ Θεὸς πιστῶς τὴν μετὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν διαθήκην αὐτοῦ καὶ ἐπλήρωσεν ἀκριβῶς ὅλας τοὺς τὰς ἐπαγγελίας. Οἱ Ἰσραηλῖται ὅμως ἔκαμαν ὅλον τὸ ἐναντίον, καὶ δὲν ἐφύλαζαν τίποτε ἀφ' ὅσα ὑπεσχέθησαν. Ἐκτὸς ὅτι ἀπεστάτησαν ὑπὲρ τὰς δέκα φορὰς εἰς τὴν ὁδοιπορίαν καὶ ἀφοῦ εἰσῆλθον εἰς τὴν γῆν τῆς Ἐπαγγελίας, ἐφείσθησαν πολλῶν ἐκ τῶν παλαιῶν αὐτῆς κατοίκων καὶ ἔκαμαν μετ' αὐτῶν συνθήκας καὶ ἐπιγαμίας. Ἐνῶ ὁ Θεὸς τοὺς εἶχε προστάζει ρητῶς νὰ τοὺς περάσωσιν ὅλους ἐν στόματι μαχαίρας καὶ νὰ καταστρέψωσιν ὅλα τῶν τὰ εἰδῶλα, αὐτοὶ ἐλάτρευαν αὐτὰ ταῦτα τὰ εἰδῶλα, καὶ ἔπραζαν τὰς αὐτὰς βδελυρίας μὲ τοὺς Χαναναίους. Τότε ἤρχισαν νὰ βλέπωσι τὴν ἐκτέλεσιν τῶν θείων ἀπειλῶν. Ὅσάκις ἐξέκλινον ἀπὸ τοῦ Θεοῦ παρέδιδεν αὐτοὺς εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν τῶν, οἱ ὁποῖοι τοὺς κατεδούλοναν, ὁσάκις δὲ ἐπανέστρεφον εἰς τὸν Θεόν, ἀνήγειρε μεταξὺ αὐτῶν τινὰς Σωτῆρας, (ἐλευθερωτάς) ἐκ τῶν ὁποίων οἱ πλείότεροι ἦσαν ἀπὸ τοὺς κυβερνῶντας αὐτοὺς τότε ὑπὸ τὸ ὄνομα Κριταί. Τοιοῦτοτρόπως ἀπὸ ἡμέραν εἰς ἡμέραν ἐπληροῦντο πάντα, ὅσα εἶχε προειπεῖν εἰς αὐτοὺς ὁ Μωϋσῆς.

Περὶ τῆς εἰδωλολατρείας.

Ἐνῷ ἐλάμβανεν ὁ Θεὸς τὸσαύτην περὶ τῶν Ἰσραηλῶν τῶν φροντίδα, ἄφινεν ἀκόμη τὰ ἄλλα ἔθνη εἰς τὴν ἄγνοιαν καὶ τὴν ἀμαρτίαν, ἐγκαταλείπων αὐτὰ εἰς τὰς ἀτάκτους ἐπιθυμίας των (1). Οἱ ἄνθρωποι ἀποβλέποντες μόνον εἰς τὸ σῶμα των, ἐνησχολοῦντο εἰς μόνον τὰ ὑλικά πράγματα. Ἡσθάνοντο μὲν καλῶς εἰς τὴν συνείδησίν των, ὅτι δὲν ἐπλάσθησαν ἀφ' ἑαυτῶν καὶ τῶν οὐρανίων σωμάτων ἢ καλλονῇ, καὶ ἡ εὐταξία ὅλης τῆς φύσεως τοὺς ἔλεγον ικανῶς, ὅτι ὑπῆρχε τις ἀριστοτέχνης, ὅς τις τὰ ἐδημιούργησε, καὶ τὰ κυβερνᾷ· παρέλαβον δὲ καὶ ἐκ τῶν πατέρων των ἁπλοῖαν παράδοσιν περὶ τῆς τοῦ κόσμου δημιουργίας, περὶ τοῦ κατακλυσμοῦ, καὶ τῶν ἄλλων αὐστηρῶν κολάσεων, τὰς ὁποίας ἐπέφερεν ὁ Θεὸς κατὰ τῶν ἀσεβῶν· εἶχον ἀκούσει τινὰς λόγους καὶ περὶ τῆς μελλούσης κρίσεως, καὶ περὶ τῶν κολάσεων καὶ ἀμοιβῶν τῶν εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν, ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἔδιδαν καμμίαν προσοχὴν εἰς τὴν ψυχὴν των, οὔτε εἰς κανὲν ἄλλο πνευματικόν, ἀπέδιδον καὶ εἰς τὸν Θεὸν σῶμα ὑλικὸν καὶ ἐφαντάζοντο, ὅτι εὐρίσκεται πανταχοῦ, ὅπου παρετῆρουν καμμίαν ἔξοχον δύναμιν (2). Τοιοῦτοτρόπως ἐπλήρωσαν τὸ πᾶν ἀπὸ Θεοῦ, τοὺς μὲν ἔθετον εἰς τὸν οὐρανὸν εἰς τὸν ἥλιον, καὶ εἰς τοὺς ἀστέρας, τοὺς δὲ εἰς τὴν γῆν καὶ εἰς τὰ ὕδατα. Ἐκαστὸν ἔθνος τοὺς ὠνόμαζε κατὰ τὸν ἴδιον αὐτοῦ τρόπον καὶ ἐμίγνυε μετ' αὐτῶν καὶ μεγάλους βασιλεῖς καὶ τεχνῶν ἐφευρετὰς καὶ ἄλλους περιφήμους ἄνδρας ἐκάστου τόπου διηγούμενοι περὶ αὐτῶν μυρίους ἄνοήτους μύθους (3). Ἐφαντάζοντο δὲ τοὺς Θεοὺς τούτους ὡς ἀνθρώπους ἀθανάτους, καὶ ἀπέδιδον εἰς αὐτοὺς καὶ γυναῖκας,

(1) Πραξ. ιδ'. 16. ὁς ἐν ταῖς παρωχημέναις γενεαῖς εἶπεν πάντα τὰ ἔθνη πορεύεσθαι ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν. καὶ κεφ. ιζ'. 30. αὐτοῦ.

(2) Σοφ. Σολ. ΙΓ'. 1. κτλ. ἡ πῦρ, ἡ πνεῦμα, ἡ ταχινὸν ἀέρα, ἡ κύκλον ἄστρον, ἡ βίαιον ὕδωρ, ἡ φωστῆρας οὐρανοῦ, πρυτάνεις κόσμου Θεοὺς ἐνόμισαν.

(3) Αὐτοθ. ιδ'. 10. Τὸ πλῆθος ἐφελκόμενον διὰ τὸ εὐχαρί τῆς ἐργασίας, τὸν πρὸ ὀλίγου τιμηθέντα ἄνθρωπον, νῦν σέβασμα ἐλογίσαντο.

τὰς ὁπλίας ὀνόμαζον Θεάς, καὶ τέκνα, τὰ ὅποια ὀνόμαζον Θεοὺς, ἢ Ἡμιθέους, ἀποδίδοντες εἰς αὐτοὺς ὅλα τὰ πάθη καὶ τὰ ἐλαττώματα τῶν ἀνθρώπων. Δὲν εὐχαριστοῦντο δὲ νὰ τοὺς φαντάζωνται μόνον, ἀλλ' ἤθελον νὰ τοὺς ἔχωσι καὶ πλησίον των, ὅθεν κατεσκεύασαν εἰδωλα ξύλινα, λίθινα, χάλκινα, καὶ ἐξ ἄλλων μετάλλων, εἰς τὰ ὅποια ἀπέδιδον τὰ ὀνόματα τῶν Θεῶν των νομίζοντες ὅτι κατοικοῦσι πραγματικῶς εἰς αὐτὰ (1). Ὅθεν καὶ ἀπέτεινον εἰς αὐτὸν τὰς προσευχὰς καὶ τὰς λατρείας των, τοὺς ἀνήγειραν ναοὺς καὶ βωμοὺς, ἐπρόσφεραν θυσίας, καὶ συνέστησαν ἑορτὰς μεγαλοπρεπεῖς. Οὕτως ἐπλανῶντο ὑπὸ τοῦ Δαίμονος, διὰ νὰ τὸν λατρεύωσιν ὑπὸ ταῦτα τὰ ὀνόματα, καὶ νὰ πράττωσι πᾶσαν ἀμαρτίαν ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς θρησκείας. Ἐπειδὴ αἱ ἑορταὶ των δὲν ὑφίσταντο εἰς ἄλλο εἰμὴ εἰς ἀθύρματα καὶ ἀσωτίας. Ἐτίμων τὸν Βάκχον πίνοντες οἶνον ἀκρατῶς. Ἦσαν μέρη ὅπου ἐξετίθεντο δημοσίως αἱ γυναῖκες πρὸς τιμὴν τῆς Ἀφροδίτης, καὶ ἄλλα, ὅπου οἱ πατέρες ἐθυσιάζον τὰ ἰδιά των τέκνα, διὰ νὰ ἐξιλεώσωσι τοὺς καταχthonίους Θεοὺς (2). Ἰππῆρχον μυρίοι λαοπλάνοι, καυχώμενοι ὅτι εἶναι προφῆται· τούτων τῶν Θεῶν καὶ προλέγουσι τὰ μέλλοντα, ἢ ἐπινοοῦσι τὰ κεκρυμμένα, οἱ μὲν διὰ τῆς ἀστρολογίας, οἱ δὲ παρατηροῦντες τὴν πτῆσιν καὶ τὴν ὥδην τῶν πτηνῶν· ἢ τὰ σπλάγχνα τῶν θυμάτων. Ἐπίστευον τινὰς μὲν ἡμέρας εὐτυχεῖς, ἄλλας δὲ ἀποφράδας, παρετήρουν τὰ ὄνειρα, καὶ τὸ πᾶν ἦτο γεμάτον ἀπὸ γελοιοδεσάτης δεισιδαιμονίας. Ἀλλὰ καὶ ἡ διαφθορὰ τῶν ἡθῶν ἦτο παγκόσμιος, (3) ὅλαι αἱ κακαὶ ἐβασίλευον εἰς τὴν γῆν, καὶ μ' ὅλον ὅτι τὸ φῶς τοῦ λογικοῦ καὶ ὁ φυσικὸς νόμος ἔμενε πάντοτε εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου (4)· γεγραμμένος, τόσον ὀλίγον ἤκούετο, ὥστε δὲν ἐχρησίμευεν εἰς τίποτ' ἄλλο εἰμὴ εἰς τὸ νὰ τοὺς ἀποδεικνύῃ ἐνόχους, ὅτι πράττου-

(1) Ἀπότ.

(2) Βαρούχ. Ἡροδοτ. I.

(3) Ρωμ. α'. II. 6'. 15.

(4) Ρωμ. 6'. 15. αἵτινες ἐνδείκνυνται τὸ ἔργον τοῦ νόμου γραπτὸν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν.

σιν ἐναντίον τῆς συνειδήσεώς των. Ἀπὸ τοιαύτην ἀθλιότητα ἀπέκειτο εἰς τὸν Σωτῆρα ἡμῶν νὰ ἐλευθερώσῃ τὸ ἀνθρώπινον γένος!

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'.

Περὶ τοῦ Δαβὶδ καὶ τοῦ Μεσσίου (1)

Ἀφ' οὗ πολὺν χρόνον ἐκυβερνήθησαν οἱ Ἰσραηλῖται ἀπὸ Κριτᾶς, ἠθέλησαν ὕστερον νὰ λάβωσι Βασιλέα. Ὁ πρῶτος ὑπῆρξεν ὁ Σαοὺλ ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Βενιαμὴν· ὅς τις ἀπεδοκιμάσθη εὐθὺς διὰ τὰς ἀμαρτίας τοῦ· ὁ δεύτερος, ὑπῆρξεν ὁ Δαβὶδ ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Ἰούδα, τὸν ὁποῖον εὔρεν ὁ Θεὸς κατὰ τὴν καρδίαν τοῦ, καὶ ἐπρόσταξε τὸν Προφῆτην Σαμουὴλ νὰ τὸν κρίσῃ μετὰ τὸ ἅγιον ἔλαιον (2). Οὗτος κατεδιώχθη πολὺν χρόνον ἀπὸ τὸν Σαοὺλ καὶ γενόμενος βασιλεὺς ὑπέστη πολλοὺς πολέμους κατὰ τῶν ἀπίστων, ἀλλ' ὁ Θεὸς τὸν ἀπῆλλαξε τελευταῖον ἀπὸ τὰς τалаιπωρίας του, ἀναδείξας αὐτὸν νικητὴν τῶν ἐχθρῶν του, καὶ ὑπερπλουτίσας καὶ ὑπερδοξάσας αὐτόν. Τοιοιούτοτρόπως ἔμεινε πιστὸς εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ· ὅλη του ἡ ἐνασχόλησις ἦτο τὸ νὰ μελετᾷ καὶ νὰ πράττῃ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ πείθῃ καὶ τοὺς ὑπηκόους του νὰ τὸν φυλάττωσι, καὶ εἰς τοῦτο μετεχειρίζετο τὴν ἐξουσίαν του (3). Ἦν δὲ πολλὰ εὐφυῆς καὶ ἐννοῶν κάλλιστα τὴν ποιητικὴν καὶ τὴν μουσικὴν, ἐσύνθεσε μέγα πλῆθος ψαλμῶν, τοὺς ὁποίους ἀκόμη ἀναγινώσκομεν ἢ καὶ ψάλλομεν καθ' ἑκάστην. Ἡ Ἱερουσαλὴμ, ἥτις ἦτον ἄλλοτε ἡ κατοικία τοῦ Μελχισεδέκ, ἔγινε τώρα καὶ τοῦ Δαβὶδ (4). Αὐτοῦ ὠκοδόμησε παλάτιον ἐπὶ τοῦ ὄρους Σιών, ὅπου μετέφερε καὶ τὴν Κιβωτὸν τῆς διαθήκης. Ἡθέλησε μὲν νὰ ἀνεγείρῃ καὶ ναὸν μεγαλοπρεπῆ διὰ νὰ τὴν ἐναποθέσῃ, καὶ νὰ προσφέρῃ ἐνταυτῷ τὰς

(1) ἈΒασιλ. εἰ. I.

(2) Ἀ. Βασιλ. ιστ'. ι. πραξ. ιγ'. ιι.

(3) Ψαλ. ρικ. 97. ὡς ἠγάπησα τὸν νόμον σου Κύριε, ὅλην τὴν ἡμέραν μελετῇ μου ἐστίν.

(4) Β'. Βασιλ. εἰ. ιι

τὰς θυσίας. Ἐπειδὴ ἀπὸ τοῦ χρόνου, καθ'ὃν ὁ λαὸς εἰσῆλθεν εἰς τὴν γῆν τῆς Ἐπαγγελίας, δὲν εἶχεν ἀκόμῃ λάβει τόπον σταθερὸν διὰ τὴν θείαν λατρείαν, ἀλλ' ὁ Θεὸς ἐφανερώσεν εἰς τὸν Δαβὶδ ὅτι ἡ δόξα αὕτη τοῦ νὰ οἰκοδομήσῃ ναὸν ἐφυλάττετο εἰς τὸν υἱόν του (1), καὶ τοῦ ὑπεσχέθη ἐν ταυτῷ ὅτι οἱ ἀπόγονοί του θέλουσι βασιλεύσει διὰ παντὸς τοῦ πιστοῦ λαοῦ. Διὰ τούτου ἀνανέωσε τὴν διαθήκην, τὴν ὁποίαν ἔκαμεν ὁ Θεὸς μετὰ τοῦ ἁγίου τούτου βασιλέως. Ἐπειδὴ ὑπεσχέθη ὡσαύτως νὰ δώσῃ ἀνάπαυσιν αἰώνιον εἰς τὸν λαόν του, καὶ νὰ ἐκλέξῃ τὴν Ἰερουσαλὴμ εἰς κατοικητήριόν του, τουτέστι εἰς τόπον ὅπου ἤθελε νὰ δοξάζεται τὸ ὄνομά του, καὶ νὰ γνωρίζηται ἰδιαιτέρως ἡ παρουσία του ἐν μέσῳ τοῦ λαοῦ του (2). Ὅθεν ἡ ἁγία αὕτη πόλις ἀπεκατέστη εἰκὼν τῆς ἐκκλησίας ἣτις εἶναι τὸ ἄθροισμα τῶν πιστῶν, καὶ τοῦ οὐρανοῦ ὅς τις εἶναι ἡ κατοικία τῶν μακαρίων. (3) Ὁ Θεὸς ἀπεκάλυψε πρὸς τούτοις εἰς τὸν Δαβὶδ καὶ ἄλλα ὑψηλότερα μυστήρια, τοῦ ἀπεκάλυψεν, ὅτι ὁ Σωτὴρ τῶν ἀνθρώπων θέλει εἶναι ἀπὸ τὴν γενεάν του, ὅτι θέλει εἶναι Βασιλεὺς, καὶ θέλει βασιλεύσει ὅχι μόνον εἰς τὸν οἶκον Ἰακώβ, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλα τὰ ἔθνη τῆς γῆς, καὶ ὅτι ἡ Βασιλεία του δὲν θέλει ἔχει ποτὲ τέλος, ὅτι θέλει εἶναι Ἀρχιερεὺς, ὅχι κατὰ τὴν τάξιν τοῦ Ἀαρὼν, ἀλλὰ κατὰ τὴν τάξιν τοῦ Μελχισεδέκ (4), ὅς τις ἦτον ἀρχαιότερος τοῦ γραπτοῦ νόμου, ὅτι θέλει εἶναι υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Θεὸς αὐτός. Ὅλα ταῦτα ἀπεκαλύφθησαν εἰς τὸν Δαβὶδ· ἀλλ' ἐν ταυτῷ τοῦ ἀπεκαλύφθη, καὶ ὅτι πρὶν φθάσῃ ὁ Σωτὴρ οὗτος εἰς τὴν δόξαν του θέλει δοκιμάσει μὴγάλας θλίψεις, τῶν ὁποίων αἱ θλίψεις τοῦ Δαβὶδ, ἦσαν ἀμυδρόν τι ἀπεικόνισμα (5). Ἀπὸ τούτου τοῦ καιροῦ ὠνόμασαν οἱ Ἰσραηλῖται τὸν ὁποῖον ἐπρόσμεναν Σωτῆρα, Μεσσίαν, ἢ Χριστὸν, τουτέστι κεχρισμένον μὲ τὸ ἅγιον ἔλαιον, μὲ τὸ ὁποῖον ἐσυνήθιζον νὰ καθιερόνωσι τοὺς βασιλεῖς καὶ τοὺς ἱερεῖς, καὶ τὸν ὠνόμαζον προσέτι υἱὸν τοῦ Δαβὶδ.

(1) Β'. βασιλ. κ. ζ'. 5.

(2) Ὡμοσε κύριος τῷ Δαβὶδ ἀλήθειαν, καὶ οὐ μὴ ἀθετήσῃ αὐτήν· ὅτι ἐξελέξατο Κύριος τὴν Σιών, ἡρατίσατο αὐτήν εἰς κατοικίαν ἑαυτοῦ ψαλμ. ρλζ. ιι. 13.

(3) Ψαλμ. ρθ'.—(4) Ψαλμ. ια. 7. μδ'. 6. κά. 18. μῃ.

Περὶ τοῦ Σολομῶντος καὶ τῆς σοφίας αὐτοῦ.

Μεταξὺ τῶν τέκνων τοῦ Δαβὶδ ἐκλέχθη ὁ Σολομῶν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν βασιλεύσιν μετὰ τὸν πατέρα του καὶ τὴν ἡγεμονίαν οὗ τοῦ τύπου τοῦ Μεσσίου κατὰ τὴν δόξαν του, διότι ἐβασίλευσε πάντοτε εἰρηνικῶς. Οὗτος ὠκοδόμησε τὸν ναὸν τῷ τετρακοσίοσῳ καὶ τεσσαρακοσῷ ἔτη τῆς ἐξόδου τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐκ τῆς Αἰγύπτου κατὰ τὸ σχέδιον καὶ ἐκ τῆς ὕλης (1), τὰ ὑποῖα ἀφῆκεν εἰς αὐτὸν ὁ πατήρ του (2). Αὐτὸς ἦτο οἰκοδομὴ μεγαλοπρεπεστάτη, ἔσωθεν κεχρυσωμένος καὶ διηρημένος εἰς δύο μέρη, τῶν ὑποίων τὸ ἐνδότερον ἦτο τὸ ἁγίασθριον, ὅπου ἔκειτο ἡ Κιβωτὸς τῆς διαθήκης, ὑπὸ τὰ χερουβεὶμ. Εἰς μόνον τὸν μέγαν Ἀρχιερέα ἦτο συγχωρημένη ἡ εἴσοδος, καὶ εἰς τοῦτον ἀκόμη ἅπαξ μόνον τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἐν ᾧ ἔφερε τὸ αἷμα τῶν θυμάτων.

Τὸ ἁγιασθριον τοῦτο ἦτον εἰκὼν τοῦ οὐρανοῦ, ὅστις ἦτο κεκλεισμένος εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ἕως οὗ εἰσῆλθεν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐβράντισμένος μετὰ τὸ ἴδιον τοῦ αἵματος (3). Ἐμπροσθεν τοῦ ναοῦ ἦτο τὸ θυσιαστήριον διὰ τὰ ὀλοκαυτώματα καὶ τὰς ἄλλας θυσίας, εἰς μίαν μεγάλην αὐλὴν περικυκλωμένην ἀπὸ στοᾶς ἀνεχούσας πολλὰ οἰκήματα, καὶ διαφόρους κατοικίους δι' ὅλας τὰς τελετὰς τῶν ἱερέων καὶ τῶν Λεβιτῶν. Καθ' ὅλην δὲ τὴν γῆν Ἰσραὴλ δὲν ὑπῆρχεν ἄλλος ναὸς, οὐδ' ἦτο συγχωρημένον νὰ θυσιάσωσιν ἀλλοδαχοῦ εἰμὴ μόνον εἰς τοῦτο τὸ θυσιαστήριον, διὰ τὴν γίνεσθαι ἐπαισητοτέρην ἢ ἐνότης τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἐκκλησίας του. Ὁ Σολομῶν ἐζήσεν εὐτυχέστερον ἀφ' ὅσον δύναται τις νὰ φαντασθῇ ἐπὶ τῆς γῆς (4), ἐξουσίασε πολλὰ ξένα ἔθνη ἐκτὸς τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ, εἶχεν ἄπειρα πλοῦτη, ἀναρίθμητον ποσότητα χρυσοῦ καὶ ἀργυρίου, καὶ ἀπῆλαυνεν ὅλας τὰς ἡδονὰς τῆς ζωῆς, ἀλλὰ τὸ

(1) Παραλειπ. 6'. κη', 19.

(2) Γ'. Βασιλ. κ'. στ'. ι κ.τ.λ.

(3) Ἑβραϊκ. θ'. β'.

(4) Γ'. Βασιλ. ιε', ιε'. ιε'.

καλλίσον ἄφ' ὅλους τοὺς θησαυροὺς καὶ ὅλας τὰς σωματικὰς ἡδονὰς, ἦτον ἡ σοφία, τὴν ὁποίαν ἐχάρισεν εἰς αὐτὸν ὁ Θεὸς, καὶ ἡ ὁποία τὸν ἀπεδείκνυνεν ἀνώτερον ἄφ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Ἀκόμῃ σήμερον τὴν παρατηροῦμεν εἰς τὰ συγγράμματά του, ὅπου διδάσκει τὴν ἀληθινὴν σοφίαν, ἥτις εἶναι τὸ νὰ ρυθμίζωμεν τὰ ἥθη μας.

Ἐκεῖ βλέπει τις τὴν περιγραφὴν τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ, ἥτις εἶναι ἡ πηγὴ τῆς τῶν κτισμάτων σοφίας (1). Αὕτη λέγει ὅτι ἦτον εἰς τὸν Θεὸν ἐξ ἀρχῆς πρὸ τοῦ μήτε τὴν γῆν νὰ κτίσῃ, μήτε τὴν θάλασσαν, μήτε τοὺς οὐρανοὺς, μήτε τὰς ἀβύσσους, ὅτι παρίστατο εἰς τὴν παραγωγὴν ὅλων τῶν κτισμάτων του, καὶ ἔκαμνε τὰ πάντα μετ' αὐτοῦ εὐφραινομένη, αὕτη, προσθέτει, ὅτι χαίρει συνευρισκομένη μετὰ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ προσκαλεῖ τοὺς πάντας νὰ πλησιάσωσιν εἰς αὐτήν, καὶ νὰ πλουτισθῶσιν ἀπὸ τοὺς θησαυροὺς της, καὶ νὰ χορτασθῶσιν ἀπὸ τὴν τράπεζάν της (2), δηλαδὴ νὰ ἐμπλησθῶσιν ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν της, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκεται ἡ ζωὴ καὶ ἡ σωτηρία. Οὕτως ὁμιλεῖ ἡ σοφία εἰς τὰς παροιμίας τοῦ Σολομῶντος. Ἐσύνθεσεν ἐν ἅσμα, ὅπου παριστάνει τὴν τοῦ Θεοῦ ἀγάπην εἰς τὴν ἐκκλησίαν του, ὑπὸ τὴν εἰκόνα τοῦ σφοδροτέρου ἔρωτος, ὅστις ὑπάρχει μετὰ τῶν ἀνθρώπων, ὁποῖος εἶναι ὁ τοῦ νυμφίου καὶ τῆς νύμφης. Πλὴν τόσον ὀλίγον ὠφελήθη ἀπὸ τὰ δῶρα τοῦ Θεοῦ, ὥστε εἰς τὸ ᾗρας του ἀπέπληνήθη διότι παρεδόθη ἀκρατῶς εἰς τὰς σωματικὰς ἡδονὰς, καὶ μάλιστα τὰς τῶν γυναικῶν, ἡγάπησε πολλὰς καὶ μάλιστα ξένας, αἱ ὁποῖαι τὸν παρέσυραν εἰς τὴν εἰδωλολατρείαν (3). Τόσον μεγάλη ἐς αὐτὴν ἡ ἀδυναμία του! Οὕτω παρεχώρησεν ὁ Θεὸς διὰ νὰ μᾶς δείξῃ διὰ τῆς παραπτώσεως ἑνὸς ἀνθρώπου τόσον σοφοῦ, ὁποῖος κίνδυνος εὐρίσκεται εἰς τὰς ἡδονὰς καὶ τὴν κοσμικὴν εὐτυχίαν, καὶ νὰ μᾶς καταπέσῃ περὶ ἐκεῖνου, τὸ ὁποῖον εἶπεν αὐτὸς ὁ ἴδιος Σολομῶν ὅτι τὰ πάντα εἶναι ματαιότης ὑπὸ τὸν ἥλιον (4).

(1) Παροιμ. ἡ. 22. — (2) Παροιμ. θ'. 5'.

(3) Βασιλ. ια'. 1. — (4) Ἐκκλ. α'. 2.

Περὶ τοῦ σχίσματος τῶν δέκα φυλῶν ἡ τῆς Σαμαρείας!

Πρὸς τιμωρίαν τῶν ἀμαρτημάτων τοῦ Σολομῶντος διηρέθη μετὰ τὸν θάνατόν του τὸ Βασιλείον (2). Μόνη τοῦ Ἰούδα ἡ φυλὴ καὶ ἡ τοῦ Βενιαμὴν, ὑπετάγησαν εἰς τὸν υἱόν του Ῥοβοάμ, αἱ δὲ ἄλλαι δέκα φυλαὶ ἀνηγόρευσαν Βασιλέα τῶν τὸν Ἱεροβοάμ ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Ἐφραεὶμ. Ὁ ἀποστάτης οὗτος φοβηθεὶς μήπως ἐπιστραφῶσι πάλιν οἱ Ἰσραηλιῖται εἰς τὴν ὑποταγὴν τοῦ νομίμου Βασιλέως τῶν, εἰς τὴν συγχάξωσιν εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ διὰ τὴν πανηγυρίζουσαν τὰς ἐορτάς τῶν καὶ προσφέρουσαν τὰς θυσίας τῶν, διέφθειρε τὴν θρησκείαν διὰ τὴν τοὺς ἀποστρέψῃ ἀπὸ τοῦτο. Καὶ ἐπειδὴ ἐκλιναν πάντοτε εἰς τὰ εἰδῶλα, ἀνεσῆλωσε δύο χρυσοὺς Μόσχους εἰς δύο μέρη τοῦ Βασιλείου του, ἀνήγειρε πολλὰ θυσιαστήρια, ἐχειροτόνησεν ἱερεῖς ὅχι ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Λευὶ, συνέστησεν ἐορτὴν κατ' ἰδίαν αὐτοῦ ἐπίνοιαν, ἐφύλαττεν ὁμοίως κατὰ τὰ ἄλλα τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ. Ὅλοι οἱ διάδεχθέντες τὸν Ἱεροβοάμ Βασιλεῖς διετήρησαν τὴν ψευδὴ ταύτην λατρείαν, καὶ τὸ σχίσμα ἐκ τούτου διακρινίσθη.

Ὀνομάζεται δὲ σχίσμα τῶν ἐκκλησιῶν ἡ διαιρέσις, ὅταν μέρος τι τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ χωρισθῇ ἀπὸ τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν (3). ὅθεν ἡ καθέδρα τῆς ἀληθινῆς ἐκκλησίας ἦτον εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ, ἐπειδὴ αὐτοῦ ἐλατρεύετο ὁ Θεὸς εἰς τὸν κατὰ προσταγὴν του οἰκοδομηθέντα ναὸν ὑπὸ τοῦ Δαβὶδ καὶ Σολομῶντος, αὐτοῦ ἐφυλάττετο ὁ διὰ τοῦ Μωϋσέως δοθεὶς νόμος, καὶ ἡ θεία λατρεία ἐτελεῖτο ὑπὸ τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐκλεγμένων ἱερέων καὶ Λευιτῶν ἀπογόνων τοῦ Ἀαρῶν· αὕτη ἡ ἐκκλησία ὑπῆρξεν ἀπὸ κατοβολῆς κόσμου. Ἐπειδὴ ὁ μὲν Μωϋσῆς συνήθροισε τὴν παράδοσιν τῆς πίστεως τοῦ Ἀβραάμ, ὁ δὲ Ἀβραάμ τῆς τοῦ Νῶε, ὁ δὲ Νῶε τοῦ Ἐνὼχ καὶ τῶν ἄλλων ἁγίων τῶν πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ μέχρι τοῦ Ἀδάμ. Ἡ ὑπὸ

(1) γ'. Βασιλ. ιγ'.

(2) γ'. Βασιλ. ιγ'.

(3) Παραλ. ιγ'.

τὸν Μωσαϊκὸν νόμον λατρεύουσα τὸν Θεὸν ἐκκλησίᾳ ὀνομάζεται
 παλλάκις συναγωγῇ, τὸ ὅποιον εἶναι σχεδὸν συνώνυμον τοῦ ἐκ-
 κλησίας. Τῶν δὲ δέκα φυλῶν τὸ βασίλειον ὀνομάσθη τοῦ Ἰσραὴλ ἢ
 βασίλειον τοῦ Ἐφραΐμ, ἢ τῆς Σαμαρείας, διὰ τὴν πύλιν τῆς καθέ-
 δρας του, τὸ δὲ βασίλειον τὸ ὅποιον ἔμεινεν εἰς τὴν γενεάν τοῦ
 Δαβὶδ, ὀνομάσθη βασίλειον τοῦ Ἰούδα, περιεῖχεν ὅμως καὶ δύο
 ἄλλας φυλὰς τὴν τοῦ Λευὶ καὶ τὴν τοῦ Βενιαμίν· ἐπειδὴ οἱ ἱερεῖς
 καὶ Λευῖται ἀφαιρεθέντες παρὰ τοῦ Ἱεροβοάμ τὰς τελετάς των,
 παρήτησαν τὸ Βασιλείον του, καὶ προσετέθησαν ὅλοι εἰς τὸ τοῦ
 Ἰούδα, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῶν ἄλλων φυλῶν, πολλοὶ διέμειναν πιστοὶ
 εἰς τὸν Θεόν, καὶ ἐσύχναζον εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ διὰ νὰ προσφέ-
 ρωσι τὰς θυσίας των, δὲν ἔμεινεν ὅμως οὐδὲ τὸ Βασίλειον τοῦ
 Ἰούδα καθαρὸν ἀπὸ κακίας καὶ βδελυρίας· διότι πολλοὶ Βασιλεῖς
 ἀπόγονοι τοῦ Δαβὶδ δὲν ἠκολούθησαν τὰ παραδείγματα του, ἀλλὰ
 ἔγειναν εἰδωλολάτραι, κακοὶ, ἄδικοι καὶ σκληροὶ· καὶ μεταξὺ τῶν
 Ἰουδαίων οἱ ὅποιοι ἔπραττον ἐξωτερικῶς κατὰ τὸν νόμον τοῦ
 Θεοῦ, ὑπετάσσοντο εἰς αὐτὸν μᾶλλον ἀπὸ φόβον ἢ ἐλπίδα τῶν
 προσκαίρων ἀγαθῶν, παρὰ ἀπὸ εἰλικρινῆ ἀγάπην πρὸς τὸν Θεόν,
 ἐκτὸς ὁλέγων τινῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ'.

Περὶ τῶν Προφητῶν.

Μετὰ τὸ σχίσμα τῶν δέκα φυλῶν ἐστάλησαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ οἱ
 πλειότεροι τῶν προφητῶν, διὰ νὰ παρηγορῶσι μὲν καὶ νὰ στηρί-
 ζωσι τοὺς ἀληθεῖς πιστοὺς, νὰ νουθετῶσι δὲ καὶ νὰ ἐπιστρέψωσιν
 ἀπὸ τὴν πλάνην τῶν τοὺς ἀποστάτας καὶ ἁμαρτωλοὺς· ὀνομάζοντα
 δὲ προφῆται οἱ ἐμπνεύμενοι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ πληρούμενοι ἀπὸ τοῦ
 πανάγιον αὐτοῦ πνεύματος, διὰ νὰ ἀποκαλύπτῃ δι' αὐτῶν τὰ κεκρυμ-
 μένα καὶ τὰ μέλλοντα καὶ νὰ φανερώσῃ διὰ τοῦ στόματος αὐτῶν
 τὸ θεῖον του θέλημα· τοιοῦτοι ὑπῆρξαν ὁ Μωϋσῆς, ὁ Σαμουὺλ, ὁ
 Δαβὶδ, ὁ Σολομῶν καὶ πολλοὶ ἄλλοι· ἰδιαίτερος ὅμως ὠνόμαζον
 προφῆτας ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἐχωρίζοντο ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώ-

πους διὰ νὰ διάγωσι τελειότερον βίον ὡς ἐν εἶδος ἀσκητῶν ἦσαν ἐπίσημοι διὰ τὴν πτωχίαν των, διὰ τὰς συνεχεῖς νηστείας, τὰ τρίχινα καὶ δερμάτινα φορέματά των, καὶ διὰ τὸν ἀσκητικὸν καὶ μοναδικὸν βίον των ἡ ἐνασχόλησίς των ἦτον ἡ προσευχὴ καὶ ἡ μελέτη τοῦ θείου νόμου, καὶ ἡ διδαχὴ τοῦ λαοῦ· οἱ περιφημότεροι ὑπῆρξαν ὁ Ἠλίας καὶ ὁ Ἐλισσαῖος, ἀμφότεροι εἰς τὸ Βασίλειον τοῦ Ἰσραὴλ, ὅπου ἡ ἀνάγκη ἦτο μεγαλητέρα. Ὁ μὲν Ἠλίας κατέπχυσε τὴν βροχὴν τρία ἔτη καὶ μῆνας ἕξ (2)· διὰ νὰ τιμωρήσῃ τὴν τοῦ βασιλέως Ἀχαάβ εἰδωλολατρείαν, καὶ διὰ νὰ κατασχύνη τοὺς ἱερεῖς τῶν εἰδώλων ἐνώπιον ὅλου τοῦ λαοῦ, ἔρριψε πῦρ ἐξ οὐρανοῦ εἰς μίαν θυσίαν, τὴν ὁποίαν ἐπρόσφερεν εἰς τὸν Θεόν, ἀνέστησεν ἕνα παῖδα νεκρὸν, καὶ ἔκαμε πολλὰ ἄλλα θαύματα· τελευταῖον ἐπῆρθη εἰς τὸν οὐρανὸν ὑπὸ πυρίνου ἄρματος, καὶ ζῆ ἀκόμη καθὼς καὶ ὁ Ἐνώχ (3)· Ὁ δὲ Ἐλισσαῖος ὁ μαθητὴς καὶ διάδοχός του ἔκαμεν ὡσαύτως μεγαλῶτατα θαύματα, τὰ ὅποια ἔσυρον εἰς αὐτὸν τὸ σέβας τῶν Βασιλέων καὶ αὐτῶν τῶν ἀπίστων, ἀνέστησε καὶ ἕνα τεθνηκότα ἐγγίξας τὸ λείψανόν του (4)· ἀλλ' οἱ πλεῖστοι τῶν ἁγίων τούτων προφητῶν ἐξουθενίσθησαν καὶ κατεδιώχθησαν ἀπὸ τοὺς Ἡγεμόνας, τῶν ὁποίων ἤλεγγον τὰς παρανομίας, καὶ τινες, κατεδικάσθησαν εἰς ὀδυνηρότατον θάνατον. Ὑπῆρξαν δὲ καὶ ψευδοπροφῆται δηλαδὴ ὑποκριταὶ τινες, λέγοντες ὅτι εἶναι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐμπνευσμένοι, οἱ ὅποιοι ἐκολάκευον τοὺς Βασιλεῖς καὶ τοῦ λαοῦ προλέγοντες εἰς αὐτοὺς εὐάρεστα πράγματα, καὶ ἐλέγχοντες ὡς ψευδεῖς τοὺς ἀληθινοὺς προφῆτας· ἀλλὰ τὰ γινόμενα ἀπεδείκνυν διὰ τίνων εἶχε λαλήσει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ διὰ νὰ γνωρίζεται τοῦτο, αἱ προφητεῖαι ἐγράφοντο καὶ ἐφυλάττοντο ἐπιμελῶς.

(1) Γ'. Βασίλ. ιζ'. ιγ'. 22

(2) δ'. Βασίλ, κεφ. β'. 11.

(3) δ'. Εξουλ: δ'. 35.

(4) δ', Βασίλ. ιγ'. 2. Πραξ. γ'. 52 Έβρ. ια. 17.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ'.

Περὶ τῶν προφητειῶν.

Πολλῶν ἐκ τούτων τῶν προφητῶν ἔχομεν τὰ συγγράμματα, οἷον τοῦ Ἡσαΐου, τοῦ Ἰερεμίου, τοῦ Ἰεζκιήλ, καὶ Δανὴλ καὶ ἄλλων τινῶν, τοὺς ὁποίους ὀνομάζομεν μικροὺς, διὰ τὴν μικρότητα τῶν βιβλίων των. Τὰ βιβλία ταῦτα περιέχουσι τὰς ὁμιλίαις τὰς ὁποίας ἔκαμναν εἰς τὸν λαόν, ἐλέγχοντες αὐτῶν τὰς πρηνομίας, καὶ προτρέποντες αὐτοὺς εἰς μετάνοιαν, διὰ νὰ ἀφίσωσι τὰ εἰδῶλα καὶ νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὸν Θεόν· διὸ νὰ ἐμπνεύσωσι δὲ περισσοτέραν φρίκην κατὰ τῆς εἰδωλολατρείας τὴν παρέβαλλον συχνὰ μὲ μοιχαλίδας, καὶ τὴν συναγωγὴν μὲ γυναῖκα ἄπιστον εἰς τὸν νυμφίον τῆς, ἥτις τὸν ἐγκατέλειπε διὰ νὰ προσκολληθῇ εἰς ξένους ἐραστὰς (1)· εἰς τὰς νουθεσίας ταύτας εἶναι μεμιγμένα καὶ πολλὰ προβόησεις καὶ αὐται κυρίως ὀνομάζονται προφητεῖαι· προεῖπον ὅτι τὰ βασίλειον τῆς Σαμαρείας θέλει καταστραφῇ, καὶ ὁ Ἰσραὴλ αἰχμαλωτισθῇ καὶ παύσει ἀπὸ τοῦ νὰ ᾔηται λαὸς τοῦ Θεοῦ· ὅτι δὲν θέλει ἐπανέλθῃ πλέον εἰς τὴν γῆν του, ἐκτὸς ὀλίγων τινῶν μετὰ τοῦ Ἰούδα καὶ ὑπὸ ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν ἀρχηγόν (2)· ὅτι καὶ τὸ Βασίλειον τοῦ Ἰούδα θέλει καταστραφῇ ὑπὸ τῶν Βαβυλωνίων, ἡ Ἱερουσαλὴμ θέλει κατακρημνισθῇ, ὁ ναὸς πυρποληθῇ καὶ ὁ λαὸς ἀπαχθῇ αἰχμαλωτος· ἀλλὰ καὶ ὅτι ἡ Βαβυλὼν αὐτὴ θέλει κυριεύθῃ ὑπὸ τῶν Μήδων καὶ τῶν Περσῶν (3) ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Κύρου, καὶ ὅτι αὐτὸς θέλει ἀπελευθερώσει τὸν λαὸν μετὰ ἐβδομηκονταετῇ αἰχμαλωσίαν (4)· ὅτι ὁ ναὸς θέλει ἀνοικοδομηθῇ καὶ ἡ Ἱερουσαλὴμ θέλει ἀνεγερθῇ καὶ ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ θέλει ἀπολαύσει πάλιν τὴν κληρονομίαν τῶν πατέρων του, καὶ μετὰ τινα μανιώδη καταδιωγμὸν θέλει ἀπελευθερωθῇ ἀπ' ὅλους τοὺς ἐχθρούς του καὶ δοξασθῇ μέγας. Ἀλλὰ μετὰ τούτων τῶν προφητειῶν τῶν

(1) Ἠσαΐ. 1. Ἰερεμ. γ'. Ἰεζκι. ιε. Ἠσαΐ α. 10 11

(2) Ἰερεμ. λδ'.

(3) Ἠσαΐ. γγ. μ'.

(4) Ἰερεμ. κς. 12

περὶ τῶν προσαίρων πραγμάτων ἦσαν καὶ ἄλλαι προχωροῦσαι μακρύτερα καὶ ἦσαν ἀξιολογώτεραι, διότι ἀπέβλεπον τὰ πνευματικὰ πράγματα καὶ τὴν μέλλουσαν ζωὴν. Ὁμιλοῦντες περὶ τῆς ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν ἐπιστροφῆς οἱ προφῆται προσημείωσαν ἀκριβῶς ὅλας τὰς περιστάσεις τῆς ἐλεύσεως τοῦ Μεσσίας, τῶν παθημάτων του, τῆς Βασιλείας του, καὶ τῆς κλήσεως τῶν ἐθνικῶν, ἦτοι τῶν ἀπίστων (1)· προεῖπον, ὅτι ὁ Θεὸς θέλει κάμει νέαν διαθήκην μετὰ τοῦ λαοῦ του, καὶ θέλει κάμει νὰ λησμονηθῇ ἐκείνη τῆς ἐξόδου αὐτῶν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, ὅτι θέλει ἐντυπώσει τὸν νόμον του εἰς τὰς καρδίας των, ὅτι θέλει τοὺς διδάξει αὐτὸς ὁ ἴδιος, ὅτι θέλει διαχύσει τὸ πνεῦμα εἰς διαφόρους ἀνθρώπους χαρίζων εἰς αὐτοὺς τὸ δῶρον τῆς προφητείας (2)· ὅτι ὁ παῖς αὐτοῦ, δηλαδὴ ὁ Μεσσίας, θέλει βαστάσει τὰς ἁμαρτίας τοῦ λαοῦ. καὶ μ' ὅλον ὅτι αὐτὸς δὲν ἔπραξεν ἁμαρτίαν θέλει καταφρονηθῇ ὡς ὁ ἔσχατος τῶν ἀνθρώπων καὶ θέλει φερθῇ ὡς ἀρνίον ἄκακον εἰς τὴν σφαγὴν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν ἄλλων (3)· ὅτι ὁ Μεσσίας υἱὸς τοῦ δαβὶδ θέλει εἶσθαι ἡ προσδοκία τῶν ἐθνῶν (4), τὰ ὅποια θέλουσιν ἔρχεσθαι σωρηδὸν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ νὰ λατρεύωσι τὸν Θεόν, καὶ νὰ διδάσκωνται τὸν νόμον του (5)· ὅτι ἡ δόξα τοῦ δευτέρου ναοῦ θέλει εἶναι πολὺ πλέον μεγαλητέρα ἀπὸ τὴν δόξαν τοῦ πρώτου, τελευταῖον, ὅτι ἡ μακαριότης τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ εἶναι ὑπὲρ πάντα ὅσα ὀφθαλμὸς εἶδε, ἢ οὖς ἤκουσε, ἢ ἐφαντάσθη ὁ ἀνθρώπινος νοῦς (6)· προεῖπον ἀκόμη τὰ πλέον ἀξιοσημείωτα περιστατικὰ τῆς γεννήσεως τοῦ Σωτῆρος. Αἱ προφητεῖαι αὗται εἶναι σκοτειναί, διότι αἱ περὶ τῶν πνευματικῶν προρρήσεις εἶναι μεμιγμέναι μετὰ τὰς περὶ τῶν κοσμικῶν πραγμάτων, τὰ ὅποια ἦσαν τύπος ἐκείνων,

(1) Ἱερ. λ'. 3

(2) Ἰωήλ β'. 28

(3) Ἠσαΐ· νγ'. 47

(4) Ἠσαΐ· μβ'. 3 Μάτθ. ιβ'. 21 Ἠσαΐ β'. 3 Ἀγγ· β'. 20

(5) ἐκ γὰρ Σιών ἐξελεύσεται νόμος, καὶ λόγος Κυρίου ἐξ Ἱερουσαλήμ.

(6) Ἠσαΐ· Κεφ. ζέ. 17. 18.

καὶ διότι αἱ δύο καταστάσεις τοῦ Μεσσίου, ἡ ταπείνωσις καὶ τὰ πάθη του, καθὼς καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα του περιγράφονται συνάμα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑ΄.

Περὶ τῆς αἰχμαλωσίας εἰς τὴν Βαβυλῶνα. (1)

Ὅλα, ὅσα προεῖπον οἱ προφῆται, συνέβησαν. Ἀφοῦ πολὺν χρόνον ὑπέφερον ὁ Θεὸς τὰς παρανομίας τῶν βασιλέων τοῦ Ἰσραὴλ καὶ τῶν ὑπηκόων των, ἀφοῦ πολλάκις τοὺς προέτρεψεν εἰς μετάνοιαν, καὶ πολλάκις μάλιστα τοὺς ἐτιμώρησε, καὶ αὐτοὶ δὲν ἠθέλησαν νὰ μετανοήσωσιν, ἐξερῥάγη τελευταῖον κατ' αὐτῶν ἡ δικαία του ὀργὴ καὶ τοὺς παρέδωκεν εἰς τοὺς ἐχθρούς των. Ἡ Σαμαρεία ἐκυριεύθη, τὸ βασίλειον κατελύθη, καὶ ὁ λαὸς αἰχμαλωτισθεὶς διεσκορπίσθη εἰς τὰς ἀπωτάτω χώρας· εἰς δὲ τὴν χώραν αὐτῶν ἀπέστειλαν ἄλλους ἀποίκους οἱ βασιλεῖς τῆς Ἀσσυρίας ἐξ ἄλλων ἐθνῶν, τοὺς ὁποίους ὠνόμασαν ἔπειτα Σαμαρείτας (2). Οἱ δὲ βασιλεῖς τοῦ Ἰουδα διετηρήθησαν ἀκόμῃ ὑπὲρ τὰ ἑκατὸν ἔτη μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Ἰσραὴλ, ἀλλὰ δὲν ὠφελήθησαν ἀπὸ ἐν τοιοῦτον τρομερὸν παρὰδειγμα· ὁ Θεὸς τοὺς παρέδωκεν εἰς τὸν Ναβουχοδονόσωρα βασιλέα τῆς Βαβυλῶνος, ὅστις κατέστρεψε τὴν Ἱερουσαλὴμ, κατεδάφισε τὸν ναὸν, ἤρπασε τὰ ἱερὰ σκεύη, καὶ ἔσυρε τὸν λαὸν αἰχμάλωτον, ἀφήσας τὴν γῆν Ἰούδα σχεδὸν ἔρημον. Ἡ θρησκεία δὲν ἔπαυσεν ἀπὸ τοῦ νὰ ὑπάρχῃ, μ' ὅλον ὅτι ὁ λαὸς κατηδαφίσθη καὶ αἱ θυσίαι ἔπαυσαν. Διότι οἱ Ἰουδαῖοι ἐφύλαττον τὸν νόμον τοῦ Μωυσέως καὶ τὰς παραδόσεις τῶν πατέρων των, καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῆς εἰδωλολατρείας καὶ παντὸς εἵδους κακίας, τὰ ὅποια ἐβατίλευον εἰς τὴν Βαβυλῶνα· Ἡ πόλις αὕτη πλήρης δεισδαιμονιῶν μαγίας, γοητείας, καὶ ἄσωτείας ἦτον ἡ εἰκὼν τοῦ διεφθαρμένου κόσμου καὶ τῆς κοινωνίας τῶν κακῶν ἀνθρώπων, οἵτινες ὄντες πάντοτε εἰς τὸν πα-

(1) 4. Βασιλ. ζ'.

(2) Αὐτεθ. 24.

ρόντα βίον πλειότεροι καὶ ἰσχυρότεροι, παρὰ τοὺς πιστοὺς λατρεῦ-
 τὰς τοῦ Θεοῦ, καταδιώκουσι καὶ καταδυναστεύουσιν αὐτούς. Ὁ
 Ναβουχοδονόσωρ ὁ μέγιστος τῶν τότε βασιλέων, ὡς ἀλαζών
 καὶ σκληρός· ἐπρόσταξε καὶ τοῦ κατεσκεύασαν εἰκόνα χρυσήν
 παρμεγέθη, καὶ ἐξέδωκε διαταγὴν εἰς ὅλους νὰ τὴν λατρεύσωσι (1).
 Τρεῖς νέοι ἐπίσημοι μεταξὺ τῶν Ἰουδαίων ἀντέστησαν γενναίως
 εἰς τὴν διαταγὴν του καὶ τοὺς ἔρριψεν εἰς μίαν κάμινον πυρὸς,
 ἀλλὰ διέμειναν ἐκεῖ σῶοι καὶ ἀβλαβεῖς, ὑμνοῦντες τὸν Θεόν. Τότε
 ὁ βασιλεὺς ἐκπλαγεὶς ἀπὸ τοῦτο τὸ θαῦμα ἀνεγνώρισε τὴν δύνα-
 μιν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐπρόσταξεν ὅλους τοὺς ὑπηκόους του νὰ τὸν
 δοξάσωσι. Ὑπῆρξαν καὶ ἄλλαι τινὲς περιστάσεις, καθ' ἃς ὁ βασι-
 λεὺς οὗτος καὶ οἱ διάδοχοί του, θαυμάζοντες τὴν σοφίαν τοῦ
 Δανιήλ καὶ τὰ ὑπὲρ αὐτοῦ θαύματα τοῦ Θεοῦ ἀπέδωκαν τοιαύτας
 μαρτυρίας εἰς τὴν ἀλήθειαν, ἥτις ἤρχισε τοιουτοτρόπως νὰ γνωρί-
 ζηται ἤδη καὶ εἰς τοὺς ἀπίστους. Ὁ Δανιήλ ἦτον εἷς τῶν αἰχμα-
 λώτων ἐκ τῆς γενεᾶς τῶν βασιλέων τοῦ Ἰούδα, ὅς τις καὶ εἰς τὴν
 αὐλὴν τῆς Βαβυλῶνος καὶ εἰς τὰ μεγαλῆτερα ἀξιώματα τοῦ βα-
 σιλείου, εἰς τὰ ὅποια ἐπροβιβάσθη διὰ τῆς ἀξίας του, διήγαγε
 βίον καθαρῶτατον καὶ ἀγιώτατον (2). Εἰς αὐτὸν ἐπεκάλυψεν ὁ Θεὸς
 πολλὰ μυστήρια περὶ τοῦ μέλλοντος. Προεῖπε διακεκριμένως τὴν
 σειρὰν καὶ διαδοχὴν τῶν βασιλείων μέχρι τῆς ἐλεύσεως τοῦ Μεσ-
 σίου (3), ἐσημείωσε τὸν καιρὸν καθ' ὃν ἔμελλε νὰ ἔλθῃ καὶ ὅτι
 θέλει καταδικασθῇ εἰς θάνατον ἀπὸ τὸν λαόν του, καὶ ὅτι τότε
 ἡ Ἱερουσαλὴμ καὶ ὁ Ἰουδαϊκὸς λαὸς θέλει καταστραφῇ διὰ παν-
 τός.

(1) Δανιήλ γ'.

(2) Δανιήλ η'.

(3) Δανιήλ θ'. 24.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΒ'.

*Περὶ τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν Ἰουδαίων
μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν.*

Τὸ ἐβδομηκοστὸν ἔτος ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας τῶν Ἰουδαίων ἐκυρίευσεν τὴν Βαβυλῶνα Κῦρος ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν καὶ ἀπελευθέρωσε τοὺς Ἰουδαίους, συγχωρήσας αὐτοῖς νὰ ἐπισερέψωσιν εἰς τὴν πατρίδα των καὶ νὰ ἀνοικοδομήσωσι τὸν ναὸν τὰς Ἱερουσαλὴμ. Ὅθεν ἐπέστρεψαν, ἡγουμένου αὐτοῖς Ζοροβάβελ ἀρχηγοῦ τῆς τοῦ Ἰούδα φυλῆς, καὶ Ἑσδρας ὁ ἱερεὺς, σοφώτατος εἰς τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ ἐδίδαξε τὸν λαόν, καὶ συνέλεξε τὰς ἱεράς βίβλους (1). Οἱ δὲ Σαμαρεῖται, καὶ οἱ ἄλλοι ἔχθροὶ τοῦ Θεοῦ, παρεμπόδιζον χρόνον τινὰ τὴν ἀνέγερσιν τῆς ἁγίας Πόλεως. Σαμαρεῖται ἦσαν δὲ τὰ συνάγματα τῶν λαῶν, τοὺς ὁποίους εἶχον στείλει οἱ Ἀσσύριοι εἰς τὴν χώραν τῶν Ἰσραηλιτῶν. Αὐτοὶ διετήνοντο, ὅτι λατρεύουσι τὸν ἀληθινὸν Θεόν, καὶ ἐφύλαττον τὸν νόμον τοῦ Μωυσέως, ἐλάτρευον ὁμῶς καὶ εἰδῶλα κατ' ἀρχάς. Τελευταῖον ἡ Ἱερουσαλὴμ ἀνηγέρθη, ὁ Νεεμίας ἐτελείωσε τὸ ὕψος τῶν τειχῶν (2), ἡ γῆ κατοικίσθη καὶ ἐκαλλιεργήθη, καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ἔζησαν εἰρηνικῶς ὑπὸ τοὺς βασιλεῖς τῆς Περσίας, ἔχοντες ἀπεριόριστον ἐλευθερίαν νὰ πράττωσι τὰ τῆς θρησκείας των. Προφήτας δὲν ἔλαβον πλέον, ἀλλ' αἱ παλαιαὶ προφητεῖαι, τὰς ὁποίας ἔβλεπον πληρουμένας ἀπὸ ἡμέραν εἰς ἡμέραν, τοὺς ἦσαν ἱκαναί. Ποτὲ ἄλλοτε δὲν ἐστάθησαν τύσον πιστοὶ εἰς τὸν Θεόν, οὐδ' ἐξέπεσαν πλέον εἰς τὴν εἰδωλολατρείαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἦσαν πρότερον τύσον ἐπιβρέπεῖς. Ἐξ ἐναντίας ἔσυρον τοὺς ἀπίστους εἰς τὴν γνῶσιν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, καὶ ἐξαίρετως εἰς τοὺς τόπους, ὅπου ἦσαν μεμιγμένοι μετ' αὐτῶν (3). Ἐπειδὴ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν διέμειναν εἰς τὴν Βαβυλῶνα, καὶ καθ' ὅλην τὴν Περσικὴν βασιλείαν, καὶ πανταχοῦ τὸς διέκρινεν ἡ θρησκεία των, καὶ

(1) 2. Ἑσδρ. ι.

(2) Ἑσδρ. γ' δ'.

(3) ι. Μακκ. ι.

οὐκ ἐπιεικέστεροι ἐκ τῶν ἐθνικῶν θαυμάζοντες τὸν νόμον τῶν, ἐδιδάσκοντο ἀσμένως εἰς αὐτόν. Μετὰ δὲ ταῦτα τὸ περσικὸν Κράτος κατελύθη, καθὼς τὸ προεῖπεν ὁ Δανιήλ, ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ἐπὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου Βασιλέως τῶν Μακεδόνων, πλὴν δὲν ἔφερε καμμίαν μεταβολὴν εἰς τὴν κατάστασιν τῶν Ἰουδαίων, ἀλλὰ τὸ Βασιλείον του διηρέθη ἔπειτα μετὰ τῶν στρατηγῶν, καὶ ἐκ τούτου ἐγεννήθησαν, οἱ Πτολομαῖοι βασιλεῖς τῆς Αἰγύπτου: καὶ οἱ Σελευκίδαι βασιλεῖς τῆς Συρίας κατοικοῦντες εἰς τὴν Ἀντιόχειαν. Οἱ Ἰουδαῖοι ἔπασχον συχνότατα ἀπὸ τὰς διχονοίας καὶ τοὺς πολέμους ἐκείνων, ἀλλ' ὅμως καὶ ἐξηπλώθησαν καθ' ὅλην τὴν Μακεδονικὴν ἐπικράτειαν, καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Ἑλλάδα, ὅπου ἤρχισαν νὰ διαδίδωσι τὴν γνῶσιν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ. Ἐπειδὴ εἰς τοῦτο τοὺς διασκόρπισεν εἰς τὰ ἔθνη (1).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΓ'.

Ἀντίοχος ὁ Ἐπιφανὴς βασιλεὺς τῆς Συρίας ἠθέλησε νὰ βιάσῃ τοὺς Ἰουδαίους νὰ μεθαρμοσθῶσι μὲ τὰ ἔθνη καὶ τὰς δεισιδαιμονίας τῶν Ἑλλήνων, καὶ νὰ ἀρνηθῶσι τὸν νόμον καὶ τὴν θρησκείαν των. Ὅθεν καταλαβὼν ἑξαφνα τὴν Ἱερουσαλήμ, ἐβεβήλωσε τὸν ναὸν καὶ κατέπαυσε τὰς θυσίας, καὶ ἐθανάτωσε πολλοὺς Ἰουδαίους προτιμήσαντας νὰ χάσωσι τὴν ζωὴν, παρά νὰ καταπατήσωσι τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ (2). Μεταξὺ τῶν ἄλλων ἦσαν καὶ ἑπτὰ ἀδελφοί, τοὺς ὁποίους ἔρριψεν εἰς τὰ πλεον ὀδυνηρὰ βασανιστήρια αὐτὸς ὁ ἴδιος, ἡ δὲ μήτηρ αὐτῶν Σολωμονὴ τοὺς ἐνεθάρρυνεν ἡ ἰδία διὰ τῆς ἐλπίδος τῆς μακαρίας ἀναστάσεως. Ἰούδας δὲ ὁ Μακκαβαῖος καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἔλαβον τὰ ὅπλα διὰ νὰ προστατεύσωσι τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν θρησκείαν των, ἧτις ἦτον ἀκόμη τότε προσκολλημένη εἰς τὸ ἔθνος καὶ τὸν τόπον τοῦτον (3). Τινὲς ἐκ τῶν Ἰου-

(1) Τοβ. κγ'.

(2) 1. Μάκ. 2. 32.

(3) Β'. Μακκ. 2. 4.

δαίων οἱ πλέον ἔνθερμοι ζηλωταὶ ἠνώθησαν μετ' αὐτῶν, καὶ μ' ὅλον ὅτι ὀλίγοι τὸν ἀριθμὸν ἡ θεία βοήθεια τοὺς ἀνέδειξε νικητάς. Αὐτοὶ ἀνακτῆσαντες τὴν Ἱερουσαλήμ, ἄγνισαν τὸν ναὸν, συνέστησαν πάλιν τὰς θυσίας, καὶ ἀπελευθέρωσαν διόλου τὸν λαὸν ἀπὸ τοῦ ζυγοῦ τῶν ἀπίστων ἐθνῶν. (1) Σίμων εἰς ἐκ τούτων τῶν ἀδελφῶν ἀνεγνωρίσθη ἀρχηγὸς τοῦ λαοῦ, καὶ μέγας ἀρχιερεὺς (2). Διότι κατήγοντο ἀπὸ τὴν λευιτικὴν φυλὴν ἀπόγονοι ὄντες τοῦ Ἀαρὼν· δὲν τοῦ ἀπέδωκαν ὅμως τὴν ὑπερτάτην ἀρχὴν εἰμὴ μέχρι τῆς ἐλεύσεως τοῦ πιστοῦ προφήτου δηλ. τοῦ Χριστοῦ υἱοῦ τοῦ Δαβὶδ (3). Οἱ ἀπόγονοι τοῦ Σίμωνος ἔλαβον τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως, ἀλλὰ δὲν διήρκεσεν ἐπὶ πολὺ, ἐπειδὴ οἱ Ῥωμαῖοι κύριοι τότε τοῦ πλείστου μέρους τῆς οἰκουμένης κατέκτησαν τὴν Ἀσίαν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Πομπηίου, καὶ κατέστρεψαν ἐνταυτῷ καὶ τοὺς βασιλεῖς τῆς Συρίας καὶ τοὺς βασιλεῖς τῶν Ἰουδαίων. Ὁ Ἡρώδης ὅμως κατώρθωσε ν' ἀρπάσῃ τὸ βασίλειον τῆς Ἰουδαίας διὰ τῆς εὐνοίας τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος, καὶ ἔπειτα τοῦ Αὐγούστου καὶ ἐβασίλευσεν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν Ῥωμαίων, ἀλλ' ἦτον ἀλλογενὴς, Ἰουδαῖος δὲ μόνον κατὰ τὴν θρησκείαν ἢ τοῦλάχιστον τὴν ἐπηγγέλετο, ἐπειδὴ κατὰ βάθος, ἦτον ἀσεβὴς μηδὲν ἄλλον νόμον ἔχων παρὰ τὴν κενοδοξίαν καὶ πολιτικὴν του, καὶ τόσον σκληρὸς καὶ τερατώδης, ὥστε ἐθανάτωσε καὶ αὐτὴν τὴν γυναικῶν τοῦ καὶ πολλὰ ἀπὸ τὰ τέχνα του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΔ'.

*Περὶ τῆς καταστάσεως ἐν ἣ εὗρίσκετο ὁ Κόσμος ἐπὶ
τῆς ἐλευσεως τοῦ Μεσσίου.*

Ἡ εἰδωλολατρεία ἐβασίλευε πάντοτε καθ' ὅλον τὸν Κόσμον. Τὰ σοφώτερα καὶ συνετώτερα ἔθνη, οἷον οἱ Χαλδαῖοι οἱ Αἰγύπτιοι,

(1) Ματθ. ιδ'. 42.

(2) Ματθ. δ'. 27.

(3) Αὐτὸς. 41.

οἱ Φοῖνικες, οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ἦσαν ὡς πρὸς τὴν γνῶσιν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ οἱ ἀμαθέστεροι καὶ τυφλότεροι. Τόσον εἶναι βέβαιον, ὅτι διὰ νὰ φθάσῃ τις εἰς τὴν τοιαύτην γνῶσιν πρέπει νὰ ἀνυψωθῇ δι' ἰδιαιτέρας χάριτος καὶ φρονήσεως ὑπὲρ τὴν ἀνθρωπίνην. Τίς δὲν ἤθελεν ἐρυθριάσει διηγούμενος τὰς τελετὰς καὶ τὰ βδελυράτων μυστήρια; Ἡ ὑπόθεσις τῶν ἑορτῶν αὐτῶν καὶ τῶν θυσιῶν, καὶ τῶν ὕμνων τοὺς ὁποίους ἔψαλλον, καὶ τῶν γραφῶν, μὲ τὰς ὁποίας ἐκόσμουν τοὺς ναοὺς των, δὲν ἦτο ἄλλη καμμία, εἰμὴ οἱ ἀνόσιοι τῶν Θεῶν ἔρωτες, ἡ ἀπανθρωπία, αἱ ζηλοτυπία, καὶ ὅλα τὰ ἀποδιδόμενα εἰς αὐτοὺς ἄγρια καὶ ἄλογα πάθη. Τοιουτοτρόπως [ἐλατρεύετο ἡ κακία, διότι ὠμολογεῖτο ἀναγκαῖα εἰς τὴν τῶν Θεῶν λατρείαν. Ὁ σεμνότερος τῶν φιλοσόφων Πλάτων ἀπαγορεύων τὴν κατάχρησιν τῆς οἰνοποσίας, τὴν συγχωρεῖ μόνον, λέγει εἰς τὰς ἑορτὰς τοῦ Βάκχου πρὸς τιμὴν τοῦ Θεοῦ τούτου (περὶ νόμων, βιβλ. ζ'.) καὶ ἄλλος πάλιν ὁ Ἀριστοτέλης ψέγων ὅλας τὰς αἰσχυρὰς εἰκόνας ἐξαιρεῖ τὰς τῶν Θεῶν, οἵτινες τιμῶνται δι' αὐτῶν τῶν βδελυγματῶν (Πολιτ. βιβλ. ζ'.) ὥστε ὅλη ἡ δημόσιος λατρεία τῶν Θεῶν, ἦτον ἀδιάκοπος βεβήλωσις μᾶλλον δὲ χλευασμὸς τοῦ θείου ὀνόματος. Ἐπ' ἀληθείας οἱ φιλόσοφοι τῆς Ἑλλάδος ἤχον ἀρχίσει νὰ ἐξουθενῶσι τὴν εἰδωλολατρείαν σιμᾷ εἰς τοὺς φρονίμους ἀνθρώπους· καὶ ἔβλεπον μὲν τὴν μαρίαν τῶν μύθων, μὲ τοὺς ὁποίους διεβουκόλουν τὰ πλήθη οἱ ποιηταί, μεταχειριζόμενοι αὐτοὺς ὡς βάσιν τῆς θρησκείας των, καὶ ἐγνώριζον ὅτι κυβερνᾶται ὁ κόσμος ἀπὸ ἑνα Θεοῦ, πάντῃ διαφορετικόν, ἀπὸ ἐκείνους τοὺς ὁποίους ἐλάτρευεν ὁ ὄχλος, ἀλλὰ δὲν ἐτόλμων νὰ ὁμιλήσωσι περὶ τούτου παρρησίᾳ μηδὲ νὰ ἐπιχειρίσωσι τίποτε ἐναντίον τῶν καθεστῶτων θρησκευμάτων, ὁ Σωκράτης μάλιστα ἐδίδασκεν ὡς ἀξίωμα, ὅτι ἕκαστος πρέπει νὰ ἀκολουθῇ τὴν θρησκείαν τοῦ τόπου του, καὶ Πλάτων ὁ μαθητὴς του, θέτει ὡς βάσιν τῆς πολιτείας του, τὸ ὅτι δὲν πρέπει ποτὲ νὰ ἀλλάξῃ τις τὴν καθεστῶσαν θρησκείαν, καὶ ὅτι εἶναι ἀφροσύνη τὸ νὰ βάλῃ τις τοιοῦτον τι εἰς τὸν νοῦν του. Εὐχарιστοῦντο λοιπὸν μόνον νὰ τὰ καταφρονῶσιν ἐσωτερικῶς καὶ μεταξύτων, θεωροῦντες αὐτὰ ὡς πολιτικὰς ἐφευρέσεις ἐπιτηδεΐας

νὰ ψυχαγωγῶσι τοὺς ἀμαθεῖς. Διὰ ταῦτα καὶ ἐξωτερικῶς μεθαρ-
μοζόμενοι ἐκ φρονήσεως μετὰ τοῦ λαοῦ ἐτέλουν καὶ αὐτοὶ τὰς
αὐτὰς τελετὰς, καὶ μὴ δυνάμενοι νὰ ἀνακαλύψωσι τὴν ἀλήθειαν,
παρεδίδοντο ἀνυποστόλως εἰς τὰς ἐπιθυμίας καὶ τὰς ἡδονὰς τὰς
ἀτιμοτάτας (1). Ὁ ἀληθὴς Θεὸς ὁ τοῦ κόσμου δημιουργὸς δὲν
εἶχε πούποτε οὔτε ναόν, οὔτε λατρείαν, καὶ μόνον ἀπὸ τοῦς Ἰουδαίους
ἐγνωρίζετο καὶ ἐλατρεύετο. Ἐκαυχῶντο μὲν καὶ οἱ Σαμαρεῖται, ὅτι
τὸν λατρεύουσι, καὶ εἶχον παραιτήσαι τὴν λατρείαν τῶν εἰδώλων,
ἀλλὰ διέμενον πάντοτε χωρισμένοι ἀπὸ τοῦς Ἰουδαίους καὶ ἐμι-
σοῦντο θανασίμως ὑπ' ἀλλήλων (2). Ἀνεγνώριζον μόνην τὴν Πεν-
τάτευχον τοῦ Μωϋσέως ἀπορρίπτοντες ὅλους τοὺς ἄλλους προφή-
τας καὶ διέσχυριζόμενοι, ὅτι ὁ Θεὸς ἔπρεπε νὰ λατρεύηται εἰς τὸ
ὄρος Γᾶραζιμ, ὅπου εἶχον οἰκοδομήσει καὶ ναόν (3). Ἀλλὰ καὶ
μεταξὺ αὐτῶν τῶν Ἰουδαίων ἡ θρησκεία ἦτον ἐξησθημένη. Δύω
αἱρέσεις ὑπῆρχον ἤδη μεταξὺ αὐτῶν ἡ τῶν Φαρισαίων καὶ ἡ τῶν
Σαδουκαίων (4), ἐξ ὧν οἱ μὲν Σαδουκαῖοι μῆτε ἀνάστασιν ἐπί-
στευον, μῆτε ἀθανασίαν ψυχῆς, μῆτε ὅτι ὑπάρχουσιν Ἄγγελοι ἡ
πνεύματα, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν Θεὸν ἐπίστευον σωματικόν· καὶ
μέγα μέρος τῶν ἱερέων καὶ τῶν ἀρχόντων τοῦ λαοῦ ἠκολούθουν
τὴν τοσοῦτον ἀσεβῆ καὶ παχυλὴν ταύτην αἵρεσιν. Οἱ δὲ Φαρισαῖοι
εἶχον τὴν ὀρθόδοξον διδασκαλίαν, καὶ ἐδόξαζον τὰ πνευματικὰ
πράγματα, τὴν ἀνάστασιν καὶ τὴν ζῶην τοῦ μέλλοντος αἰῶνος,
ἐπαγγέλλοντο δὲ καὶ ὅτι φυλάττουσι τὸν νόμον ἀκριβῶς, πλὴν
ἀνemiγνουν εἰς τοῦτο καὶ πλῆθος δεισιδαιμονιῶν ἀναξίων τῆς
ἀληθινῆς θρησκείας, καὶ πολλάκις ἐξουθενοῦσαν τὰς ἐντολάς τοῦ
Θεοῦ, διὰ νὰ συστήσωσι τὰς παραδόσεις τῶν ἀνθρώπων (5). Διότι

(1) Εφεσ. δ'. 17—20 οἵτινες ἀπηλγνότες, ἑαυτοὺς παρέδωκαν τῇ ἀσελείᾳ εἰς
ἐργασίαν ἀκαθαρσίας πάσης ἐν πλεονεξίᾳ.

(2) Οὐ σαγχρῶνται Ἰουδαῖος Σαμαρεῖταις Ἰωάν. δ'. 9

(3) Οἱ πατέρες ἡμῶν ἐν τῷ ὄρει τούτῳ προσεκύνησαν αὐτ. 20.

(4) Πραξ. κγ'. 6.

(5) Ἠκυρώσατε τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν ὑμῶν.

εἶχον πολλὴν ἐξουσίαν εἰς τὸν λαόν, δεικνύοντες εἰς τὸ ἐξωτερικὸν πολλὴν εὐλάβειαν, ἀλλ' αὕτη ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἦτον ὑπόκρισις, καὶ κατὰ βάθος ἦσαν πλήρεις, πλεονεξίας, καινοδοξίας, καὶ παντὸς εἶδους κακίας. Εἰς τοιαύτην ἠθικὴν κατάστασιν εὐρίσκετο ὁ Κόσμος ὅλος κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον· καὶ ἐκ ταύτης ἀπέκλειτο εἰς τὸν Σωτῆρα τοῦ κόσμου νὰ τὸν ἀπαλλάξῃ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΕ.

Ὅποιοι τις ἐπροσδοκᾷτο ὁ Μεσσίας ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων.

Οἱ Ἰουδαῖοι ὑπερήφανοι καὶ ἀλαζόνες ὡς τέκνα τοῦ Ἀβραάμ, ἐπίστευον ὅτι εἶναι ἐκ φύσεως ἅγιοι καὶ προωρισμένοι νὰ κατακυριεύωσιν ὅλων τῶν ἄλλων ἐθνῶν, τὰ ὅποια κατεφρόνουν εἰς ὑπερβολὴν νόμιζοντες αὐτὰ κατηράμενα καὶ ἀκάθαρτα. Ὦντες πρὸ τοσούτων αἰώνων συνηθισμένοι εἰς τὰς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ καὶ φωτισμένοι ἀπὸ τὸ φῶς τῆς γνώσεως αὐτοῦ, ἐλησμονήσαν, ὅτι μόνῃ ἡ ἀγαθότης τοῦ τοῦ εἶχεν ἐκλέξει ἀπ' ὅλα τὰ ἄλλα ἔθνη, καὶ ἐθεώρουν τὴν χάριν ταύτην ὡς ὀφειλὴν· ὡς ἐκλεκτὸν δὲ γένος καὶ εὐλογούμενον πάντοτε παρὰ τοῦ Θεοῦ ἀπὸ δύο χιλιάδας ἔτη, ἐνόμισαν ὅτι αὐτοὶ μόνοι εἶναι ἄζιοι νὰ ἔχωσι τὴν γνῶσιν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ὡς ἀνώτεροι ὅλων τῶν ἄλλων ἐθνῶν τῶν ἐστερημένων τὴν γνῶσιν ταύτην, ὅτι ἡ ἐκ τοῦ Ἀβραάμ καταγωγὴ αὐτῶν τοὺς ἀνύψονεν φυσικῶς ὑπὲρ πάντα ἄλλον ἄνθρωπον, καὶ πεφουσιωμένοι διὰ τὴν τοιαύτην εὐγένειαν, ἐνόμιζαν ἐαυτοὺς φύσει ἁγίους· Καὶ τὴν τοιαύτην ιδέαν ἐγέννησε καὶ ἐνέπνευσεν εἰς αὐτοὺς πρὸς τὸ τέλος τῆς πολιτικῆς τῶν ὑπάρξεως, ἡ καινοδοξία τῶν Φαρισαίων (1). Διὰ τοῦτο δὲν ὑπέφερον νὰ ὑπακούωσιν εἰς τοὺς Ῥωμαίους, καὶ εἰς τὸν δοῦλον τῶν Ῥωμαίων τὸν Ἡρώδην· ὅσω δὲ κατεπιέζοντο ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν ἐθνικῶν, τοσούτω περισσότερον ἐμίσθουν καὶ κατεφρόνουν, αὐτούς. Ὅθεν πάντοτε ἦσαν ἔτοιμοι

(1) Σπέρμα Ἀβραάμ ἰσμεν, καὶ οὐδενὶ δεδουκεύκαμεν πώποτε, ὁ πατὴρ ἡμῶν Ἀβραάμ ἐστὶ, Ἰωαν. Ἡ. 33. 39.

νὰ ἀποστατήσωσι, καὶ ἐπρόσμεναν μόνον τὴν ἔλευσιν τοῦ Μεσσίας, διὰ νὰ ἀποτεινᾶζωσι τοῦτον τὸν ζυγόν. Ἐπειδὴ ἐπίστευον, ὅτι ὁ Μεσσίας θέλει εἶναι βασιλεὺς καθὼς οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς πολεμικώτερος καὶ ἐπιτοχικώτερος εἰς τὰς νίκας ἀπὸ τὸν Αἰθίο, πλουσιώτερος δὲ καὶ εὐδαιμονέστερος τοῦ Σολομῶντος· ἀκολουθοῦντες κατὰ τοῦτο τὰς ἐπιθυμίας τῆς καρδίας των καὶ παρατηροῦντες μόνον τὰς προφητείας, ὅσαι προέλεγον τὰς πνευματικὰς κατὰ τῆς πλάνης νίκας του καὶ τὴν δόξαν του καὶ λαμβάνοντες κατὰ γράμμα ὅλας τὰς παραβολὰς, τὰς ὁποίας μετεχειρίσθησαν οἱ προφῆται διὰ νὰ παραστήσωσι τὴν δύναμιν καὶ τὴν μεγαλωσύνην του. Τοιαῦτα ἦσαν αἱ ἰδέαι τῶν παχυλῶν Ἰουδαίων! ὀλίγοι δέ τινες μεταξὺ αὐτῶν πνευματικοὶ φυλάττοντες πιστῶς τὴν παράδοσιν τῶν προφητῶν ἤξευρον ὅτι αἱ τοῦ Θεοῦ ἐπαγγελίαι εἶχον ὑψηλότεραν ἔννοιαν (1), ὅτι ἔπρεπε νὰ προσμένωσιν ἀπὸ τὸν Χριστὸν ἀγαθὰ πολλὰ μεγαλότερα παρὰ τὰ φθαρτὰ τῆς παρούσης ζωῆς ἀγαθὰ. Ὅτι θέλει ἐλθεῖ κυρίως διὰ νὰ ἐξαλείψῃ τὴν ἁμαρτίαν καὶ νὰ συστήσῃ τὴν ἀγνότητα (2), ὅτι θέλει φέρει νέαν διαθήκην τελειωτέραν ἀπὸ τὴν παλαιάν καὶ τι θέλει τὴν ἐντυπώσει εἰς τὰς καρδίας, ὅτι θέλει δώσει τὴν χάριν, τουτέστι τὴν ἀναγκαίαν βοήθειαν διὰ νὰ ἐκτελῶσι τὸν νόμον (3), καὶ ὅτι θέλει ἐκπληρώσει ἀληθῶς ἐκεῖνο τὸ ὅποῖον ὁ νόμος ἐδείκνυε μόνον παραβολικῶς ὅτι θέλει ἐπιστρέψει ὅλα τὰ ἔθνη εἰς τὴν γνώσιν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, καὶ ὅτι ἡ βασιλεία του εἶναι εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα (4). Ἀλλέως ἢ το βέβαιον μεταξὺ τῶν Ἰουδαίων καὶ πνευματικῶν καὶ σαρκικῶν ἀκόμη καὶ μεταξὺ τῶν Σαμαρειτῶν, ὅτι εἶχε φθάσειν ὁ καιρὸς, καθ' ὃν ἔμελλε νὰ φανῇ ὁ Χριστός. Ὅλοι αἱ ἄλλαι προφητεῖαι ἦσαν πεπληρωμέναι, ἡ δύναμις ἡ ὁποία ἕως εἰς τὸν καιρὸν του ἔπρεπε νὰ μένῃ εἰς τὸν οἶκον τοῦ Ἰούδα κατὰ τὴν προφητείαν τοῦ

(1) Τοβ. ιδ'. 7. 8.

(2) Δαν. θ'. 24.

(3) Ἱερ. λζ', 22.

(4) Εὐαγγ. λέ', 26,

Ἰακώβ, εἶχε περάσει εἰς τὸν ξένον Ἡρώδη, ὅς τις ἀφ' ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἐζησθένιζε καὶ ἐξουθένονε τοὺς νόμους, καὶ τὸ τέρμα τῶν ὑπὸ τοῦ Προφήτου Δανιήλ (1) σεσημειωμένων χρόνων εἶχεν ἤδη φθάσει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΣΤ'.

Περὶ τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἐν ᾧ ὁ Ἡρώδης ἐβασίλευεν εἰς τὴν Ἰουδαίαν, καὶ ὁ Καῖσαρ Αὐγουστος ἦτον Αὐτοκράτωρ τῆς Ῥώμης, ὑπῆρχε μεταξὺ τῶν Ἰουδαίων μία παρθένος ἔξοχος κατὰ τὴν ἀγιότητα ὀνομαζομένη Μαρία, μεμνησευμένη μετέναρτον τινα ἄνδρα Ἰωσήφ ὀνομαζόμενον. Αὕτη ἡ Μαρία καὶ ὁ Ἰωσήφ ἦσαν ἀμφότεροι ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Ἰούδα καὶ τῆς γενεᾶς τοῦ Δαβὶδ, ἀλλ' ἦσαν πτωχοὶ, καὶ ὁ Ἰωσήφ μετήρχετο τὴν τεκτονικὴν (2), ἐκατοίκουν δὲ εἰς τὴν Ναζαρέτ μικρὰν πόλιν τῆς Γαλιλαίας, ἐπαρχίας τῆς γῆς τοῦ Ἰσραήλ. Εἰς ταύτην τὴν ἀγίαν Παρθένον Μαρίαν ἐστάλη παρὰ τοῦ Θεοῦ ὁ ἄγγελος Γαβριήλ, νὰ τὴν ἀναγγεῖλῃ ὅτι θέλει γενῇ Μήτηρ τοῦ Χριστοῦ. « Σὺ θέλεις γεννήσει υἱόν, εἶπε, τὸν ὁποῖον θέλεις ὀνομάσει Ἰησοῦν· οὗτος θέλει εἶναι μέγας, καὶ ὀνομασθῇ υἱὸς τοῦ Ὑψίστου, καὶ Κύριος· ὁ Θεὸς δώσει εἰς αὐτὸν τὸν θρόνον τοῦ Δαβὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ βασιλεύσει ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰακώβ εἰς τοὺς αἰῶνας (3) καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος. Ἡ Μαρία συγκατένευσεν εἰς τοῦτο, ἀφ' οὗ ἐβεβαιώθη ὑπὸ τοῦ Ἀγγέλου, ὅτι θέλει μείνει παρθένος, καὶ ὅτι θέλει συλλαβεῖ διὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ ἁγίου πνεύματος, καὶ τῆς δυνάμεως τοῦ Ὑψίστου Θεοῦ· τότε παρευθὺς ἐπληρώθη τὸ ὑπερφυῖν τοῦτο μυστήριον, εἰς τὸ ὁποῖον τὴν εἶχεν ἀπ' ἀρχῆς προορίσει καὶ προετοιμάσει ὁ Θεὸς πληρώσας αὐτὴν τῆς χάριτός του· ὅθεν συνέλαβε τὸν ἅγιον τοῦτον παῖδα, ὅστις Θεὸς ὢν ὁμοούσιος

(1) Δανιήλ, Θ, 20,

(2) Ματθ. ιγ', 55

(3) Λουκ. κεφ. α'. 31

μὲ τὸν πατέρα του, ἔγεινεν ἄνθρωπος ὅμοιος μὲ ἡμᾶς, μὲ μόνην
 τὴν διαφορὰν ὅτι ἦτον φύσει ἅγιος καὶ ἄμωμος μὴ γνοὺς ἁμαρ-
 τίαν· ἐγεννήθη δὲ εἰς τὴν Βηθλεὲμ μικρὰν πόλιν τῆς Ἰου-
 δαίας, ὅπου ἦτον γεννημένος καὶ ὁ Δαβὶδ, καὶ ὅπου ἔπρεπε καὶ ὁ
 Χριστὸς νὰ γεννηθῇ κατὰ τὰς προφητείας (1). Ὑπεχρεώθησαν δὲ
 ὁ Ἰωσήφ καὶ ἡ Μαρία νὰ ἔλθωσιν αὐτοῦ διὰ νὰ πληρώσωσι τὸ
 παρὰ τοῦ Αὐγούστου Καίσαρος ἐκδοθὲν δόγμα, διὰ τοῦ ὁποίου
 διέταττε νὰ καταγραφῇ ἕκαστος εἰς τὸν τόπον τῆς γενεᾶς του· καὶ
 μὴ εὐρύντες τόπον εἰς τὸ κατάλυμα ἠναγκάσθησαν νὰ κατοική-
 σωσιν εἰς ἓνα σταθμὸν, καὶ αὐτοῦ ἐγέννησεν ἡ ἁγία παρθένος τὸν
 υἱὸν τῆς, καὶ ἔμεινε παρθένος καὶ μετὰ τὴν γέννησιν, καθὼς ἦτον
 καὶ πρὸ τῆς γεννήσεως, καὶ τὸν ἐσπαργάνωσε καὶ τὸν ἔθηκεν εἰς
 τὴν φάττην τῶν ἀλόγων ζώων. Μὲ τοιαύτην ταπεινότητα καὶ
 πτωχίαν ἐγεννήθη ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ! Αἱ βουλαι τοῦ Θεοῦ εἶναι
 τόσον ὑψηλότεραι ἀπὸ τὰς βουλὰς τῶν ἀνθρώπων, ὅσῳ ὑψηλότερος
 εἶναι ὁ οὐρανὸς ἀπὸ τῆς γῆς· οἱ ἄνθρωποι θαυμάζουσι μᾶλλον τὴν
 ἐξωτερικὴν λαμπρότητα, παρὰ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν δικαιοσύνην,
 διὰ τὴν ἀλαζονεῖαν των, τὸ μέγιστον αὐτῶν ἐλάττωμα· ὁ δὲ Ἰησοῦς
 Χριστὸς ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον διὰ νὰ διορθώσῃ τὴν ἠθικὴν ταύτην
 διαφθοράν καὶ νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τοὺς ἀνθρώπους ὀρθώτερα φρονή-
 ματα· ὅθεν ἔπρεπεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι ἐνώπιον τοῦ
 Θεοῦ πᾶσα γῆνὴ δόξα καὶ λαμπρότης εἶναι μὴδὲν, καὶ ὅτι εἰς τὴν
 Βασιλείαν, τὴν ὁποίαν ἦλθεν νὰ συστήσῃ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, δὲν
 τιμᾶται ἄλλο, παρὰ ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ ἀγιότης· πλὴν καὶ ὑπὸ τὴν
 ἐξωτερικὴν ταύτην πτωχείαν καὶ ταπείνωσιν διέλαμψεν ἡ αἴγλη
 τῆς θείας δόξης εἰς μαρτυρίαν τῆς μεγαλοσύνης τοῦ γεννηθέντος.
 ἐπειδὴ, ἐν ᾧ τὴν αὐτὴν νύκτα διενυκτέρευον ποιμένες τινὲς
 εἰς τοὺς ἀγροὺς φυλάσσοντες τὰ ποίμνιά των ἐκεῖ, ὅπου καὶ ὁ
 Δαβὶδ ἄλλοτε ἐποίμεινε τὰ πρόβατα τοῦ πατρὸς του, ἐφάνη Ἄγ-
 γελος Κυρίου πρὸς αὐτοὺς μετὰ δόξης οὐρανοῦ, καὶ δόξα Κυρίου

(1) Μτχ. ε. 2 Λευκ β'. 3.

περιέλαμψεν αὐτούς, καὶ ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν· ὁ δὲ Ἄγγελος εἶπεν εἰς αὐτούς· » μὴ φοβήσθε, διότι ἐγὼ ἔρχομαι νὰ σᾶς ἀναγγείλω μεγάλην χαρὰν, ἥτις θέλει γένη εἰς ὅλον τὸν λαόν· ὅτι σήμερον ἐγεννήθη Σωτὴρ δι' ἐσᾶς ἐν τῇ πόλει Δαβὶδ· καὶ ἔχετε τοῦτο τὸ σημεῖον· Θέλετε εὐρεῖ βρέφος ἐσπαργανωμένον καίμενον ἐν τῇ φάτνῃ. Καὶ ἐξαίφνης ἐφάνη πλῆθος στρατιᾶς οὐρανίων Ἀγγέλων, οἵτινες ὑμνοῦντες τὸν Θεὸν ἔλεγον· » Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ » καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία (1)». Καθὼς δὲ ἀνεχώρησαν ἀπ' αὐτῶν οἱ Ἄγγελοι, εἶπον οἱ ποιμένες πρὸς ἀλλήλους, » ἅς ὑπάγωμεν ἕως εἰς τὴν Βηθλεὲμ, νὰ ἴδωμεν τοῦτο, τὸ ὁποῖον » μᾶς ἐφανέρωσεν ὁ Θεός». Καὶ οὕτως ἐλθόντες εὗρον τὸν Ἰωσήφ καὶ τὴν Μαρίαν, καὶ τὸ βρέφος καίμενον ἐν τῇ φάτνῃ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΖ'.

Περὶ τῆς νηπιότητος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ περιετμήθη τὴν ὀγδόην ἡμέραν ἀπὸ τῆς γεννῆσεώς του, κατὰ τὸν νόμον, καὶ ὠνομάσθη Ἰησοῦς, καθὼς τὸ εἶχεν εἰπεῖ περὶ αὐτοῦ ὁ Ἄγγελος, ἐπειδὴ ἤρχετο διὰ νὰ λυτρώσῃ τὸν λαόν του ἀπὸ τὰς ἀμαρτίας των. Διότι τὸ ὄνομα Ἰησοῦς σημαίνει Σωτὴρ. τὴν δὲ τεσσαρακοστὴν ἡμέραν τὸν ἐπαρουσίασεν ἡ Μαρία εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἱερουσαλὴμ κατὰ τὸν νόμον τοῦ καθαρισμοῦ τῶν γυναικῶν μετὰ τὸν τόκον, ἃν καὶ δὲν εἶχε χρεῖαν ἡ καθαρωτάτη παρθένος, ἀλλὰ διὰ νὰ πληρώσῃ ἀκόμῃ καὶ ἓνα ἄλλον νόμον, ὅς τις ἐδιόριζε νὰ καθιερόνωσιν εἰς τὸν θεὸν ὅλα τὰ πρωτότοκα, ἐπαρουσίασε καὶ αὐτὴ τὸν υἱόν της. Τότε ἓνας σεβάσμιος γέρων ὀνόματι Συμεὼν, καὶ μία ἀγία χήρα Ἄννα ἡ προφῆτις ἐμαρτύρησαν περὶ αὐτοῦ ὅτι αὐτὸς ἦτον ὁ προσδοκώμενος Σωτὴρ. Ὁ Συμεὼν οὗτος ἦτον ἄνθρωπος δικαίωτατος καὶ θεοσεβέστατος προσδοκῶν

(1) Λουκ. 2'. 31. Ματθ. 23, 21,

(2) Λουκ. 2'.

(3) Ματθ. 23,

καὶ αὐτὸς μετὰ πολλοῦ πόθου τὴν παραμυθίαν τοῦ Ἰσραὴλ δηλ.
τὸν Σωτῆρα τοῦ κόσμου, καὶ εἶχε πνεῦμα ἅγιον, τὸ ὁποῖον ἀπ-
εκάλυπεν εἰς αὐτὸν, ὅτι δὲν θέλει ἀποθάνει, πρὶν ἰδῇ τὸν Χριστὸν
Κυρίου. Ὑπ' αὐτοῦ δὲ τοῦ πνεύματος ὁδηγούμενος ἦλθεν εἰς τὸν
ναὸν, καὶ ἰδὼν τὸ παιδίον, ἔλαβεν αὐτὸ εἰς τὰς ἀγκάλας του, καὶ
ἐξεφώνησε πλήρης κατανύξεως. Τώρα ὦ Θεέ μου, μὲ ἀπολύεις ἐκ
τῆς ζωῆς, μὲ ἡσυχίαν καὶ εὐχαρίστησιν τῆς ψυχῆς μου, διότι
εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὴν σωτηρίαν, τὴν ὁποίαν ἠτοίμασας εἰς
ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, καὶ τὸ θεῖόν σου φῶς, μὲ τὸ ὁποῖον θέλεις
φωτίσει τὰ εἰς τὸ σκότος τῆς πλάνης περιπατοῦντα ἔθνη, καὶ τὴν
δόξαν τοῦ λαοῦ σου Ἰσραὴλ· ἔπειτα στραφεῖς πρὸς τοὺς γονεῖς
τοῦ παιδὸς εὐλόγησεν αὐτοὺς καὶ εἶπεν εἰς τὴν μητέρα τὴν ἀξιο-
μνημόνευτον ταύτην προφητείαν, ἥτις ἦτον ὡς σύνοψις ὅλης σχεδὸν
τῆς μετὰ ταῦτα ἱστορίας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· Ἰδοὺ, λέγει, οὗτος
κεῖται εἰς πτώσιν καὶ ἀνάστασιν πολλῶν ἐν τῷ Ἰσραὴλ καὶ εἰς
σημεῖον ἀντιλεγόμενον· Καὶ σοῦ δὲ αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελεύσεται
ρόμφαί·α. Καὶ ἡ Ἄνα ὡσαύτως, γυνὴ ἐνάρετος ὁγδοήκοντοῦτις
ἐδόξαζε τὸν Θεὸν διὰ τὴν γέννησιν τοῦ Σωτῆρος καὶ ἐλάλει περὶ
αὐτοῦ πρὸς πάντας τοὺς προσμένοντας τὴν ἀπολύτρωσιν ταύτην.
Οἱ δὲ ἐκ τῶν ἐθνικῶν πρῶτοι προσκυνήσαντες αὐτὸν ἦσαν οἱ
Μάγοι· οὕτως ὠνομάζοντο εἰς τὴν Περσίαν οἱ ἐνασχολούμενοι εἰς
τὰς ἐπιστήμας καὶ τὴν θρησκείαν· Οὗτοι ἦλθον ἐξ ἀνατολῶν
ὁδηγούμενοι ἀπὸ ἐναθαυμάσιον ἀστέρα, καὶ ἡρώτων ποῦ εἶναι ὁ νεωστὶ
γεννηθεὶς βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων, εὐρόντες δὲ αὐτὸν ἐπροσκύνησαν
καὶ τοῦ ἐπρόσφεραν δῶρα, χρυσὸν, καὶ λίβανον, καὶ σμύρναν· Ὁ δὲ
Ἡρώδης ἐταράχθη διὰ τὸν ἐρχομὸν τῶν, καὶ φοβούμενος μήπως
ὁ Βασιλεὺς οὗτος τὸν ἐκθρονίσῃ μίαν ἡμέραν, ἔστειλε δημίους καὶ
ἔσφαξαν ὅλα τὰ νήπια τὰ ἐν Βηθλεὲμ, καὶ εἶναι ταῦτα, τὰ ὁποῖα
τιμᾶ ἡ ἐκκλησία ὑπὸ τὸ ὄνομα τῶν ἀκέκων νηπίων* ὁ Ἰωσήφ
ὅμως ιδεασθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀγγέλου ἀνεχώρησε μετὰ τοῦ Ἰησοῦ καὶ

τῆς Μαρίας εἰς τὴν Αἴγυπτον, καὶ δὲν ἐπανῆλθεν εἰμὴ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ γέροντος Ἡρώδου. Μετὰ δὲ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ ἐκατοίκησεν εἰς τὴν Ναζαρέτ, ὅπου ὁ Ἰησοῦς ἠΐξανε καὶ ἐκραταιοῦτο πληρουμένον ἀπὸ χάριν καὶ σοφίαν. Δωδεκαετὴς ὢν ἐπῆγε κατὰ τὸ ἔθος εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ μετὰ τοῦ Ἰωσήφ καὶ τῆς μητρὸς του εἰς τὴν ἑορτὴν τοῦ πάσχα. Ἡ ἀγαθὴ μήτηρ ὁδηγεῖ σύγκαιρα τὰ τέκνα τῆς εἰς τὴν εὐσέβειαν, φέρουσα ταῦτα εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ, ὅπου δοξάζεται ὁ Θεός, καὶ διδάσκεται ὁ ἅγιός του λόγος. Οἱ δὲ γονεῖς του, ἐπειδὴ ἐνομιζέτο πατὴρ του ὁ Ἰωσήφ, τὸν ἔχασαν καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας τὸν εὔρον εἰς τὸν ναὸν καθήμενον μεταξὺ τῶν Γραμματέων καὶ συνδιαλεγόμενον μετ' αὐτῶν, καὶ ἐκπλήττοντα ὅλους τοὺς ἀκροατὰς μὲν τὰς ἐρωτήσεις καὶ ἀποκρίσεις του. Ἐδῶ πρέπει νὰ σημειώσωμεν καὶ τὴν θαυμάσιον ἀπόκρισιν τὴν ὁποίαν ἔδωκεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν μητέρα του, ὅτε τὸν ἠρώτησε, διατί ἐχωρίσθη οὕτως ἀπ' αὐτῶν, καὶ τοὺς ἔκαμε νὰ τὸν ζητῶσι μὲ τὴν στενοχωρίαν. Διατί, εἶπε, μὲ ἐζητεῖτε; δὲν ἤξεύρετε ὅτι πρέπει νὰ ἤμαι εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς μου; Οὗτοι εἶναι οἱ σημειωθέντες εἰς τὴν ἀγίαν Γραφὴν, ὡς πρῶτοι λόγοι τοῦ Ἰησοῦ, διὰ τῶν ὁποίων κατὰ τὴν μεγάλην ἑορτὴν τοῦ πάσχα, καὶ μέσα εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ, ἐνώπιον τῶν γραμματέων καὶ πρεσβυτέρων, καὶ ὅλου τοῦ λαοῦ θαυμαζόντων διὰ τὴν σοφίαν του, ἐκήρυξε παρρησίᾳ τὸν ἑαυτὸν τοῦ υἱὸν τοῦ Θεοῦ. Ἐπειτα ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ναζαρέτ μετὰ τοῦ Ἰωσήφ καὶ τῆς Μαρίας καὶ ἔζη ὑποτασσόμενος εἰς αὐτοὺς καὶ προέκοπτεν εἰς τὴν σοφίαν καὶ τὴν ἡλικίαν καὶ τὴν χάριν ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων· εἰργάζετο δὲ τὴν τεκτονικὴν μετὰ τοῦ Ἰωσήφ, καὶ διέμεινεν οὕτω κεκρυμμένος μέχρι τῶν τριάκοντα ἐτῶν, διατρίψας ὅλην του τὴν νεότητα εἰς τὴν ταπείνωσιν, τὴν πτωχίαν, καὶ τὴν ἐργασίαν, διὰ νὰ μᾶς δώσῃ παράδειγμα τούτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΗ.

Περὶ Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ. (1)

Τὸ δέκατον πέμπτον ἔτος τῆς Αὐτοκρατορίας τοῦ Τιβερίου Καίσαρος, ἡγεμονεύοντος Ποντίου Πιλάτου τῆς Ἰουδαίας ἐκ τῶν Ῥωμαίων, ὅτε ἐπλησίασεν ὁ χειρὸς, καὶ ὃν ἐμελλεν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς νὰ ἀρχίσῃ τὸ ἔργον τῆς ἀπολυτρώσεώς μας, ἐφάνη μέγας προφήτης, Ἰωάννης· ὁ υἱὸς τοῦ Ζαχαρίου ἱερέως καὶ τῆς Ἐλισάβετ συγγενοῦς τῆς ἀγίας παρθένου Μαρίας, καθὼς φαίνεται τὸ ἄστρον τῆς αὐγῆς, ὅτε πλησιάζει ὁ ἥλιος νὰ ἀνατείλῃ· διότι ὁ Θεὸς δίδει πολλάκις σημεῖα τινα πρότερον, ὅταν μέλλῃ νὰ κάμῃ τι μέγα ἔργον, διὰ νὰ διεγείρῃ τὴν προσοχὴν τῶν ἀνθρώπων εἰς τοῦτο καὶ νὰ προετοιμασθῶσιν. Οὗτος ὁ Ἰωάννης ἐγεννήθη ἐκ θαύματος, ἀφ' οὗ τὸ προεμήνυσεν εἰς τὸν πατέρα του Ἄγγελος Κυρίου, ἐν ᾧ ἦτο ἡ μήτηρ αὐτοῦ στείρα. Ὅλην του τὴν ζωὴν διέτριψεν εἰς τὴν ἐρημίαν μὲ μεγαλητέραν αὐστηρότητα παρὰ τοὺς παλαιοὺς προφῆτας· ἡ δὲ τροφή του ἦτον ἀκρίδες καὶ μέλι ἄγριον, καὶ τὸ ἐνδυμὰ του ἀπὸ τρίχας Καμήλου· ἐφάνη δὲ εἰς τὴν παρὰ τὸν Ἰορδάνην ποταμὸν ἔρημον προτρέπων τοὺς πάντας εἰς μετάνοιαν, διότι ἐπλησίαζεν ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Μετανοεῖτε, ἔλεγε, διότι ἐπλησίασεν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ποιήσατε καρποὺς ἀξίους τῆς μετανοίας· ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἰουδαῖοι δὲν εἶχον ἰδεῖ ἄλλον προφῆτην μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας ἐπιστροφῆς των τοῦτέστιν ἀπὸ πεντακοσίων ἐτῶν, ἔτρεχον σωρηδὸν νὰ τὸν ἴδωσι καὶ νὰ τὸν ἀκούσωσι· πολλοὶ ἐκ τοῦ λαοῦ τὸν ἠρώτων· τί νὰ κάμωμεν; καὶ ὁ Ἰωάννης ἀπεκρίνετο, ὅστις ἔχει δύο χιτῶνας, ἢ βρώματα, ἃς δίδει ἐξ αὐτῶν εἰς τὸν μὴ ἔχοντα· τὸν ἠρώτησαν καὶ οἱ Τελῶναι· τί νὰ κάμωμεν; ἀπεκρίθη δὲ καὶ εἰς τούτους, μὴ ζητεῖτε περισσό-

(1) Λουκ. γ'.

(2) Λουκ. ι.

(3) Ματθ. γ'.

(4) Ματθ. γ'. ι. δ'. 5.

τερον ἀπὸ τὸ διατεταγμένον· τὸν ἠρώτησαν καὶ οἱ στρατιῶται, καὶ ἡμεῖς τίνα κάμνωμεν; καὶ εἰς αὐτοὺς ἔδωκε ταύτην τὴν ἐντολήν, νὰ μὴ ἀδικῇτε μηδὲ διαλέγῃτε κανένα, καὶ νὰ ἀρκῆσθε εἰς τὸ σιτηρέσιόν σας· ἔλεγεν ὅτι ἡ ἀληθινὴ μετάνοια δὲν ὑφίσταται εἰς τοὺς καλοὺς λόγους, οὐδὲ εἰς τὰς ἀπὸ στόματος προσευχὰς, ἀλλ' εἰς τὰ ἔργα τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς φιλανθρωπίας, ταῦτα εἶναι οἱ ἀγαθοὶ καρποὶ τῆς μετανοίας· ἐκήρυξε δὲ ὅτι ἦτον ὁ πρόδρομος τοῦ Μεσσίας, τοῦ ὑπὸ τῶν προφητῶν προκηρυχθέντος, διὰ νὰ μὴ νύσῃ εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὴν ἔλευσίν του, καὶ νὰ τοὺς προπαρασκευάσῃ εἰς τὴν ὑποδοχὴν αὐτοῦ· Ὅσοι ἐδείκνυν θέλησιν τοῦ νὰ μετανοήσωσιν, ὁ Ἰωάννης τοὺς ἐβάπτιζεν εἰς τὸν Ἰωρδάνην, δηλαδὴ τοὺς ἔβαλλε νὰ λούωνται καὶ νὰ πλύνωνται καθὼς ἐσυνήθιζον οἱ Ἰουδαῖοι νὰ κάμνωσιν εἰς διαφόρους περιστάσεις διὰ νὰ καθαρίζωνται κατὰ τὸν νόμον· θαυμάζοντες δὲ τὴν ἀγιότητά του οἱ Ἰουδαῖοι ἠθέλησαν νὰ τὸν ἀναγνώρισωσιν ὡς Μεσσίαν (1). Ὅθεν ἔσειλιν πρὸς αὐτὸν ἐκ τῆς Ἱερουσαλὴμ ἱερεῖς καὶ Λευίτας νὰ τὸν ἐρωτήσωσιν· τίς εἶσαι; καὶ ὁ Ἰωάννης εἶπε παρρησίᾳ· ἐγὼ δὲν εἰμαι ὁ Χριστός· Τίς εἶσαι λοιπὸν; μήπως εἶσαι ὁ Ἡλίας; ὅχι ἀπεκρίθη ὁ Ἰωάννης· εἶσαι ἴσως εἰς ἐκ τῶν προφητῶν; αὐτὸς ἀπεκρίθη ὅχι· Διότι ὑπῆρχε μία φήμη μεταξὺ τῶν Ἰουδαίων, ὅτι πρὸ τοῦ Μεσσίας θέλει ἔλθεῖ πάλιν ὁ Ἡλίας ἢ ἄλλος τις ἐκ τῶν προφητῶν, διὰ τοῦτο δὲν ἤρκει εἰς πολλοὺς ἐξ αὐτῶν ὁ Ἰωάννης· Ὅθεν ἀφοῦ ὡμολόγησε τὴν ἀλήθειαν, εἶπον εἰς αὐτὸν οἱ ἱερεῖς· τίς εἶσαι λοιπὸν; ὁ δὲ Ἰωάννης ἐκήρυξε· » Εἰμαι φωνὴ τοῦ βοῶντος ἐν τῇ » ἐρήμῳ, ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν τοῦ Κυρίου». Διατί λοιπὸν βαπτίζεις, ἀφοῦ δὲν εἶσαι ὁ Χριστός; Τότε ἐπανελάθεν ὁ Ἰωάννης, ὅτι ἐγὼ βαπτίζω εἰς τὸ ὕδωρ, ἀλλὰ ἔρχεται κατόπιν μου ἄλλος ἰσχυρώτερος ἀπὸ ἐμὲ, τοῦ ὁποίου ἐγὼ δὲν εἰμαι ἄξιος νὰ λύσω τὸν ἱμᾶντα τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς θέλει σᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ· Καὶ τῷ ὄντι τὸ βάπτισμα τοῦ Ἰωάννου ἦτον μά-

νον προετοιμασία εἰς τὸ τελειότερον βάπτισμα (1). Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἠθέλησε νὰ βαπτισθῇ ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου εἰς τὸν Ἰορδάνην, διὰ νὰ δείξῃ ὅλα τὰ καλὰ παραδείγματα, καὶ νὰ καθιερώσῃ τὸ ὕδωρ διὰ τοῦ βαπτίσματός του. Τότε ἠνείχθη ὁ οὐρανὸς καὶ ἐφάνη τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐν εἵδει σωματικῶ ὡς περιστερά καταβαῖνον ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ ἠκούσθη φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λέγουσα, σὺ εἶσαι ὁ υἱὸς μου ὁ ἀγαπητὸς εἰς τὸν ὁποῖον εὐηρεσθήην. Ματθ. γ'. 17. Ὁ Ἰωάν. ἔδωκε καὶ ἄλλας πολλὰς μαρτυρίας περὶ τοῦ Ἰησοῦ· εἶπεν, ὅτι αὐτὸς ἔχει τὴν χάριν ἄμετρον, καὶ ἡμεῖς ἐλάβομεν ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ (2)· ἐπειδὴ ὁ μὲν νόμος ἐδόθη διὰ τοῦ Μωϋσέως, ἡ δὲ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια ἔγεινε διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ (3). Κάνει δὲν εἶδε ποτὲ τὸν Θεόν, ἀλλ' ὁ μονογενὴς αὐτοῦ υἱός, ὅστις εἶναι εἰς τὸν κόλπον τοῦ πατρὸς, αὐτὸς μᾶζ' ἔκαμεν νὰ τὸν γνωρίσωμεν· εἶπεν ἀκόμη δεικνύων τὸν Ἰησοῦν. Ἰδοὺ ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, ὅστις πέρνει ἐπάνω του τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου (4). διὰ νὰ δείξῃ ὅτι αἱ θυσίαι, τὰς ὁποίας ἐπρόσφεραν κατὰ τὸν νόμον ἦσαν μόνον τύπος καὶ σύμβολα αὐτοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΘ'.

Περὶ τῆς κλήσεως τῶν Ἀποστόλων.

Ὁ Ἰησοῦς ἦτο περίπου τριάντα ἐτῶν, ὅτε ἐβαπτίσθη ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου (5)· καὶ εὐθὺς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸν ἔφερεν εἰς τὴν ἔρημον, ὅπου ἀφ' οὗ ἐνήστευσε τεσσαράκοντα ἡμέρας χωρὶς νὰ φάγῃ τίποτε, ὑπέφερε νὰ πειραχθῇ ὑπὸ τοῦ διαβόλου πολυτρόπως (6)· Μετ' ὀλίγον ὕστερον ἐγίνετο γάμος ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας

(1) Ματθ. γ'. 6.

(2) Ἰωάν. γ'. 34

(3) Ἰων. 4. 16.

(4) Ἰωάν. 4. 15

(5) Λουκ. γ'. 13

(6) Ματθ. 23.

ὅπου ἐπροσκληθῆ μετὰ τῆς Μητρὸς καὶ τῶν μαθητῶν του (1). ἐπειδὴ τινὲς ἐξ αὐτῶν, ἀφ' οὗ πρότερον ἠκολούθησαν εἰς τὸν Ἰωάννην, ἠκολούθησαν ἔπειτα εἰς τὸν Ἰησοῦν. Εἰς τοῦτον τὸν γάμον, ἐπειδὴ ἔλειπεν ὁ οἶνος, μετέβαλεν ὁ Ἰησοῦς τὸ εἰς τὰς ὑδρίας ὕδωρ εἰς οἶνον ἐξαίρετον, καὶ τοῦτο ἦτον τὸ πρῶτον του θαῦμα· ἀκολούτως ἔκαμε καὶ ἄλλα ἄπειρα καὶ ἤρχισε νὰ διδάσκη τὸ Εὐαγγέλιον, τούτεστι τὸ ἀγαθὸν μῆνυμα τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν· ὅτι δηλαδή ὁ Θεὸς ἀγαπῶν ὡς φιλόστοργος πατὴρ τοὺς ἀνθρώπους εὐσπλαγχνίσθη διὰ τὴν ἀθλιότητά των, καὶ ἀπέστειλε τὸν υἱόν του, διὰ νὰ τοὺς λυτρώσῃ δι' αὐτοῦ ἀπὸ τὴν πλάνην καὶ ἀπὸ τὴν δουλείαν τῆς ἁμαρτίας, ὅτι εὐδοκεῖ νὰ τοὺς ἀναδείξῃ ἐπὶ τῆς γῆς εὐσεβεῖς καὶ ἐλευθέρους ἀπὸ τὴν κακίαν, εἰς δὲ τὸν οὐρανὸν μακαρίους· ἐπειδὴ οἱ εὐσεβεῖς ἄνθρωποι καὶ ἐπὶ τῆς γῆς ἀκόμη ἀπολαύουσι τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Τοῦτο ἔδειξε φανερά, ὅποτε ἐμποδιζόντων τῶν μαθητῶν του τὰ παιδιά, τὰ ὑποῖα ἔφερον πρὸς τὸν Ἰησοῦν αἱ μητέρες των διὰ νὰ τὰ ἐγγίσῃ καὶ νὰ τὰ εὐλογήσῃ, εἶπεν· ἀφήσατε τὰ παιδιά νὰ ἔλθωσιν εἰς ἐμέ, διότι τῶν τοιούτων εἶναι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν (Θατθ. κεφ. 19. 14) ἐπ' ἀληθείας σᾶς λέγω, ὅστις δὲν δέχεται τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ὡς παιδίον, δὲν εἰσέρχεται εἰς αὐτήν· καὶ ταῦτα εἰπὼν ἔλαβε τὰ παιδιά, καὶ ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν τὰ εὐλόγησε. Τοιοῦτοτρόπως προέτρεπε τοὺς πάντας εἰς μετάνοιαν, καὶ διόρθωσιν ἀπὸ τῆς κακίας. Παρενθὺς ἤρχισε νὰ τὸν ἀκολουθῇ πλῆθος λαοῦ, ὅστις ἤρχετο νὰ ἴδῃ τὰ θαύματά του καὶ νὰ ἀκούσῃ τὴν διδασκαλίαν του, καὶ ὅχι μόνον ἐκ τῶν Ἰουδαίων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν Σαμαριτῶν καὶ τῶν ἐθνικῶν ἤρχοντο πολλοί, καὶ ἡ φήμη του ἐξηπλώθη εἰς ὅλα τὰ περίχωρα· ἐκάλεσε δὲ τινὰς ἐξ αὐτῶν δι' ἰδιαιτέρας χάριτος διὰ νὰ τοὺς μεταχειρισθῇ εἰς τὸ νὰ διδάσκη τοὺς ἄλλους. Περιπατῶν μίαν φορὰν παρὰ τὴν λίμνην Γεννησαρετ εἰς τὴν Γαλιλαίαν, ἐκάλεσε τέσσαρας ἀγίους, Σίμωνα τὸν υἱὸν Ἰωάν,

(1) Ἰωάν. 6'.

τὸν ὁποῖον μετωνόμασε Πέτρον καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἔπειτα τοὺς δύο υἱοὺς Ζεβεδαίου Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην, λέγων εἰς αὐτοὺς, ἀκολουθήσατέ με, καὶ θέλω σᾶς κάμει ἁγίους ἀνθρώπων. (1) Ἄλλοτε ἐκάλεσεν ἓνα Τελώνην, τὸν ὁποῖον εἶδε καθήμενον εἰς τὸ Τελώνιον του, ὀνομαζόμενον Λευὶ ἢ Ματθαῖον (2). οὗτοι οἱ μαθηταὶ ἀφῆκαν εὐθὺς ὅλα τῶν τὰ πράγματα καὶ ἠκολούθησαν τὸν Ἰησοῦν· ἦσαν δὲ διαπαντός μετ' αὐτοῦ, καὶ τοὺς ἐξήγει πολλὰκις κατ' ἰδίαν, ὅτι ἐδίδασκεν εἰς τὸν λαόν, καὶ δι' αὐτῶν ἐβάπτιζε τοὺς πιστεύοντας εἰς τὴν διδασκαλίαν του, καὶ μετανοοῦντας (3)· ἐξ αὐτῶν διεκρίνε δώδεκα καὶ τοὺς ὠνόμασεν Ἀποστόλους, διότι τοὺς ἀπέστειλε νὰ κηρύττωσι τὸ Εὐαγγέλιον· τὰ ὀνόματα τῶν δώδεκα Ἀποστόλων εἶναι ταῦτα· δηλαδὴ Σίμων Πέτρος, καὶ Ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης οἱ υἱοὶ Ζεβεδαίου, Φίλιππος καὶ Βαρθολομαῖος, Ματθαῖος καὶ Θωμᾶς, Ἰάκωβος ὁ υἱὸς τοῦ Ἀλφαίου καὶ Ἰούδας ὁ Θαδδαῖος, ὁ ἀδελφὸς του, Σίμων ὁ Κανανίτης, καὶ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης. Ἐν ᾧ μίαν ἡμέραν ἠρώτησε τοὺς μαθητάς του τί ἐπίστευον περὶ αὐτοῦ, ὁ Πέτρος ὁ κορυφαῖος τῶν Ἀποστόλων ἀπεκρίθη εἰς αὐτὸν, ὅτι σὺ εἶσαι ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος (4)· ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίθη εἰς αὐτὸν, καὶ ἐγὼ σοὶ λέγω, ὅτι σὺ εἶσαι ὁ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ Πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι ᾄδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. Ἐκλέξας δὲ τοὺς δώδεκα Ἀποστόλους τοὺς ἔστειλεν εἰς μόνους τοὺς Ἰουδαίους, ἀπαγορεύσας αὐτοῖς τὸ νὰ κηρύττωσι τότε ἀκόμη εἰς τοὺς Σαμαρίτας καὶ εἰς τοὺς ἐθνικοὺς, καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς τὴν δύναμιν νὰ θεραπεύωσι τοὺς ἀσθενεῖς, νὰ ἀναστήνωσι τοὺς νεκροὺς, νὰ καθαρίζωσι τοὺς λεπροὺς, νὰ ἐκβάλλωσι τὰ δαιμόνια, ἀπαγορεύσας εἰς αὐτοὺς τὸ νὰ λαμβάνωσι μισθὸν διὰ ταύτας τὰς χάριτας, τὰς ὁποίας καὶ αὐτοὶ ἔλαβον δωρεάν, μῆτα

(1) Ματθ. κεφ. δ'. 18 22.

(2) Ματθ. κεφ. θ'. 9.

(3) Λουκ. ζ'. 13.

(4) Ματθ. ιστ'. 16

νά προμηθεύωνται ἐφόδιον εἰς τὰς περιόδους των· Τοῖς προεῖπε ταυτοχρόνως, ὅτι θέλουσι μισηθῇ καὶ καταδιωχθῇ, καὶ τοὺς ἐνθάρρυνε νά μὴ φοβῶνται ἄλλον παρὰ τὸν Θεὸν μόνον· μετὰ δὲ ταῦτα ἔκλεξε καὶ ἄλλους ἐβδομήντα, τοὺς ὁποίους ἔστελλεν ἀνὰ δύο δύο, εἰς τοὺς τόπους, ὅπου ἔμελλεν αὐτὸς νά ὑπάγῃ ὁ ἴδιος, δώσας εἰς αὐτοὺς τὴν αὐτὴν ἐξουσίαν καὶ τὰς αὐτὰς παραγγελίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Περὶ τῶν θαυμάτων τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἔκαμεν ἄπειρα θαύματα διὰ νά δείξῃ, ὅτι ἐστάλη ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ ὁμιλεῖ ἐξ αὐτοῦ. Ταῦτα δὲ τὰ θαύματά του δὲν ἐγίνοντο οὔτε πρὸς ἐπίδειξιν, καθὼς τὰ τῶν Μάγων καὶ Γοήτων, οὔτε διὰ νά ἐμπνεύσωσι φρίκην, καθὼς ἦσαν τὰ πλεῖστα θαύματα τοῦ Μωϋσέως καὶ τοῦ Ἡλίου, ἀλλ' ἦσαν τοιαῦτα, ὥστε νά ἐλκύωσι τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων, διότι ἐνεργοῦντο ἐπάνω εἰς αὐτοὺς τοὺς ἰδίους, χαρίζοντος δι' αὐτῶν εἰς αὐτοὺς τὰ νομιζόμενα ὑπὸ πάντων ὡς τὰ πολυτιμώτατα ἀγαθὰ, τὴν ὑγίαν καὶ τὴν ζωὴν· ἐθεράπευε πολλάκις ἀναρίθμητον πλῆθος ἀνθρώπων βασανιζομένων ἀπὸ παντὸς εἶδους ἀσθενείας, θερμην, αἰμόρροϊαν, ὑδροπικίαν, παραλυσίαν, καὶ λέπραν (1)· τοὺς ἐθεράπευε δὲ ἐν ἀκαρεῖ, καὶ πολλάκις μὲ ἓνα λόγον, ἄλλοτε καὶ χωρὶς νά τοὺς ἴδῃ τελείως, μῆτε νά τοὺς πλησιάσῃ· ἤρκει μόνον νά ἐγγίσῃ τις τὸ κράσπεδον τοῦ ἱματίου του διὰ νά θεραπευθῇ (2)· πανταχοῦ, ὅθεν διέβαιναν ἔφερον τοὺς ἀσθενεῖς ἀπὸ τὰ περίχωρα, καὶ τοὺς ἔβαλλον εἰς τὰς ὕδους καὶ πλατείας τῶν πόλεων, συχνάκις μάλιστα περιεκύκλουν τὴν οἰκίαν, ὅπου ἐκάθητο, καὶ δὲν τοῦ ἐδίδαν καιρὸν οὔτε γὰρ φάγῃ (3)· παντοῦ τὸν ἠκολούθουν ἕως καὶ εἰς αὐτὰς τὰς

(1) Ματθ. δ'.

(2) Μάρκ. στ'. 36.

(3) Μάρκ. α', 33, 45 γ'. 20θ'. 10

ἐρημίας, ὅπου ἐβιάζετο νὰ ἀποχωρῇ διὰ νὰ ἀποφύγῃ τὸ πλῆθος· ἀπέδωκε τὸ φῶς εἰς πολλοὺς τυφλοὺς, καὶ μεταξὺ τῶν ἄλλων εἰς ἓνα ἐκ γεννητῆς τυφλόν, ἀλείψας ὀλίγον πηλόν τοὺς ὀφθαλμούς του (1)· ἔδωκε φωνὴν εἰς τοὺς ἀλάλους, καὶ ἀκοὴν εἰς τοὺς κωφοὺς, ἀνώρθωσε χωλοὺς καὶ συγκύπτοντα, ἀπέβαλλε τοὺς δαίμονας ἀπὸ τὰ σώματα πολλῶν δαιμονιζομένων (2), τελευταῖον ἐχάρισε τὴν ζωὴν εἰς πολλοὺς νεκροὺς, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ ἱστορία μᾶς ἀναφέρει τρεῖς, μίαν κόρην τεθνηκυῖαν (3)· ἓνα νεανίσκον τὸν ὁποῖον ἔφερον εἰς τὸν τάφον (4), καὶ τὸν Λάζαρον πρὸ τεσσάρων ἡμερῶν ἐνταφιασμένον (5)· εἶδον πρὸς τοῦτοις τὸν Ἰησοῦν νὰ περιπατῇ ἐπάνω εἰς τὰ ὕδατα, ὅπου ἔκαμε καὶ τὸν Πέτρον νὰ περιπατήσῃ, κατέπαυσε τὴν τρικυμίαν ἐπιτιμῶν τοῖς ἀνέμοις καὶ τῇ θαλάσῃ (6), ἄλλοτε ἔκαμε τοὺς μαθητάς του νὰ πιάσωσι πλῆθος ἀναρίθμητον ὀψαρίων· μίαν ἡμέραν ἐχόρτασε μὲ πέντε ἄρτους καὶ μὲ δύο ἰχθύας πέντε χιλιάδας ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι τὸν ἠκολούθησαν εἰς τὴν ἔρημον (7)· καὶ ἄλλοτε πάλιν ἐχόρτασε τέσσαρας χιλιάδας μὲ ἑπτὰ ἄρτους· ἐγένετο ἄφαντος ὅτε ᾔθελεν, ἐγνώριζε τοὺς πλέον κεκρυμμένους διαλογισμοὺς τῶν ἀνθρώπων, καὶ προέλεγε τὰ μέλλοντα· προσευχόμενος μίαν φορὰν εἰς τὸ Θαβώριον ὄρος μὲ τοὺς τρεῖς μαθητάς του, Πέτρον, Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην, μετεμορφώθη ἑξαφνα ἔμπροσθεν αὐτῶν, δηλαδὴ τὰ μὲν ἱμάτια του ἔγειναν λευκότερα ἀπὸ τὸ φῶς, τὸ δὲ πρόσωπόν του ἔλαμψεν ὑπὲρ τὸν ἥλιον· καὶ οἱ Μαθηταί του εἶδον τὸν Μωϋσῆν καὶ τὸν Ἡλίαν συλλαλοῦντας μετ' αὐτοῦ, καὶ ἤκουσαν φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λέγουσαν. Οὗτος εἶναι ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός· εἰς τὸν ὁποῖον εὐαρεστοῦμαι, αὐτοῦ ἀκούετε (8). Ὅλα ταῦτα τὰ θαύματα ἀπεεἰδκνουν λαμπρῶς, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἦτον ἐκεῖνο τὸ

(1) Ἰωάν. κεφ. θ'. 7. Μάρκ. 6 ζ'. Λουκ. ἡ. 55.

(2) Λουκ. κεφ. ζ'. 12

(3) Ἰωάν. ια'.

(4) Ἰωάν. κεφ. στ'. 12 Λουκ. κεφ. θ. 17

(5) Ἰωάν. κεφ. ια' 48 (6) Ἰωάν. στ'. 16

(7) Ματθ. ιδ'. 17 (8) Ματθ. ιζ'. 2

ὁποῖον ἔλεγε, δηλαδὴ, ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Ὅχι μόνον δὲ αὐ-
τὸς ὁ ἴδιος ἔκαμνε θαύματα, ἀλλ' ἐδίδεν ἀκόμη καὶ εἰς τοὺς
μαθητάς του τὴν δύναμιν νὰ κάμνωσι τοιαῦτα καὶ μεγαλύτερα
τοιαύτας ἀποδείξεις ἔδωκεν ὁ Ἰησοῦς τῆς θεότητός του!

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΑ΄.

Περὶ τοῦ ἡθους τοῦ Ἰησοῦ Ἀριστοῦ

Ἐν ᾧ ἔκαμνε ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ὅλα ταῦτα τὰ θαύματα, ἐδεί-
κνυνεν ἐν ταυτῷ καὶ τὸ παράδειγμα παντὸς εἶδους ἀρετῆς.
Ποτὲ δὲν ἔπραξεν ἁμαρτίαν οὐδὲ εὗρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐ-
τοῦ (1), ἀλλ' ἦτον ἄκκος, ἀμίαντος, κεχωρισμένος ἀπὸ τῶν
ἁμαρτωλῶν (2), ὥστε ἐδύνατο μετὰ θάρρους καὶ ἄνευ τινὸς συστο-
λῆς, νὰ ἐπικαλεσθῇ καὶ αὐτῶν τῶν ἰδίων του ἐχθρῶν τὴν μαρτυ-
ρίαν περὶ τούτου. Τίς ἀπὸ σᾶς, ἔλεγεν, εἰς αὐτοὺς, δύναται νὰ μὲ
ἐλέγξῃ περὶ τινος ἁμαρτίας; (3). Εἰς τὴν περιγραφὴν τῆς ἀγίας
τοῦ ζωῆς, τὴν ὁποίαν μᾶς ἀφῆκαν οἱ Εὐαγγελισταί, δὲν ἀπαντῶ-
μεν πούποτε, οὔτε εἰς τοὺς λόγους, οὔτε εἰς τὰς πράξεις του οὐδὲ
τὸ παραμικρὸν ἔχνος, ὑπερηφανίας, ἢ κενοδοξίας, ἢ μίσους, ἢ ἐκ-
δικήσεως ἢ ἄλλου τινὸς τοιούτου ἀλόγου πάθους, ἐν ᾧ τῶν ἀν-
τιθέτων ἀρετῶν πανταχοῦ ἀναφαίνονται ἀποδείξεις λαμπρόταται.
Ἡ ψυχὴ του ἦτο κάτοχος καὶ πεπληρωμένη ἀπὸ θερμοτάτην
ἀγάπην πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πατέρα του, καὶ ἡ ἀγάπη αὕτη διεύθυ-
νεν ὅλην του τὴν διαγωγὴν, ἢ τροφὴ καὶ ἄνεσις τοῦ πνεύματός
του ἦτο ἡ μετὰ τοῦ Ἰψίστου ὄντος κατὰ μόνας συναναστροφὴ
διὰ τοῦτο ὅχι μόνον παρευρίσκετο πάντοτε ἐπιμελῶς εἰς τὴν δη-
μόσιον λατρείαν τοῦ Θεοῦ, φυλάττων ἀκριβῶς πάντα τὰ ὑπὸ τοῦ
θεοῦ νόμου διατεταγμένα, ἀλλὰ καὶ ἐπεριπάτει πάντοτε ἐνώπιον

1) Α. Πέτρ. 6'. 22

(2) Ἑβρ. κεφ. ζ', 26

(3) Ἰωάν. κεφ. γ'. 46

τοῦ θεοῦ ἔχων καὶ τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν του διηνεκῶς ἀν-
υψωμένα πρὸς αὐτὸν, καὶ οὔτε τὰ ἐπιπονώτατα ἔργα τῆς ἡμέρας,
οὔτε τὸ σκότος τῆς νυκτὸς τὸν ἐκώλυον ἀπὸ τοῦ νὰ διανυκτερεύῃ
εἰς τὴν προσευχήν.

Περὶ τῆς ὑποταγῆς του εἰς τὸν Θεόν.

Ἡ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πατέρα του ὑποταγὴ ἦτο τελεία καὶ ἀμε-
τάβλητος· ἰδοὺ ἔρχομαι, ἔλεγεν εἰς τὸν Θεόν, διὰ νὰ κάμω τὸ
θέλημά σου, καὶ ὁ νόμος σου εἶναι μέσα εἰς τὴν καρδίαν μου (1).
ἡ τροφή του ἔλεγεν ὅτι εἶναι, νὰ κάμνῃ τὸ θέλημα ἐκείνου, ὅστις
τὸν ἔστειλε, καὶ νὰ τελειώσῃ τὸ ἔργον αὐτοῦ (2), δηλαδὴ τὸν
σκοπὸν τῆς θείας εὐσπλαγχνίας διὰ τῆς ἀπολυτρώσεως τῶν ἀν-
θρώπων, διὰ τοῦτο ἡ θέλησίς του ἦτο ἐντελῶς ὑποταταγμένη εἰς
τὴν θέλησιν τοῦ οὐρανοῦ πατρὸς του, καὶ εὐηρεστεῖτο εἰς τὴν εὐ-
αρέστησιν τοῦ πατρὸς του. Ναὶ Πάτερ. ἔλεγε πολλάκις. ὅτι οὕτως
ἐγένετο εὐδοκία ἔμπροσθέν σου (3). Ἡ τροφή μου εἶναι, ἔλεγεν,
νὰ κάμνω τὸ θέλημα ἐκείνου ὅστις με ἔξειλεν (4). Αὐτὸς εἶναι
πάντοτε μετ' ἐμοῦ, καὶ δὲν με ἀφίνει μόνον, διότι ἐγὼ κάμνω
πάντοτε τὸ θέλημά του (5). Καὶ εἰς αὐτὴν τὴν τελευταίαν φρι-
κτοτάτην σκηνὴν τῆς ζωῆς του, ὁπότε δὲν ἔβλεπε ἔμπροσθέν του
τίποτ' ἄλλο, παρὰ ἐξουθένησιν καὶ ἀτιμίαν, βασάνους καὶ ὀδύνας,
καὶ συνείχετο ἀπὸ τὸν τρόμον τοῦ θανάτου, καὶ τότε ἀκόμη δι-
έμεινε σταθερὸς εἰς τὴν ἀπόφασιν νὰ ἐκτελέσῃ τὸ θέλημα τοῦ
Θεοῦ, ὑπερνικήσας τὸν ὑπὸ τῆς θεωρίας τῶν παθῶν προξενηθέντα
εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν τρόμον. Πάτερ μου, εἶπε, προσευχόμενος,
εἰ δυνατόν παρελθέτω τὸ ποτήριον τοῦτο ἀπ' ἐμοῦ, πλὴν οὐχ ὡς
ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ (6).

Ὁ ζῆλος του ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ.

(1) Ψαλ. λθ', 8

(2) Ἰωάν. δ', 34

(3) Ματθ. ια', 26

(4) Ἰωάν. δ', 34

(5) Ἰωάν. η', 36

(6) Ματθ. κστ' 29

Ἐτι δὲ εἶχε ζῆλον ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ εἰλικρινῆ καὶ δραστήριον, ἐκτελῶν πιστῶς καὶ ἀκριβῶς τὰ ἔργα, τὰ ὅποια ἤλθεν εἰς τὸν κόσμον διὰ νὰ κάμῃ, καὶ διατηρῶν ἀξίως τὸν ὅποιον ἔφερε χαρακτῆρα, χωρὶς νὰ ἐμποδίζεται εἰς τὴν ἀκριβῆ καὶ ἐντελῆ αὐτῶν ἐκπλήρωσιν οὔτε ἀπὸ τὰς συκοφαντίας οὔτε ἀπὸ τὰς βλασφημίας τῶν ἐχθρῶν του, οὔτε ἀπὸ τὰ ἄλλα ἐμπόδια καὶ τὰς δυσκολίας, αἱ ὅποια ἦσαν εἰς τὸ μέγα τοῦτο ἔργον. Ὡς Σωτὴρ τοῦ κόσμου, ἔπρεπε νὰ ζητήσῃ τὸ ἀπολωλὸς καὶ νὰ κηρύξῃ τὸ Εὐαγγέλιον εἰς τοὺς πτωχοὺς, καὶ ὡς Ἰατρός τοῦ Ἰσραὴλ νὰ θεραπεύῃ τοὺς ἀσθενεῖς καὶ ἀδυνάτους, τοῦτο ἔκαμνε πάντοτε καὶ πανταχοῦ, ἂν καὶ οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ Γραμματεῖς τὸν κατεφρόνουν διὰ τοῦτο ὀνομάζοντές τον φίλον καὶ σύντροφον τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν· ποτὲ δὲν ἄφινε τὴν εὐκαιρίαν τοῦ νὰ τρέψῃ τὴν προσοχὴν τῶν ἀκροατῶν του καὶ νὰ τοὺς διδάξῃ περὶ ἐκείνου, διὰ τὸ ὅποιον ἦλθε κυρίως εἰς τὸν κόσμον (1)· ἐπειδὴ ὄλων τῶν θαυμάτων του ὁ σκοπὸς ἦτο νὰ γνωρίσῃ ἑαυτὸν καὶ τὴν θεῖαν του διδασκαλίαν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ νὰ τοὺς καταπέισῃ περὶ τούτου, ὅτι αὐτοὺς εἶναι ὁ παρὰ τοῦ Θεοῦ ἀπεσταλμένος καὶ ὑπ' αὐτῶν προσδοκώμενος Μεσσίας· διὰ τοῦτο, ἐὰν τοῦ ἔλεγον, ὅτι ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου στέκοντες ἔξω σὲ ζητοῦσι, αὐτὸς ἀπεκρίνετο, » ὅστις ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς, ὅστις ἀκούῃ καὶ ποιῇ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς μου εἶναι ἀδελφὸς καὶ ἀδελφὴ καὶ μήτηρ (2)· ὅτε δὲ ἐδιηγοῦντο εἰς αὐτὸν τὴν ἱστορίαν τῶν δυστυχῶν Γαλιλαίων, τῶν ὁποίων τὸ αἶμα ἀνέμιξεν ὁ Πιλάτος μετὰ τὸ αἶμα τῶν θυσιῶν αὐτῶν, ἔδωκε τὴν ἀξιόλογον ταύτην διδασκαλίαν εἰς τοὺς ἀκροατάς του. » Μὴ νομίζετε, ὅτι οἱ Γαλιλαῖοι οὗτοι ἦσαν ἁμαρτωλοὶ ὑπὲρ πάντας τοὺς » Γαλιλαίους, διότι ἔπαθαν τοιαῦτα. ὅχι, ἀλλ' ἐὰν μὴ μετανόητε, » ὅλοι ὡσαύτως θέλετε χαθῆ (3)· . Ἐὰν δέ τις ἀπὸ κακόβουλον

(1) Ματθ, ἡ. 28

(2) Ματθ, ιβ'. 46, Λευκ, ἡ, 21

(3) Λευκ, κεφ, ιγ', 1

ἢ καὶ ἀνωφελῇ περιέργειαν ἡρώτα, ἐὰν εἶναι πολλοὶ οἱ σωζόμενοι, ζητεῖ νὰ τρέψῃ καὶ τοῦ ἐρωτῶντος καὶ τῶν περισσώτων τὴν πρόσοχὴν εἰς οὐσιοδέστερα πράγματα, ἀποτείνων εἰς αὐτὸν τὴν σπουδαίαν ταύτην παραινέσιν: Ἀγωνίζεσθε εἰσελθεῖν διὰ τῆς στενῆς θύρας, ὅτι πολλοὶ ζητήσουσιν εἰσελθεῖν καὶ οὐ δυνήσονται (1).

Τοιουτοτρόπως δὲν ἐσπούδαζεν εἰς τίποτ' ἄλλο διὰ παντὸς ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, εἰμὴ εἰς τὸ νὰ συστήσῃ τὴν δόξαν τοῦ πατρὸς ὅς του καὶ νὰ τελειώσῃ τὸ ἔργον αὐτοῦ.

Ἡ πρὸς πάντας συμπάθεια καὶ εὐσπλαγχνία του.

Ἦτον πρὸς τούτοις εὐσπλαγχνός καὶ συμπαθητικώτατος. Τὸ «Ἐλεον θέλω καὶ οὐ θυσίαν» (2) καὶ τὸ «Μακάριον ἐστὶ μαλλον διδόναι ἢ λαμβάνειν» (3), ἦσαν τὰ δύο ἀξιώματα, κατὰ τὰ ὁποῖα διευθύνετο ὅλη του ἡ διαγωγή καὶ τῶν ὁποίων τὴν ἀξίαν ἀνεκέρυττε καὶ πρὸς τοὺς φίλους καὶ πρὸς τοὺς ἐχθρούς σου πάντοτε. Ἡ θεωρία τῆς δυστυχίας τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ καὶ κατὰ τὰς γνώσεις, καὶ κατὰ τὴν θρησκείαν, καὶ κατὰ τὰ ἥθη τὸν ἐκίνει εἰς τρυφερωτάτην συμπάθειαν· τὰ ἐπιβαλλόμενα εἰς αὐτὸν παρὰ τῶν γραμματέων βαρεὰ φορτία, ἡ γινομένη πρὸς αὐτὸν βλαβερά διδασκαλία, αἱ καταπιέζουσαι αὐτὸν ἐξωτερικαὶ περιστάσεις του, καὶ τὰ ἔτι μεγαλῆτερα ἐπερχόμενα κατ' αὐτοῦ δεινὰ ἔθλιβον ἐνδομύχως τὴν καρδίαν του καὶ ἐξέθλιβον ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς του τὰ δάκρυα. Ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους, λέγει ὁ Ματθαῖος (4), ἐσπλαγγνίσθη περὶ αὐτῶν, ὅτι ἦσαν ἐκλελυμένοι καὶ ἐρριμένοι ὡς πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα, διὰ τοῦτο τοὺς ἐφώναζεν ἔλθετε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, καγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς (5). Ἀλλ' οὐδὲ εἰς τὰς σωματικὰς αὐτῶν χρείας ἔμενεν ἀδιάφορος. Σπλαγγνίζομαι ἐπὶ τὸν ὄχλον ἔλεγεν εἰς τοὺς μαθητάς του, διότι τρεῖς ἡμέρας ἤδη προσμένουσί

(1) Λευκ. ιγ', 23

(2) Ματθ. κεφ. ιε', 7.

(3) Πραξ. Ἀποστ. κεφ. κ'. 85

(4) κεφ. θ' 36

(5) Ματθ. ια' 38.

μοι, καὶ οὐκ ἔχωσι τί φάγωσι· καὶ οὐ θέλω ἀπολῦσαι αὐτοὺς νή-
σεις, μήποτε ἐκλυθῶσιν ἐν τῇ ὁδῷ (1). Ἐὰν ἐκφωνῇ τὸ οὐαὶ κατὰ
τῆς πόλεως Χοραζίν, καὶ βηθσαϊδάν (2) δὲν τὸ ἐκφωνεῖ διὰ τὰ
καταρασθῆ κακὰ τοὺς κατοικοῦντας ταύτης τῆς πόλεως, ἀλλὰ τὰ τοὺς
νοσητέσθαι καὶ τὰ τοὺς προτρέψαι εἰς μετάνοιαν δεικνύων τὴν συμ-
πᾶθειάν του πρὸς αὐτούς. Ὅτε δὲ ὁμιλεῖ περὶ τῆς ὅσον οὐπω
καταστρεφῆς τῆς Ἱερουσαλήμ καὶ τῆς δικαίας τιμωρίας τῶν κα-
τοίκων τῆς φανταζόμενος τὴν σκληρότητα αὐτῶν καὶ τὴν ἀντί-
στικτιν εἰς τοὺς ὑπὲρ τῆς σωτηρίας αὐτῶν ἀγῶνας του, ἠκούετο
τὴν λέγειν θλιβόμενος καὶ ἐλεεινολογῶν. «Ἱερουσαλήμ, Ἱερουσαλήμ!
ποσάκις ἠθέλησα νὰ συνάξω τὰ τέκνα σου, καθὼς ὁ ὄρνις συνάγει
τὰ πουλιὰ τῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας, ποσάκις σὰς ἐπροσκάλεσα νὰ
γένῃς ὑπήκοος τῆς βασιλείας μου καὶ μέτοχον τῶν ἀγαθῶν τῆς καὶ
σεῖς δὲν ἠθελήσατε! (3). Ἀκόμη καὶ ἐν ᾧ ἐδόχταζεν ἐπὶ τῶν ὤμων
του τὸ βῆρας τοῦ σταυροῦ, καὶ ἤρχετο καταδικασμένος ὑπ' αὐτῶν
εἰς τὸν ἐπονειδιστὸν ὀλίγον, ὅποτε εἶχε τὰ μέγιστα δίκαια νὰ
ἀγανακτῇ κατὰ τῆς ἀπανθρώπου διαγωγῆς τῶν κατὰ σάρκα ἀδελ-
φῶν του, καὶ τότε ἀκόμη ὑπερίσχυον τὰ φιλάνθρωπα ταῦτα αἰ-
σθήματα. Μὴ κλαίετε ἐπ' ἐμὲ, ἐφώναζεν εἰς τὰς θρηνούσας τὰ
πᾶν του, κλαίετε δὲ μᾶλλον διὰ τὸν ἑαυτὸν σὰς καὶ διὰ τὰ
τέκνα σας. Καὶ τίς δύναται νὰ μὴ θαυμάσῃ τὸ μέγεθος καὶ τὴν
ἀκαταμάχητον δύναμιν τῆς ἀγάπης του, ὅταν ἀκούῃ αὐτὸν τὸν
ἐσταυρωμένον Ἰησοῦν μετὰ τῶν δριμυτάτων πόνων νὰ λέγῃ πρὸς
τὸν Θεόν: Πάτερ συγχώρησέ τους, διότι δὲν ᾔστεύουσι τί κά-
μνουσι (4);

Ὅτι ἡ ἀγάπη του ἐδικαῦτο διὰ τὸν ἔργον.

Αὕτη δὲ ἡ ἀγάπη του δὲν ὑφίστατο μόνον εἰς λόγους γλυκεῖς
καὶ εὐχὰς παρὰ μυθιτικὰς, ἀλλ' ἐξέφραζετο δι' εὐεργεσιῶν αὐτο-

(1) Ματθ. ιε. 32.

(2) Ματθ. ια. 11.

(3) Ματθ. κγ'. 37.

(4) Λουκ. κβ. κγ'. 34.

ΒΙΒΛΙΟ ΤΗΣ
Μ. ΚΑΛΙΤΑΤΕ

προαιρέτως καὶ προθύμως καὶ γενικῶς πρὸς πάντας ἑννομένων.
Καὶ περιήρχετο, λέγει ὁ Ματθαῖος (1) τὰς πόλεις πάσας καὶ τὰς
κώμας διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, καὶ κηρύσσων τὸ
εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας, καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν
μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ. Ἡ καθὼς ἐκφράζεται συντομώτερον ὁ ἀπό-
στολος Πέτρος (2), ὅς διῆλθεν εὐεργετῶν, καὶ ἰώμενος πάντας τοὺς
καταδυναστευομένους ὑπὸ τοῦ διαβόλου. Αὕτη εἶναι ἡ σύνοψις τῆς
ἑλθούσης του ἱστορίας, τὸ νὰ βοηθῇ τοὺς δυστυχεῖς, νὰ ἰατρεύῃ τοὺς
ἀσθενεῖς, νὰ παρηγορῇ τοὺς τεθλιμμένους, νὰ διδάσκῃ τοὺς ἁμαρ-
θεῖς, νὰ διορθῇ τοὺς ἁμαρτωλοὺς καὶ νὰ προάγῃ τοὺς πάντας
εἰς τὴν πρόσκαιρον καὶ αἰώνιον εὐδαιμονίαν των, ταῦτα ἦσαν τὰ
κυριώτερα καὶ τὰ μόνα ἔργα του. Ποτὲ δὲν ἀπεποιήθη τὸ νὰ πα-
ρασταθῇ ἐκεῖνους, οἱ ὅποιοι εἶχον χρεῖαν τῆς βοηθείας του, ποτὲ
δὲν ἐδίστασε οὔτε μίαν στιγμὴν εἰς τὸ νὰ χαρίσῃ τὴν ζητουμένην
παρά τινος χάριν, ἐὰν μόνον δὲν ἦτο καθ' ἑαυτὴν κακὴ ἢ ἄδικος.
Μόλις πλησιάζει ὁ τεθλιμμένος πατὴρ καὶ τοῦ δέεται νὰ ἀπαλλάξῃ
τὴν θυγατέρα του ἀπὸ τὸν πλησιάζοντα θάνατον· καὶ ἐγερθεὶς ὁ
Ἰησοῦς ἠκολούθησεν αὐτῷ (3). Μόλις τὸν ζητεῖ ἕνας φιλάνθρωπος
καὶ συμπαθὲς οἰκοδεσπότης νὰ θεραπεύσῃ τὸν δοῦλόν του, καὶ ἡ
ἀπόκρισις του εἶναι· ἐγὼ ἔλθων θεραπεύσω αὐτόν. Αἱ μητέρες
φέρουσιν εἰς αὐτόν τὰ παιδία των διὰ νὰ ἐπιθέσῃ εἰς αὐτὰ τὰς
χεῖράς του καὶ νὰ τὰ εὐλογήσῃ, καὶ ἐν ᾧ οἱ μαθηταὶ ἐδυσαρεστή-
θησαν, αὐτὸς λέγει, ἄφετε τὰ παιδία νὰ ἔλθωσιν εἰς ἐμὲ καὶ μὴ τὰ
ἐμποδίζετε, διότι τῶν τοιούτων εἶναι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν,
καὶ δεχθεὶς αὐτὰ εἰς τὰς ἀγκάλας του τὰ εὐλόγησε (4). Ἀντὶ νὰ
τρομάξῃ καὶ νὰ καταπλήττῃ τοὺς δειλοὺς καὶ ὀλιγοπίστους, τοὺς
ἐμπνέει ὡς πατὴρ φιλόστοργος θάρρος καὶ πεποίθησιν· θάρσει, θύ-
γατερ, εἶπεν εἰς τὴν Χαναναίαν, ἥτις ἐντρέπετο νὰ παρουσιασθῇ

(1) κατ. θ. 35.

(2) Πράξ. κατ. ι. 38.

(3) Ματθ. θ. 20.

(4) Μαρκ. κατ. ι. 16.

Θάρσει, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε, πορεύου εἰς εἰρήνην (1). Μὴ φοβοῦ εἶπεν εἰς τὸν ἀρχισυνάγωγον μαθόντα τὸν θάνατον τῆς θυγατρὸς του (2). Μὴ φοβοῦ, μόνον πίστευε καὶ σωθήσεται.

Ὅτι καὶ τοὺς ἐχθροὺς εὐηργεῖται.

Ἔτι δὲ καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς ἀναξιωτάτους ἀνθρώπους ἦτον εὐμενὴς καὶ εὐεργετικὸς. Ἠγάπα τοὺς ἐχθροὺς του καὶ ἔκαμνε περισσότερο καλὸν εἰς αὐτοὺς, παρ' ὅσον ἡμεῖς συνηθίζομεν νὰ κάμνωμεν εἰς τοὺς φίλους μας. Ἐξ ἀρχῆς λέγει ὁ Ἰωάννης, ἐγνώριζεν ὁ Ἰησοῦς ποῖος θέλει τὸν προδώσει (3) καὶ ὁμως δὲν ἀπέβαλεν ἀπὸ τοῦ χοροῦ τῶν μαθητῶν του τὸν οὐτιδανώτατον τοῦτον προδότην ἀλλὰ τὸν ἠξίωσε πολλὸν χρόνον τῆς διθασκαλίας, τῆς φροντίδος, τῆς συναναστροφῆς καὶ τῆς φιλίας του· τὸν ἐτίμησε καθὼς καὶ τοὺς λοιποὺς πιστοὺς αὐτοῦ μαθητὰς μὲ τὴν χάριν τοῦ νὰ κηρύττῃ τὴν ἔλευσιν τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, μεταδώσας εἰς αὐτὸν καὶ τὴν δύναμιν τοῦ νὰ κάμνῃ θαύματα εἰς τὸ ὄνομά του. Πόσον ἐπιτήδειος ἦτον ἡ μεγαλόψυχος αὕτη διαγωγή νὰ μαλακώσῃ τὴν καρδίαν τοῦ ἀχαρίστου τούτου μαθητοῦ, ἐὰν ἦτο δεκτὴ διορθώσεως! Ἀκόμη τὴν ἐσπέραν καθ' ἣν ἐμελέτα νὰ ἐκτελέσῃ τὸ σχέδιον τῆς κακίας, ἐζήτει ὁ Ἰησοῦς μὲ τρόπον ἡμερον νὰ τὸν φέρῃ εἰς μετάνοιαν. Οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκεῖνῳ, τοῦ ἔλεγε, δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται. Καὶ μὲ πόσῃν πρᾶότησιν δὲν τοῦ ἐλάλησεν ἀκόμη καὶ ὅταν ἦλθεν νὰ τὸν παραδώσῃ εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν του; Φίλε, τοῦ λέγει, διατί ἦλθες; Ἰούδα φιλήματι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου παραδίδεις (4); Ἀλλ' ἡ μεγίστη πασῶν ἀπόδειξις τῆς θερμοτατῆς καὶ ἀνυπερβλήτου ἀγάπης του δὲν εἶναι τὸ ὅτι ἀπέθανεν ὁ λυτρωτὴς ἡμῶν καὶ ἐπροσφέρθη ἐκουσίως θῦμα ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων; Μεγαλητέραν λέγει, ἀγάπην ἀπὸ ταύτην, δὲν ἔχει κανεὶς, παρὰ τὸ νὰ θυσιασθῇ

(1) Λουκ. κ'. 48.

(2) Λουκ. ἡ. 50.

(3) κεφ. στ'. 64.

(4) κεφ. κατ'. 50 Λουκ. κβ', 48.

ὑπὲρ τῶν φίλων του (1). Ὁ δὲ Χριστὸς ἀπέθανεν ὑπὲρ ἡμῶν, ἐν ᾧ ἡμεῖς ἀκόμη ἁμαρτωλοὶ, δηλαδή ἐν ᾧ ἡμεῖς ἀκόμη ἔχθοροὶ του (2).

Οτι καὶ ἡ φιλία του ἦτο σταθερά·

Ὅσον ἡ φιλανθρωπία του ἦτο κοινὴ πρὸς πάντας, τοσοῦτον καὶ ἡ φιλία του ἦτο τρυφερά καὶ σταθερά πρὸς τοὺς φίλους του. Ἀλέξανδρος ὁ φίλος μας ἀπέθανεν, εἶπεν εἰς τοὺς μαθητάς του, καὶ ὑπάγω νὰ τὸν ἀναστήσω (3) ἡ θεωρία τοῦ τάφου του καὶ ἡ μετ' αὐτοῦ συνδεδεμένη ιδέα τῆς ἀνθρωπίνης δυστυχίας ἐξέθλιψαν τὰ δάκρυα ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς του. Ὅθεν ἔκλαυσε, καὶ οἱ περιεστῶτες ἔλεγον, ἴδε πῶς ἐφίλει αὐτόν. Περὶ δὲ τῶν μαθητῶν του λέγει ὁ Ἰωάννης (4). Καθὼς ἠγάπησε μίαν φορὰν τοὺς ἰδιούς του, οὕτω τοὺς ἠγάπα μέχρι τέλους. Ἡ ψυχὴ του ἐθλίβετο μεγάλως ἀπὸ τὴν ιδέαν ὅτι εἰς ἐξ ἐκείνων, τοὺς ὁποίους μέχρι τοῦδε ἠξίωσε τῆς φιλίας του μέλλει νὰ τὸν παραδώσῃ. Ἐταράχθη λέγει, τῷ πνεύματι, καὶ ἐμαρτύρησε, καὶ εἶπεν, ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν εἰς ἐξ ὑμῶν παραδώσειμε (5). Καὶ ἐν ᾧ εὗρίσκετο αὐτὸς ὁ ἴδιος εἰς τὰς δεινοτάτας περιστάσεις, πόσον δὲν ἐφρόντιζε περὶ τῶν φίλων του! Ἐὰν ἐμὲ ζητῆτε, ἔλεγεν εἰς τοὺς ἐλθόντας νὰ τὸν συλλάβωσιν, ἄφετε τούτους ὑπάγειν (6). Ἀλλὰ καὶ πρὸ ὀλίγων ὥρων τῶν παθῶν του πόσον ἰσχυρὰν ἀπόδειξιν τῆς φιλίας του δὲν ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς! Ἐφαίνετο ὅτι εἶχε λησμονήσῃ παντάπασι τὸν ἑαυτόν του, καὶ αὐτὰ τὰ πρὸ ποδῶν θλιβερά του παθήματα, ὅτι εἶχε λησμονήσῃ τὸν ἐπινειδιστὸν καὶ ὀδυνηρότατον θάνατον, ὅστις τὸν ἐπρόσμενε, διὰ νὰ παρηγορήσῃ αὐτοὺς, νὰ τοὺς ἐνθαρρύνῃ, νὰ τοὺς ἐνισχύσῃ, καὶ νὰ τοὺς προφυλάξῃ ἀπὸ τὸ σκάνδαλον τοῦ σταυροῦ. Μὴ ταρασ-

(1) Ἰωάν., ιε', 13.

(2) Ῥωμ. Σ', 8.

(3) Ἰωάν. ια', 22.

(4) κριτ. ιγ', 1.

(5) Ἰωάν., κριτ. ιγ', 21.

(6) Ἰωάν. ιη', 8.

σέσθω ὑμῶν ἡ καρδιά, τοὺς ἔλεγε, μηδὲ δειλιάτω. Πιστεύετε εἰς τὸν Θεόν, καὶ εἰς ἐμὲ πιστεύετε (1) οὐκ ἀφήσω ὑμᾶς ὀρφανούς, πάλιν ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς, τώρα μὲν ἔχετε λύπην, ἀλλὰ πάλιν θέλω σᾶς ἰδεῖ, καὶ θέλει χαρῇ ἡ καρδιά σας, καὶ τὴν χάραν ταύτην δὲν θέλει σᾶς πάρει κανεῖς (2). Σᾶς ἀφήνω εἰρήνην, τὴν ἰδικήν μου εἰρήνην σᾶς ἀφίνω, δὲν τὴν δίδω εἰς ἐσᾶς καθὼς τὴν δίδει ὁ κόσμος, ἃς μὴ ταράττεται ἡ καρδιά σας, μήτε ἃς δειλιά. Κανεῖς βέβαια ἐὰν δὲν ἔχη καρδίαν ἀπολελιθωμένην, δὲν δύναται νὰ ἀναγνώσῃ τοὺς τελευταίους λόγους τοῦ Σωτῆρος, χωρὶς συγκίνησιν τῆς καρδίας καὶ χωρὶς δάκρυα.

Οἱ φιλόφρων καὶ εὐπροσήγορος.

Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἦτο προσέτι πρᾶϋς, φιλόφρων, καὶ εὐπροσήγορος, δὲν ἀπέφευγε τὴν κοινωνίαν τῶν ἀνθρώπων. Ἡ ὑψηλὴ σεμνότης ἡ διαλάμπουσα καὶ εἰς τοὺς λόγους καὶ εἰς τὰς πράξεις του, ἡ τόσον ἀρμόδιος εἰς τὸν ὁποῖον ἔφερε χαρακτῆρα δὲν τὸν ἐμπόδιζεν ἀπὸ τοῦ νὰ συναναστρέφῃται μετὰ τῶν ἀνθρώπων, καὶ νὰ γίνηται κάποτε μέτοχος τῆς ἐκ τινων νενομισμένων ἤδη ἐθίμων ἀθώως χαρᾶς. Διὰ τοῦτο εἰς τὸν ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας γάμον παρευρέθη μετὰ τῶν μαθητῶν του. Ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου, λέγει ὁ ἴδιος (3) τρώγει καὶ πίνει, καθὼς οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι. Ἦτον ὑπομονητικὸς καὶ συγκαταβατικὸς πρὸς τοὺς μαθητάς του καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους Ἰουδαίους, οἵτινες ἦσαν τοσοῦτον προκατειλημμένοι ἀπὸ ιδέας βλαβεράς καὶ δεισιδαιμονικᾶς, ὥστε κανεῖς δὲν ἐδύννατο νὰ τοὺς διορθώσῃ. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ὑπέμενε μὲ θαυμάσιον ὑπομονὴν τὰς ἀδυναμίας καὶ τὰ ἐλαττώματά των, ἐπαναλαμβάνων συχνάκις τὰς διδασκαλίας του, ποτὲ μὲν μὲ τοῦτον, ποτὲ δὲ μὲ ἐκεῖνον τὸν τρόπον, διὰ νὰ τὰς κάμῃ σαφεῖς καὶ καταληπτὰς εἰς αὐτοὺς. Καὶ ἂν πάλιν οἱ μαθηταὶ του δὲν ἠδύναντο νὰ κατανοήσωσι τοὺς λόγους του, ἢ ἐδείκνυν ἁποιοαν ἀξιοκατάκριτον δυ-

(1) Ἰωάν. ιδ'. 2,

(2) Ἰωάν. ιστ'. 22,

(3) Ματθ. ια'. 19,

πιστίαν εἰς τὴν δύναμιν του, δεικνύει μᾶλλον συμπάθειαν εἰς τὴν ἀσθένειαν τοῦ νοός των, παρὰ ὀργὴν διὰ τὴν ἀπροσεξίαν των· Ὀλιγόπιστοι, τοὺς λέγει εἰς μίαν τοιαύτην περίστασιν (1) Τὶ δια-
λογίζεσθε ἐν ἑαυτοῖς, ὅτι ἄρτους οὐκ ἔλαβετε; ἀκόμῃ δὲν ἐννοεῖτε· οὔτε ἐνθυμεῖσθε τοὺς πέντε ἄρτους τῶν πεντάκις χιλίων, οὐδὲ τοὺς ἑπτὰ ἄρτους τῶν τετράκις χιλίων, καὶ πόσους κοφίνους ἐ-
λάβετε;

Ὅτι εὐθὺς καὶ ἀπροσωπώληπτος

Ἦτο προσέτι εὐθὺς καὶ ἀπροσωπώληπτος τιμῶν πανταχοῦ τὴν ἀρετὴν ὅπου καὶ ἀνεύρισκετο· διὰ τοῦτο ἐπαινεῖ παρρησία καὶ προ-
τείνει ὡς ἀξιολύμητον παράδειγμα τὴν θεοσέβειαν τοῦ ἐθνικοῦ Ἑκατοντάρχου. Ἀμὴν, λέγω, (2) ὑμῖν, οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσραὴλ τοσαύτην πίστην εὑρον· ὦ γυναῖ, λέγει καὶ πρὸν τὴν ἐθνικὴν Χανααίαν. Μεγάλη σου ἡ πίστις, γεννηθήτω σοι, ὡς θέλεις· ἀλλὰ καὶ τὸν ἐρωτοῦντα νεανίσκον, τί νὰ κάμῃ διὰ νὰ κληρονομήσῃ ζωὴν αἰώνιον, μὴ ὅλον ὅτι εἶχεν ἀκόμῃ τοιαῦτα ἐλαττώματα, τὰ ὅποια τὸν ἐμπόδιζον ἀπὸ τοῦ νὰ γένη ἄξιος μαθητῆς του, ἐμβλέψας, λέ-
νει (3), αὐτῷ· ἠγάπησεν αὐτὸν, εὐηρεστήθη δηλαδὴ εἰς τὸ μέγα σέβας, τὸ ὅποῖον εἶχεν εἰς τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ γένη μακάριος. Ἀπ' ὅλους τοὺς λόγους καὶ τὰς πράξεις τοῦ Σωτῆρος ἐξήστραπτε νὰ εἰπῶ οὕτως, ἡ εἰλικρίνεια καὶ ἡ χρηστό-
της· ποτὲ δὲν ἀπέκρυψεν ἀπὸ τοὺς μαθητάς του, ὅσον προληπτικοί, δειλοί, καὶ ἄτολμοι, καὶ ἂν ἦσαν, ποτὲ δὲν ἀπέκρυψεν, οὐδὲ ἐζήτησε νὰ σμικρύνῃ τοὺς ἐπικειμένους εἰς αὐτοὺς κινδύνους, ἀλλὰ τοὺς ἔλεγε σαφῶς καὶ καθαρῶς· ἰδοὺ σὰς στέλλω ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων· δι' ἐμὲ θέλουσι σὰς ἐνάξει ἐνώπιον Ἡγεμόνων καὶ Βασιλέων, διὰ τὸ ὄνομά μου θέλετε μισηθῆναι ὑπὸ πάντων καὶ κατα-
διωχθῆναι (4). Περὶ ἑαυτοῦ δὲ τοὺς ἔλεγεν (5), ὅτι πρέπει νὰ

(1) Ματθ. 1στ', 8.

(2) Ματθ. 11, 10.

(3) Μαρκ. 1, 12.

(4) Ματθ. 1, 16, 18, 22.

(5) Λουκ. 9, 22.

πάθη πολλά ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, καὶ νὰ καταδικασθῇ καὶ νὰ θανατωθῇ· οὐδὲ τοὺς ψευδεῖς ιδέας ἔχοντας περὶ τῆς δόξης του, καὶ διὰ τοῦτο θέλοντας νὰ τὸν ἀκολουθῶσιν δὲν ἀφίνει εἰς τὴν ἀπάτην των, ἀλλὰ τοὺς λέγει παρρησίᾳ· « ὅστις θέλει νὰ μὲ ἀκολουθήσῃ, πρέπει νὰ ἀπαρνηθῇ τὸν ἑαυτὸν του, καὶ νὰ λάβῃ ἐπάνω του τὸν σταυρὸν του (1). Αἱ Ἀλώπεκες ἔχουσι φωλεοὺς, καὶ τὰ πτεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις, ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ (2). Καὶ τοὺς λόγους του ἐβεβαίωσε διὰ τῶν πραγμάτων, διότι διέζησεν εἰς ἄκραν πενίαν μὴ ἔχων μήτε γῆν μήτε οἰκίαν, ἀλλὰ τρεφόμενος ἀφ' ὅσα προαιρετικῶς ἐπρόσφερον εἰς αὐτὸν οἱ διδασκόμενοι ὑπ' αὐτοῦ· ὑπέφερεν ὅλα τὰ δεινὰ τῆς πενίας, τὴν καῦσιν, τὸ ψύχος, τὴν πείναν, τὴν δίψαν, τὸν κόπον, περιοδεύων πάντοτε πεζός, καὶ περιπατῶν περὶ πλήρη μεσημβρίαν, μ' ὅλον ὅτι ἔζη εἰς κλίμα τόσον θερμόν· ποτὲ δὲν ἔκαμε θαῦμα πρὸς ἰδίαν του ἀνάπαυσιν! Ποτὲ δὲν ἐφάνη γελῶν, τόσον ἦτον ἐμβριθῆς καὶ σεμνός! Τοὺς ἁμαρτωλοὺς ὅμως, ὅσοι μετενόουν εὐλκρινῶς ἐδέχετο μετὰ πραότητος, καὶ συνέτρωγε μετ' αὐτῶν· ἀλλὰ τοὺς σκληροὺς καὶ ἀμετανοήτους, καὶ ἐξαιρέτως τοὺς ὑποκριτάς, καθὼς ἦσαν οἱ Γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἠλεγχεν αὐστηρῶς ἂν καὶ ἐγνώριζεν, ὅτι ἐπισύρει καθ' ἑαυτοῦ, τὸ θανατηφόρον μῖσος των (3)· ἐν ᾧ ὅμως ἐκάκιζε τὰς πράξεις των, ἐσέβετο τὸ ὑπουργημά των, καὶ προέτρεπε τὸν λαὸν νὰ πείθεται εἰς τὴν διδασκαλίαν των, διότι αὐτοὶ εἶχον τὴν νόμιμον ἐξουσίαν τοῦ διδάσκειν· ὑπετάσσετο εἰς τὰς καθεστώσας ἀρχάς, καὶ ἐπλήρονε τοὺς φόρους.

‘Οτι εἰς ἄκρον ταπεινός.

Ὅλαι δὲ αὗται αἱ ἀρεταὶ ἐλαμπρύνοντο τελευταῖον ἀπὸ τῆς μεγίστης ταπεινώσεως· δὲν ἐνόμισεν ἀρπαγμὸν τὸ ὅτι ἦτον ἴσα μὲ τὸν Θεόν, ἀλλ' ἐκένωσεν ἑαυτὸν, δηλαδὴ ἐταπεινώθη τοσοῦτον,

(1) Ματθ. ιε'. 24

(2) Λουκ. θ'. 58

(3) Λουκ. ιδ'. 33

(4) Ματθ. κεφ. κγ'.

ὥστε ἔλαβε δούλου μορφήν, καὶ ὠνόμαζε τὸν ἑαυτὸν τοῦ υἱὸν ἀνθρώπου, τὸ ὅποιον ἐσήμαινεν ἄνθρωπον κοινὸν καὶ ἐκ ταπεινοῦ γένους, ὡς ἐφαίνετο· ἐγὼ ἦλθον ἔλεγε (1) νὰ ὑπηρετήσω, καὶ ὄχι νὰ ὑπηρετηθῶ, καὶ νὰ δώσω τὴν ψυχὴν μου λύτρον ἀντὶ πολλῶν.

Ὅλα τοῦ τὰ θαύματα ἀπέδιδε μᾶλλον εἰς τὸν οὐράνιόν του πατέρα ἐκ τοῦ ὁποίου ἔλαβε τὴν ἐξουσίαν, παρὰ εἰς τὸν ἑαυτὸν του· ὁ υἱός, λέγει (2) δὲν δύναται ἀφ' ἑαυτοῦ νὰ κάμῃ τίποτε, ἐὰν μὴτι βλέπῃ τὸν πατέρα ποιῶντα. Ἡ ἐμὴ διδαχὴ, οὐκ ἔστιν ἐμὴ, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με (3)· ὁ Πατὴρ ὁ ἐν ἐμοὶ μένων, αὐτὸς ποιεῖ τὰ ἔργα (4)· ἐγὼ οὐ ζητῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμὸν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με Πατρός (5)· τελευταῖον ὀλίγας ὥρας πρὸ τῶν παθῶν τοῦ ἔδωκε τὴν μεγίστην ἀπόδειξιν τῆς ἁκρας τοῦ ταπεινώσεως, συγκαταβάς νὰ πλύνῃ τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν τὸ ὅποιον εἶναι τὸ ἔργον τῶν ἐλαχίστων ὑπηρετῶν (6)· διότι δὲν ἐξήτει ποτὲ τὴν ἰδίαν του δόξαν, ἀλλὰ τὴν δόξαν τοῦ οὐρανοῦ Πατρός του, ὅστις τὸν ἀπέστειλε εἰς τὸν κόσμον. Τοιούτων ὑψηλῶν ἀρετῶν παραδείγματα μᾶς ἀφῆκεν ὁ Σωτὴρ ἡμῶν καὶ προτρέπει ὅλους τοὺς ἀληθινὺς ὁπαδοὺς του νὰ γίνωνται μιμηταὶ αὐτῶν· Μιμηταί μου γίνεσθε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΒ'.

Περὶ τῆς διδαχῆς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ πρῶτον περὶ τῆς Ἀγίας Τριάδος καὶ περὶ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας.

Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐκτελῶν τσαῦτα θαύματα καὶ πράττων τοιαύτας ἀρετὰς ἐθαυμάζετο ἀπ' ὅλον τὸν κόσμον, καὶ ἠκολούθουν

(1) Ματθ. κ'. 28

(2) Ἰωάν. ε'. 19.

(3) Ἰωάν. ζ'. 26.

(4) Ἰωάν. ιδ'. 10

(5) Ἰωάν. ε'. 30

(6) Ἰωάν. ιγ'. 5.

αὐτὸν ἄπειρα πλήθη (1)· ἐδίδασκε δὲ πολλάκις μὲν εἰς τὰς συναγωγὰς, ὅπου συνηθροίζοντο οἱ Ἰουδαῖοι, διὰ νὰ προσεύχωνται, νὰ ἀναγινώσκωσι τὰς ἀγίας Γραφάς, καὶ νὰ ἀκούωσι τὴν ἐρμηνείαν αὐτῶν παρὰ τῶν Γραμματέων καὶ Διδασκάλων· συχνάκις δὲ, ἐδίδασκε καὶ εἰς τὴν παραλίαν, καὶ ἔξω εἰς τοὺς ἀγρούς κατὰ τὴν περίστασιν (2). πᾶς λόγος αὐτοῦ ἦτον διδασκαλία ὠφελιμωτάτη. Καὶ δὲν ἐλάλει καθὼς οἱ Γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι (3), ἀλλ' ὡς ἔχων ἐξουσίαν, καὶ ὅμως ἐλάλει ἐνταυτῷ ἀπλῶς καὶ οἰκείως, διὰ νὰ ἐντυγχῆται καὶ ἀπὸ τοῦς ἀπλουστέρους (4)· καίποτε μετεχειρίζετο ἐπίτηδες παραβολὰς καὶ αἰνίγματα, διὰ νὰ μὴ τὸν ἐννοῶσιν ὅσοι ἦσαν ἀνάξιοι διὰ τὴν διαστροφὴν τῶν ἡθῶν των. Ἰδοὺ τὸ κεφάλαιον τῆς διδασκαλίας του· ἔλεγεν ὅτι εἶναι ὁ Μεσσίας ἡ ὁ Χριστὸς ὁ ὑπὸ τῶν Πατέρων ἐπιθυμούμενος καὶ προσδοκώμενος (5), ὑπὸ δὲ τοῦ Μωϋσέως καὶ τῶν Προφητῶν προκεκηρυγμένος (6), καὶ ὅτι ἦλθεν ὅχι διὰ νὰ καταλύσῃ τὸν τὸν νόμον, ἀλλὰ διὰ νὰ τὸν πληρῶσῃ (7)· ὅτι ἡ αἰώνιος ζωὴ ὑφίσταται εἰς τοῦτο, εἰς τὸ νὰ γνωρίζωμεν ἓνα μόνον ἀληθινὸν Θεόν, καὶ ὃν ἀπέστειλεν Ἰησοῦν Χριστὸν (8)· μᾶς διδάσκει, ὅτι εἶναι πνεῦμα ὁ Θεὸς, καὶ πρέπει νὰ προσκυνῆται καὶ νὰ λατρεύηται ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ (9)· μᾶς ἀπεκάλυψε πρὸς τοῦτο· ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι τρισυπόστατος δηλαδὴ Πατὴρ, Υἱὸς, καὶ ἅγιον Πνεῦμα· ἐπειδὴ εἶπεν, ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ Θεοῦ (10)· ὅτι οὔτε λέγει, οὔτε πράττει τίποτε ἄφ' ἑαυτοῦ, ἀλλ' ἔλαβε πάντα παρὰ τοῦ πατρὸς του, ὅστις δεικνύει εἰς αὐτὸν

(1) Ματθ. δ'. 25.

(2) Ματθ. ιγ'. 3.

(3) Ματθ. ζ'. 29.

(4) Ματθ. ιγ'. 12.

(5) Ἰωάν. ε'. 46.

(6) Ἰωάν. ή. 56.

(7) Ματθ. ε'. 17.

(8) Ἰωάν. ιζ'. 3.

(9) Ἰωάν. δ'. 24.

(10) Ἰωάν. γ'. 16.

πάντα ὅσα κάμνει, καὶ τοῦ δίδει πάντα, ὅσα ἔχει (1), ὅτι αὐ-
τὸς καὶ ὁ πατὴρ ταυ εἶναι ἐν (2), ἐκ τοῦ ὁποίου ἔπεται ὅτι εἶναι
Θεὸς καθὼς καὶ ὁ Πατὴρ του, καὶ ὅτι εἶναι ὁ αὐτὸς Θεὸς ἴσος μὲ
τὸν Πατέρα του· εἶπεν ὡσαύτως εἰς τοὺς Ἀποστόλους του, ὅτι
θέλει τοὺς ἀποστείλει τὸν Παράκλητον τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸ ὁ-
ποῖον ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ Πατρὸς (3)· ἐπρόσθεσε δὲ, ὅτι θέλει
λάβει ἐκ τοῦ ἰδικοῦ του, διότι ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ εἶναι ἰδικὰ του (4)·
καὶ ὅτι καὶ οἱ τρεῖς εἶναι ἐν (5). Τρεῖς, λέγει ἡ Γραφή, τρεῖς εἰσὶν
οἱ μαρτυροῦντες ἐν τῷ οὐρανῷ ὁ Πατὴρ, ὁ Λόγος, καὶ τὸ ἅγιον
Πνεῦμα· καὶ οὗτοι οἱ τρεῖς ἐν εἰσί· τοῦτο ἐδήλωσε σαφέστατα καὶ
ὅτε διέταξε τοὺς Ἀποστόλους του, νὰ βαπτίζωσιν εἰς τὸ ὄνομα
τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὅλον τὸν
κόσμον, δεικνύων διὰ τούτου, ὅτι καὶ οἱ τρεῖς εἶναι ἴσοι, καθ' ὅτι
θέλει νὰ καθιερόνωνται ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἰς τὸν Θεὸν ἐπ' ὀνόματι
τούτων τῶν τριῶν προσώπων· ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι
Θεὸς ἀληθὴς ὡς εἵπομεν, ἔπεται ἐκ τούτου ὅτι εἶναι Θεὸς καὶ
ἄνθρωπος ἐν ταυτῷ· διὰ τοῦτο ὁμολογεῖ, ὅτι ὁ Πατὴρ εἶναι μεγα-
λότερος ἀπὸ αὐτὸν (6), καὶ ὅτι ἦλθεν ὄχι διὰ νὰ ἐκπληρώσῃ τὸ
ἴδιόν του θέλημα, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντος αὐτὸν Πα-
τρὸς (7), τὸ ὁποῖον δὲν δύναται νὰ ἀρμόσῃ εἰς αὐτὸν, παρὰ ὡς
ἄνθρωπον· καὶ ἔτι σαφέστερον ἀποδεικνύει ὅτι εἶναι Θεὸς καὶ
ἄνθρωπος ἐν ᾧ λέγει, ὅτι κάνεις δὲν ἀνέβη εἰς τὸν οὐρανὸν εἰμὴ
ἐκεῖνος, ὁποῖος κατέβη ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὁ ὢν
ἐν τῷ οὐρανῷ (8).

(1) Ἰωάν. κεφ. ε. 19 κτλ.

(2) Ἰωάν. κεφ. ι. 31.

(3) Ἰωάν. ιε. 26.

(4) Ἰωάν. κεφ. ις'. 14, 15.

(5) Α· Ἐπιστ. Ἰωάν. κεφαλ. ε. 7.

(6) Ἰωάν. ιδ'. 28

(7) Ἰωάν. στ'. 38

(8) Ἰωάν. γ'. 13.

Περὶ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης. (Ι)

Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς μᾶς διδάσκει, ὅτι ἡ ἐνανθρώπησις του εἶναι ἡ
 ταφeszάτη ἀπόδειξις τῆς τοῦ Θεοῦ πρὸς ἡμᾶς ἀγάπης, ἐπειδὴ λέγει,
 τοσοῦτον ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε ἔδωκε τὸν Υἱὸν αὐτοῦ
 τὸν μονογενῆ, διὰ νὰ μὴ χαθῇ πᾶς ὅστις πιστεύει εἰς αὐτὸν, ἀλλὰ
 νὰ ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον (2)· εἶναι λοιπὸν δίκαιον νὰ τὸν ἀγαπῶμεν
 καὶ ἡμεῖς (3)· ἵθεν ἀποφαίνεται, ὅτι ἡ μὴ σπουδὴ μας καὶ τὸ
 μόνον ἀναγκαῖον εἰς ἡμᾶς εἶναι, νὰ προσκολώμεθα εἰς τὸν Θεόν,
 καὶ ὅτι ὅλος ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅλα ὅσα μᾶς διδάσκει εἰς τὰς
 ἀγίας γραφὰς ἀναφέρονται εἰς ταύτας τὰς δύο ἐντολάς: (3)· Ἀγαπή-
 σεις Κύριον τὸν Θεόν σου, ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης
 τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς
 ἰσχύος σου· αὕτη εἶναι ἡ πρώτη καὶ μεγίστη ἐντολή· Ἡ δευτέρα
 δὲ ὁμοία μὲ αὐτὴν εἶναι, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν (4)·
 καὶ πλησίον μας εἶναι πᾶς ἄνθρωπος, ἔστω καὶ ξένος καὶ ἄπιστος
 ἀκόμη (5)· ὅταν δὲ ἀγαπῶμεν οὕτω τὸν πλησίον θέλομεν φέρεσθαι
 πρὸς αὐτὸν, καθὼς θέλομεν νὰ φέρονται οἱ ἄλλοι πρὸς ἡμᾶς, καὶ
 θέλομεν μεταχειρίζεσθαι τὸ αὐτὸ μέτρον δι' αὐτὸν, τὸ ὅποῖον
 ταχειρίζομεθα καὶ διὰ τὸν ἑαυτὸν μας· θέλομεν τοῦ συγχωρεῖ τὰ
 σφάλματά του, καθὼς θέλομεν καὶ ἡμεῖς νὰ συγχωρῶσιν ἄλλοι
 τὰ ἐδικὰ μας· δὲν θέλομεν ἐξελέγχει τὰ ἐλαττώματά του, διότι
 ἔχομεν καὶ ἡμεῖς τοιαῦτα ἢ καὶ μεγαλύτερα· δὲν θέλομεν τὸν
 κατακρίνει ποτὲ, καθὼς δὲν θέλομεν νὰ κατακρίνωσι καὶ ἡμᾶς
 ἄλλοι· ἐν ἐνὶ λόγῳ δὲν θέλομεν κάμει ποτὲ εἰς ἄλλον, ὅτι δὲν
 εὐχαριστούμεθα νὰ κάμῃ ἄλλος πρὸς ἡμᾶς· ἀλλὰ ὅσα θέλομεν νὰ
 κάμωσιν οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι πρὸς ἡμᾶς, ταῦτα πρέπει καὶ ἡμεῖς

(1) Ἰωάν. γ'. 16.

(2) Λουκ. ι'. 28

(3) Ματθ. ιγ'. 33

(4) Μάρκ. ιε'. 9

(5) Λουκ. ι'. 39

(6) Ματθ'. ια'. 212

νὰ κάμνωμεν πρὸς αὐτῆς (1). Μᾶς διδάσκει πρὸς τούτοις, ὅτι δὲν ἀρκεῖ μόνον νὰ φυλάττωμεν τὸν νόμον ἀπλῶς κατὰ γράμμα, μή-
τε νὰ περιορίζωμεν τὴν ἔννοιαν τῶν ἐντολῶν εἰς μόνας τὰς ἐξωτε-
ρικὰς πράξεις καθὼς ἔκαμνον οἱ σαρκικοὶ Ἰουδαῖοι, ἀλλὰ νὰ τὴν
ἐπεκτείνωμεν καὶ εἰς αὐτὰς τὰς ἐσωτερικὰς, ἡγουν εἰς τοὺς
λογισμοὺς καὶ τὰς ἐπιθυμίας, ὅτι ὁ νόμος πνευματικὸς ἐστὶ, καὶ
πνευματικῶς ἐξηγήθη καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος εἰς τὴν ἐπι τοῦ
ὅρους θαυμάσιον ὁμιλίαν αὐτοῦ πρὸς τοὺς Μαθητὰς του (2). Δὲν
ἀρκεῖ μόνον νὰ μὴ φονεύσῃ τις, ἀλλὰ πρέπει νὰ καταπολεμῇ καὶ
τὸν θυμὸν, ἐκ τοῦ οὗτοιου γεννᾶται τὸ μίσος, ἡ ἔρις, καὶ ὁ φόνος (3).
Δὲν ἀρκεῖ νὰ ἀγαπῶμεν μόνον τοὺς φίλους μας, ἀλλ' οὐδὲ νὰ μι-
σῶμεν κανένα, μᾶλλον δὲ νὰ ἀγαπῶμεν καὶ ἐκείνους οἱ ὅποιοι
μας μισοῦσι καὶ μας καταδιώκουσι. Δὲν ἀρκεῖ μόνον νὰ μὴ πρά-
ξωμεν τὴν μοιχείαν, ἀλλ' οὔτε νὰ ἐμβλέπωμεν εἰς γυναῖκα με
κακὴν ἐπιθυμίαν, διότι ὁ γάμος πρέπει νὰ περιορίζηται κατὰ τὸν
πρῶτον αὐτοῦ ὀρισμὸν, δηλαδὴ νὰ εἶναι ἔνωσις μιᾶς μόνης γυναι-
κὸς μεθ' ἑνὸς ἀνδρὸς, οὔτινες πρέπει νὰ διαμένωσιν ἡνωμένοι καὶ
ἀχώριστοι μέχρι θανάτου. Δὲν πρέπει νὰ εὐχαριστῇται τις μόνον
εἰς τὸ νὰ μὴν ἀρπάσῃ ἀδίκως τὰ ἀλλότρια, ἀλλ' οὐδὲ νὰ ἐκδικῇ-
ται με αὐστηρότητα, ἐξεναντίας πρέπει νὰ παραχωρῇ καὶ νὰ εἶναι
συγκαταβατικὸς εἰς τὰς ἀξιώσεις του, νὰ χάνῃ, ἢ νὰ ὑποφέρῃ μᾶλ-
λον ὅπωςοῦν, παρὰ νὰ βλάβῃ τὴν χρεωστούμενην ἀγάπην, νὰ
μὴ ἔχῃ κανένα γῶνα διὰ τὴν τροφήν, τὴν ἐνδυμασίαν, καὶ τὰ
ἄλλα ἀναγκαῖα τῆς ζωῆς· ἀλλὰ νὰ πιστεύῃ εἰς τὴν θείαν πρόνοιαν,
καὶ νὰ ζητῇ πρὸ πάντων τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιο-
σύνην αὐτοῦ (4).

(1) Λουκ. στ'. 31

(2) Ματθ. ε'. 30

(3) Ματθ. χεφ. ε'.

(4) Ματθ. κεφ. στ'. 33

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΔ'.

*Περὶ τῶν συμβουλευῶν, περὶ τῆς χάριτος, καὶ περὶ
τῆς προσευχῆς.*

Διὰ νὰ ἐκτελῇ τις τὸν νόμον εὐκολώτερον, καὶ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν τελειότητα, ὅσης εἶναι δεκτικοὶ οἱ ἄνθρωποι, μᾶς ἔδωκεν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ συμβουλὰς τινάς, ἐκτὸς τῶν ἐντολῶν. Ὅσοι θέλουν νὰ προφυλαχθῶσι καὶ νὰ ἀσφαλισθῶσι κατὰ τῆς πλεονεξίας, τοὺς συμβουλεύει νὰ πωλήσωσιν ὅλα τῶν τὰ ὑπάρχοντα, νὰ τὰ διαδώσωσιν εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ νὰ ἀκολουθήσωσιν αὐτὸν τὸν ἴδιον εἰς τὴν πτωχίαν, τῆς ὁποίας μᾶς ἔδωκε τὸ παράδειγμα, καὶ τοὺς ὑπεσχέθη θησαυρὸν ἀντὶ τούτου εἰς τοὺς οὐρανοὺς (1). Διὰ νὰ ἀσφαλισθῇ δὲ πάλιν κατὰ τῆς ἀκρασίας, συμβουλεύει νὰ ἀπαρνηθῇ τις τὸν γάμον, καὶ νὰ ζήσῃ εἰς ἐντελῇ ἐγκράτειαν προσθέτων μὲν ὅλον τοῦτο, ὅτι εἰς τοῦτο δὲν εἶναι ὅλοι ἱκανοί, ἀλλ' εἰς ἔσους ἐδόθη τοῦτο κατὰ χάριν (2). Μᾶς διδάσκει ἔπειτα ὅτι ἀφ' ἐαυτῶν δὲν δυνάμεθα οὔτε τὰς ἐντολὰς οὔτε τὰς συμβουλὰς τοῦ νὰ πράξωμεν χωρὶς τῆς θείας του ἀντιλήψεως· χωρὶς ἐμοῦ λέγει δὲν δύνασθε νὰ κήμητε τίποτε (3)· καθὼς τὸ κλῆμα δὲν δύναται νὰ καρποφορήσῃ, ἐὰν δὲν μένῃ εἰς τὴν ἄμπελον. Καὶ ἀλλαχοῦ: Ἐγὼ εἰμὶ ἡ ὁδὸς, ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωὴ (4), καὶ ἀλλαχοῦ: Ἐγὼ εἰμὶ ἡ θύρα, ὅς τις εἰσέλθῃ δι' ἐμοῦ θέλει σωθῇ, καὶ πάλιν εἰς ἄλλο μέρος λέγει ὅτι δίδει τὸ ὕδωρ, τὸ ἀλλόμενον εἰς ζωὴν αἰώνιον, καὶ ὅτι εἰς ἐκεῖνον ὅς τις πιεῖ εἰς αὐτὸν θέλει γένῃ πηγὴ ὕδατος ζωῆς, ὅπερ ἐσήμεναι τὸ πνεῦμα, τὸ ὁποῖον ἔμελλον νὰ λάβωσιν οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτόν (5). Ὅλοι αὗται αἱ μεταφοραὶ σημαίνουσιν, ὅτι διὰ νὰ ἐκτελέσωμεν τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ σωθῶμεν, ἔχομεν χρεῖαν ἀπὸ τῆν βοήθειαν τῆς χάριτός του, ἥτις εἶναι τὸ δῶρον τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ἀλλ' ἡ χάρις

(1) Ματθ. ιθ', 21, 29 Αὐτοῦ.

(2) Ματθ. ιθ': 12. ὁ δυνάμενος χωρεῖν, χωρεῖτω.

(5) Ἰωάνν. κεφ. ιε'. 5.

(4) Ἰωάνν. ιδ'. 6.

(5) Ἰωάνν. κεφ. δ'. 14. Ἰωάνν. ζ'. 39.

αὕτη δὲν κρέμαται ἀπὸ ἡμᾶς· τὸ Πνεῦμα, λέγει ὁ Ἰησοῦς Χριστός, πνέει ὅπου θέλει (1). καὶ εἰς ἄλλο μέρος λέγει, κανεῖς δὲν δύναται νὰ ἔλθῃ εἰς ἐμὲ, ἐὰν δὲν τὸν ἐλκύσῃ ὁ Πατήρ, ὅς τις μὲ ἔπεμψεν (2). Ἀναγκαιότατον εἶναι λοιπὸν νὰ προσευχώμεθα, καὶ νὰ ζητῶμεν παρὰ Θεοῦ τυχὴν τὴν χάριν, ἅνευ τῆς ὁποίας δὲν δύναμεθα νὰ κάμωμεν τίποτε. Διὰ τοῦτο δὲν μᾶς παρήγγειλεν ὁ Ἰησοῦς Χριστός τίποτ' ἄλλο τόσον πολὺ, ὅσον τὴν προσευχὴν (3). Εἶπεν ὅτι πρέπει νὰ προσευχώμεθα πάντοτε χωρὶς ποτὲ νὰ βαρυνθῶμεν. Αὐτὸς λέγει αἰτεῖτε, καὶ θέλετε λάβει, ζητεῖτε, καὶ θέλετε εὐρεῖ, κρούετε, καὶ θέλει σᾶς ἀνοιχθῇ ἡ θύρα (4). Τὸν ἡρώτων μίαν ἡμέραν οἱ Μαθηταὶ τοῦ πῶς πρέπει νὰ προσεύχωνται καὶ αὐτὸς τοὺς ἔδωκε τὸν τύπον τοῦτον τῆς προσευχῆς. Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου, ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου, γεννηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον· καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλόμενα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν· καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. Ὅτι σοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Ὀνομάζεται δὲ αὕτη Κυριακὴ προσευχή, διότι ἐδόθη παρὰ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τοὺς μαθητάς του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕ.

Περὶ τῆς καταστάσεως τῶν πιστῶν κατὰ τὴν παροῦσαν ζωὴν·

Ἐν ᾧ μᾶς ἀποκαλύπτει ὁ Ἰησοῦς Χριστός τὴν τελειότητα, εἰς τὴν ὁποίαν μᾶς προσκαλεῖ ὁ Θεὸς κατὰ τὴν παροῦσαν ζωὴν· μᾶς δεικνύει ἐν ταυτῷ, καὶ ποία θέλει εἶσθαι ἡ ἀνταμοιβή της. Ἡμεῖς

(1) Ἰωάν. γ'. 7.

(2) Ἰωάν. ζ': 44.

(3) Λουκ. ιη'.

(4) Ματθ. ζ'. 7.

δὲν πρέπει νὰ περιορίζωμεν τὰς ἐλπίδας μας ἐδὼν μόνον εἰς τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς, καθὼς ἔκαμναν οἱ σαρκικοὶ Ἰουδαῖοι, οὐδὲ νὰ συλλέγωμεν ἐδὼ φθαρτοὺς θησαυροὺς, ἀλλὰ εἰς τὸν οὐρανὸν πρέπει νὰ θησαυρίζωμεν (1). Οὐαὶ εἰς τοὺς πλουσίους διότι ἀπῆλυσαν ἐδὼ τὴν παρηγορίαν των, οὐαὶ εἰς τοὺς γελῶντας καὶ δοξαζομένους ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων (2). Σπουδάσατε, λέγει νὰ εἰσέλθητε διὰ τῆς στενῆς θύρας, ἐπειδὴ εἶναι δύο θύραι καὶ δύο ὁδοί, ἡ μὲν πλατεῖα ἡ φέρουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν, καὶ εἰς τὴν ὁποίαν βαδίζει τὸ περισσότερον πλῆθος, ἡ δὲ στενὴ φέρουσα εἰς τὴν ζωὴν, τὴν ὁποίαν ὀλίγοι εὐρίσκουσι (3). Διὰ νὰ ἀκολουθῇ δέ τις τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν εἰς τὴν στενὴν ταύτην ὁδὸν, πρέπει νὰ ἀπαρνηθῇ ὅλα καὶ νὰ βαστάξῃ τὸν σταυρὸν του (4), καὶ ὅλους ἐκείνους, οἵτινες θέλουν νὰ μᾶς χωρίσωσιν ἀπ' αὐτοῦ, καὶ νὰ μᾶς γίνωσι σκάνδαλον δηλαδὴ πρόσκομμα εἰς τὸν δρόμον μας, πρέπει νὰ τοὺς μισῶμεν, ὅποιοι δήποτε καὶ ἂν ᾖναι, συγγενεῖς, πατὴρ, μήτηρ, ἀνὴρ ἢ γυνὴ (5). Πρέπει νὰ ἀποκόπτωμεν τὴν δεξιάν μας χεῖρα, ἐὰν αὐτὴ μᾶς σκανδαλίζῃ, καὶ νὰ ἐκβάλωμεν τὸν δεξιὸν ὀφθαλμὸν, ἐὰν αὐτὸς μᾶς σκανδαλίζῃ δηλ. πρέπει νὰ ἀποβάλλωμεν μετὰ βίας, ὅτι ἔχομεν τιμαλφέστατον, καὶ τελευταῖον νὰ μισῶμεν ἡμᾶς αὐτοὺς, δηλ. νὰ ἀπαλλατῶμεθα ἀπὸ τὴν φιλαυτίαν μας (6). Ἐφανέρωσεν ὡσαύτως ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, ὅτι ἡ βασιλεία του δὲν ἦτον ἐκ τοῦ κόσμου τούτου (7). Προεῖπεν εἰς τοὺς μαθητάς του ὅτι θέλει ἀπορρίφθῃ ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους, καὶ παραδοθῇ εἰς τοὺς ἐθνικοὺς, καὶ ραπισθῇ, καὶ ἐμπαιχθῇ, καὶ σταυρωθῇ, ἀλλὰ καὶ ὅτι θέλει ἀναστηθῇ τὴν τρίτην ἡμέραν (8) ἔτι δὲ προεῖπεν εἰς τοὺς μαθητάς

(1) Ματθ. 5'. 19.

(2) Λουκ. 5'. 24.

(3) Λουκ. 13'. 24. Ματθ. 7'. 13.

(4) Λουκ. 14'. 27. Ματθ. 15'. 26.

(5) Αὐτόθι. 26.

(6) Ἰωάν. κεφ. 16'. 25.

(7) Ἰωάν. 17'. 36.

(8) Ματθ. κεφ. 15'. 21. Λουκ. 6'. 22. 32.

του, ὅτι καὶ αὐτοὺς δὲν θέλουσι μεταχειρισθῇ καλλιτέρα· ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ θέλουσι καταδιωχθῇ, καὶ ἐναχθῇ ἐνώπιον τῶν Δικαστῶν καὶ καταδικασθῇ ὡς κακοῦργοι (1), ὅτι θέλουσι νομίζει ὅτι προσφέρουσι θυσίαν εἰς τὸν Θεόν, ὅταν τοὺς ἀποκτείνωσι (2). Ἀλλὰ μὴ φοβεῖσθε, τοὺς ἐπρόσθεσεν ἀπὸ ἐκείνους, οἱ ὅποιοι δύνανται νὰ ἀποκτείνωσι τὰ σώματά σας, φοβεῖσθε δὲ μᾶλλον ἐκεῖνον, ὃς τις ἀφοῦ σᾶς φονεύσῃ, ἡμπορεῖ νὰ ῥίψῃ καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν σας εἰς τὸν ἄδην (3) Τοῦτον πρέπει νὰ φοβῆσθε. Ὅστις ὑπομένει μέχρι τέλους, θέλει σωθῇ (4). Ὅς τις μὲ ἀρνηθῇ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, θέλω τὸν ἀρνηθῇ καὶ ἐγὼ ἔμπροσθεν τοῦ Πατρὸς μου, ὅς τις δὲ μὲ ὁμολογήσῃ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, θέλω καὶ ἐγὼ τὸν ὁμολογήσει καὶ τὸν γνωρίσει ἔμπροσθεν τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς (5).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΣ'

Περὶ τῆς ζωῆς τοῦ μέλλοντος αἰῶνος.

Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς προεῖπεν ὡσαύτως εἰς τοὺς μαθητάς του, ὅτι ἐπὶ τῶν ἡμερῶν των θέλει ἐρημωθῇ ἡ Ἰερουσαλὴμ ὑπὸ πολέμου τρομερωτάτου ἀπ' ὅλους ἔσοι μέχρι τοῦδε ὑπῆρξαν· ὁ δὲ ναὸς θέλει καταστραφῇ τόσον, ὥστε δὲν θέλει μένει λίθος ἐπὶ λίθον (6). τὸ δὲ Εὐαγγέλιον θέλει κηρυχθῇ εἰς ὅλον τὸν κόσμον (7) καὶ μετὰ ταῦτα θέλει τελειώσει καὶ αὐτὸς ὁ Κόσμος, καὶ τότε θέλει ἔλθει ὡς βασιλεὺς νὰ κρίνῃ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους (8). Ἀλλὰ δὲν ἐπροσδιώρισε τὸν καιρὸν τῆς συντελείας τοῦ Κόσμου, καὶ τῆς δευτέρας

(1) Ματθ. κεφ. ι. 18.

(2) Ἰωάνν. κεφ. ις'. 2.

(3) Ματθ. ι. 28· Λουκ. ιβ'. 5.

(4) Ματθ. 22. κδ'. 13.

(5) Αὐτοθ. 32.

(6) Ματθ. κδ'. 2. Λουκ. κβ. 6.

(7) Αὐτοθ. 14.

(8) Αὐτοθ.

αὐτοῦ παρουσίας, καὶ ἀνέμιξε τὴν περὶ τούτου πρόρρησιν μὲ τὰς περὶ τῆς καταστροφῆς τῆς Ἱερουσαλὴμ προρρήσεις. Εἰς ταύτην λοιπὸν τὴν μέλλουσαν ζωὴν μᾶς παρήγγειλεν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς νὰ ἔχωμεν τὰς ἐλπίδας μας, ἐπιβεβαιώσας τὴν περὶ τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς καὶ τῆς ἀναστάσεως πίστιν, καὶ ἀποστομώσας τοὺς Σαδουκαίους (1). Ὅς τις μισεῖ τὸν ἑαυτὸν τοῦ εἰς τοῦτον τὸν κοσμον, λέγει, φυλάττεται εἰς τὴν αἰώνιον ζωὴν (2). Τοιοῦτον εἶναι καὶ τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς μου, ὅς τις μὲ ἔσειλεν, ἵνα, ὅς τις βλέπει τὸν υἱόν, καὶ πιστεύει εἰς αὐτὸν ἔχη, ζωὴν αἰώνιον, καὶ ἐγὼ θέλω τὸν ἀναστήσει εἰς τὴν ἐσχάτην ἡμέραν (3). Καὶ ἀλλαχοῦ » ἔρχεται ὥρα, ἐν ἣ πάντες οἱ ἐν τοῖς μνημείοις, ἀκούσονται τῆς φωνῆς τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐξελεύσονται οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες εἰς ἀνάστασιν ζωῆς, οἱ δὲ τὰ φαῦλα πράξαντες, εἰς ἀνάσασιν κρίσεως (4). Τοιαύτη λοιπὸν θέλει εἶσθαι ἡ τελευταία κατάστασις τῶν ἀνθρώπων, ἐξ ἐνὸς μέρους, ἡ αἰώνιος ζωὴ, ἡ ἀνάπαυσις, ἡ χαρὰ, ὁ δεῖπνος, οἱ γάμοι, ἡ βασιλεία, ὁ οὐρανὸς, ὁ παράδεισος. Ἐπειδὴ ὅλα ταῦτα τὰ ὀνόματα δίδει εἰς αὐτὴν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, διὰ νὰ μᾶς διδάξῃ δι' αὐτῶν, ὅτι ἡ μακαριότης ἐκείνη τῶν ἐκλεκτῶν εἶναι ὑπερτέρα πάσης εὐδαιμονίας, τὴν ὁποίαν δυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν ἐπὶ τῆς γῆς. Ἐξ' ἄλλου δὲ μέρους, θέλει εἶναι ὁ ἄδης, τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, ἡ γέεννα, τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον, ὁ αἰώνιος θάνατος, ἐκεῖ θέλει εἶσθαι ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὁδόν των, ὁ σκώληξ ὁ ἀκοίμητος, δηλ. ὁ ἔλεγχος τῆς συνειδήσεως. Ὑφίσταται λοιπὸν ἡ αἰώνιος ζωὴ, καθὼς διδασκόμεθα, εἰς τὸ νὰ βλέπωμεν τὸν Θεόν, νὰ ἤμεθα μετὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡνωμένοι, καὶ νὰ βλέπωμεν τὴν δόξαν ἣν εἶχε προκαταβολῆς κόσμου, νὰ ἤμεθα ὅλοι εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ δι' αὐτοῦ ἡνωμένοι μετὰ τοῦ Θεοῦ δι' ἀγάπης τελείας (5). Τοῦτο εἶναι τὸ κεφάλαιον τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

(1) Ματθ. κβ'. 29.

(2) Ἰωάνν. ιβ'. 25. Ἰωάνν. v'. 40.

(3) Ἰωάνν. v'. 40.

(4) Ἰωάνν. ε'. 29.

(5) Ἰωάνν. κεφ. ιζ'. 3. 5. 21. 24.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΑΖ'.

Περὶ τῶν ἐχθρῶν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς κηρύττων ταύτην του τὴν διδασκαλίαν καὶ ὑποστηρίζων αὐτὴν διὰ τῆς ἀρετῆς καὶ τῶν θαυμάτων του, ἔγινε μισητὸς εἰς τὸν κόσμον, δηλαδή εἰς τοὺς διεφθαρμένους ἀνθρώπους, εἰς τοὺς ὁποίους ἐφάνερονε τὴν καταδικάζουσαν αὐτοὺς ἀλήθειαν. Αὐτοὶ ἠγάπησαν τὸ σκότος περισσότερον, παρὰ τὸ φῶς, ἐπειδὴ τὰ ἔργα των ἦσαν κακὰ (1). ἔκρινον περὶ αὐτοῦ ἀπὸ τὰ φαινόμενα, καὶ τὸν κατεφρόνουν ὡς Γλιλαῖον ἐκ τῆς Ναζαρέτ υἱὸν τοῦ Τέκτονος (2). οἱ παχυλοὶ Ἰουδαῖοι βλέποντες αὐτὸν τοσοῦτον πτωχὸν, τὸσον ἀπλοῦν, τὸσον ταπεινὸν, καὶ τὸσον πρᾶον, δὲν ἐδύναντο νὰ πιστεύσωσιν, ὅτι αὐτὸς ἦτον ὁ Μέγας Βασιλεὺς, ὁ υἱὸς τοῦ Δαβὶδ, ὅστις ἔμελλε νὰ ἔλθῃ διὰ νὰ τοὺς ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς των, καὶ νὰ καθυποτάξῃ εἰς τὸ κράτος του ὅλα τὰ ἔθνη τῆς γῆς· οἱ δὲ σφοδρότεροι ἐχθροὶ του ἦσαν οἱ Γραμματεῖς, οἱ Διδάσκαλοι, οἱ Φαρισαῖοι, οἱ Ἱερεῖς, καὶ οἱ Πρεσβύτεροι οἱ κυβερνῶντες τὸν Λαόν (3), διότι ἐφθόνουν τὴν δόξαν του, καὶ ὠργίζοντο, διότι τοὺς ἤλεγχε, οἱ μὲν Γραμματεῖς δὲν ἠδύναντο νὰ ὑπεφέρωσι, τὸ ὅτι ἐξήλεγχε εἰς τὸν λαὸν τὴν ἀμάθειάν των, καὶ τὴν παράβασιν καὶ τὴν παρ' αὐτῶν καταφρόνησιν τοῦ θείου νόμου, διὰ νὰ συστήσωσι τὰς παραδόσεις τῶν ἀνθρώπων· οἱ δὲ Φαρισαῖοι, διότι ἀνεκάλυπτε τὴν ὑπόκρισιν, τὴν ἀλαζονίαν, καὶ πλεονεξίαν των· ὅλοι δὲ τὸν ἐμίσουν διότι προέλεγε τὴν καταστροφὴν τοῦ ναοῦ καὶ τῆς πόλεως (4), τὴν ὁποίαν ἐθεώρουν ὡς τόπον, ὅπου ἐνήδρευεν ἡ ἀληθὴς θρησκεία, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἔπρεπε ποτὲ νὰ ἐρμωθῇ· ἀλλ' ὅμως δὲν εἶχον τίποτε νὰ τὸν ἐλέγξωσιν ὅτε τοὺς ἠρώτησε παρρησίαν· τίς ἀπὸ σᾶς δύναται νὰ μὲ ἐλέγξῃ περὶ τίνος ἀμαρτίας (5); μ' ὅλον ὅτι ἡ ζωὴ του

(1) Ἰωάν. κεφ. γ'. 19. 20

(2) Κεφ. στ'. 42

(3) Ματθ. κγ'.

(4) Πραξ. κεφ. στ'. 14.

(5) Ἰωάν. κεφ. η'. 46.

ἦτον φανερά εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Δὲν ἔλειπον ἀπὸ τοῦ νὰ τὸν συκοφαντῶσιν, ὅτι ἐθεράπευε τοὺς ἀσθενεῖς τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου, καὶ ὅτι ἔλεγε ψευδῶς ὅτι ἦτον ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ (1) ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς, μ' ὅλον ὅτι τοὺς ἐλάλει πάντοτε ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ, καὶ δὲν ἐζήτησε ποτὲ ἄλλο, παρὰ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ, μ' ὅλον ὅτι τὰ θαύματα τὰ ὁποῖα ἔκαμνε, καὶ ὅμοια τούτων δὲν εἶχον ποτὲ ἄλλοτε ἰδεῖ, ἦσαν ἡ ἀλάνθαστος ἀπύδειξις τῆς ἀληθείας τῶν λόγων του, καὶ τῆς ἐκπληρώσεως τῶν προφητειῶν, αἵτινες προέλεγον εἰς αὐτοὺς τὴν ἔλευσίν του. Ἀφ' οὗ δὲ ἀπεφάσισαν οἱ ἐχθροί του νὰ τὸν ἀπολέσωσι, δὲν ἐδυνήθησαν νὰ τὸ ἐκτελέσωσι πρότερον, παρὰ ἀφ' οὗ ἦλθεν ἡ ὥρα του, τουτέστιν, ὁ καιρὸς, καθ' ὃν εἶχεν ἀποφασίσει νὰ πάθῃ· ἕως τότε ἐκρύφθη πολλάκις, καὶ ἐν ᾧ μίαν ἡμέραν διανοοῦντο νὰ τὸν συλλάβωσιν, ἔγεινεν ἄφαντος καὶ διέβη διαμέσου αὐτῶν (2)· ἀλλέως ἐβιάζοντο νὰ τὸν ἀπολέσωσι, βλέποντες, ὅτι τὰ θαύματά του ἔσυρον κατόπιν του ὅλον τὸν κόσμον, καὶ ἐρχόμενον εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ διὰ τὸ πᾶσχα, τὸν προὔπαντησαν μετὰ πομπῆς βασιλικῆς· ἐπεὶ δὲ ὁ λαὸς ἐπροπορεύετο αὐτοῦ παμπληθεῖ φέροντες εἰς τὰς χεῖρας των κλάδους Φυινίκων, ὡς χαρὰς σύμβολον, καὶ κράζοντες τὸ, ὡσαννὰ τῷ υἱῷ Δαβὶδ (3)· δηλ. σῶσον ἡμᾶς υἱὲ Δαβὶδ· εὐλογμένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου. Τοῦτο ἦτον ἡ πάνδημος ἀναγνώρισις αὐτοῦ ὡς Μεσσίου, καὶ οἱ ἐχθροί του δὲν ἠδυνήθησαν νὰ τὸ ὑποφέρωσιν (4)· ὅθεν ἔκαμον συμβούλιον καὶ ἀπεφάσισαν νὰ τὸν σιλλάβωσι μὲ δόλον καὶ ἠγόρασαν Ἰούδαν τὸν Ἰσκαριώτην ἓνα ἐκ τῶν δώδεκα Ἀποστόλων του, ὅστις ὑπεσχέθη νὰ παραδώσῃ τὸν διδάσκαλόν του διὰ τριάκοντα ἀργύρια τουτέστι περίπου 83 δραχμὰς κατὰ τὸ ἡμέτερον νόμισμα. Δι' ἐν τούτῳ οὐτιδανὸν κέρδος ἐπουλήθη ὁ Ἰούδας καὶ ἔγεινεν ὄργανον τοιαύτης τρομερᾶς καὶ ἀπανθρώπου πράξεως τοῦ νὰ προδώσῃ τὸν Κύριον καὶ διδάσκα-

(1) Ἰπάν. κεφ. ε'. 18.

(2) Λουκ. δ'. 30

(3) Ἰωάν. ιε'. 13.

(4) Ματθ. κατ', 14.

λόν του· ἀλλ' εἶναι γνωστὸν ὅτι, ὅταν τὸ πονηρὸν πνεῦμα θέλῃ νὰ παρασύρῃ τινα εἰς τὴν κακουργίαν, τοῦ ἐμπνέει πρότερον ἢ ἐκδέκῃσιν, ἢ φιλοδοξίαν, ἢ φιλαργυρίαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΗ΄.

*Περὶ τοῦ μυστικοῦ δείπνου τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ.*

Ὅτε ἐπλησίαζεν ἡ ἑορτὴ τοῦ πάσχα, ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς μετὰ τῶν Μαθητῶν του νὰ δειπνήσῃ ἐκεῖ, ὅπου εἶχον ἐτοιμάσει κατὰ τὴν διαταγὴν του, διὰ νὰ φάγωσι τὸν ἄμυνον κατὰ τὸ ἔθος. Εἰς τοῦτον τὸν δείπνον ἐσηκώθη ἐκ τῆς τραπέζης καὶ ἔπλυνε τοὺς πόδας ὅλων τῶν μαθητῶν του διὰ νὰ τοὺς δείξῃ τὸ παράδειγμα τῆς ταπεινοφροσύνης καὶ νὰ τοὺς διδάξῃ νὰ ὑπηρετῶσιν ἀλλήλους καὶ διὰ νὰ τοὺς καθαρίσῃ ὀλοτελῶς (1)· ἔπειτα ἐκάθισεν εἰς τὴν τράπεζαν, καὶ ἐν ᾧ ἔτρωγον, ἔλαβεν ἄρτον, καὶ εὐχαριστήσας τὸν Θεόν, εὐλόγησε τὸν ἄρτον, τὸν ἔκοψε, καὶ τὸν διμερίρασεν εἰς τοὺς μαθητάς του, λέγων· » λάβετε φάγετε, τοῦτο ἐστὶ τὸ σῶμά μου, τὸ ὑπὲρ ἡμῶν κλόμενον (2), τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν· ὡσαύτως, μετὰ τὸ δειπνήσαι, ἔλαβε τὸ ποτήριον μὲ οἶνον καὶ εὐχαριστήσας τὸ εὐλόγησε, καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς καὶ ἐκ τούτου λέγων, Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες, τοῦτο ἐστὶ τὸ αἷμα μου, τὸ αἷμα τῆς Καινῆς Διαθήκης, τὸ ὅποῖον θέλει χυθῇ διὰ σᾶς καὶ διὰ πολλοὺς εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, τοῦτο ποιεῖτε, ὡσάκισ πίνετε ἐξ αὐτοῦ, εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν (3). Τοιοῦτοτρόπως συνέστησεν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς τὸ θεῖον μυστήριον τοῦ ἁγίου σώματος καὶ αἵματος αὐτοῦ, τὸ ὀνομαζόμενον κοινωνία ἢ εὐχαριστία· τὸ ὅποῖον ἐξ ἐκείνου τοῦ χρόνου μέχρι τῆς σήμερον, ἱερουργεῖται καὶ θέλει ἱερουργεῖσθαι μέχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος καθ' ὅλας τὰς χριστιανικὰς ἐκκλησίας τοῦ κόσμου ἀπὸ

(1) Ἰωάν. ιγ'. 5.

(2) Ματθ'. κς'. 28, Λουκ. κς'. 19

(3) Α. Πρὸς Κοριν. κεφάλαιον ια'. 23.

τοὺς πιστοὺς πρὸς ἀνάμνησιν τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἀναστάσεώς του, καὶ διὰ νὰ ἤμεθα πάντοτε, διὰ τούτου τοῦ σώματος καὶ αἵματος αὐτοῦ ἡνωμένοι μετ' αὐτοῦ, καὶ ἀγιαζόμενοι δι' αὐτοῦ νὰ ἔχωμεν ἐφόδιον εἰς τὴν αἰώνιον ζωὴν· διὰ τοῦτο εἶπεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς, καὶ ὅτι ὅστις φάγη ἐκ τοῦ ἄρτου τούτου, θέλει ζῆσαι εἰς τὸν αἰῶνα (1), καὶ ὅτι κἀνείς δὲν ἠδύνατο νὰ ἔχη τὴν ἀληθινὴν καὶ αἰώνιον ζωὴν, χωρὶς νὰ φάγη τὴν σάρκα του καὶ νὰ πίνη τὸ αἷμά του· ἐπειδὴ ἡ σὰρξ μου, ἔλεγεν, εἶναι ἡ ἀληθὴς βρωσις, καὶ τὸ αἷμα μου ἡ ἀληθινὴ πόσις, ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα ἐν ἐμοὶ μένει καὶ γὰρ ἐν αὐτῷ (2)· οἱ Ἰουδαῖοι ἐσκανδαλίζοντο διὰ τοῦτον τὸν λόγον, ἐκλαμβάνοντές αὐτὸν παχυλῶς. ὡς ἐὰν ἤθελεν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς νὰ καταμελίση τὴν σάρκα του, καὶ νὰ τὴν δώσῃ εἰς αὐτοὺς ὁμοῦ μὲ τὸ αἷμά του ὑπὸ τὸ φυσικὸν εἶδος τῆς διὰ νὰ τοῦς χρησιμεύσῃ ὡς σωματικὴ τροφή· ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς ἐρμήνευσεν εἰς τοὺς μαθητάς του, ὅτι οἱ λόγοι οὗτοι εἶχον ὑψηλοτέραν ἔννοιαν. Τοῦτο τὸ μυστήριον ἐτέλεσε καὶ συνέστησεν ὁ Ἰησοῦς τὴν τελευταίαν ἐσπέραν ὀλίγας ὥρας πρὸ τοῦ πάθους του, δίδων εἰς αὐτοὺς ἀληθῶς τὸ σῶμα καὶ αἷμά του ἀλλ' ὑπὸ ἄλλο εἶδος, ὑπὸ τὸ εἶδος διπλασθῆ τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου, διὰ νὰ ᾔνοι ἡ τροφή τῶν φυγόντων μας καὶ ὡς τὸ μέγιστον δεῖγμα τῆς πρὸς ἡμᾶς ἀπείρου ἀγάπης του. Μετὰ τὸν δεῖπνον ἐλάλησε πολλὰ ὁ Ἰησοῦς μὲ τοὺς μαθητάς του, τοὺς ὁποίους δὲν ἔκρεπε νὰ ἴδῃ πλέον ἕως εἰς τὸν θάνατόν του· τοῖς προεῖπεν ὅτι θέλουσι τὸν ἐγκαταλείψει ὅλοι, καὶ εἰς τὸν Πέτρον ἰδιαιτέρως, ὅτι θέλει τὸν ἀρνηθῆ τρίς (3)· καὶ διὰ νὰ παρηγορήσῃ τὴν μεγάλην των θλίψιν διὰ τὴν στέρησίν του, ὑπεσχέθη νὰ τοὺς σταίλῃ ἐντὸς ὀλίγου τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ ὁποῖον θέλει τοὺς κάμει νὰ ἐννοήσωσιν ὅλα ὅσα ἤκουσαν παρ' αὐτοῦ· καὶ τοὺς παρήγγειλε πρὸ πάντων νὰ ἀγαπῶσιν ἀλλήλους (4),

(1) Ἰωάν. κεφ. στ'. 51.

(2) Ἰωάν. κεφ. στ'. 56.

(3) Ἰωάν. ιγ'. 38.

(4) Ἰωάν. ιε'. 26,

Μετὰ ταῦτα ἐξῆλθε μετ' αὐτῶν ἔξω τῆς πόλεως, καὶ ὑπῆγεν εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν, εἰς ἕνα κῆπον ὅπου ἐσυνήθιζε νὰ προσεύχεται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΘ'.

Περὶ τῶν παθῶν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἐν ᾧ ἦτον εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς θεωρῶν, ὅτι ἐφθασεν ἡ ὥρα τοῦ πάθους, καὶ ἀφίνων τὴν φύσιν νὰ ἐνεργήσῃ, ἐκυριεύθη ἀπὸ λύπην βαθεῖαν, καὶ ἔπεσε κατὰ πρόσωπον, καὶ ἰδρῶσεν ὥσεί θρόμβους αἵματος, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐβράχῃ ἡ γῆ (1). Τρὶς παρεκάλεσε τὸν πατέρα του νὰ ἀφαιρέσῃ ἀπ' αὐτοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο, δηλαδή τὰ παθήματα, ἀλλ' ἐπρόσθετε πάντοτε, » πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σὺ Πάτερ (2) ». Ὁ δὲ Ἰούδας ᾠδήγησεν εἰς τὸν κῆπον ἐν πλῆθος ἐνόπλων ἀνδρῶν ἀπεσταλμένων ἀπὸ τοὺς Γραμματεῖς καὶ Πρεσβυτέρους, οἵτινες συνέλαβον τὸν Ἰησοῦν, καὶ δῆσαντες αὐτὸν τὸν ἔφερον εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Καϊάφα τοῦ μεγάλου Ἀρχιερέως. Ὁ Ἰησοῦς ἔδειξε διὰ πολλῶν θαυμάτων, ὅτι δεν ἠδύναντο νὰ τὸν πιάσωσιν, ἐὰν αὐτὸς δὲν ᾔθελε· δὲν ἀπεκρίθη τίποτε εἰς πολλοὺς ψευδομάρτυρας, τοὺς ὁποίους παρῆστησαν κατ' αὐτοῦ, μήτε εἰς τὰς ἐρωτήσεις τοῦ Ἀρχιερέως, εἰμὴ ὅτε τὸν ἠρώτησε δικαστικῶς, ἂν ἦταν αὐτὸς ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος. Τότε ἐφάνέρωσε παρρησίαν, ὅτι ἦτον αὐτός· τὸ ὅποῖον ἐλογίσαντο βλασφημίαν καὶ εἶπον, ὅτι εἶναι ἄξιος θανάτου, καὶ τὸν παρέδωκαν εἰς τοὺς ὑπηρέτας τῆς ἀδικίας, οἵτινες τὸν ἐβασάνιζον τὸ ὑπόλοιπον τῆς νυκτός, ραπίζοντες αὐτὸν κατὰ κεφαλῆς, καὶ ἐρωτῶντές τον ἐμπαικτικῶς νὰ προφητεύσῃ ποῖος τὸν ἐκτύπησε (3). Τὴν δὲ ἐπαύριον τὸν ἔφερον εἰς τὸν Πιλάτον τὸν Πόντιον ἡγεμόνα τῆς Ἰουδαίας, ἐγκατεστήμενον ὑπὸ Τιβερίου Καίσαρος, λέγοντες, ὅτι ἦτον ἄνθρωπος στασιώδης, ὅστις ἐτάραττε τὸν τόπον ὅλον,

(1) Λουκ. κεφ. κβ'. 44.

(2) Ματθ. κατ'. 45.

(3) Ματθ. κατ'. 68.

ὄνομαζων ἑαυτὸν βασιλέα, καὶ ἀπαγορεύων τὸ νὰ πληρόνῃσι φόρον εἰς τὸν Καίσαρα, μ' ὅλον ὅτι ἐδίδασκε τὸ ἐναντίον (1). ὁ δὲ Ἰησοῦς καὶ ἐνταῦθα ἐφύλαξε σιωπὴν ἐνώπιον τοῦ Πιλάτου, καὶ μόνον ὅτε τὸν ἠρώτησεν, ἂν ᾖναι ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων, ἀπεκρίθη, ὅτι εἰμαι βασιλεὺς, ἀλλ' ἡ ἐδική μου βασιλεία δὲν εἶναι ἐκ τοῦ κόσμου τούτου, καὶ ἐπρόσθεσεν, ὅτι ἐγὼ εἰς τοῦτο ἐγεννήθην, καὶ εἰς τοῦτο ἦλθον εἰς τὸν κόσμον διὰ νὰ μαρτυρήσω τὴν ἀλήθειαν. Ὁ δὲ Πιλάτος μὴ εὐρίσκων ἀποδείξεις κατ' αὐτοῦ, ἐζήτησε διάφορα μέσα διὰ νὰ ἀποφύγῃ τὸ νὰ τὸν κρίνῃ· μαθὼν δὲ ὅτι ἦτον Γαλιλαῖος τὸν ἀπέστειλεν εἰς τὸν Ἡρώδην τὸν Ἀντίπαν ὄντα τότε εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ, ὅς τις ἦτον τετράρχης τῆς Γαλιλαίας καὶ ἀκούων τὰ μεγάλα ἔργα τοῦ Ἰησοῦ εἶχε πολλὴν περιέργειαν νὰ τὸν ἴδῃ, ἐλπίζων ὅτι ἔμελλε νὰ κάμῃ κἀνὲν θαῦμα ἐνώπιόν του (2). Ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς δὲν ἐλάλησεν οὔτε λόγον εἰς αὐτὸν, καὶ ὁ Ἡρώδης τὸν ὑπέλαβεν ὡς ἀναίσθητον, καὶ τὸν ἀπέστειλε πάλιν ὀπίσω πρὸς τὸν Πιλάτον· ὁ δὲ Πιλάτος ἠθέλησεν ἀκόμη, διὰ νὰ σώσῃ τὸν Ἰησοῦν, νὰ μεταχειρισθῇ τὴν συνήθειαν τοῦ νὰ ἀπολύῃ κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ πάσχα ἓνα δέσμιον, καὶ ἠρώτησε τὸν λαὸν, ποῖον ἐκ τῶν δύο ἤθελε νὰ ἀπολύσῃ, τὸν Ἰησοῦν, ἢ τὸν Βαραβᾶν; ἀλλ' οἱ Ἰουδαῖοι ἐπροτίμησαν νὰ ἀπολύσῃ τὸν Βαραβᾶν ἐπίσημον ληστὴν καὶ φονέα, τὸν δὲ Ἰησοῦν νὰ καταδικάσῃ εἰς σταυρικὸν θάνατον (3). τελευταῖον θέλων νὰ τοὺς εὐχαριστήσῃ, παρέδωκε τὸν Ἰησοῦν νὰ μαστιγωθῇ χωρὶς νὰ τὸν καταδικάσῃ εἰς θάνατον, καὶ ἔπειτα τὸν ἐγκατέλιπεν εἰς τοὺς στρατιώτας του, οἱ ὅποιοι πλέξαντες ἀκάνθινον στέφανον, τὸν ἐπέθηκαν εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ τὸν ἐνδυσαν μίαν παλαιὰν πορφύραν, καὶ τοῦ ἔδωκαν κάλαμον εἰς τὴν δεξιάν αὐτοῦ ἀντὶ σκῆπτρου, καὶ οὕτως ἐνδεδυμένον τὸν ἐπροσκύνουν ὡς βασιλέα πρὸς ἐμπαιγμὸν, ῥαπίζοντες καὶ ἐμπτύοντες αὐτὸν εἰς τὸ πρόσωπον (4).

(1) Λουκ. κγ', 25,

(2) Λουκ. κγ'. 8.

(3) Λουκ. κγ'. 19.

(4) Ματθ'. κεφ. κζ'. 29 30

Περὶ τοῦ σταυροῦ καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ὁ Πιλάτος παρέστησε τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν μετὰ τὸν ἀκάνθινον
 ρεφάνον καὶ τὴν πορφύραν, καίσκεπασμένον μετὰ αἱμάτου, εἰς τοὺς
 Ἰουδαίους, διὰ νὰ τοὺς φέρῃ εἰς συμπάθειαν, καὶ νὰ τοὺς παύσῃ
 ἀπὸ τοιαύτην ὀμότητα, εἰπὼν, ἴδε ὁ ἄνθρωπος! ἀλλ' ἀντὶ νὰ
 τοὺς κινήσῃ εἰς οἶκτον, ἔκραζον μεγαλύνως νὰ σταυρωθῇ, ἀ-
 πειλοῦντες καὶ αὐτὸν τὸν Πιλάτον, ὅτι θέλουσι τὸν κατηγορήσει
 εἰς τὸν Αὐτοκράτορα, ἐὰν ἄφηνεν εἰς τὴν ζωὴν ἄνθρωπον, ὅς τις
 ἐκήρυττε τὸν ἑαυτὸν τοῦ βασιλέα (1). Τότε ὁ Πιλάτος συγκατένευσε
 νὰ τὸν παραδώσῃ εἰς θάνατον, ἀφοῦ ἔνιψε τὰς χεῖράς του διαμαρ-
 τυρούμενος, ὅτι εἶναι ἀθῶος ἀπὸ τὰ αἶμα τοῦ δικαίου τούτου· ἀλλ'
 ὁ λαὸς ὅλος ἀπεκρίθη ὁμοφώνως, τὰ αἶμα του, δηλ. ἡ ἐκδίκησις
 τοῦ θανάτου τοῦ ἁγίου πέσῃ εἰς τὰς κεφαλὰς μας καὶ εἰς τὰ τέκνα
 μας (2). Ὁ Ἰησοῦς λοιπὸν βαστάζων τὸν σταυρὸν ἐφέρθη εἰς
 τὸν τόπον τῆς καταδίκης, διὰ νὰ ὑποβληθῇ εἰς τὸν σταυρικὸν θά-
 νατον, μετὰ δύο ληστὰς, εἰς τόπον λεγόμενον Γολγοθὰ, ὅς τις ἦτον
 ἔξω τῆς πόλεως, λιθόστρωτος. Ὁ δὲ Ἰούδας καθὼς εἶδεν ὅτι κατε-
 δικάσθη εἰς θάνατον ὁ Ἰησοῦς μετενόησε, καὶ ἐλθὼν πρὸς τοὺς
 Ἀρχιερεῖς εἶπεν, ἡμαρτον διότι σὰς παρέδωκα αἶμα ἀθῶον· οἱ δὲ
 Ἀρχιερεῖς ἀπεκρίθησαν, τί πρὸς ἡμᾶς, σὺ στοχάζου το. Τοιαύτην
 συγχώρησιν τοῦ ἔκαμαν εἰς τὴν ἐξομολόγησίν του. Ἐπειδὴ οἱ κα-
 κοὶ ἄνθρωποι οὔτε πρὸς ἀλλήλους ἔχουσι συμπάθειαν. Αὐ-
 τὸς δὲ ἀπελπισθεὶς ἔρριψε τὰ ἀργύρια εἰς τὸν ναὸν, καὶ ἀνα-
 χωρήσας ἐκεῖθεν ἐκρεμάσθη. Τοιοῦτον κέρδος ἀπῆλαυσεν ὁ μαθη-
 τῆς ὅς τις ἐπρόδωκε διὰ τριάκοντα ἀργύρια τὸν διδάσκαλόν του
 μετὰ ἑνὶ φίλημα. Διότι τοιοῦτον εἶναι πάντοτε τῆς κακίας τὸ κέρδος.
 Ἡ ποινὴ τοῦ σταυροῦ ἦτο ἡ ἀτιμωτικωτάτη, ἀφ' ὅσας τότε ἐσυ-
 γήθιζον, καὶ κατεδικάζοντο εἰς αὐτὴν μόνοι οἱ δοῦλοι καὶ ἄλλοι

(1) Ἰωάν. κεφ. ιθ'. 12.

(2) Ματθ. κζ'. 24. 26.

ἀθλίοι ἄνθρωποι, καὶ μόνον διὰ τὰ μέγιστα κακουργήματα τὴν λησείαν καὶ τὸν φόνον. Ὁ Ἰησοῦς ἐσταυρώθη μεταξὺ δύο ληστῶν, τρυπηθεὶς τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖρας, οἱ δὲ στρατιῶται διμερίσθησαν τὰ φορέματά του, καὶ ἔβαλαν εἰς λαχνὸν τὸν χιτῶνα του, τίς νὰ τὸν λάβῃ. Αὐτὸς δὲ ἐδεήθη τοῦ πατρός του ὑπὲρ τῶν σταυρωτῶν του, Πάτερ, εἶπεν· ἄφες αὐτοῖς, οὐ γὰρ οἶδασι τί ποιούσι· οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἐρχόμενοι τὸν ἐνέπαιζον λέγοντες, νὰ καταβῇ ἀπὸ τοῦ σταυροῦ καὶ νὰ σωθῇ, ἂν ᾦναι αὐτὸς ὁ Χριστὸς ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καθὼς ἔλεγε (1). Ἐν ᾧ ἐδίψησεν, ἐπρόσφεραν εἰς αὐτὸν ὄξος μὲ χολὴν μεμιγμένην (2). Ὅλα ταῦτα ᾗσαν προειρημένα ὑπὸ τοῦ Δαβὶδ καὶ τοῦ Ἡσαΐου· καὶ ὅτε ἐπληρώθησαν ὅλαι αἱ γραφαὶ, εἶπεν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, πάντα ἤδη τετέλεσαι· καὶ παρέδωκε τὸ πνεῦμα του, ἐν ᾧ ᾗτον ἀκόμη πλήρης δυνάμεως, ἀφοῦ ἔμεινεν ἕξ ὥρας ἐπὶ τοῦ σταυροῦ. Τότε ὁ ἥλιος ἐσκοτίσθη, ἡ γῆ ἐσειέσθη, τὰ μνημεῖα ἠνεώχθησαν, καὶ πολλοὶ νεκροὶ ἀνεστήθησαν, τὸ καταπέτασμα τοῦ Ναοῦ, τὸ ὁποῖον ἐχώριζε τὸ ἁγιαστήριον ἀπὸ τοῦ λοιποῦ ναοῦ, διεσχίσθη διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι τὰ μυστήρια τοῦ παλαιοῦ νόμου ἀνεκαλύφθησαν, καὶ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς διὰ τοῦ θανάτου του ἡνοιξεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὴν κεκλεισμένην ἕως τότε θύραν τοῦ οὐρανοῦ, τοῦ ὁποίου τύπος ᾗτον τὸ ἁγιαστήριον. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἀπέθανε τὴν παρασκευὴν, ἥτις κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ᾗτον ἡ παραμονὴ τοῦ Πάσχα, καὶ ἀπέθανε τὴν ὥραν καθ' ἣν ἐθυσίαζον τὸν ἁμνόν, τοῦ ὁποίου ἡ θυσία δὲν ᾗτον τίποτ' ἄλλο παρὰ ὁ τύπος τοῦ θανάτου του, καθὼς καὶ ὅλαι αἱ ἄλλαι νομικαὶ θυσίαι, καὶ ὅλαι αἱ προσφερόμεναι εἰς τὸν Θεὸν ἀπ' ἀρχῆς τοῦ κόσμου. Διὰ νὰ ᾗδωσιν δὲ ἂν ζῇ, ἐπλήρωσεν εἰς στρατιώτης τὴν πλευρὰν αὐτοῦ μὲ τὴν λόγχην, καὶ ἐξῆλθεν ἀπὸ τὴν πληγὴν αἷμα καὶ ὕδωρ (3). Τὸ σῶμα

(1) Ματθ. κζ'. 42. Μαρκ. ιε. Λουκ. κγ'. 35.

(2) Ἰωάν. ιθ'. 30. Ησα. κx. Δαβὶδ ψαλμὸς 6'. κx. 78. 18. Ησαϊ. νγ'. 2. 9. Ησαϊ. ή.

(3) Ἰωαν. ιθ. 34.

του κατεβιδάσθη ἀπὸ τοῦ σταυροῦ καὶ ἐνταφιάσθη ὑπὸ τοῦ Νικο-
δήμου καὶ τοῦ Ἰωσήφ τοῦ ἀπὸ Ἀριμαθαίας οἵτινες ἦσαν ἐκ τῶν
μαθητῶν του. Οὗτοι τὸ ἐβαλσάμωσαν κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν
Ἰουδαίων μετὰ διάφορα ἀρώματα καὶ τὸ ἔθηκαν εἰς ἕνα καινὸν μνη-
μεῖον, κατασκευασμένον ὑπὸ τοῦ Ἰωσήφ καὶ κείμενον πλησίον
τοῦ Γολγοθα. Ἀλλὰ τὸ πανάχραντον τοῦτο σῶμα, ἂν καὶ νεκρὸν,
δὲν ἔπαθε καμμίαν φθορὰν (1), ἦτο πάντοτε ὁ ἅγιος τοῦ Κυρίου,
καὶ τὸ σῶμα τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι
ἐνθυμούμενοι, ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶχε προειπεῖ, ὅτι θέλει ἀναστηθῇ,
ἐπέστησαν φρουροὺς εἰς τὸν τάφον, καὶ ἐσφράγισαν τὴν θύραν
του (2).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΑΪ.

Περὶ τῆς ἀναστάσεως καὶ τῆς ἀναλήψεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἀπὸ τῆς παρασκευῆς καὶ ὅλον τὸ σάββατον διέμενεν εἰς τὸν
τάφον ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, τὴν δὲ κυριακὴν, ἣτις ἦτον ἡ τρίτη ἀπὸ
τῆς σταυρώσεώς του, πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου, ἔγεινε σεισμὸς
μέγας, καὶ ἀνέστη ὁ Ἰησοῦς πλήρης δόξης (3). Ἄγγελος κατελθὼν
ἐξ οὐρανοῦ ἀπεκύλισε τὸν λίθον ἐκ τῆς θύρας τοῦ μνημείου καὶ
ἐκάθισεν ἐπ' αὐτοῦ. Τὸ πρόσωπόν του κατηύγαζεν ὡς ἀστραπὴ,
τὰ δὲ ἱμάτιά του ἦσαν λευκὰ ὡς ἡ χιών. Οἱ δὲ φύλακες τοσοῦτον
ἐτρόμαξαν, ὥστε ἔπεσαν ὡς νεκροὶ ὑπὸ τοῦ φόβου, καὶ αἱ ἄγαι
γυναῖκες, αἱ ἐρχόμεναι διὰ νὰ μυρίσωσι πάλιν τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ
ἐξεπλήγθησαν ἰδοῦσαι τὸν τάφον ἀνεωγμένον, καὶ τὸν Ἄγγελον, ὅς
τις εἶπεν εἰς αὐτάς, μὴ φοβῆσθε. Σεῖς ζητεῖτε Ἰησοῦν τὸν ἐσταυ-
ρωμένον, αὐτὸς ἀνέστη, καθὼς τὸ προεῖπε, καὶ δὲν εἶναι πλέον
ἐδῶ· ἴδετε τὸν τόπον, ὅπου τὸν ἔθηκαν, ἀλλ' ὑπάγετε, εἴπατε
εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ καὶ εἰς τὸν Πέτρον, νὰ μὴ ζητῶσι πλέον

(1) Πραξ. β'. 31.

(2) Ματθ. κζ'. 61.

(3) Ματθ. κη'. 2. Μαρκ. ις'. Ἰωάν. κ'

τὸν ζῶντα μετὰ τῶν νεκρῶν, ἀλλὰ νὰ ὑπάγωσιν εἰς τὴν Γαλι-
λαίαν· ἐκεῖ θέλετε τὸν ἰδεῖ καθὼς σᾶς τὸ προεῖπε. Οἱ ἀπόστολοι
δὲν ἐπίστευσαν τόσον εἰς τοὺς λόγους τῶν γυναικῶν τούτων, οὔτε
ἠθέλησαν νὰ πιστεῦσωσιν ὅτι ἀνέστη, εἰμὴ ἀφ' οὗ τὸν εἶδον καὶ
τὸν ἐψηλάφησαν μὲ τὰς χεῖρας των, ἀφ' οὗ τοῦ ὠμίλησαν καὶ
συνέφαγον μετ' αὐτοῦ (1). Πολλάκις καὶ πολλαχοῦ ἐνεφανίζετο
εἰς αὐτοὺς διὰ τεσσαράκοντα ἡμερῶν, καὶ μίαν φορὰν ἐνεφανίσθη
εἰς πλειοτέρους τῶν πεντακοσίων ἀδελφῶν ἐν ᾧ ἦσαν συνηθροί-
σμενοι (2). Εἰς τὸν Πέτρον ἐφανερώθη κατὰ πρῶτον, καὶ ἄλλοτε
ἐνώπιον ἄλλων τινῶν ἀποστόλων τὸν ἠρώτισε τρίς. Πέτρε μὲ
ἀγαπᾷς καὶ τὸν διέταξε νὰ ποιμαίνῃ τὰ πρόβατά του (3). Καθ'
ὅλον τοῦτον τὸν καιρὸν, ἔκαμε πολλὰς διδασκαλίας εἰς τοὺς μαθη-
τάς του, καὶ ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμούς των εἰς τὸ νὰ κατανοῶσι τὰς
ἀγίας γραφάς. Καὶ ἐμφυσήσας εἰς αὐτοὺς εἶπε: λάβετε πνεῦμα
ἅγιον. Εἰς ὅσους συγχωρήσῃτε τὰς ἁμαρτίας των, θέλουσιν εἶσθαι
συγχωρημένοι, καὶ εἰς ὅσους δὲν τὰς συγχωρήσῃτε, δὲν θέλουν εἶ-
ναι συγχωρημένοι (4). Τοῖς εἶπε προσέτι, ὅτι ἐδόθη μοι πᾶσα
ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς, ὑπάγετε εἰς ὅλον τὸν κόσμον νὰ
κηρύξῃτε τὸ Εὐαγγέλιον ὅχι πλέον εἰς μόνους τοὺς Ἰουδαίους, ἀλ-
λὰ καὶ εἰς τοὺς Σαμαρείτας καὶ εἰς ὅλα τὰ ἔθνη· διδάξατε ὅλους
τοὺς ἀνθρώπους, καὶ βαπτίζετε τοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ
τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, διδάσκοντες αὐτοὺς νὰ φυ-
λάττωσιν ὅλα, ὅσα σᾶς παρήγγειλα. Ὃς τις πιστεύσῃ, καὶ βαπτι-
σθῇ, θέλει σωθῇ, ὃς τις δὲ ἀπιστήσῃ, θέλει καταδικασθῇ. Ὅσοι
πιστεῦσωσι, θέλουσι κάμει παντοῖα θαύματα, καὶ ἐγὼ εἶμαι μὲ
σᾶς ἕως εἰς τὸ τέλος τοῦ Κόσμου (5). Τελευταῖον τοὺς παρήγγει-
λε νὰ μένωσιν εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ, ἕως οὗ νὰ λάβωσιν ἐξ ὑψους τὸ

(1) Ἰωάνν. x'. Λουκ. xδ'. 11.

(2) Ἀ. πρὸς Κορινθ. ιβ'. 5. 6.

(3) Ἰωάνν. κα'. 17.

(4) Ἰωάνν. x'. 22. 23.

(5) Μαρκ. ιε'. 15. 16.

πνεῦμα τὸ ἅγιον, βεβαιόνων αὐτοὺς ὅτι ἐντὸς ὀλίγου θέλει γενῆ τοῦτο (1). Τὸ τελευταῖον ἐνεφανίσθη εἰς αὐτοὺς ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν ἐλαιῶν. καὶ αὐτόθεν ἀφοῦ τοῖς ἐλάλησε, καὶ ὕψωσε τὰς χεῖρας καὶ τοὺς εὐλόγησε, τὸν εἶδον ἀναληφθέντα εἰς τὸν οὐρανόν, ὅπου ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀνέλαβε τὴν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου ἀχώριστον ἀπ' αὐτοῦ θεῖαν δόξαν καὶ κυριότητα. Μία νεφέλη τὸν ἀπέκρυψεν ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς των, καὶ δύο Ἄγγελοι λευκοφόροι, εἶπον εἰς αὐτοὺς, ὅτι μίαν ἡμέραν θέλει πάλιν ἐλθεῖ μετὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, καθὼς τὸν εἶδον ἀναβαίνοντα εἰς τὸν οὐρανόν. Ἐπέστρεψαν δὲ οἱ ἀπόστολοι εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ μετὰ μεγάλην χαρὰν, καὶ διῆγον προσευχόμενοι τὰς ἀκολουθούς δέκα ἡμέρας (2). Τότε ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἀναλαβὼν τὴν δόξαν καὶ βασιλείαν του ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς, καὶ θέλει διαμένει οὕτως ἕως οὗ νὰ ἔλθῃ πάλιν νὰ κρίνῃ ζῶντας καὶ νεκρούς, μετὰ δὲ τὴν κρίσιν ταύτην θέλουσιν ὑποταχθῇ τὰ πάντα εἰς αὐτόν, καὶ ἡ βουλή τοῦ Θεοῦ θέλει πληρωθῇ ἐντελῶς (3).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΒ'.

Περὶ τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ συναθροισθέντων τῶν μαθητῶν ὡς ἑκατὸν εἴκοσι, ἐπρόβαλλεν εἰς αὐτοὺς ὁ Πέτρος (4) νὰ ἐκλέξωσιν ἓνα μετὰ τῶν διὰ νὰ ἀναπληρώσῃ τὸν τόπον τοῦ Ἰούδα, ὅς τις, ἀρ' οὗ ἐπρόδωκε τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, ἐκρεμάσθη ἀπὸ τὴν ἀπελπισίαν του (5). Ὁ κληρὸς ἔπεσεν εἰς τὸν Ματθίαν, καὶ συγκατηριθμήθη μετὰ τῶν ἑνδεκα ἀποστόλων, διὰ νὰ ᾔναι μάρτυς καθὼς καὶ αὐτοὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου. Ὅτε δὲ ἔφθασεν

(1) Λευκ. κδ'. 49.

(2) Πραξ. κεφ. α'. 12.

(3) Α'. Κορινθ. ιε' 24.

(4) Πραξ. κέ. α'. 15.

(5) Ματθ. κζ'. 5.

ἡ ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς, ἦσαν ὅλοι συνηθροισμένοι εἰς τὸ αὐτὸ μέρος, καὶ ἐξαίφνης ἔγινεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ μέγας κρότος, ὡς πνοῆς ἀνέμου βιαίας ἥτις ἐγέμισεν ὅλον τὸν οἶκον ὅπου ἐκάθηντο, καὶ ἐφάνησαν ὡς γλῶσσαι πυρὸς, χωρισταί, ἐπάνω εἰς καθένα ἐξ αὐτῶν. Τότε ἐπλήσθησαν ὅλοι ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ ἤρχισαν νὰ λαλῶσι διαφόρους ξένας γλώσσας κηρύττοντες τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ (1). Ἡ Πεντηκοστὴ μετὰ τὸ Πάσχα ἦτον ἡ ἡμέρα καθ' ἣν εἶχε δοθῇ ὁ νόμος πρὸς τοὺς Ἰσραηλίτας διὰ τοῦ Μωϋσέως εἰς τὴν ἔρημον, καὶ ἐπομένως ἡ μία ἀπὸ τὰς τρεῖς μεγάλας ἐορτάς, τὰς ὑπ' αὐτοῦ τοῦ νόμου διατεταγμένας. Ὅθεν ἦσαν ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τοῦ Κόσμου συνηθροισμένοι εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ Ἰουδαῖοι, διὰ νὰ πανυγηρίσωσι ταύτην τὴν ἐορτὴν, καὶ ὁ κρότος, ὅς τις ἐσήμαινε τὴν κατάβασιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἐπέσυρε μέγα πλῆθος ἐξ αὐτῶν, οἵτινες ἐξεπλάγησαν εἰς ὑπερβολὴν ἀκούοντες ἕκαστος τοὺς μαθητάς, τοὺς ὁποίους ἐγνώριζαν, ὅτι ἦσαν ὅλοι Γαλιλαῖοι, ὁμιλοῦντας τὴν πάτριον γλῶσσαν ἐνὸς ἑκάστου.

Τότε ὁ Πέτρος ἐπαρουσιάσθη μετὰ τῶν ἄλλων ἑνδεκα ἀποστόλων, καὶ ἐξήγησε τὸ θαῦμα τοῦτο εἰς τὸν λαὸν ἐρμηνεύων εἰς αὐτοὺς τὰς προφητείας, καὶ κηρύττων, ὅτι ὁ Ἰησοῦς, τὸν ὁποῖον αὐτοὶ ἐσταύρωσαν, ἀνέστη ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ἀπέστειλε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν του, καὶ ὅτι αὐτὸς ἦτον ὁ Κύριος καὶ ὁ Μεσσίας (2). Πολλοὶ ἐκινήθησαν εἰς μετάνοιαν ἐκ τῆς ὁμιλίας ταύτης, καὶ τὸν ἡρώτουν τί ἔπρεπε νὰ κάμωσι. Μετανοήσατε, τοὺς εἶπε, καὶ ἅς βαπτισθῇ ἕκαστος εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ νὰ λάβῃ τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν του, καὶ οὕτω θέλετε λάβει τὴν δωρεάν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Τρεῖς χιλιάδες περίπου πιστεύσαντες τότε ἐβαπτίσθησαν, καὶ πάλιν ἄλλοτε πέντε χιλιάδες, εἰς τὴν περίστασιν, καθ' ἣν ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἐθεράπευσεν ἓνα ἐκ γεννητῆς χωλὸν, ὅς τις ἔκειτο καθημέραν πρὸς τὴν

(1) Πραξ. κςφ-ε'. 2. 5.

(2) Αὐτ.θ.

θύραν τοῦ ἱεροῦ τὴν λεγομένην ὥραιαν, καὶ ἐζήτει ἐλεημοσύνην παρὰ τῶν εἰσερχομένων εἰς τὸν Ναόν (1). Τοιουτοτρόπως ἐκηρύχθη ὁ νέος νόμος τὴν αὐτὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ἐπανηγυρίζον τὴν ἀνάμνησιν τῆς κηρύξεως τοῦ παλαιοῦ νόμου, καὶ καθ' ἣν ἐπρόσφεραν εἰς τὸν Θεὸν τὰς ἀπαρχὰς τῶν καρπῶν. Οἱ ἀπόστολοι καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι, ὅσοι ἔλαβον τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ἔλαβον θαυμασιωτάτην τινὰ ἀλλοίωσιν· ὅλοι ἐπλήσθησαν ἀπὸ θείαν ἀγάπην, ὥς ἦσαν πρόθυμοι νὰ πληρώσωσιν ὅλας τοῦ τὰς ἐντολὰς, ὅχι μόνον ἄνευ δυσκολίας· ἀλλὰ καὶ μετὰ χαρᾶς· κατενόουν ἐντελῶς τὰς ἀγίας Γραφάς, καὶ τοὺς λόγους τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ εἶδον ὅτι ἡ βασιλεία τοῦ ἦτον ὅλη οὐράνιος καὶ πνευματικὴ. Τελευταῖον ἡσθάνθησαν θάρρος καὶ δύναμιν θαυμάσιον, ὥστε νὰ καταφρονῶσιν ἐξίστου καὶ τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰ κακὰ ὅλα τῆς ζωῆς ταύτης, καὶ αὐτὸν τὸν θάνατον, καὶ νὰ ἀποδίδωσιν ἀσυστόλως τὴν μαρτυρίαν εἰς τὴν ἀλήθειαν, ἐναντίον πάσης ἀνθρωπίνης δυνάμεως (2).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΓ'.

Περὶ τῆς ἐν Ἱερουσαλὴμ Ἑκκλησίας,

Εἰς ὀλίγον καιρὸν εὐρέθη μέγα πλῆθος Ἰουδαίων εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ, οἱ ὅποιοι ἐπίστευσαν εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν. Οὗτοι ἔζων ἡνωμένοι ἐντελέστατα ἔχοντες ὅλοι μίαν ψυχὴν καὶ μίαν καρδίαν (3), καθὼς εἶπεν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, ὅτι ὁλος ὁ κόσμος θέλει γνωρίζει τοὺς μαθητάς του ἐκ τῆς πρὸς ἀλλήλους αὐτῶν ἀγάπης (4) ἐνησχολοῦντο δὲ εἰς τὰς τῶν Ἀποστόλων διδασκαλίας, ἀκολουθοῦντες αὐτὰς ἀκριβῶς καὶ σταθερῶς, καὶ συχναῶντες καθ' ἡμέραν εἰς τὸν Ναόν, καὶ συμπροσευχόμενοι ἐκεῖ, συνηθροίζοντο ὡσαύτως καὶ εἰς τὰς οἰκίας διὰ νὰ κόψωσι τὸν ἄρτον καὶ νὰ κοινωνήσωσι

(1) Πράξ. κεφ. γ'.

(2) Πράξ. δ'. 9.

(3) Πράξ. κεφ. δ'. 32.

(4) Ἰωάν. ιγ', 35.

δηλαδή νὰ μεταλάβωσι τὸ πολύτιμον σῶμα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τὸ αἷμα, καὶ μετὰ τοῦτο ἐλάβανον τὴν τροφὴν των μὲ χαρὰν καὶ ἀπλότητα τῆς καρδίας. Ἐπειδὴ δὲ ἤξευρον, ὅτι ἡ Ἱερουσαλήμ ἔμελλεν ἐντὸς ὀλίγου νὰ καταστραφῇ, καὶ ἀλλέως δὲν ἐζήτουν εἰς τὴν γῆν κάμιάν ἀποκατάστασιν, ἐπιθυμοῦντες μόνην τὴν οὐράνιον βασιλείαν τοῦ Ἰησοῦ κατεφρόνουν τὰ πρόσκαιρα ἀγαθὰ, καὶ κατέθετον τὰ πάντα εἰς τὸ κοινόν, καὶ ὅσοι εἶχον κληρονομίας, τὰς ἐπώλουν καὶ κατέθετον τὴν τιμὴν αὐτῶν εἰς τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων, οἵτινες διεμοίραζον εἰς καθένα τὸ ἀναγκαῖον, ὥστε κανεῖς μεταξὺ αὐτῶν δὲν ἦτο πτωχός. Ὁλος ὁ λαὸς τοὺς ἡγάπα καὶ τοὺς ἐτίμα, ἀλλ' οἱ ἄλλοι δὲν ἐτόλμων νὰ ἐνωθῶσι μετ' αὐτῶν διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων. Ἡ πρώτη αὕτη ἐκκλησία τῆς Ἱερουσαλήμ εἶναι ἡ τελειοτάτη ἀπ' ὅλας, ὅσαι συνεστήθησαν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ὅλοι οἱ μονάζοντες καὶ οἱ ἄλλοι πιστοὶ ὅσοι ἠθέλησαν νὰ βάλωσιν εἰς πρᾶξιν πιστῶς τὴν διδασκαλίαν τοῦ εὐαγγελίου τὴν ἐθεώρησαν ὡς τὸ ἄριστον ἀρχέτυπον. Ἐπειδὴ δὲ ἠῤῥξανε καθ' ἑκάστην ὁ ἀριθμὸς τῶν πιστῶν ἔκριναν εὐλογον οἱ ἀπόστολοι νὰ συστήσωσιν ἐπιστάτας διὰ νὰ ἀναλάβουν τὴν φροντίδα καὶ ἐπιμέλειαν τῶν βιωτικῶν τούτων ὑπουργημάτων, καὶ νὰ ἀνακουφίζωνται οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ ἄλλοι μαθηταί, καὶ νὰ ἐνασχολῶνται περισσότερο εἰς τὴν διδασκαλίαν. ὠνόμασαν δὲ αὐτοὺς Διακόνους (Ι). Ἐκλεξάν λοιπὸν μὲ τὴν γνώμην ὅλης τῆς ἐκκλησίας συνηθροισμένης ἐπτὰ διατάξαντες αὐτοὺς νὰ διακονῶσιν εἰς τὰς τράπεζας: Πρῶτον μὲν εἰς τὴν ἱερὰν τράπεζαν, εἰς τὴν διανομὴν τῆς ἁγίας εὐχαριστίας· ἔπειτα καὶ εἰς τὴν κοινὴν τράπεζαν, δηλ. νὰ φροντίζωσι τὰ τῆς ἀναγκαίας τροφῆς δι' ὅλους τοὺς πιστοὺς, καὶ γενικῶς περὶ ὅλων τῶν κοσμικῶν πραγμάτων ἥτοι τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας. Οἱ δὲ ἀπόστολοι ἀνακουφισθέντες τοιουτοτρόπως ἀπὸ τὰ ἔργα των ἐνησχολοῦντο περισσότερο εἰς τὴν προσευχὴν καὶ τὴν διακονίαν

τοῦ λόγου, δίδοντες τὴν ἄδειαν πρὸς τούτοις καὶ εἰς τοὺς διακόνους
νὰ διδάσκωσι καὶ αὐτοὶ καὶ νὰ βαπτίζωσι (1).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΔ'.

*Περὶ τοῦ διωγμοῦ τῶν Ἰουδαίων καὶ τῆς ἐπιστροφῆς
τῶν Σαμαρειτῶν.*

Οἱ παχυλοὶ καὶ πλεονέκται Ἰουδαῖοι δὲν ἐδύναντο νὰ αἰσθαν-
θῶσι τὴν διδασκαλίαν τοῦ εὐαγγελίου, πρὸ πάντων δὲ οἱ Σαδου-
καῖοι οἵτινες μὴτε ἀνάστασιν, μὴτε ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς ἐπί-
στευον καὶ ἦσαν ἡ ἰσχυροτέρα μερὶς (2), ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ὁ μέ-
γας Ἀρχιερεὺς ἦτον ἐξ αὐτῶν. Ὅθεν ἅφ' οὗ ἤρχισαν οἱ Ἀπόστολοι
νὰ διδάσκωσι, οἱ δυνατώτεροι μεταξὺ τῶν Ἰουδαίων ἀπηγόρευσαν
μὲ ἀπειλὰς αὐτοὺς τὸ νὰ ὁμιλῶσι περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ
ταῦτα τοὺς ἔρριψαν εἰς τὴν φυλακὴν ἐκ τῆς ὁποίας τοὺς ἐξέβαλεν
ἄγγελος Κυρίου (3), καὶ πάλιν προσκαλέσαντες αὐτοὺς ἐπέπλη-
ξαν καὶ ἔδειραν. Οἱ δὲ Ἀπόστολοι ἔχαιρον, διὰ ταύτην τὴν τιμὴν
τοῦ νὰ ὑποφέρωσιν ὀνειδισμοὺς ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἰησοῦ Χρι-
στοῦ, καὶ τοὺς ἔλεγον παρρησίᾳ: Κρίνατε σεῖς οἱ ἴδιοι, ἂν ᾖναι
δίκαιον ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ νὰ ὑπακούωμεν περισσώτερον εἰς σᾶς
παρὰ εἰς αὐτόν. Ἐπειδὴ ἡμεῖς δὲν δυνάμεθα νὰ μὴ λέγωμεν
ἐκεῖνο τὸ ὅποῖον εἶδομεν καὶ ἠκούσαμεν: ὅτι οὗτος ὁ Ἰησοῦς, τον
ὅποῖον σεῖς ἐσταυρώσατε, ἀνέστη ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ὅτι εἰς τὸ
ὄνομα αὐτοῦ ἡμεῖς ἐκτελοῦμεν τὰ θαύματα, ὅσα βλέπετε καὶ
ἀκούετε (4). Στέφανος ὁ πρῶτος τῶν ἐπτὰ διακόνων ἔκαμνε
μεγάλᾳ θαύματα καὶ ἤλεγχε θαρράλῶς τοὺς Ἰουδαίους διὰ τὴν
πώρωσιν τῆς καρδίας των, ἀποδεικνύων εἰς αὐτοὺς ὅτι μὴτε εἰς

(1) Πραξ. κεφ. 5'. 1—7.

(2) Πραξ. κεφ. κγ'. 8.

(3) Πραξ. κεφ. δ'. 20.

(4) Πραξ. κεφ. δ'. 18—20.

τὸν νόμον μήτε εἰς τὴν πόλιν τῶν εἶναι προσκολλημένη ἡ θρησκεία. Διὰ τοῦτο καὶ τὸν κατεδίκασαν ὡς βλασφημήσαντα τὸν ἅγιον τοῦτον τόπον, καὶ τὸν ἐλιθοβόλησαν (1). Οὗτος ὑπεῖρξε λοιπὸν ὁ πρῶτος τῶν μαρτύρων, δηλαδὴ ὁ πρῶτος ὅστις ἀπέθανεν ὑπὲρ τῆς μαρτυρίας τοῦ Εὐαγγελίου. Κατὰ ταύτην δὲ τὴν περίστασιν διηγέθη μέγας διωγμὸς κατὰ τῆς ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ Ἐκκλησίας, ὥστε οἱ μαθηταὶ ὅλοι διεσπάρησαν εἰς τὴν Ἰουδαίαν καὶ τὴν Σαμάρειαν πλὴν τῶν Ἀποστόλων. Ὁ δὲ θερμότερος διώκτης τῶν μαθητῶν ἦτον νέος τις ὀνομαζόμενος Σαῦλος ἐκ τῆς αἰρέσεως τῶν Φαρισαίων, σοφώτατος εἰς τὰς γραφάς. Αὐτὸς εἰσῆρχετο εἰς τὰς οἰκίας καὶ ἔσυρε βιαίως ἄνδρας καὶ γυναῖκας εἰς τὸ δεσμωτήριον, πνέων ἀπειλὴν καὶ φόνον κατὰ τῶν μαθητῶν, ἔπειτα ἐζήτησεν ἐπιστολὰς παρὰ τοῦ μεγάλου Ἀρχιερέως διὰ νὰ ὑπάγῃ ἕως εἰς τὴν Δαμασκὸν νὰ τοὺς ζητῇ (2). Ἀλλ' ἐν ᾧ ἐπλησίαζεν ἐκεῖ, εἶδε περὶ πλήρη μεσημβρίαν ὑπερφυσικόν τι φῶς, τὸ ὁποῖον τὸν ἐτύφλωσε καὶ τὸν ἔκαμε νὰ πέσῃ κατὰ γῆς, καὶ ἤκουσε φωνὴν λέγουσαν· Σαοὺλ Σαοὺλ τί με διώκεις; Ἐγὼ εἰμὶ ὁ Ἰησοῦς, εἰς μάτην με ἀντιστέκεις. Κύριε τί πρέπει νὰ κάμω; εἶπεν ὁ Σαοὺλ ἔντρομος. Ὁ δὲ Κύριος τὸν ἀπέστειλεν εἰς ἓνα ἅγιον ἄνδρα ὀνομαζόμενον Ἀνανίαν, ὅστις τὸν ἐβάπτισε καὶ ἀπέδωκεν εἰς αὐτὸν τὸ φῶς. Τότε ἤρχισεν ὁ Παῦλος παρευθὺς νὰ κηρύττῃ τὸ εὐαγγέλιον μετὰ μεγάλου ζήλου, καὶ γνωρίζεται ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Παύλου, τὸ ὁποῖον ἔλαβεν ἔπειτα, καὶ συγκατηριθμῆθη μετὰ τῶν λοιπῶν Ἀποστόλων προσκαλεσθεὶς εἰς τοῦτο καὶ διδασκθεὶς παρ' αὐτοῦ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ (3). Ὁ δὲ Φίλιππος ὁ Διάκονος ἦλθεν ἐντοσούτω εἰς τὴν Σαμάρειαν, ὅπου ἐπέστρεψαν πολλοὶ καὶ ἐβαπτίσθησαν. Μαθόντες δὲ τοῦτο οἱ κατοικοῦντες εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ Ἀπόστολοι ἀπέστειλαν εἰς αὐτοὺς τὸν Πέτρον καὶ Ἰωάννην, διὰ νὰ τοὺς στηρίξωσι καὶ νὰ τοὺς τελειοποιήσωσιν εἰς τὴν πίσπιν. Οὗτοι

(1) Πραξ. ζ'. 58.

(2) Πραξ. κεφ. 9'.

(3) Γαλ. α' 12. Πραξ. ή. 5.

προσευχῆθησαν ὑπὲρ αὐτῶν, καὶ ἐπέθηκαν τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτούς, καὶ ἔλαβον καὶ αὐτοὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, δηλαδὴ χάριν ἀφθονωτέραν καὶ τὸ δῶρον τῶν θαυμάτων. Μεταξὺ τῶν ἄλλων, ὅσοι ἐβαπτίσθησαν εἰς τὴν Σαμάρειαν, ὑπῆρχε καὶ κάποιος μάγος ὀνομαζόμενος Σίμων, ὅστις βλέπων τοὺς Ἀποστόλους, ὅτι ἔδιδον τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τῶν, τοὺς ἐπρόσφερεν ἀργύριον διὰ νὰ λάβῃ καὶ αὐτὸς τὴν αὐτὴν δύναμιν. Ἀλλ' ὁ Ἀπόστολος Πέτρος τοῦ εἶπε : νὰ χαθῇς καὶ σὺ καὶ τὸ ἀργύριόν σου, διότι πιστεύεις ὅτι ἡμπορεῖ τις μὲ χρήματα νὰ ἀγοράσῃ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸν προέτρεψεν εἰς μετάνοιαν (1). Ἐκ τούτου ὠνομάσθη ἔπειτα σιμωνία, τὸ ἀμάρτημα ἐκείνων, ὅσοι πραγματεύονται τὰ πνευματικὰ πράγματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΕ.

Περὶ τῆς ἐπιστροφῆς τῶν ἐθνῶν.

Μετ' ὀλίγον καιρὸν ἤρχισαν καὶ οἱ ἐθνικοὶ νὰ ἐμβαίνωσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν· Ῥωμαῖός τις Ἐκατόνταρχος, Κορνήλιος τὸ ὄνομα, ἄν καὶ ἐθνικός, ἐγνώριζεν, ὅτι εἷς καὶ μόνος εἶναι ὁ Θεός, καὶ τοῦτον ἐφοβεῖτο καὶ ἐλάτρευε, δεόμενος αὐτοῦ διηνεκῶς, καὶ κάμνων μεγάλας ἐλεημοσύνας (2). Εἰς τοῦτον ἔλθων Ἄγγελος παρὰ τοῦ Θεοῦ εἶπεν, ὅτι αἱ προσευχαί του εἰσηκούσθησαν, καὶ νὰ στείλῃ νὰ ζητήσῃ τὸν Πέτρον διὰ νὰ ἀκούσῃ παρ' αὐτοῦ τί πρέπει νὰ κάμῃ διὰ νὰ σωθῇ. Ὁ δὲ Ἀπόστολος Πέτρος πάλιν εἶδεν ὄραμα, καθ' ὃ ἔμαθεν ὅτι κἀνὲν κτίσμα δὲν εἶναι βέβηλον οὔτε ἀκάθαρτον, ἔπειτα εἶπεν εἰς αὐτὸν τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ νὰ ὑπάγῃ μετὰ τῶν ἀνδρῶν τῶν ἀπεσταλμένων ὑπὸ τοῦ Κορνηλίου. Ταῦτα ἦσαν ἀναγκαῖα διὰ νὰ παύσωσι τὴν ἀποστροφὴν, τὴν ὁποίαν καὶ ὁ Ἀπόστολος, καθὼς καὶ ὅλοι οἱ Ἰουδαῖοι, εἶχον πρὸς τοὺς ἐθνικοὺς, καὶ νὰ τὸν πείσωσι νὰ συναναστραφῇ μετ' αὐτῶν. Ἀφ' οὗ ἔφθασεν εἰς τὸν εἶκον

(1) Πραξ. κεφ. γ'. 20.

(2) Πραξ. κεφ. 6.

τοῦ Κορνήλιου, τὸν εὗρε μὲ πολλοὺς ἐκ τῶν συγγενῶν καὶ φίλων
του, τοὺς ὁποίους εἶχε συγκαλέσει διὰ νὰ ὑποδεχθῶσι τὸν Ἀπόστο-
λον, καὶ καθὼς ἄρχισε νὰ τοὺς διδάσκη, καὶ αὐτοὶ ἔλαβον Πνεῦμα
ἅγιον, καὶ ἐκήρυττον τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ εἰς διαφόρους γλώσ-
σας (1)· ὥστε ὁ Ἀπόστολος Πέτρος τοὺς ἔδωκεν εὐθὺς τὸ βάπτι-
σμα, βλέπων, ὅτι ἔλαβον ἤδη τὴν θείαν χάριν· οἱ δὲ Ἀπόστολοι (3)
καὶ οἱ ἄλλοι ἀδελφοί, ἀκούσαντες, ὅτι ὁ Πέτρος συνανεστράφη
μὲ τοὺς ἀπεριτομήτους καὶ συνέφαγε μετ' αὐτῶν, ἐκανδαλίσθησαν
κατ' ἀρχάς (2), ἀλλ' ὅταν ἔμχον παρ' αὐτοῦ τὸ πῶς ἔγινε τοῦ-
το, ἐγάρρησαν καὶ εἶπον μὲ θαυμασμὸν· πῶς λοιπὸν; ὁ Θεὸς ἔδωκε
καὶ εἰς τοὺς ἐθνικοὺς τὴν μετάνοιαν διὰ νὰ εἰσέλθωσι καὶ αὐτοὶ
εἰς τὴν ζωὴν! Ἡ πείρα τοὺς ἔκαμε τότε νὰ καταλάβωσι τὸ μυστή-
ριον τῆς κλήσεως τῶν ἐθνικῶν τὸ πρὸ πολλοῦ μὲν εἰς τὰς γραφὰς
δεδηλωμένον, ἐξηγηθὲν δὲ κάλλιστα παρὰ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου,
τοῦ κατ' ἐξοχὴν ἀποστόλου τῶν ἐθνῶν· αὐτὸς μᾶς διδάσκει, ὅτι
ἀληθεῖς Ἰσραηλῖται καὶ τέκνα τοῦ Θεοῦ, δὲν εἶναι μόνον τὰ κατὰ
σάρκα τέκνα τοῦ Ἀβραάμ, ἀλλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐπαγγελίας, καὶ οἱ
μιμηταὶ τῆς πίστεώς του, τοὺς ὁποίους ἐξελέξατο ὁ Θεὸς κατὰ τὸ
ἔλεος αὐτοῦ, καὶ τοὺς προσκαλεῖ ὅχι μόνον ἐκ τῶν Ἰουδαίων, ἀλ-
λὰ καὶ ἐκ τῶν ἐθνικῶν (3)· ἐκ τοῦ ὁποίου ἔπεται, ὅτι ἡ περιτομὴ
δὲν ἰσχύει πλέον τίποτε, διότι ἡ διαθήκη τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι εἰς
μίαν τινὰ φυλὴν περιορισμένη, ἀλλὰ μεταδίδεται εἰς ὅλα τὰ
ἔθνη διὰ τῆς πνευματικῆς ἀναγέννησεως. Τὸ κάλεσμα τῶν ἐθνῶν
ἐνεργεῖ ὥστε ὁ μὴ λαὸς τοῦ Θεοῦ νὰ γένῃ λαὸς τοῦ Θεοῦ, ἐκεῖνοι
δὲ οἱ ὁποῖοι ἦσαν λαὸς του νὰ ἀποβληθῶσιν οἱ περισσότεροι διὰ
τὴν ἀπιστίαν των· Ἡ ἁμαρτία των εἶναι ἡ σωτηρία τῶν ἐθνῶν, τὰ
ὁποῖα προσεκλήθησαν εἰς τὸν τόπον αὐτῶν, καὶ ἀπεκατεστάθησαν
ὁ ἀληθινὸς Ἰσραὴλ (4)· ἐπειδὴ οἱ ὀλίγοι Ἰουδαῖοι οἱ πιστεύσαντες

(1) Αὐτόθι.

(2) Πράξ. ια'.

(3) Πρὸς Ῥωμ. κεφ. θ'. 7.

(4) Πρὸς Ῥωμ. ιε'. τῷ αὐτῷ παραπτώματι ἡ Σωτηρία τοῖς ἔθνεσι.

τὸ εὐαγγέλιον, καὶ σωθέντες διὰ τῆς πίστεως εἶναι ἡ ρίζα καὶ τὸ στέλεχος, τὸ ὁποῖον βαστάζει ὅλην τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐνεκεντρίσθησαν καὶ ἐπροσκολλήθησαν οἱ ἐθνικοὶ, καθὼς οἱ κλάδοι τῆς ἀγριελείας εἰς τὴν καλλιέλαιον (1). οἱ δὲ εἰς τὴν σκληρότητά των ἐμμένοντες Ἰουδαῖοι ἀπερρίφθησαν, ἕως οὗ νὰ ἔμβωσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ὅλοι ἐκεῖνοι ἐκ τῶν ἐθνικῶν τοὺς ὁποίους ἠδόκησεν ὁ Θεὸς νὰ σώσῃ· ἔπειτα καὶ οἱ λοιποὶ Ἰουδαῖοι θέλουσι σωθῆναι εἰς τὸ τέλος τῶν αἰώνων, ὑπὸ τοῦ Θεοῦ (2). Ἀφ' οὗ δὲ ἤρχισαν οἱ ἐθνικοὶ νὰ γίνωνται μέλη τῆς ἐκκλησίας, διεσπάρησαν οἱ Ἀπόστολοι εἰς ὅλον τὸν κόσμον, κατὰ τὴν διαταγὴν ἣν ἔλαβον παρὰ τοῦ Κυρίου. Πανταχοῦ ὅπου εὐρίσκοντο Ἰουδαῖοι, διευθύνοντο κατὰ πρῶτον εἰς αὐτοὺς, καὶ ἂν οὗτοι ἀπέβαλλον τὸ νὰ ἀκούωσι τὸν λόγον, ἔστρεφον τότε πρὸς τοὺς ἐθνικούς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΣΤ'.

*Περὶ τῆς συστάσεως τῶν ἐκκλησιῶν, τῆς παραδόσεως
τῆς Γραφῆς καὶ τῶν Συνόδων.*

Κατὰ τὴν παραγγελίαν τοῦ Σωτῆρος, διεσπάρησαν οἱ Ἀπόστολοι εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην, καὶ εἰς τὰς ἀπωτάτω χώρας κηρύττοντες τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ (3). ὁ μὲν Ἰάκωβος ὁ ἀδελφόθεος ἔμεινεν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ. τῆς ὁποίας ἔγεινεν Ἐπίσκοπος καὶ ποιμὴν ἰδιαίτερος, ὁ δὲ Ἰωάννης ἐκήρυξεν εἰς τὴν μικρὰν Ἀσίαν, καὶ μάλιστα εἰς τὴν Ἔφεσον ὅπου διαμείνας ἔζησε μέχρι βαθυτάτου γήρους, ὁ Θωμᾶς κατὰ τὴν παράδοσιν, ἔλαχε τὴν Παρθίαν, ὁ Ἀνδρέας τὴν Σκυθίαν, ὁ Πέτρος ἐκήρυξεν εἰς τὴν Ἀντιόχiam Μητρόπολιν τῆς Συρίας, ὅπου καὶ πρῶτον ἐδόθη τὸ ὄνομα Χριστιανοὶ εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἔπειτα εἰς τὸν Πόντον, καὶ Γαλατίαν, καὶ Βιθυνίαν, καὶ Καππαδοκίαν καὶ Ἀσίαν πρὸς

(1) Πρὸς Ῥωμ. ια'. 17.

(2) Ῥωμ. ια'. 15, Πραξ. xγ'. 4.

(3) Εὐσεβ. Ἐκκλησ. Ἱστορ. βιβλ. γ'. κεφ. Α'.

τοὺς ἐν τῇ διασπορᾷ Ἰουδαίους, καὶ τελευταῖον εἰς τὴν Ῥώμην, ὅπου καὶ ἐδέξατο τὸν τοῦ μαρτυρίου στέφανον, Μάρκος δὲ ὁ εὐαγγελιστὴς ἐκήρυξεν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ συνέστησε τὴν αὐτοῦ Ἐκκλησίαν, καὶ τὰς ἄλλας τῶν περὶ αὐτὴν τόπων, καὶ Ἰάκωβος δὲ ὁ τοῦ Ζεβεδαίου ἐκήρυξεν εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ Ἰσπανίαν. Ὁ Βαρνάβας συνέστησε τὴν ἐν Μεδιολάνοις Ἐκκλησίαν, καὶ πρῶτος αὐτῆς κατέστη ἐπίσκοπος. Ὁ δὲ μέγας τῶν ἐθνῶν Ἀπόστολος ὁ μακάριος Παῦλος, ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ μέχρι τοῦ Ἰλλυρικοῦ ἐπλήρωσε τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ, ἀφ' οὗ ἐκήρυξεν εἰς τὴν Δαμασκὸν καὶ τὴν Ἀντιόχiam, καὶ ὅλην τὴν Συρίαν, καὶ τὴν Κιλικίαν, ἔτι δὲ καὶ εἰς τὴν Ἔφεσον, μετέβη εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα, ὅπου συνέστησε τὰς Ἐκκλησίας τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Κορίνθου τῶν δύο πρώτων καὶ ἐπισημοτάτων πόλεων τῆς Ἑλλάδος, ἐκ τῶν ὁποίων διεδόθη καὶ εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα μέρη ἡ σωτηριώδης ἀλήθεια τοῦ Εὐαγγελίου, μετέβη τελευταῖον καὶ εἰς τὴν Ῥώμην, ὅπου καὶ ἐμαρτύρησεν ἐπὶ Νέρωνος τοῦ ὠμοτάτου Τυράννου. Ἡ Ἑλλὰς λοιπὸν ἐδιδάχθη τὴν χριστιανικὴν πίστιν ἀπὸ αὐτὸν τὸν Ἀπόστολον Παῦλον, καὶ τὴν διεφύλαξε σῶαν καὶ ἀνόθευτον εἰς ὅλους τοὺς μετὰ ταῦτα αἰῶνας μέχρι τῆς σήμερον, καὶ διὰ τοπικῶν καὶ οἰκουμενικῶν Συνόδων ἐξερίζωσεν ὅλας τὰς ἀπατηλάς αἱρέσεις, ὅσαι ἐσπούδαζον νὰ εἰσαχθῶσιν εἰς αὐτήν.

Ἐν ᾧ δὲ συνέστηνον τὰς Ἐκκλησίας οἱ Ἀπόστολοι, ἐχειροτόνουν Ἐπισκόπους καὶ Πρεσβυτέρους, καὶ Διακόνους εἰς τὰς πόλεις (1). Καὶ ὁ μὲν Ἐπίσκοπος ἦτον ὁ προεστὼς τῆς κατὰ μέρος ἐκκλησίας, οἱ δὲ πρεσβύτεροι οἱ συνεργάται καὶ συμβοητοὶ τοῦ Ἐπισκόπου εἰς τὰς πνευματικὰς ἐργασίας· κεφαλὴ ὅμως καὶ ἀρχηγὸς τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν ὑπηρετῶν ταύτης εἶναι εἰς καὶ μόνος ὁ Χριστός· ὅλοι δὲ οὗτοι οἱ ὑπουργοὶ τῆς Ἐκκλησίας ὀνομάσθησαν μετὰ ταῦτα ἱερός Κλήρος ἢ κληρικοί, διὰ νὰ σημαίνεται ἐκ τούτου, ὅτι αὐτοὶ εἶναι ἡ ἐκλεκτὴ μερίς τοῦ Κυρίου, καὶ ὅτι ἡ κληρονομία αὐτῶν

εἶναι ὁ Θεός, καθὼς εἶναι γεγραμμένον εἰς τὴν παλαιὰν Διαθήκην περὶ τῶν Λευϊτῶν.

Ἐδίδασκον δὲ οἱ Ἀποστόλοι, ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διὰ ζώσης φωνῆς μιμούμενοι κατὰ τοῦτο τὸν θεῖον αὐτῶν διδάσκαλον, διότι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς δὲν ἔγραψε τίποτε· ἐφροντίζον ὅμως νὰ μορφώωσιν ἐπιμελῶς μαθητὰς ἱκανοὺς νὰ διατηρήσωσι τὴν διδασκαλίαν καὶ νὰ τὴν παραδίδωσι σῶαν καὶ ἀνόθευτον εἰς τοὺς διαδόχους των. Ὅσα ἤκουσας παρ' ἐμοῦ, λέγει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος πρὸς τὸν μαθητὴν του Τιμόθεον, (1) ταῦτα παράδωσον εἰς ἀνθρώπους πιστοὺς οἵτινες νὰ ᾔναι ἱκανοὶ νὰ διδάξωσι καὶ ἄλλους· ὥστε παράδοσις ὀνομάζεται, ἡ ἱερὰ αὕτη παρακαταθήκη τῆς διδασκαλίας ἥτις μετέβη ἀπὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τοὺς Ἀποστόλους, ἀπὸ δὲ τῶν Ἀποστόλων εἰς τοὺς πρώτους Ἐπισκόπους καὶ πρεσβυτέρους, ἐκ δὲ τούτων εἰς τοὺς διαδόχους των, καὶ οὕτως ἀπὸ αἰῶνος εἰς αἰῶνα μετέβαινε διατηρουμένη ἀκέραιος καὶ ἀνόθευτος, καὶ διαιωνίσθη εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ τοιαύτη καὶ μέχρις ἡμῶν, χωρὶς ποτὲ νὰ λάβῃ καμμίαν μεταβολήν. Ὁ πρῶτος συγγράψας μεταξὺ τῶν Ἀποστόλων ἦτον ὁ Εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος, ὅστις συνέταξε τὸ Εὐαγγέλιόν του διὰ τοὺς ἐπιστρέψαντας Ἰουδαίους. Μάρκος δὲ ὁ μαθητὴς καὶ ἀκόλουθος τοῦ Πέτρου συνέταξε μετ' ὀλίγον ὥς μίαν σύνοψιν τούτου, μετὰ ταῦτα συνέγραψεν ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς ὁ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου μαθητὴς διὰ νὰ ἀντιτάξῃ τὴν ἀλήθειαν εἰς τοὺς ὑπὸ τινων ψευδαποστόλων κηρυττομένους μύθους. Τελευταῖον συνέγραψε καὶ ὁ Ἰωάννης ὁ Εὐαγγελιστὴς πλεῖστον ἀπὸ ἐξῆντα ἔτη ἀπὸ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Σωτῆρος, τὸ Εὐαγγέλιόν του, πρὸς ἀναίρεσιν τῆς βλασφημίας τῶν ἀρνούμενων τὴν τοῦ Ἰησοῦ θεότητα Αἰρετικῶν, πρὸ δὲ τούτου εἶχε γράψει καὶ τὴν Ἀποκάλυψιν, τοῦ δὲ Παύλου καὶ τῶν ἄλλων Ἀποστόλων αἱ ἐπιστολαὶ ἐγράφησαν ὑπ' αὐτῶν πρὸς διαφόρους Ἐκκλησίας, ἢ πρὸς σινὰς μερικοὺς κατὰ διαφόρους περιστάσεις. Ἀποστολικά δὲ συγγράμματα

(1) Β'. πρὸς Τιμόθεον κεφ. β'. 2

τα ἔχομεν μόνον τῶν ἐξ' ἡγουν τοῦ Πέτρου, τοῦ Παύλου, τοῦ Ἰωάννου τοῦ Ἰακώβου, τοῦ Ματθαίου καὶ τοῦ Ἰούδα. Τῶν δὲ ἄλλων ἐπτὰ δὲν ἔχομεν κανέν· ὅλα ταῦτα τὰ συγγράμματα τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν Εὐαγγελιστῶν, τοῦ Μάρκου καὶ τοῦ Λουκᾶ δὲν περιέχουσι τοὺς ἰδίους αὐτῶν στοχασμοὺς, ἀλλὰ τὰ ὑπαγορευθέντα εἰς αὐτοὺς ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος, καθὼς καὶ τὰ τοῦ Μωϋσέως καὶ τῶν Προφητῶν· διὰ τοῦτο πιστεύομεν σταθερῶς, πάντα τὰ περιεχόμενα εἰς αὐτὰ ὡς ἀληθῆ καὶ ἀλάνθαστον λόγον τοῦ Θεοῦ (1). Ἐπειδὴ ὅμως οἱ Ἀπόστολοι ἐδίδαξαν πολλὰ περισσύτερα ἅφ' ὅσα ἐγράφησαν, τὸ ὑπόλοιπον τῆς διδασκαλίας αὐτῶν διετηρήθη ἀπὸ μόνῃ τῇ παράδοσιν, διὰ τοῦτο καὶ οἱ Χριστιανοὶ ἐβειώρῃσαν πάντοτε ὡς Ἀποστολικὰς παραδόσεις, ὅλα τὰ κεφάλαια τῆς διδασκαλίας ἢ τῆς εὐταξίας τῆς Ἐκκλησιαστικῆς, ὅσα εὗρέθησαν ἀνέκαθεν καὶ γενικῶς ἀπ' ὅλας τὰς Ἐκκλησίας παραδεδεγμένα, χωρὶς ἀγνωρίζωσι τὴν ἀρχὴν των, καὶ ἐξαιρέτως ὅσα ἐδογματίσεν ἡ Ἐκκλησία διὰ τῶν οἰκουμενικῶν Συνόδων, τῶν ὁποίων τὸ παράδειγμα ἔδωκαν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν αὐτοὶ οἱ Ἀπόστολοι· ἐπειδὴ ὅτε ἤρχισεν ὁ ἀριθμὸς τῶν εἰς τὴν πίστιν ἐπιστρεφόντων ἐθνικῶν νὰ πληθύνηται, τινὲς ἀπὸ τοὺς πιστοὺς Ἰουδαίους ἠθέλησαν νὰ τοὺς ὑποχρεοῦσι νὰ περιτέμνωνται, καὶ νὰ φυλάττωσιν ὅλας τὰς τελετὰς τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου, οἱ δὲ Ἀπόστολοι συνηθροίσθησαν εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ μετὰ τῶν πρεσβυτέρων διὰ νὰ ἀποφασίσωσι περὶ τούτου· εἰς ταύτην τὴν Σύνοδον ἐλάλησαν ὁ Πέτρος, ὁ Παῦλος, καὶ ὁ Βαρνάβας, ὁ Ἰάκωβος ἀνέφερε τὰς μαρτυρίας τῆς ἁγίας Γραφῆς, αἱ ὁποῖαι ἀπεδείκνυσαν, ὅτι ὅλα τὰ ἔθνη πρέπει νὰ ζητήσωσι μίαν ἡμέραν τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ. Τελευταῖον ἐσχημάτισαν τὴν ἀποφασίν των καὶ τὴν ἐπεκύρωσαν μὲ ταύτας τὰς λέξεις. Ἐδοξε τῷ Πνεύματι τῷ Ἁγίῳ καὶ ἡμῖν, νὰ μὴ σᾶς ἐπιβάλωμεν ἄλλο, εἰμὴ ταῦτα τὰ ἀναγκαῖα· νὰ ἀπέχητε ἀπὸ τὰ εἰδωλόθυτα καὶ ἀπὸ

(1) Β'. Περ κα. οὐ γὰρ θελήματι ἀνθρώπου ἠνέχθη ποτὲ προφητεία, ἀλλ' ὑπὸ πνεύματος ἁγίου φερόμενοι ἐλάλησαν εἰ ἅγιοι τοῦ Θεοῦ ἄνθρωποι.

τὸ αἷμα τῶν πνικτῶν, καὶ ἀπὸ τὴν πορνείαν (1). Κατὰ τὸ παράδειγμα τῆς Συνόδου ταύτης τῶν Ἀποστόλων, συνεκροτήθησαν ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοιαῦται σύνοδοι διὰ νὰ ἀποφασίσωσι τινὰ ζητήματα δογματικὰ ἢ περὶ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς εὐταξίας, τὰ ὅποια ἐπαρουσιάζοντο· εἰς ταύτας τὰς Συνόδους, ὁσάκις συνήρχοντο νομίμως ἔκρινον κατὰ τὴν ἔμπνευσιν τοῦ ἁγίου πνεύματος, διὰ τοῦτο καὶ τὰς ἀποφάσεις των παρεδέχοντο μὲ σέβας ὅλοι οἱ πιστοί, καὶ ὅσοι δὲν ἐπέθοντο εἰς αὐτάς ἀπεβάλλοντο ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας ὡς αἰρετικοί, δηλαδὴ ὡς προσκολλημένοι πεισματωδῶς εἰς τὴν πλάνην τῶν τοιαῦται οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι, ἐκτὸς τῆς συνόδου τῶν Ἀποστόλων, συνεκροτήθησαν ἑπτὰ· πρώτη ἡ ἐν Νικαίᾳ, ἐν ἔτει 325, ὑπὸ τριακοσίων δέκα ὀκτῶ πατέρων· δευτέρα ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐν ἔτει 381 ὑπὸ ἑκατὸν πενήντα πατέρων· τρίτη ἐν Ἐφέσῳ ἐν ἔτει 431, ἐκ διακοσίων πατέρων· τετάρτη ἐν Χαλκηδόνι ἐν ἔτει 451 ὑπὸ ἑξακοσίων τριάκοντα πατέρων· πέμπτη ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐν ἔτει 553 ἐκ πατέρων ἑκατὸν ἐξήκοντα πέντε· ἕκτη πάλιν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐν ἔτει 680 ἐκ διακοσίων ὀγδοήκοντα ἑννέα πατέρων· ἐβδόμη ἡ ἐν Νικαίᾳ ἐν ἔτει 787 ἐκ τριακοσίων πενήντα σχεδὸν πατέρων. Τούτων τῶν ἱερῶν Συνόδων αἱ ἀποφάσεις, καθὼς καὶ πολλῶν ἄλλων τοπικῶν, ὅσαι ὑπὸ τῶν οἰκουμενικῶν ἀνεγνωρίσθησαν καὶ ἐπεκυρώθησαν, πιστεύονται ὡς ὀρθαὶ καὶ ἀλάνθαστοι, καὶ φυλάττονται μὲ σέβας ὑπὸ τῶν πιστῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΖ'.

Περὶ τῆς καταστροφῆς τῆς Ἱερουσαλήμ.

Τεσσαράκοντα ἔτη περίπου μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Σωτῆρος, κατεστράφη ἡ Ἱερουσαλήμ, καθὼς καὶ αὐτὸς τὸ προεῖπεν· οἱ Ἰουδαῖοι ἀπεστάτησαν ἐναντίον τῶν Ῥωμαίων προφασιζόμενοι, ὅτι

ὥς λαὸς τοῦ Θεοῦ δὲν ἔπρεπε νὰ ὑπόκηνται εἰς τοὺς ἐθνικοὺς· μέγα πλῆθος ἐξ αὐτῶν κατέσφάγη εἰς διαφοροὺς τόπους, καὶ τελευταῖον κυκλωθεῖσα καὶ αὐτὴ ἡ Ἱερουσαλὴμ ἐκυριεύθη μετὰ μακρὰν πολιορκίαν ὑπὸ τοῦ Τίτου υἱοῦ τοῦ Αὐτοκράτορος Οὐεσπεσιανοῦ (1). Σκληρότερος πόλεμος ἀπὸ αὐτὸν δὲν ὑπῆρξεν· ἡ πείνα ἔγεινεν ἐπὶ τῆς πολιορκίας τόσον τρομερὰ, ὥστε εὗρεθῇ μία μήτηρ, ἡ ὁποία ἔτρωγε τὸ ἴδιόν της τέκνον (2)· ἑκατὸν δέκα μυριάδες ψυχαὶ ἐχάθησαν εἰς ταύτην μόνον τὴν πολιορκίαν, ὁ δὲ λαὸς ἐπυρπολήθη, καὶ ἡ πόλις κατεστράφη ἐκ θεμελίων. Τοιουτοτρόπως ἐξεβράγχῃ ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἡ δικαία κατὰ τῆς δυστυχούς ταύτης πόλεως, ἥτις κατέδικασεν εἰς θάνατον τοσοῦτους Προφῆτας καὶ τέλους πάντων καὶ αὐτὸν τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν Βασιλέα καὶ Θεὸν της· οἱ δὲ Ἰουδαῖοι, οἵτινες δὲν ἠθέλησαν νὰ τὸν ἀναγνώρισωσιν ὡς λυτρωτῆν των, ἀπεκατεστάθησαν δούλοι τῶν Ῥωμαίων, καὶ ἐδιώχθησαν ἀπὸ τὸν τόπον των, καὶ διεσπάρησαν εἰς ὅλον τὸν κόσμον δεδουλωμένοι καὶ ἐξουθενημένοι, καὶ διαμένοντες δέκα ὀκτῶ ἡδὴ αἰῶνας εἰς ταύτην τὴν ἐξουθένησιν· ἐπειδὴ ἀπ' ἐκείνου τοῦ καιροῦ δὲν ἐδυνήθησαν πλέον νὰ ἀνακτήσωσι τὴν γῆν τῶν πατέρων των, μήτε νὰ βασιλεύσωσιν εἰς κἀνὲν μέρος τοῦ κόσμου. Τότε εἶδον τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς προρρήσεως τοῦ Πατριάρχου Ἰακώβ, ὅς τις εἶχε προφητεύσει πρὸ τοσοῦτων αἰώνων, ὅτι τὸ βασιλικὸν σκῆπτρον δὲν θέλει ἐκλείψει ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ Ἰούδα, ἕως οὗ νὰ ἔλθῃ ἐκεῖνος, ὅστις εἶναι τῶν ἐθνῶν ἡ προσδοκία (3)· ἐπειδὴ ταυτοχρόνως, ἐν ᾧ τὸ πνευματικὸν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ βασιλεῖον ἐστερεοῦτο καὶ ἐξηπλόνητο εἰς ὅλα τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου, ἡ κοσμικὴ βασιλεία τῶν Ἰουδαίων ἐξουθενώθη χωρὶς ποτὲ νὰ δυνηθῶσι πλέον νὰ σχηματίσωσιν ἐν σῶμα, καὶ ἐν Κράτος, καθὼς ἦσαν πρότερον ἕως τότε, ἐφάνη ὡσαύτως, ὅτι ἡ ἀληθὴς θρησκεία δὲν ἦτον μήτε εἰς ἕνα τινα τόπον μήτε εἰς μίαν τινα φυλὴν περιωρισμένη, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς

(1) Εὐσέβ.: Ἐκκλ. ἱστορ. βιβλ.: γ'. κεχ. 5. 9. 7. κτλ.

(2) Ἰωσηφ.: βιβλ.: στ'. Ἱστοριῶν 4.

(3) Γενσ: κεφ. μβ'. 10

κατέστρεψε καὶ τὴν πόλιν καὶ τὸ ἔθνος, τὸ ὅπου ἔχεν ἐκλέξει, ἀφ' οὗ ὑπῆρξε τοσοῦτον χρόνον, διὰ νὰ ᾔῃαι ὁρατὸν παράδειγμα τῆς πρὸς τοὺς ἀνθρώπους δικαιοκρισίας του, καὶ διὰ νὰ δώσῃ ἐξ αὐτοῦ διδασκάλους εἰς ὅλην τὴν ἄλλην γῆν· τελευταῖον ὁ ἱεροτελεστικός καὶ πολιτικός νόμος τῶν Ἰουδαίων κατηργήθη ἐντελῶς· ἐπειδὴ μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ ναοῦ δὲν ἦτο δυνατὸν πλέον νὰ προσφέρωνται θυσίαι, καὶ ὕλαι αἱ ἄλλαι τελεταὶ ἀπέβλεπον μόνον τὴν παλαιὰν διαθήκην, τῆς ὁποίας ὁ καιρὸς ἐπληρώθη, καθὼς καὶ ὁ πολιτικὸς καὶ δικανικὸς νόμος ἦτο διὰ τοὺς Ἰουδαίους μόνους δεδομένος τοὺς κατοικοῦντας τὴν γῆν τῆς Ἐπαγγελίας. Οἱ Χριστιανοὶ λοιπὸν δὲν χρεωστοῦσιν ἐκ τοῦ παλαιοῦ νόμου νὰ φυλάττωσι πλέον τίποτ' ἄλλο, εἰμὴ τὸ ἀποβλέπον εἰς τὰ ἦθη καὶ κανονίζον αὐτά· οὗτος ὁ νόμος ὁ ἠθικός, ὡς αἰώνιος νόμος τῆς φύσεως πρέπει νὰ φυλάττῃται πάντοτε καὶ πανταχοῦ· καὶ τοῦτον τὸν νόμον εἶπεν ὁ Σωτὴρ, ὅτι δὲν ἤλθε νὰ καταλύσῃ, ἀλλὰ νὰ πληρώσῃ (1).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΗ.

Περὶ τῆς ζωῆς τῶν Ἀποστόλων

Οἱ Ἀπόστολοι ὑπέφεραν εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου τοσοῦτους ἀγῶνας καὶ κόπους καὶ ταλαιπωρίας, ὅσους εἶναι ἀδύνατον καὶ νὰ περιγράψῃ τις· ἦσαν πάντοτε εἰς ὁδοπορίας καὶ ἔζων μὲ πολλὴν πτωχίαν ἢ ἀπὸ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν των ἢ ἀπὸ τὰς ἐλεημοσύνας τῶν πιστῶν· ὑπέφερον πείναν, δίψαν, ἀγρυπνίας, ψύχος, καῦσιν, τρικυμίας, κινδύνους ληστῶν, καὶ ἄλλας ταλαιπωρίας εἰς τὰς περιοδίας των· χωρὶς νὰ ἐπαριθμήσωμεν τὰς νηστείας καὶ τὰς ἐκουσίους ἀπονεικρώσεις, τὰς ὁποίας ἐπέβαλλον αὐτοὶ εἰς τὸ σῶμα των συνεχῶς, διὰ νὰ ὑποδουλώσωσι τὴν σάρκα καὶ νὰ δεικνύωσιν εἰς τοὺς πιστοὺς τὸ παράδειγμα (2)· καὶ ὑπὸ μὲν τῶν ἐθνικῶν

(1) Ματθ. κεφ. εἰς 17.

(2) Β'. πρὸς Κοριν. κεφ. αἰ. 23 30.

κατεφρονοῦντο ὡς Ἰουδαῖοι, ὑπο δὲ τῶν Ἰουδαίων ἐμισοῦντο ὡς νέαν διδάσκοντες διδασκαλίαν· ὅσοι ἐπέστρεφον, τοὺς ἐπροξένουν πολλὴν ἐνόχλησιν, διὰ τὰ τοὺς διδάσκωσι καὶ κατηγῶσι, τὰ τοὺς νοουθετῶσι καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ, τὰ βαπτίζωσι καὶ τὰ μεταδίδωσι τὰ μυστήρια, τὰ χειροτονῶσι Πρεσβυτέρους καὶ Διακόνους, καὶ τὰ δίδωσι τοὺς ἀναγκαίους κανονισμοὺς εἰς τὰς νεοσυστάτους Ἐκκλησίας· Πολλάκις ἐπανείρχοντο εἰς τοὺς τόπους, ὅπου εἶχον ἐπιτρέψει τινὰς εἰς τὴν πίσιν, ἢ ἔξελλον μαθητάς των, καὶ ἔγραφον πρὸς αὐτοὺς ἐπιτολὰς διὰ τὰ τοὺς στερεώσωσιν εἰς τὴν πίστιν, καὶ τὰ διορθώσωσι τινὰς καταχρήσεις, αἱ ὅποιαι παρεισέδουν εἰς αὐτάς. Ὅσοι δὲ ἀπέρριπτον τὴν διδασκαλίαν των, καὶ τοιοῦτοι ἦσαν οἱ πλειότεροι, ἐπεσώρευον κατ' αὐτῶν μυρίας συκοφαντίας· τὰ μὲν θαύματά των κατακρίνοντες ὡς γοητείας, αὐτοὺς δὲ ὀνομάζοντες ὑποκριτὰς καὶ στασιώδεις καὶ ταραττοντας τὴν ἐπικράτειαν διότι κατῆργον τὰς καθεστῶσας θρησκείας, καὶ εἰσέφερον νεωτερισμοὺς καὶ ἔθιμα ξένα (1). Τοὺς ἔσυρον εἰς τὰ Δικαστήρια, τοὺς ἔρριπτον εἰς τὰς εἰρκτάς καὶ εἰς τὰ δεσμὰ, τοὺς ἐμάστιζον δημοσίως καὶ πολλάκις ὁ ὄχλος τοὺς κατεδίωκε μὲ τοὺς λίθους. Τελευταῖον συνέβησαν εἰς αὐτοὺς ὅλα, ὅσα τοὺς εἶχε προειπεῖ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ ἐμισοῦντο ἀπ' ὅλον τὸν κόσμον διὰ τὸ ὄνομά του (2). Ἀλλ' ἐν ταυτῷ ἡσθάνθησαν καὶ τὸ θάρρος καὶ τὴν σταθερότητα, τὴν ὑπὸ τοῦ Κυρίου ὑποσχεθεῖσαν καὶ δοθεῖσαν εἰς αὐτοὺς, ὅτε ἔλαβον τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Ἀντὶ τὰ ὑπενδύσωσιν εἰς τοσαῦτα δεινὰ, ὅσα περισσότερον ἔπασχον, τόσῳ περισσότερον ἡσθάνοντο παρηγορίαν καὶ χαρὰν, γνωρίζοντες καλῶς, ὅτι μετὰ τὸν ἀγῶνα, τοὺς ἐπρόσμενεν ὁ στέφανος τῆς δικαιοσύνης ἐν οὐρανῷ, καὶ λογιζόμενοι ὡς μηδὲν τὰ παθήματα τῆς παρούσης ζωῆς ὡς πρὸς τὴν δόξαν τῆς μελλούσης καὶ αἰωνίου (3). Τελευταῖον ὑπέστησαν ὅλοι τὸ μαρτύριον μὲ διαφόρους βασάνους, καὶ παρέδωκαν σταθερῶς τὴν

(1) Πραξ. κεφ. 15'. 20.

(2) Ματθ. ι. 22.

[3] Β'. Πρὸς Κορινθ. κεφ. 6'. Β'. Πρὸς Τιμωθ. δ'. 8.

ζωὴν των, ὑπὲρ τῆς ἀληθείας, τὴν ὁποίαν ἐδίδασκον, καὶ ἐξαιρέτως περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ μὲν Πέτρος ἐσταυρώθη ὁ δὲ Παῦλος ἐκατατομήθη καὶ οἱ δύο εἰς τὴν Ῥώμην ὑπὸ Νέρωνος τοῦ πάντων τυράννων κακίστου καὶ ὁμοτάτου καὶ τοῦ πρώτου ἐκ τῶν Αὐτοκρατόρων διώκτου τῶν Χριστιανῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΘ'.

Περὶ τῶν διωγμῶν.

Ὁ κατὰ τῆς Ἐκκλησίας διωγμὸς ἠκολούθησε τρεῖς ὁλοκλήρους αἰῶνας, ἐν οἷς ἐμαρτύρησαν πλῆθος ἀναρίθμητον ἁγίων μαρτύρων. Οἱ Χριστιανοὶ δὲν ἔπραττον ποτὲ κακὸν εἰς κανένα ἄνθρωπον ἀλλ' ἔζων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπὸ τὰς ἐργασίας τῶν χειρῶν των μετὰ μεγάλης ταπεινότητος καὶ σεμνότητος, ἔπραττον δὲ ἐξ ἐναντίας πολλὰ καλὰ, καὶ διὰ τῶν μεγάλων ἐλεημοσυνῶν, καὶ διὰ τῆς θεραπείας τῶν ἀσθενῶν, καὶ τῶν ἄλλων θαυμάτων, τὰ ὅποια ἐγίνοντο ἀκόμη συχνότατα, ἀλλ' ὅμως ἐμισοῦντο ἀπ' ὅλον τὸν κόσμον ὅς τις καὶ τὸ μόνον ὄνομα τοῦ Χριστιανοῦ ἐνόμιζεν ἀμάρτημα. Ἄννομάζοντο ἄθεοι, ἐπεὶ δὲ δὲν εἶχον εἰδῶλα, ἀλλὰ ἐλάτρευον ἐν πνεύματι τὸν Θεόν. Ἐθεωρεῖτο δὲ καὶ ὡς μεγίστη ἀσεβεία, ἡ κατὰ τῆς εἰδωλολατρείας καὶ τῶν ἄλλων δεισιδαιμονιῶν διδασκαλίαν. Ἐπειτα ἐπεὶ ἀπέειχον ἀπὸ τὰ θεάματα καὶ ἀθύρματα τὰ δημόσια φεύγοντες τοὺς κώμους, καὶ τὴν ἀσωτείαν, ἐπεὶ δὲ ἐνήστευον συνεχῶς, καὶ ἐνδύοντο εὐτελῶς, μὴ φοροῦντες μήτε φορέματα μήτε κοσμήματα ἄλλα πολυτελῆ, δι' ὅλα ταῦτα ἐνομίζοντο μωροὶ καὶ μεταγχολικοί. Ἐν ᾧ δὲ ἐλάλουν περὶ τῆς ἀναστάσεως καὶ τῆς ἄλλης ζωῆς, εἰς τὴν ὁποίαν ἤλπιζον, ὅτι θέλουσιν εἶσθαι μακάριοι, τότε ἐνομίζοντο παντᾶπασι ἀφρονες, πρόσθε ἀκόμη ὅτι ἀπέδιδον εἰς τοὺς Χριστιανούς ὅλους τὰς ὑπὸ πολλῶν αἵρετικῶν πραττομένας μεγάλας βδελυρίας. Διὰ τοῦτο ἤθελον νὰ τοὺς ἐξολοθρεύσωσιν, ὅθεν τοὺς ἐξόριζον, τοὺς ἔρριπτον εἰς τὰς φυλακάς, ἐδήμευον τὰ ὑπάρχοντά των, τοὺς ἀπέστελλον νὰ ἐργάζωνται δέσμιοι εἰς τὰ μεταλεῖα, καὶ τέλος τοὺς καταδίδκαζον εἰς τὸν θάνατον. Καὶ ἐπεὶ

δὴ ἔβλεπον καὶ οἱ Αὐτοκράτορες καὶ αἱ ἄλλαι πολιτικαὶ ἀρχαί, ὅτι ἀντὶ νὰ τρομάζωσι τὸν θάνατον ἔτρεχον εἰς αὐτὸν μετὰ χαρᾶς διότι ἤνοιγεν εἰς αὐτοὺς τὴν θύραν τῆς αἰωνίου ζωῆς, μετεχειρίζοντο κατ' αὐτῶν τὰ τρομερώτατα καὶ ὀδυνηρότατα βασανιστήρια, καὶ ἐπενόουν ἄλλα ἀσυνήθιστα καὶ ἀνήκουστα ἕως τότε ἔστρωναν τοὺς μάρτυρας ἐπάνω εἰς κρεβάτους, ἢ τοὺς ἐκρέμαζον δένοντες εἰς τοὺς πόδας των μεγάλα βάρη, καὶ οὕτω τοὺς ἐδεῖρνον μὲ τὰ βούνευρα, ἢ ἐξέσχιζον τὰς σάρκας των μὲ σιδηροῦς ὄνυχας καὶ κατέκαιον μὲ λαμπάδας τὰς πλευράς των, κῆποτε τοὺς ἔψηνον κατ' ὀλίγον εἰς τὰς ἐσχάρας, ἢ εἰς σιδηροῦς φούρνους, ἢ τοὺς ἐπροσκόλλουν εἰς κρεβάτια ἢ εἰς καθήκλας σιδηρᾶς πυρακτωμένας. Καὶ εἰς τινας μὲν ἐξέδεῖρνον τὸ πρόσωπον ἢ καὶ ὅλον τὸ σῶμα εἰς ἄλλους δὲ ἀπέκοπτον τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας, καὶ τοὺς ἐχώριζον εἰς δύο, εἰς ἄλλους ἐξώρυττον τοὺς ὀφθαλμοὺς, τοὺς ὀδόντας ἢ τοὺς ὄνυχας, καὶ ἀπ' ἄλλων ἀνέσπων τὰ σπλάνχνα ἐτι ζώντων. Πολλοὶ ἐρρίπτοντο εἰς τὰ ἄγρια καὶ ἀνθρωποφάγα θηρία, ἤτοι κύνas, ἄρκτους, λέοντας καὶ ἄλλα τοιαῦτα, καὶ κατεσχίζοντο ζῶντες ὑπ' αὐτῶν, ἄλλοι ἐξετίθεντο εἰς τὸν Ἥλιον ἀλειμμένοι μὲ μέλι, διὰ νὰ κεντῶνται ἀπὸ τὰς μυῖγας καὶ τὰς μελίσσας, καὶ ἄλλοι ἐζεματίζοντο μὲ βραστὸν ἔλαιον, ἢ μόλυβδον ἀναλυμένον. Καὶ τοῦτο πολλάκις ἐγένετο κατ' ἐπανάληψιν δις καὶ τρίς. Ἀφ' οὗ δὲ πολὺν χρόνον οὕτω τοὺς ἐβασάνιζον, τοὺς ἐκλειον εἰς σκοτεινάς καὶ δυσώδεις φυλακάς ἐστρωμμένας μὲ ἥλους καὶ ὑέλους τεθραυσμένας, καὶ οἱ πλεῖστοι τελευταῖον ἐκαρταμοῦντο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ν'.

Περὶ τῶν ὁμολογητῶν καὶ τῶν μαρτύρων.

Ὅσοι διέφευγον τὸν θάνατον ἀφ' οὗ κατεδιώκοντο καὶ ἐβασάνιζοντο ποικιλοτρόπως, ὠνομάζοντο ὁμολογηταί, διὰ τοῦ ὑποίτου ἐδηλοῦτο, ὅτι ἔλαβαν τὸ θάρρος νὰ ὁμολογήσωσι τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐνώπιον τῶν δικαστῶν. Εἰς τούτους δὲ ἀπεδίδοντο ἔπειτα καθ' ὅλην των τὴν ζωὴν μεγάλαι τιμαὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν.

Οἱ δὲ ἀποθνήσκοντες ὠνομάζοντο Μάρτυρες, καὶ ἐτιμῶντο περισ-
 σότερον ἀκόμη. Τὰ λείψανα τῶν σωμάτων των ἐφυλάττοντο ἐπιμελῶς,
 μυριζόμενα καὶ τυλισσόμενα εἰς πολυτελῆ ὑφάσματα, τὸ δὲ αἷμα των
 συνιθροίζετο μέχρι καὶ ῥανίδος. Καὶ τὴν ἡμέραν τῆς τελευτῆς των
 συνιθροίζοντο οἱ πιστοὶ διὰ νὰ ἐορτάσωσι τὴν μνήμην των καὶ νὰ
 τιμῶσι τὴν ἀναγέννησίν των δηλαδή τὴν εἴσοδον αὐτῶν εἰς τὴν
 ζωὴν τὴν αἰώνιον. Ἐπνηγύριζον δὲ τὰς ἡμέρας ταύτας, καθὼς
 τὰς κυριακάς, καθ' ἃς συνερχόμενοι εἰς τὰ μνημεῖα των, ἐδοῦζον
 τὸν Θεόν, ὅς τις ἔδωκε δύναμιν εἰς τοὺς ἁγίους του, καὶ ἐδέοντο
 εἰς αὐτοὺς νὰ πρεσβεύωσιν εἰς τὸν Θεόν ὑπὲρ ἡμῶν, καθὼς τὸ
 ἔκαμνον καὶ ὅτε ἔζων, καὶ προέτρεπον ἀλλήλους εἰς μίμησιν τῆς
 ἀρετῆς αὐτῶν ἀναγινώσκοντες τὰς πράξεις των, καὶ τὰς ἱστορίας
 τῶν παθημάτων των. Πρὸς διδασκαλίαν δὲ τῶν μὴ δυναμένων
 νὰ ἀναγινώσκωσι παρέστηνον διὰ τῆς ζωγραφίας ταῦτα τὰ παθή-
 ματα εἰς τὰς ἐκκλησίας. Ὁ Θεὸς ἐποίει πολλάκις θαύματα εἰς τοὺς
 τάφους τῶν μαρτύρων, καὶ εἰς αὐτὸν ἀκόμη τὸν καιρὸν τοῦ μαρ-
 τυρίου των, ὥστε πολλοὶ τῶν παρεστηκότων, καὶ κάποτε αὐτοὶ οἱ
 δῆμιοι καὶ οἱ δικασταὶ των ἐπέστρεφον εἰς τὴν εἰς Χριστὸν πίσιν.
 Τοιοῦτοτρόπως ὅσῳ περισσότερον ἐθανατόνοντο οἱ Χριστιανοὶ τόσον
 περισσότερον ἐπολλαπλασιάζοντο. Ἀλλ' ἂν καὶ ἦσαν τοσοῦτοι τὸ
 πλῆθος, ὥστε ἠδύναντο νὰ σχηματίσωσι καὶ πολυἀριθμα στρα-
 τεύματα, ποτὲ δὲν μετεχειρίσθησαν τὴν βίαν διὰ νὰ ἀπαλλάγω-
 σιν ἀπὸ τὴν σκληρότητα τῶν διωκτῶν. Λεγεῶνες ὁλόκληροι συνί-
 σταντο ἀπὸ Χριστιανούς, οἵτινες ὑπέμειναν περισσότερον νὰ κατα-
 σφαγῶσι, παρὰ νὰ μεταχειρισθῶσι τὰ ὅπλα των κατὰ τοῦ Ἡγεμόνος
 των· ἐπειδὴ ἦσαν διδαγμένοι παρὰ τῆς ἀποστολικῆς διδασκαλίας
 νὰ σέβωνται τὰς καθεστῶσας ἀρχὰς ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ
 πρόσωπον καὶ τῶν κακῶν, καὶ νὰ ὑπακούωσιν εἰς τοὺς κυρίους των
 ὅσον σκωλιοὶ καὶ ἂν ἦσαν. Εἰς τὰ μαρτυρολόγια, τὰ καθ' ἑκάστην
 ἀκόμη εἰς τὰς ἐκκλησίας ἀναγινωσκόμενα βλέπει πᾶς τις τὰ
 ὀνόματα ἀπειραρίθμων τοιούτων Μαρτύρων, καὶ τὴν σύνοψιν τῆς
 ἱστορίας των. Τινὲς ἐξ αὐτῶν τιμῶνται γενικῶς ἀπ' ὅλην τὴν

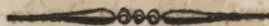
ἐκκλησίαν, καθὼς οἱ Ἀπόστολοι, καὶ ἄλλοι τινες. Οἱ δὲ γνωρίζονται μᾶλλον εἰς τοὺς τόπους, ἔνθα ὑπέστησαν τὸ μαρτύριον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΝΑ'.

Περὶ τῆς ἐλευθερίας τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ μοναστικοῦ βίου.

Μετὰ τριακοσίων ἐτῶν διωγμοὺς ἐχαρίσατο ὁ Θεὸς τὴν εἰρήνην εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἐπὶ τοῦ Αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου καὶ πρώτου τῶν Χριστιανῶν βασιλέως. Ἡ ἐλευθερία αὕτη ἀπέδειξε τὰς δημοσίους τελετὰς λαμπροτέρας καὶ τὰς συνάξεις τῶν πιστῶν, τὰς ἐπὶ τῶν διωγμῶν ἐν νυκτὶ καὶ ἐν κρυπτῷ γινόμενας. Ἀνηγέρθησαν οἰκοδομαὶ μεγαλοπρεπέστεραι, τὰ κοσμήματα καὶ τὰ ἱερά σκεύη τῶν ναῶν ἠυξήθησαν, αἱ ἐκκλησίαι ἐπλουτίσθησαν πρὸς συντήρησιν τῶν φώτων, καὶ τῶν οἰκοδομῶν καὶ διατροφὴν τῶν κληρικῶν καὶ τῶν πτωχῶν, καταστήματα φιλανθρωπικὰ παντὸς εἶδους συνεστήθησαν, πλὴν ἡ ἀρετὴ ἤρχισεν ἐν ταυτῷ νὰ παρακμάζῃ εἰς τῶν Χριστιανῶν τὴν κοινότητα. Ἐπειδὴ πᾶς τις ἠδύνατο νὰ ᾔῃαι ἄνευ τινὸς κινδύνου Χριστιανός, εἰσέχθησαν πολλοὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ χωρὶς νὰ ᾔῃαι ἐντελῶς μετανοημένοι, οὐδὲ νὰ αἰσθάνωνται ζωηρῶς τὴν καταφρόνησιν τῶν ἡδονῶν, τοῦ πλούτου, οὐδὲ τὴν ἐλπίδα τῆς μελλούσης ζωῆς. Ἐκ τούτου ὅσοι ἤθελον νὰ διάγωσι καθαρώτερον τὸν χριστιανικὸν βίον, ἐνόμισαν ἀσφαλέστερον νὰ χωρισθῶσιν ἀπὸ τοῦ Κόσμου, καὶ νὰ ζῶσι κατὰ μόνας· διὸ καὶ ὠνομάσθησαν Μοναχοί. Οἱ τελειότεροι ὑπῆρξαν εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὅπου ὁ ἅγιος Ἀντώνιος τοὺς συνήθροισεν εἰς κοινόνβιον, καὶ ἀπεκατέστησε συνηθέστερον τοῦτον τὸν βίον, τοῦ ὁποίου τὴν ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἐκκλησίας παράδοσιν εἶχον φυλάξει τινες. Ἐπειδὴ πάντοτε ὑπῆρξαν τινὲς Χριστιανοί, οἱ ὁποῖοι φλεγόμενοι ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ τελειοτέρου βίου ἦσαν κεχωρισμένοι ἀπὸ τὸν κόσμον ζῶντες μὲ μεγάλην αὐστηρότητα κατὰ τὸ παράδειγμα Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ καὶ τῶν ἄλλων

Προφητῶν. Οἱ Μοναχοὶ οὗτοι ἔζων εἰς τὰς ἐρημίας, ὅπου ὠκοδό-
μουν εὐτελεῖς οἰκίσκους διὰ νὰ κατοικῶσιν ἐργαζόμενοι τὴν ἡμέ-
ραν, καὶ κατασκευάζοντες ψάθας, κοφίνους, κάνιστρα, καὶ ἄλλα
τοιαῦτα εὐκόλα ἐργόχειρα, καὶ μελετῶντες τὴν ἀγίαν γραφὴν. Ἐ-
νηστευον δὲ καθ' ἡμέραν, λαμβάνοντες μόνον μετὰ τὴν δύσιν τοῦ
Ἡλίου τὴν ἀναγκαίαν τροφήν των, ἥτις ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑφί-
στατο εἰς ἄρτον καὶ ὕδωρ. Τὸ ἐσπέρας συνηθροίζοντο καὶ τὴν
νύκτα διὰ νὰ συμπροσευχηθῶσιν, ἐκοιμῶντο δὲ πολλὰ ὀλίγον, ἐφύ-
λαττον σιωπὴν, καὶ ἐγυμνάζοντο εἰς πᾶσαν ἀρετὴν. Τὸ ἐργόχειρόν
των ἦρκει ὅχι μόνον εἰς τὸ νὰ τρέφωνται, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ νὰ κά-
μνωσιν ἐλεημοσύνας μεγάλας. Ὑπετάσσοντο ἀγογγύστως εἰς τοὺς
ἡγουμένους των, μ' ὅλον ὅτι πολλάκις πολλαὶ χιλιάδες διετέλουν
ὑπὸ ἓνα καὶ μόνον ἡγούμενον· καθότι εἰς πολλὰ ὀλίγον καιρὸν
ἐπολλαπλασιάσθησαν ὑπερβολικῶς. Ἀλλὰ καὶ γυναῖκες ἐνηγα-
λίσθησαν τὸν βίον τοῦτον. Ἐπειδὴ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ Χριστια-
νισμοῦ ἐφάνησαν πάντοτε μέγας ἀριθμὸς παρθένων καὶ χηρῶν, αἱ
ὁποῖαι καθιερόνοντο εἰς τὸν Θεόν. Καὶ ὅταν ἡ ἐκκλησία ἔλαβε τὴν
ἐλευθερίαν της ἐσχηματίσθησαν πολυάριθμα μοναστήρια ἐκ τῶν
τοιούτων καὶ εἰς τὰς πόλεις καὶ εἰς τὰς ἐρήμους. Καὶ πολλοὶ ἐκ
τῶν ἁγίων ἀνδρῶν, συνέταξαν κανόνας τοῦ μοναχοῦ βίου καὶ
διὰ τοὺς ἀνδρας καὶ διὰ τὰς γυναῖκας.

ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΚΑΤΗΧΗΤΙΚΗΣ ΣΥΝΟΨΕΩΣ
ΤΗΣ ΙΕΡᾶς ΙΣΤΟΡΙΑΣ.

ΒΙΒΛΙΟ-
ΜΙΟΥ

